

**Meeqqat mikisut (8-36-nik qaamm.)
kalaallisut oqaatsimikkut
attaveqarnermikkullu ineriartornerinit
paasisat pingaarnerit**

The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories – Kalaallisut

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Mette Larsen Lyberth, Salik Schmidt, Nikki Nielsen & Peter Allerup.

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik

Nuuk 2022

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik 2022

Mette Larsen Lyberth, Salik Schmidt, Nikki Nielsen & Peter Allerup

Ilusilersuisoq: iCICERO, grafisk produktion, Nuuk

Imarisai

Eqikkarnera.....	5
Siulequt.....	6
1. Aallaqqaasiut.....	8
Atortup ineriartortinnerani aqqusaakkat misissuinerlu	8
Nalunaarusiap aqqissuunnera	9
2. Tunuliaqut	10
3. Ulluunerani paaqqinnittarfinni oqaatsinik naliliissutit	12
TRAS.....	12
RABU.....	13
SPU	13
MIIM	13
4. Oqaaseqqortusiartorneq	16
5. Oqaatsinik misissuinerit assigiinngitsut	17
6. Kalaallit oqaasii	18
Morfologi	18
Nipisiuineq nipilerinerlu.....	19
Sorlaap nipaata allanngorarnera.....	19
Uiguutit nipimikkut allanngortut	22
Sumiorpaluutit.....	22
Oqaasersiat	23
Meeraaqqat oqaasii	23
Ilivitsutut oqaasinngorsimasut.....	24
Kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartornerinik misissuisimanerit	24
7. Katiterisinnaanermut tunngavissat.....	26
Meeqqat kalaallit oqaasiini pigiliussinerannut modeli	27
Oqaatsit agguaqatigiisillugu takissusaat (Mean Length of Utterance MLU).....	28
Uuttuineq naleqquttoq; morfemit amerlassusaat	29
8. Periuseq.....	30
9. CDI-p kalaallisuumut naleqqussarnera	32
Ilisimasalittut atukkat.....	33
Kalaallit oqaasiinut naleqqussaalluni ineriartortitsinermut oqaaseqaatit nalinginnaasut.....	34
8-nit 16-inut qaammatilinnut skemamut oqaaseqaatit	34
16-init 36-nut qaammatilinnut skemamut oqaaseqaatit.....	35
Iltersuutit	35
Immikkoortut oqaatsillu.....	36
Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu.....	39
Skema tunuliaqutaasoq	42
Misileraanerit naleqqiiffusumillu misissuineq	42
Piffissaq siulleg – Misileraaneq siulleg.....	42
Piffissap tullia – Misileraanerup aappaa.....	43
Piffissat pingajuat – Misileraanerit pingajussaat.....	45
CDI-imi skalap atorneqartup pissusiinik misissueqqissaarneq.....	48
Meeqqat piginnaasaannik naatsorsuineq	52
Rasch Model aallaavigalugu statistikikkut misissuinerit inernerit	53
1. Frekvensinik misissuinerit	54
2. Itegit ataasiakkaat atuussinnaaneri (Individueel item fit)	55
3. Misilitsittut ataasiakkaat peqataasinnaaneri.....	55

4. Itemsit sapernassusiinik / Meeqqat itemini piginnaassusiinik takussutissiat (Item map / Person-item map)	56
5. ICC-kurvit.....	57
6. DIF suaassutsimut / illoqarfimmuut aamma nunaqarfimmuut sanilliullugu	57
Piffissat sisamaat- Naleqqiiffiusumik misissuineq	58
Datatilsyni Kalaallit Nunaannilu naatsorsueqqissaartarfik (GS).....	59
Tutsuiginassuseq atorsinnaassuserlu	60
10. Naleqqiiffiusumik misissuinermit inernerit.....	62
Inuiaqatigiit agguataarnerisa ilisarnaataat.....	63
Ukiut agguataarneri.....	63
Angajoqqaat ilinniagaat	64
Ineriartornerit pingaarnerit isikkui	65
Imm. I Paasinninnermut oqariartaatsinillu aalajangersimasunik atuisalernerup ersiutai siulliit	65
Imm.II Iliutsit ussersornerillu	66
Oqaatsitigut ineriartornerup isikkui pingaarnerit	67
Suaassutsini ineriartornerit isikkui pingaarnerit	69
Oqaasilerisinaanerup ineriartornerisa isikkui pingaarnerit	70
Oqaasilerineq	71
Katiterisinaanerup immikkoortua - oqaaseqatigiit.....	75
Tabelit naleqqiiffiusut.....	77
Tabelinut naleqqiiffiusussanut oqaaseqaatit.....	77
Tabelit naleqqiiffiusussat nalorninaataat	77
Meeqqanut oqaatsimikkut kinguarsimasunut tabelit naleqqiiffiusut sanilliunneri.....	78
Tabelit naleqqiiffiusut atuarnissaat	78
CDI-Kalaallisut Oqaatsit ussersuutillu 8-16 qaammatilinnut naleqqiiffittut tabelit	80
CDI-Kalaallisut Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammatilinnut naleqqiiffittut tabeli	82
Uiguutinik katiterisinaanermut naleqqiiffittut tabeli Imm. 2. A1	83
Oqaatsit immikkuualuttui	85
Oqaatsit siulliit 10-t	85
Meeqqat oqaasii siulliit 50-it akineqarnerpaat	86
”Oqaaseqatigiinnit takinerpaanit pingasunit assersuutit”-nit inernerit.....	89
Oqaatsini morfeminilu MLU-p nalinga.....	89
Uiguutit atorneqakulasut.....	90
Oqaluutit atorneqakulasut	92
Oqaluutit naanerini kinaassusersiutit atorneqakulasut.....	92
Tunuliaqutinut paasissutissat	94
Sammisat oqaasertusaatit	94
Tusaaniarnikkut oqalunniarnikkullu ajornartorsiuteqarneq.....	95
Misissukkat inernerinik naalisaaneq.....	97
11. Oqallisiginninneq.....	100
Oqaatsit siulliit 50-it	102
Misissueqqinnissamut siunnersuutit naleqqiussinerlu.....	102
Najoqqutat allattorsimaffiat	104
Appendiks	107
Ilangussaq 1	156

Eqikkarnera

Nalunaarusiami siullermeersumik Kalaallit Nunaata kitaani meeqqat oqaatsimikkut attaveqarnermikkullu ineriartortarnerat aaqqissuussamik, innuttaasullu katitigaanerannut naapertuuttumik misissuiffiqineqarneri allaaserineqassaaq. Naleqqiiffeqalernissamut misissuinermi paasissutissat uppernarsaasersukkat meeqqanit 8-nit 36-nut qaammatilinneersuupput. Naleqqiiffeqalernissamut misissuineq Ilinniartitaanermut Aqut-sisoqarfimmit 2016-ip ukiaani ingerlanneqarpoq, tassanilu angajoqqaat meeqqamik oqaasiinik attaveqarneranillu nalunaarutaat atornerqarput. Paasissutissanik katersinermi atortoq The MacArthur-Bates Commu-nicative Development Inventories (CDI-angajoqqaat nalunaarutaat) (Fenson allallu, 2007) kalaallit kitaani oqaasiinut naleqqussarlugu¹ atornerqarpoq.

Angajoqqaat nalunaarsuinerimikkut immersugaat 409-t, taakkunannga meeqqat 8-16-inik qaammatillit 134-t, meeqqallu 16-36-nik qaammatillit 278-t, tunngavigalugit naleqqiiffiliortoqarpoq.

Naleqqiiffissamik misissuinermi pingaarnertut anguniagaavoq kalaallit meerartaasa siusissukkat oqaatsi-gut pigiliussiartortarnerannik uppernarsaasersugaasumillu ilisimasaqalernissaq, tamanna nalunaarsoqqis-saagaassalluni. Inernerit meeqqat nalinginnaasumik paasinnittarnerisa oqaatsinillu ilisimasaqarnerisa killif-fiinik takutitsipput. Tamanna meeqqat oqaatsimikkut kingusissutut inissisimasinnaasut takuneqarsinnaaler-nissaannut pisariaqarpoq. Siunertamut tassunga meeqqat oqaatsinik paasinnissinnaaneritut atuisinnaane-rinullu naleqqiiffissanik tabeliortoqarpoq.

Nalunaarusiap uuma misissuinerimik aallaaveqarnera, agguaqatigiisitsinikkullu inernernik tunngaveqarnis-saa piumasaqaataamat meeqqanut / oqaatsinulluunniit ilisimasalinnut najoqqutarineqartartussatut eq-qarsaatigineqarpoq (soorlu audiologopædit, perorsaasut, peqqissaasut, ilinniartitsisut, tarnit nakorsaat oqaatsinik ilinniagallit). Misissuinerimik tunngaveqarami kommunit meeqqat oqaasiinik naliliinerminni ikiutigisinnaavaat, aammali angajoqqaat meeqqamik oqaasiinik soqutigisallit meeqqat oqaasiisa ineri-ar-torneritut tunngasunik paasisaqarfigisinnaallugu.

1 Nunamit nunamut imaluunniit oqaatsinit oqaatsinut atortunik naleqqussaanermi atortut tutsuiginassappata atorsinnaassap-patalu (uani skema immersuivissaq) oqaatsit kulturillu immikkuullarissusaasa isiginiarnissaat innersuutaasarpog. Misissuiner-mi uani atortoq (CDI-angajoqqaat nalunaarsuinerat) nutserneqaannarani oqaatsinut kulturimullu naleqqussarneqarpoq. Ass. Oqaaseq "park" qallunaat immersugassaataaniittoq toqqaannartumik kalaallisut nutserneqarsinnaanngilaq Kalaallit Nunaat par-keqanngimmat. Oqaaseq naatsiivissuarmik nutserneqaraluortoq kalaallit amerlanerit isumaqartinnaviannngilaat Kalaallit Nuna-anni naatsiiviit amerlanngimmata, parkilu naatsiiviuunngitsoq naatsiivissuurtut eqqarsaatigineqarsinnaammat.

Siulequt

Nalunaarusiamiippat kalaallit meerartaasa 8-36-nut qaammatillit oqaasinikkiartortarnerisa annertuumik naleqqiiffissarsiorlunilu misissuiffiginerisa inernerit pingaernerit. Misissuinermit angajoqqaat Nanortalimmit Upernavimmut akissutaat 440-t missaanniittut tunngavigineqarput. Angajoqqaat meeqqamik oqaasiisa ineriartorneri apeqqutinut krydsilersugassanut sukumiisumik immersorpaat.

Suliniutip siunertaraa nunani tamalaani periuttip tatigisaasup The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories, aamma CDI-angajoqqaat nalunaarusiaannik taaneqartartoq (Fenson, m.fl. 2000; Bleses & Højen 2011:239) naleqqussarlugu atornissaa. Taanna atorlugu naleqqiiffissanik kisitsisinik katersisoqarpoq meeqqat ataasiakkaat oqaatsimikkut ineriartortarnerinut nalilersuutaasinnaasunik. Anguniakkat marluk angunissaat pingaarsimavoq, tassa meeqqat oqaatsimikkut inissisimaffiisa nalilernissaanut periuttip (CDI-p) ineriartortinnissaa, kiisalu naleqqiiffissanik aalajangiinissaq. Taakku naleqqiiffiit, kommunini paaqqinnittarfinnilu meeqqat oqaasiisa ineriartornerinut akisussaasuusut meeqqat ataasiakkaat nalilernerini tunngavittut atorsinnaavaat. Naleqqiiffik atorsinnaasoq anguneqartarpoq misissugaq nalaatsornerinnakkut misileraanerup inernerit agguaqatigiisitsinermut assingugaangat. Piumasaqaat taanna misissuinermit malinniarneqarpoq, aallaqqaataaniillu Avangersuaq Tunulu ilaatinneqanngillat sumiorpaluutaat kitaamiunit allaanerunerit pissutigalugit.

Atortussiamiippat angajoqqaanut skemat marluk. Skema siulleg: *Oqaatsit ussersornerillu* – meeqqanut 8-nit 16-inut qaammatilinnut atugassaq – skemap aappaa: *Oqaatsit oqaaseqatigiillu* – meeqqanut 16-init 36-nut qaammatilinnut atugassaq. Kalaallit oqaasiisa iluinni pingaarutillit skemaniippat, tassa meeqqat ukioqatigiit oqaatsimikkut ineriartornerisa ilisarnaataat, paasinnilernermit attaveqarnerullu ineriartorneranit oqaasiliorsinnaalernermit, kiisalu oqaasilerilernermit oqaaseqatigiiliorsinnaalernermit.

Atortussiamik naleqqussaanermit oqaatsit kulturilu suliarineqarput. Kalaallisut naleqqussakkat tassaapput: CDI-Kalaallisut, Oqaatsit ussersuutillu 8-16 qaammatillit, aamma Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammatillit, kiisalu Meeraq ilaqutaalu pillugit apeqqutit (takuuk appendiks A, B aamma C).

Misissuineq oqaatsitigut nalinginnaasumik ineriartortarneq pillugu ilisimasaqalersitsiinnanngilaq, aammali kalaallit meerartaasa oqaatsinik pigiliussiartornerannut ilisimasaniq nutaanik sulinermit atornerqarsinnaasunik tunniussivoq. Taamattaq paasisat tunngavigalugit pigiliussiartortarnerup ilusaa nassuiarneqarsinnaavoq; soorlu ussersornerit, meeqqat oqaaseqqaavi, suaassutsikkut assigiinngissutsit, oqaasilerinermullu tunngassut ajornassusaallu.

Kalaallittaq oqaasii nassuiarneqarput, nassuiarnerisigullu kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartortarnerminni oqaatsit ilusaanni suut aporfigisinnaasaraat, kulturimilu oqaatsinik atueriaatsip attaveqariaatsillu meeqqat oqaasinikkiartortarnerinut sunniutigisinnaasat takuneqarsinnaallutik.

Nalunaarusiaq meeqqat oqaasiinik suliaqartunut assigiinngitsunut saaffiginnittuuvog. Nalunaarusiami meeqqat kalaallisut oqaasinikkiartortarnerminni oqaatsini aporfigisartagaat itisilerlugit allaatigineqarput uku apeqqutit aallaavigalugit:

- Meeqqat oqaatsini nipit qanoq ilinniartarpaat?
- Meeqqat attaveqarniarlutik ussersortarneri qanoq ineriartortarpaat?
- Meeqqat oqaatsit suut ilinniaqqaartarpaat, aamma nivarsiaqqaat nukappiaqqallu oqaasinikkiartortarneri assigiinngissuteqarpaat?
- Meeqqat oqaasiniakkiartorneri aaqjissuussatut ineriartortarpaat?
- Oqaatsitigut ineriartorneq nalinginnaasoq meeqqanit malinneqarnerisooq qanoq nalilissava?

Suliamik Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik akisussaasuvoq. Akisussaasup Meeqquerivitsialak² suliassat ag-
guataarnerinut suliarinerinullu suleqatigaa, kiisalu ulluinnarni suliap aqunna nakkutigalugu. Suliaqartut
tassaapput Agga Lund, Salik Fleischer Schmidt, Nikki Nielsen suliamillu aqutsisoq Mette Larsen Lyberth.

Misissuinermi kommunit peqataasut qanimut suleqatigineqarput. Pamersaanermi siunnersortit meeqqeri-
viillu misissuinerup aqqissuunneranut ikiortigisagut qutsavigerujussuarpagut. Angajoqqaattaaq misissui-
nermi peqataasut qutsavigerujussuarpagut. Ilisseqanngippat angusaqarnavianngikkaluarpugut.

Oqaasileriffik aamma MISI-NUUK atortussiap inerisarneranut ilisimasaminnik tapersiimmata qutsavigaagut.

Birgitte Jakobsen, Ilisimatusarfimmi oqaasilerinermi lektoriusimasoq, Naja Tronhjem, Københavnip Uni-
versitetiani Lingvistik Eskimologimi Arktiske Studiemilu lektori, Shanley Allen lingvistikimi lektori ilisima-
satigut tapersiisut, inuit kalaallillu oqaasii pillugit siunnersortaasut qutsavigaagut. Birgitte Jacobsen uani
nalunaarusiami oqaatsinut immikkoortup allaaserineranut ilanngusseqataavortaaq. Misissuinermi periutsi-
mik siunnersuisoq, kisitsinermilu pitsaassutisimik qulakkeerinnittoq Peter Allerup qutsavigaarputtaa.

Kiisalu Philip Dale aammalu The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories Advisory
Boardip amerikamiut angajoqqaat nalunaarusaasa naleqqussarnissaanut akuersisut qutsavigaagut.

Suliniummik aallarniisq Ulla Carl Henriksen, Nuup kommuniani tale- og hørepedagogiusimasoq, immik-
kut ittumik qujaffigerusparputtaa.

² Meeqquerivitsialak politikikkut aqqissuusseqqinneruvoq meeqqat suli atualingitsut pillugit inatsisip atuutilernissaanut, pa-
mersaanermilu sammisaqartitsisarnerit inerisarnissaanut suliaqartuulluni. Meeqquerivitsialak inerisaanerup pilersaarusiomeranut,
atuutsinnissaanut nalilersornissaanullu taamaalilluni akisussaasuvoq. Aqqissuusseqqinnerup atuutsinnissaa Kommunini
paaqqinnittarfinnik Ingerlatsinernut Pisortat akisussaaffigaat.

1. Aallaqqaasiut

Meeqqat oqaasinikkiartortarnerat oqaaseqqortussusaallu misissuiffigineqarnikupilussuuvoq, taakkunanili annikitsuinnaat uppersaasarsugaallutillu atorsinnaassuseqarput. Taakkunanilu sulii annikinnerit naleqqiiffissanik tabeliliuunneqarnikuupput, taamaalilluni meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerat 'nalinginnaasoq' aallaavigalugu nalilerneqartarput. CDI-p atortua sukumiisuvoq, kisitsisillu takutinneqartut isiginniffii sammiveqatigiit CDI-p nalunaarsorsinnaavai. Inernerit CDI-p uuttugai inissiisnaapput, taamaalillutillu toqqaannartumik ulluinnarni atorineqarsinnaasumik suliniuteqalersitsisnaallutik.

Oqaatsinik naliliissutip siunertaraa meeqqat oqaatsimikkut kinguarsimasut ajornartorsiutillilluunniit aaq-qissuussamik nassaarinerisigut oqallorissaasunit aamma/imaluunniit logopædinit suliniuteqarfigineqartar-nissaat. Oqaatsinik naliliissutip atornerani **malugeqquneqarpoq** inissiinermi angajoqqaat 409-t aallaavigi-neqarmata, taamalla naliliissutip inissisimaffii (skalai) kisitsisitigut nalorninassuseqarlutik. Naliliissut logo-pædiskimik oqaatsinik naliliinikkut suussusiliisnaassaguni misileraaffigisanut amerlanernut misilerarne-qaqqaartariaqarpoq. Malugeqquneqarportaaq pingaarnertut eqqumaffissat (opmærksomhedspunkter) **siunnersuutaannaammata**. Kommunit sullissisullu namminneq naliliissutip qanoq atornissaa, qanorlu an-nertutigisumik innersuussutigineqartut malittarnissaat aalajangiiffigissavaat, uaniami nukissaqarneq apeq-qutaavoq.

Atortup ineriartortinnerani aqquusaakkat misissuinerlu

Suliniutip pilersaarusiornerani llinniartitaanermut Aqutsisoqarfik (Inerisaaviusimasooq) peqataangilaq, 2012-mili Inerisaaviup misileraanissap ilusissaa atuutsinneqarnissaalu suliarilerpaa. Misissuineq sisamanik immikkoortoqarpoq, misileraanerit pingasut naleqqiiffiliornissarlu siunertaralugu misileraaneq. Misissuineq Kalaallit Nunaata kitaani pivoq tunumi avanersuarmilu sumiorpaluutit kitaanit allaanerummata, taamaattu-mik inernerit naleqqiiffillu meeqqanut kitaamiunuinnaq attuumassuteqarput.

Immikkoortumi siullermi angajoqqaat immersuivissaat qallunaatuumit nutserneqarsimasooq annertuneru-sumik aaqqissugaangilaq. Taanna suleqatigiinnit Oqaasileriffimmit, MISI-NUUMMIT, Meeqqerivitsialammit llinniartitaanermilu Aqutsisoqarfiup naliliisarfanit inuttaqartinneqartoq ineriartortinneqarqillunilu aaqqis-suunneqarpoq. Tassani immikkoortut Kalaallit Nunaannut kalaallillu oqaasiinut tunngassutillit iluarsaanne-qarput, tassunga ilaallutik oqaasilerinermut oqaaseqatigiillu ajornassusaannut siunnersuutit siullit. Immer-suivissap iluarsaanneqartup atorsinnaassusaa nalilerniarlugu Nuummi angajoqqaanut 20-nut misilerarne-qaqqaarpoq.

Immikkoortup aappaani angajoqqaat 20-t immersuinerinit misilittakkat aallaavigalugit skemat naleqqus-sarneqarput. Kingorna Nuummi angajoqqaanut 50-inut atorsinnaassusaa nalilerniarlugit misileraqqinne-qarput, oqaatsinilu paasissutissat amerlanerit katersorlugit skemat ineriartorteqqinneqarlutik.

Misileraagallernerup aappaata kingorna skemat atorsinnaassusaa sulii nalorninartoqarput, ilaatigut su-miorpaluutit oqaatsillu atorineqartut assigiinnginneri pissutigalugit oqaatsit suut skemaniissanersut nalor-nisigineqarmat. Kitaata qeqqa inunnit amerlanerit najorneqarmat misileraaffiginissaa aalajangiunneqar-poq. Taanna misileraanerup pingajoraa, misissuinermilu tassani angajoqqaat 270-it peqataapput, oqaatsiti-gullu paasissutissat annertuut katersorneqarneri pissutigalugit skemat misissueqqissaarinissamut naleqqiif-fissanillu aalajangiinissamut atugassat ineriartortinneqarput.

Immikkoortup sisamaani skemat 8-16 aamma 16-36-nik qaammatilinnut aaqqissuuteqqitat atorineqarput. Skema angajoqqaat paasissutissaataannut tunngasoq, angajoqqaanullu elektroniskimik immersuerusuttu-nut skemat elektroniskiusut atortinneqarput. Naleqqiiffissanik nassaarniarnermi Upernavimmit Nanortalim-mut, tassa kitaa tamakkerlugu, angajoqqaat 440-t peqataapput.

Nalunaarusiap aaqqissuunera

Kapitalip tulliani suliniutip atornissaa politikikkullu tunuliaqutaa allaaserineqassapput. Kingorna atortusiap ineriartortinnissaanut tunuliaqutaasut ilisimassallugillu pingaarutillit allaaserineqassapput. Tassaapput: Kalaallit Nunaanni meeqqat sulit atualinngitsut oqaasiinut nalilissutit, meeqqat oqaaseqqortusiartortarnerat, oqaatsit assigiinngitsut pillugit misissueqqissaarnerit, kalaallit oqaasii oqaatsillu immikkoortuunik atuisinnaanermut tunngavissat.

Kapitalit pingajuanni misissueriaaseq, taassumalu ataani naleqqussaaneq misissuinerullu immikkoortui tikinneqassapput.

Taanna pereerpat kapitali naleqqiiffissaliorluni misissuinermi inernernik nassuiaasooq tikinneqassaaq. Tassani meeqqat oqaasiniakkiartornerisa immikkoortui pingaarnerit, suliniummilu inernerit qitiulluinnartut naleqqiiffissatut tabelit takutinneqassapput.

Kapitalimi kingullermi inernerit isumasiorneri, atortup sutigut atorineqarsinnaanera, kiisalu siunissami misissuinissat allat soqutiginarsinnaasut oqallisigineqassapput.

2. Tunuliaqut

Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfik malillugu ukiumut inuit 850-it inunngortarput, amerlanerillu kitaamiusut ilitsoqqussaralugu oqaaseqartuupput. Ajoraluartumik inunngortut kitaamiusut ilitsoqqussaralugu oqaasillit kisitsisaat eqqoqqissaartut pigineqanngillat. Tunumi tunumiusut, avanersuarmilu avanersuarmiusut oqaasillit atualersartut 70-it missiliorpaat, kiisalu innuttaasut 15 procentiisa missaat allamiusut, danskiisuunerusoq, ilitsoqqussaralugu oqaaseqartuunerit tunngavigalugit kitaamiusut oqaluttut 550-it missiliorsinnaavaat (SliCA 2007).

Innuttaasut 70 procentiisa missaat kalaallisut ilitsoqqussaralugu oqaaseqartuupput, taakkunannga marluinnik oqaasillit 15 procentiullutik, kingulliillu 15 procentit danskisut oqaasillittut missaliorneqarput (Domæneprojektet/Oqaasileriffik).

Ulloq manna tikillugu oqaatsitigut inissisimaffimmik meeqqat oqaaseqqortussusaasa ineriartorneranik aalajangiussisinnaasumik atortoqanngilaq, taannaavorlu siunertalimmik suliniuteqalersitsisinnaasoq.

Suliniut aallartinneqarpoq oqaaseqaleriartortarnerup nalunaarsoqqissaakkanik uppersaataitallip ilisimasaqarfigilernissaa tunngavilerniarlugu, kiisalu paasissutissanik katersuinikkut naleqqiiffissanik tabeliornissaq. Taakku meeqqat oqaatsinik paasinnissinnaanerit oqaasiliorsinnaanerallu nassuiarsinnaavaat. Oqaatigineqareersutullu taassuma kommunit meeqqat oqaasiinik suliaqarnerat ikorfersinnaavaa.

2005-imi suliniut "Kalaallit meerartaasa oqaaseqaleriartortarnerat" Ulla Carl Henriksenip, Nuup Kommuniani oqallorissaasuusimasup, pisariaqartinneqarmat aallarnisarpaa – sulilumi kalaallit meerartaasa oqaatsitigut pisinnaasannut misiligutinik inerisaanissaq pisariaqartinneqarpoq. Meeqqat aporfillit nassaarinqarsinnaalissapput, aporfilu annertuppata immikkut ittumik oqaatsitigut inerisaanissaannut ikorfartornissaannullu suliniuteqartoqalersinnaavoq. Syddansk Universiteti suleqatigalugu inerisaanissami misissueriaatsip tatigisaasup "Communicative Development Inventories (CDI) naleqqiivissanik misissuinermit atorineqarsinnaa aalajangiunneqarpoq, kalaallimmi meerartaasa nalinginnaasumik oqaatsimikkut ineriartortarnerat misissorneqaaqartariaqarmat. Periuseq University of California San Diegomiittoq David Fensonimit aqunneqarluni ineriartortinneqarsimavoq. Meeqqat suli oqaaseqaleratik attaveqartarneri, ussersortarneri, oqaasertussusaat, oqaasilerinermi pisinnaasaat oqaaseqatigiiliortalerallu pillugit angajoqqaat paasissutissisutut atorineqartarput. Angajoqqaat CDI-p ataatsimut aqqissuussamik tunngavigisaa naapertorlugu takusatik allattortarpat.

Taanna suliniummot sivisuumut aallarniutaavoq – CDI Kalaallisut, kingorna 2012-mi Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmit Meeqquarivitsialammik suleqateqarluni tiguneqartoq. 2016-ip ukiaani skemat immersuivissat inerisarneqarput, misileraanerit, naleqqiiffissamillu misissuinerit aallartinneqarlutik.

2012-p siorna misiligutit kalaallisoortut piukkunnartullu amigaatigineqarnerinut pissutaasut marluupput.

Siullermik oqallorissaallutillu tutsarissaasut amigaatigineqarput, ingammik oqallorissaasut kalaallisut oqaaseqartut. Ullumikkut oqallorissaallutillu tutsarissaasut pingasuinnaapput (taamani 2005-imi). Aappaattut meeqqat inunngornerminnit oqaatsimikkut ineriartortarnerat aqqissuussamik misissuiffigineqarsimanngilaq. Kalaallit Nunaanni misiligutinik amigaateqartoqarmat misiligutit takornartat atorineqartarput, ingammik qallunaat misiligutaat kalaallinut tulluarsarneqanngitsut. Taamaattumik atorsinnaassusaat amerlasuunit nalornisigineqarsimavoq (Sprogseminar, Nuuk 2005).

Inatsilli, Meeqqanut suli atualinngitsunut perorsaaniikkut inerikkiartuutaasunik ulluunerani neqeroorutit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 16, 3. december 2012-meersoq, 2013-mi januaarip aallaqqaataani atuutilersoq pisussaaffiliivoq meeqqat nalinginnaasumik oqaatsimikkullu ineriartornerat misilinneqartassasoq:

"§ 5. Imm.6) "Meeqqap 3-nik ukioqalernerani peqqissusianik inerikkiartorneranillu 5-inillu ukioqalernerani atualernissamut piareersimassusianik pinngitsoorani misissuinnissaq. Misissuineq ingerlanneqassaaq uut-

tuutit aamma malinnaanermut naliliinermullu sakkut Naalakkersuisunit inerisarneqartut tunngavigalugit.”

Uani misissuineq qulaajaasutut isigineqassaaq pinaveersaartitsinermullu ilaasoq, meeqqat immikkut pisariaqartitsisut sapinngisamik siusissukkut nassaarisarnissaannik siuneqartoqartoq.

Inatsimmut atatillugu meeqqanut 0-6-inut ukiulinnut “Meeqqap mappia” pilersinneqarpoq. Mappit marluupput, 0-3-nut, 3-6-inullu ukiulinnut. Meeqqap mappianiipput meeqqap tamatigoortumik ineriartorneranut paasissutissat arlalinnik sammisaqartut. Meeqqap ineriartornermini inissisimaffianik paasissutissiisapput, siunertaallunilu pamersaanikkut meeqqap ineriartornissaanut suliniuteqarnissaq ikorfartuinissarlu. Sammisanut ilaasoq Attaveqarneq oqaatsitigullu ineriartorneq aallaavigalugu perorsaasut meeqqat oqaasii misilittassavaat, siunertaavorlu meeqqat pisariaqartitsisut nassaaralugit pamersaanikkut immikkut iliuuseqarfigisarnissaat.

Inatsisimmi meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerannik misiliisussaataaneq, meeqqalluunniit mappia aallaavigalugu ajornartorsiutinik pasitsaassaqarnermi CDI atorneqarsinnaavoq. Tassuuna meeqqat oqaaseqortussusaat, nalinginnaasumik oqaaseqarnerat, attaveqarsinnaanerat, oqaasilerisinnaanermikkullu ineriartornerat pitsaanerusumik takuneqarsinnaalissaaq.

CDI-kalaallisut naliliissutinik ineriartortitsinerup ilaavoq. Atorneragut meeqqat oqaatsimikkut killilimmik atuisut nassaarineqarsinnaapput, taamallu inerisagassaallutillu ikorfartugassaappata suliniutinik aallartitsisoqarsinnaalluni.

Suliniut ilisimatusarnermik tunngaveqartoq ineriartortitsinerup atortoqalernissallu iluaniippoq, taamallu inuiaqatigiinni meeraaqqat oqaasiinik naliliissutitut piukkunnaateqarluni, kiisalu meeraaqqat oqaasiinik nalileeriaatsinik nutaanik aallartitsissalluni.

3. Ulluunerani paaqqinnittarfinni oqaatsinik naliliissutit

Oqaatigineqareersutut kalaallit oqaasii aallaavigalugit meeqqat oqaatsitigut pisinnaasaannik, taamallu siunertalimmik suliniuteqarnissamut naliliissutinik amigaateqartoqarpoq. Siornatigut meeqqat oqaatsimikkut ajornartorsiortutut pasitsaassat Pædagogisk Psykologisk Rådgivningimut (PPR) innersuunneqartarput, tassanilu audiologopædit naliliisarput. Misiliguteqannginnera pissutigalugu qallunaat oqaatsinut misiligutaat kalaallinut iluamik tulluarsarneqanngitsut atorineqartarput (2005-imi Nuummi Sprogseminari). Tassuunakut misiligutit atorsinnaassusaat apeqquserneqarsinnaavoq.

Immikkoortumi tulliuuttumi ulluunerani paaqqinnittarfinni oqaatsitigut naliliissutit atorineqartartut, naliliinermilu siunertarineqartartut, oqaatsillu ilaanik sunik takunninniutaanersut allaaserineqassapput.

TRAS

Ulluunerani paaqqinnittarfinni TRAS (Tidlig Registrering af Sprogudvikling) meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerannut naliliissutit atorineqarnerusarpoq. 2018-mi Kalaallit Nunaanni Epinionip ulluunerani paaqqinnittarfinni pamersaanikkut aaqqsuussamik naliliisarnerit misissorpai. Paaqqinnittarfinni aqutsisut 88 procentiisa TRAS atortarnerarpaat (IKIIN 2018). Misissuineri kommunit qassit ulluunerani paaqqinnittarfinni skemamik atuisarnerat ersinngilaq. Avannaatali Kommunian meeqqanut sulit atualinngitsunut misiligutinik assigiinngitsunik atuisarnissamut malitassaliorisimavoq, marlunnik ukiullit angajoqqaavinik akisussaasuinilluunniit oqaloqateqarnermi MIIM (Meeqqap ineriartornermini Inissisimaffianut Nalilersuut) atortarnerata saniatigut, RABU aamma TRAS meeqqanut marlunnik ukiulinnit arfinilinnut ukiulinnut atorineqartarput. Meeqqat inaanni angerlarsimaffinniluunniit paarsisut ukiumut marloriarlutik skemanik immersuisussaapput.

TRAS-i pamersaanikkut isiginiagaqarluni immersugassiaavoq, Norgemilu ineriartortitaalluni. Meeqqat marlunnik tallimanut ukiullit oqaatsimikkut ineriartorneri nalunaarsorneqartarput, ulluuneranilu paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat oqaasiinik ineriartortitsinissaat anguniarlugu atorineqartarluni. Ulluinnarni sulisut meeqqap paaqqutarinerani misilittakkatik aallaavigalugit, meeqqallu oqaloqatigiissutigineratigut skemap immersortarnissaa Innersuussutaavoq. Taamaaliornikkut sulisut meeqqap oqaatsimigut pisinnaasaasa ineriartorneri tamatigoortut piviusorsioertullu, imaluunniit ineriartunnginneri takussavaat. Nalileereernerimi pisariaqartitsisoqarpat ulluunerani paaqqinnittarfinni angerlarsimaffimmiluunniit suliniutissat ersarinnerusut pamersaanikkullu iliuusissat aallartinneqassapput.

TRAS-imi skema naliliissutaavoq ammallorissuq, ammallorissullu pingasunngorlutik iluleriipput. Ilorlarmi 2-3-nik ukiullit ineriartornerat takuneqarsinnaavoq. Tullia 3-4-nut ukiulinnoorpoq, avallerlu angajullernut 4-5-inut ukiulinnoorluni. Ammallorissuq pingasunik teqeqqulinnut arfineq-pingasunut avitaavoq, taakkulu ineriartornerup immikkoortuinut pingaarnernut pingasunut immikkut qalipaasikkanut avitaallutik. Tungujortoq meeqqap eqqummaarinneranut, peqateqarneranut attaveqarneranullu tunngavoq. Aappaluttoq meeqqap oqaatsinik paasinnittarneranut eqqumaffeqarneranullu, qorsorpalluttorlu meeqqap oqaatsinik taasisarneranut, oqaatsimigut ineriartorneranut oqaaseqatigiillorsinnaaneranullu tunngalluni.

Atortussiaaleqqaarami immersugassamik skemaqarpoq, ilitsersuuteqarluni quppersagaqarlunilu. Kalaallisuunngortinnerani skema ilitsersuullu kisimik nutserneqarsimapput. Quppersakkap imaa qallunaanut tunngatitaavoq, Kalaallillu Nunaannit atukkanit allaaneroqaluni, tamannalu pissutaalluni atuisunit paasiuminaassinnaavoq puutsitsiinnarsinnaallunilu, tassami qallunaat atugaat toqqaannartumik nuutsinneqarsinnaangillat (Kaal Olsenip oqaloqatigineranit). Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik aqputigalugu skema ilitsersuutitaalu ulluunerani paaqqinnittarfinnit pissarsiarineqarsinnaavoq.

TRAS-ip skemataata atorsinnaassusaa qulakkeerneqarsimagunangilaq kalaallillu oqaasiinut tulluarsagaasi-magunarani. Assersuutigalugu nipit kalaallit oqaasiini pigineqanngitsut, soorlu *b* aappersarissallu sanileriit *tr*, *kl* assigisaallu ilaatinneqarput. Taakku saniatigut oqaasersiat, oqaatsillu meeqqat atukulanngisaat soorlu *kandi vatilu* ilaatinneqarput. Oqaatsini tikinneqartut ilaat sulisunit paasineqarsinnaaneri apeqquserneqarsinnaapput, soorlu *naggateqatigiit* (rim og remser), taaguutillu kalaallisut oqaasilernermi atorineqarnej ajortut, naameertornermullu tunngasinnaagunartoq, soorlu *pinngitsorsiutit*.

RABU

RABU (Registrering af Barnets Udvikling) PPR Avannaa Ilulissat 2009-mi tarnit pissusaanik ilisimasallit aqut-sisuanit Anne Margrethe Jessenimit, oqallorissaasumillu Dorit T. Jakobsenimit (pp. Sara Heilmannimit) nut-sigaavoq. RABU TRAS-itulli naliliissutaavoq ammallorissuq sisamanillu iluleriinnik ammalortulik, ilorlermilu 2-3-nik ukiullit ineriartornerat takuneqarsinnaavoq. Tullia 3-4-nut ukiulinnoorpoq, pingajuat 4-5-inut, aval-lerlu angajullernut 5-6-inut ukiulinnoorluni. Ammalortoq pingasunik teqeqqullinnut tallimanut pisinnaasa-nut pingaarnernut, immikkullu qalipaasikkanut avitaavoq. Oqaatsit ineriartorneri pisinnaasassaniinngillat, kognitionilli ataani apeqqutinut arfineq-marlunnut ilaatinneqarput, tassa attaveqarnermik pisinnaasani, oqaatsinik paasinninnermi oqaasiliorsinnaanermilu.

SPU

SPU (Skole Paratheds Undersøgelse) tuluttut atortussianit BIC-nit (Buy Infant Check) nutsigaapput, Lea Pearsonimit John Guinnimillu 1986-imi ineriartortitaallutik. Atortussiami oqaatsinut tunngassutillit ilaap-put, soorlu oqaatsinik paasinnineq oqaatsitigullu nalunaarsinnaaneq (Oqaatsit, kiisalu allassinnaaleriartor-neq atuarsinnaaleriartornerlu) misilinneqartarput. Meeqqap atualinnginnerani, sapinngisamik ukiup affaa sioqqullugu, misiligutit atorineqartarput pisariaqartitsisut qaammatini tulliuuttuni 2-3-ni iliuuseqarfigineqas-sammata. Inernerit pamersaanikkut ineriartortitsinermut atugassatut isigisassaapput, meeqqallu immikkut pisariaqartitsisut atualinnginnerini nassaaralugit ikorfartornissaanut atugassaallutik.

MIIM

2012-mi nuna tamakkerlugu meeqqanik 3-nik 5-inillu ukiulinnut misiliisarnissaq atuutsinneqalerpoq. Inat-sisimmi nutaami meeqqat tamatigoortumik ineriartornerat aaqqissuussamik misissorneqartalerpoq – tas-saniillutittaaq oqaatsit – siunertaavorlu meeqqat immikkut pisariaqartitsisut nassaaralugit pamersaanikkut iliuuseqarfigisarnissaat. Tassunga atatillugu pingasunut tallimanullu ukiulinnut misiligut MIIM inerisar-neqarpoq, tassaniippullu attaveqarnej oqaatsitsigullu ineriartorneq. Oqaatsit iluini nutaamik iliuuseqartoqar-talerpoq, ulluunerani paaqqinnittarfiit maanna meeqqat aaqqissuussamik misilittarnissaat pisussaaffigiler-paat, namminnerlu inernerit aallaavigalugit oqaatsitigut ajornartorsiortunik / aporfilinnik pasitsaassinermi inerisaasalissallutik. Tamanna sioqqullugu oqaatsitigut aporfeqartutut pasitsaassat logopædiunerusunit misilinneqartarput. Inatsimmi nutaami, qanga logopædinit akisussaaffigineqartoq, ulluunerani paaqqinnit-tarfiit oqaatsitigut misiliisarneq malitseqartitsisarnerlu akisussaaffiginerulerpaat.

Tulliuuttumi oqaatsitigut naliliissutit, ataatsimut oqaatsit iluini sunik, meeqqat ukiui sorliit, atortut suuneri, sunillu siunertaqarluni atorineqartarneri takutinneqassapput.

Kommunini oqaatsitigut naliliissutit atorneqartartut takutitassiarineri

Misiligut	Atuisut / ukunanga atorneqartartussat	Ukioqatigiit	Oqaatsit iluini nalilerneqartut	Siunertaq	Periuseq (pissuseq)
RABU	Perorsaasut	2-6-inik ukiullit	Attaveqarneq, oqaatsinik paasinninneq oqaasillorsinnaanerlu	Ilisarsisinnaanerup ineriartornerata nalunaarsorneragut oqaatsitigut ineriartornermik malittarinneq	Isiginiagaqarnermut / nakkutiginninnermut skema
TRAS	Perorsaasut	2-5-inik ukiullit	Eqqumaffeqarneq, peqatigiinneq attaveqarnerlu. Oqaatsinik paasinninneq oqaatsinullu misikkarsuseq, oqaatsinik taasisinnaaneq oqaaseqatigiillorsinnaanerlu	Oqaatsitigut ineriartornerup nalunaarsornera meeqqallu oqaatsimigut ineriartornerata malinnaaffigenera	Isiginiagaqarnermut / nakkutiginninnermut skema
SPU	Perorsaasut	5-6-iinut ukiullit	Oqaatsinik paasinninneq oqaatsitigullu nalunaaruteqarneq 1. (oqaatsit allassinnaaleriartorneraq atuarsinnaaleriartorneraq) oqaaseqarluarneq	Meeqqat atualinginnerini immikkut pisariaqartitsisut nassaaralugit ikorfartornissaat	Misiliineq
MIIM	Perorsaasut	3-nik & 5-inillu ukiullit	Attaveqarneq oqaatsinillu paasinninneq	Meeqqat immikkut pisariaqartitsisut immikkullu pamersaanikkut iliuuseqarfigisassat nassaarinissaat	Nakkutiginninnikkut skemamik immersugassatut ilusillit misiligutit

Takussutissiamisut meeqqat 2-nit 6-inut ukiullit oqaasii, tassa ukiut sisamat iluini nalilerneqartarput. Oqaatsinik naliliissutini RABU-ni TRAS-inilu siunertaavoq meeqqat ataasiakkaat oqaatsimikkut ineriartornerisa nalilertarnissaat, pisariaqaraangallu ulluunerani paaqqinnittarfinni angerlarsimaffinniluunniit suliniutit ersarissut pamersaanikkullu sammisaqarnerit sulissutigineqalertassasut. SPU aamma UBUS atorneqartarput meeqqat immikkut pisariaqartitsisut nassaaralugit pamersaanikkut oqaasii sulissutigineqalertarnissaat. Tamarmik tunngavimmikkut meeqqat ataasiakkaat oqaatsinik ineriartortitsillutillu ikorfartuiniarput. Takussutissiamisut, SPU (misiligut) minillugu, meeqqanut 2-nit 6-inut ukiulinnut perorsaasut nakkutilliillutik skemanik immersuivissaqarput.

Misiligutit tamangajammik (TRAS minillugu) meeqqap oqaasiisa ilaannaminaraannik takutitsinnaapput, amerlanerillu meeqqat attaveqarneranik oqaatsinillu paasinnissinnaaneritut isiginiagaqarput. Ersarippoq immikkut assigiinngitsunik isiginiagarnerat, ilaasa meeqqap attaveqarsinnaanera isiginiarpaat, allallu oqaatsinik paasinnissinnaanerit pingarnerutillugu. Atortuni TRAS kisiartaalluni oqaatsinik oqaatsillu ilaannik allanik toqqaannartumik naliliisarpoq. Atortut allat pisinnaasaqarfii aalajangersimasut ataanni oqaatsitigut pisinnaasat pisinnaangisalluunniit nalilertarpaat. Meeqqat ukiuinut oqaatsit naleqquttut ersarissumik tunngaveqartinneqanngillat, ersarinngilarlu qaqugu immikkut ikorfartuisoqartarnissaa. Taamaalluni qanoq ilinerani meeqqap oqallorissaasumut innersuunneqarluni ikiorneqarnissaa ersarluppoq. Atortussiat meeqqap oqaaseqqortussusaanut tunngasunik naliliinngillat.

Misiligut	Atuisut / ukunanga ator-neqartussat	Ukioqatigiit	Oqaatsit iluini nalilerneqartut	Siunertaq	Periuseq (pissuseq)
CDI	Angajoqqaat immersugassaat	8-nit 36-nut qaammatillit	Attaveqarneq, oqaatsinik paasinninneq oqaasiliorsinnaanerlu, tassaniillutik ussersornerit, oqaasertussuseq, oqaasilerineq oqaaseqatigiiliorsinnaanerlu	Meeqqat immikkut pammersaanikkut oqaatsitigut iliuuseqarfigineqarnissaminnik pisariaqartitsisut	Assigiissagaq atorsinnaasumillu misiligutaa-soq, naleqqiiffilik

CDI-Kalaallisut pissutsimigut arlalitsigut atortunit allanit allaaneruvoq. Siullermik meeqqat ukioqatigiiaat immikkoortippai, 8-nit 36-nut qaammatilinnut, tassa 0-imit 3-nut ukiulinnut ator-neqarsinnaavoq. Aappaatut angajoqqaat namminneq iliuuseqartuupput. Pingajuattut oqaatsini pingaarutillit tamarmik skemani (8-nit 16-inut & 16-init 36-nut qaammatillit) isiginiarneqarput, tassa paasinnissinnaalernermit attaveqarnerullu ineriartorneranit oqaasiliorsinnaalernermit, oqaasilerilernermit oqaaseqatigiiliornernermit. Taamaalillutik skemat meeqqap oqaatsimigut attaveqarnermigullu ineriartorneranik erseqqinnerusumik takutitsisinnaapput. Saniatigut CDI ineriartortinneqarpoq meeqqat suliniuteqarfigineqarnissaminnik pisariaqartitsisut piaartumik nassaarisarnissaat anguniarlugu, taamaattumik assigiissagaavoq oqaaseqartussuserlu uuttorlugu inisiisinnaalluni. Aammattaaq misiligut atorsinnaassuseqarpoq.

4. Oqaaseqqortusiartroneq

Meeqqat oqaasii siulliit tusarlugit nuannersorujussuusarpoq. Angajoqqaat meeqqamik oqaasii siulliit tallimat eqqaamasinnaasarunarpaat, tassanngaannarli meeqqat ukiutik malillugit ilikkalertupallattarmata ilikkagaat eqqaamajuminaassisarput. Angajoqqaatulli oqaatsinik pigiliussiartronerup ingerlasarnera qanoq ililluta nalussanngilarput, tamakkumi pillugit ilinniartinneqaratalu ilisimasaqanngilagut?

Oqaatsini tamaginni qamuuna meeraaqqaat oqaatsit suut qanorlu tulleriillugit ilikkartarneraat ilisimavagut, taamaattumik meeqqat amerlanerit ukiuminnut naleqquttunik oqaaseqartarput. Tamanna isumaqarpoq oqaatsit atuuffi ataqatigiissumik aqqissuussamillu ineriartortarnerinik. Siullermik meeraaqqaat niperpassuarnik tusaasarpur, taava tusarnaalertarput, kingornalu namminneq nipiliulersarlutik. Ataatsip missaani utoqqaassuseqaleraangamik oqaatsit ataasiakkaat oqaatigisalersarpaat, naggataagullu namminneq oqaaseqatigiiliulersarlutik. Ilisimavarput oqaatsit ineriartortarnerat qummukariartuinnavissuusoq, tassa meeqqat utoqqaliartortertik malillugu oqaaseqqortussusiartroneqarput.

Ilisimavarputtaaq meeqqat oqaaseqarnerminnit paasisaqarnerusartut, taamallu oqaaseqalernertik sioqqullugu attaveqartartut, soorlu qungujullutik, qiallutik, timimikkut takutitsillutik, ussersorlutik nipiminnilluunniit atuillutik.

Ilisimavarputtaaq meeqqat ilaat ilaminnut naleqqiullutik oqaasiniaarnerusartut, ilaallu arriinnerusartut – meeqqat ataasiakkaatut oqaasinikkiartortarput. Meeqqat ilaat allanut naleqqiullutik oqaaseqqortunerusarput, taamaattumik meeqqat 1-3-nut ukiullit ukiuminnut naleqquttunik oqaaseqarnerat aalajangeruminaat-tarpoq.

Ukiuni kingullerni meeqqat oqaatsimikkut ineriartorisa suliniutigisinnaaneri eqqumaffigineqarnerulerpoq, politikikkut aammalu pamersaanikkut. Ingammik meeqqat oqaatsimikkut aporfillit siusissukkut nassaarine-risigut meeqqatulli allatut periarfissaqarnissaat, soorlu ilinniagaqarnissaat soqutigineqarpoq. Ilisimatusar-nerup takutippaa meeqqat siusissukkut oqaasiniaartarnerat kingorna ilinniagaqalernissaanut attuumassu-teqartartoq. Assersuutigalugu Danmarkimi dagtilbudsloven 2007-imeersoq malillugu kommunini tamani meeqqat 3-nik ukioqalerfiini oqaatsimikkut misilinneqartarput (oqaasii nalilerneqartarput). Taakku sania-tigut meeqqat oqaaseqqortussusaat annertunerusumik suliniutigineqalerpoq atortunillu inerisaasoqar-luni. Ilisimatusarnerummi takutippaa oqaaseqqortussuseq nalinginnaasumik oqaatsinik pigiliussisarner-mut attuumassuteqartoq, kingornalu atuarsinnaanermut pisinnaasanut sunniuteqartartoq. Ilisimatusar-neruttaaq takutippaa oqaatsit annertussusaat kingorna oqaaseqatigiiliorsinnaalernermut tunngaviliisartut (Bleses & Vach, 2013; Marchman & Bates, 1994; Stoel-Gammon, 2011), kiisalu ukiunut naleqqiullugu oqaaseqqortussuseq nalinginnaasumik oqaasilerisinnaanermut siulittuinerusartooq (Devescovi, Caselli, Marchione, Pasqualetti, Reilly & Bates, 2005).

Meeqqat oqaatsit ilinniassagunikkit oqaaserpassuit misilittagaralugillu immiuttariaqarpoq, taamaattumik oqaatsitigut ineriartortarnermut oqaatsit akulikissusaat atukulasarnerallu sunniuteqartarpoq. Schneider, Yurovsky & Frank (2015) paasivaat meeqqat oqaasii siulliit tassaasut oqaatsit akulikitsumik tusaasagaat, kiisalu oqaatsit nipimikkut ajornassusaat, McDonough, Song, Hirsch-Pasek, Golinkoff & Lannon (2011)-kul-li isumaqarput taggisit oqaaseqaleqqaarnermi initunerusartut, qamuunami taggisit oqaluutinut naleqqiul-lutik assiliannngortikkuminarnerusarmata. Oqaluutit kingusinnerusukkut pigiliunneqartarput "oqaasiullutil-lu" meeqqanut atukulaneqartartut (Nailges & Hoff, 2006).

Tuluit meerartaasa 32.000-t oqaasii angajoqqaat nalunaarsuineranneersut misissornerini erserpoq, siusis-sukkut oqaaseqalernermut oqaatsit akulikitsumik tusaaneqartarneri sunniuteqartartoq, kiisalu oqaatsit qanoq tigussaartigineri meeraaqqaanullu paasiuminarsagaatigineri (Braginsky, Yurovsky, Marchman og Frank; 2017). Nipit amerlassusaat oqaasinngortitsinnaanermut sunniuteqartarput, paasinninnissamulli sunniuteqaratik (Brainsky, m.fl., 2017).

5. Oqaatsinik misissuinerit assigiinngitsut

Teknologikkut ineriartorneq ilutigalugu paasisat annertunerusut katersorneqarsinnaalerput, nunallu assigiinngitsut akunnerminni oqaaseqaleriartorneq annertunerusumik ilisimatusarfigilerpaat. Nunat assigiinngitsut akunnerminni oqaatsinik pigiliussiartornermut tunngasunik paasisutissanik nutaanerusunik misissuinerminni paasivaat oqaatsit immikkoorutaat oqaaseqaleriartornermut sunniuteqartartut, ilumullu teoriip taassuma tamanut atuunera uppersarneqarsinnaanersoq, akerlianillu ilumoonersoq apeqquserneqarsinnaavoq. Oqaatsit ataasiinnaat amerlanngitsulluunniit tunngavigalugit tamanut atuutsinneqarsinnaanngillat. Nunanili assigiinngitsuni oqaatsinik misissuinerit oqaatsinik pigiliussiartorneq pillugu assigiinngitsutigut takunnitsilersinnaapput, sunniutaasartullu nassuiarsinnaallugit, soorlu nipit, oqaatsit ataasiakkaat, oqaasilerineq kulturillu iluani attaveqarnermi malitassat oqaatsinillu atuinerit oqaaseqaleriartornermut sunniutigisartagaat nassuiarsinnaallugit (Bleses, m.fl., 2008a; Caselli, m.fl., 1995; Slobin, 2014).

Slobinip (1985), nunani assigiinngitsut akornanni ilisimatusarnikkut sunniuteqarsimasoq, oqaatigaa oqaatsit ajornarnerugaangata ajornarnerusumik pigiliunniarneqartartut. Kalaallit oqaasiisa ilusaat germanerit oqaasiinut naleqqiullutik allaaneruinnaanngillat, kulturimili meeqqanik oqaloqateqariaaseq attaveqarnerlu aamma allaanerupput. Assigiinngissusaasa inissisimaffii annertupput, soorlu oqaaseqqortussusaat, oqaasilerinertai, ussersornerit oqaaseqatigiivilu. Taamaattumik teoriit periutsillu oqaatsinik allanik tunngavillit kalaallit meerartaasa oqaaseqaleriartornerisa misissornissaanut atussallugit unammillernartortaqrput.

6. Kalaallit oqaasii

Kalaallit oqaasii inuit-yupik-unanganinut ilaapput, Kalaallillu Nunaata inuinit 56.000-usunit 45.000-nit ator-neqarput. Kalaallit Nunaanni pingaarnernut pingasunut immikkoortinneqartarput, kitaamiusut (kalaallisut), tunumiusut (tunumiisut), avangersuarmiusullu (inuktun imalt. inugghuartut). Assigiinngissuteqaraluartut oqaatsit assigiittarput, sumiorpaluutaallu annertupput, oqaloqatigiinnermimi imminnut paasiuminaatsis-sinnaasarput. Sumiorpaluutini oqaatsinik taasisarneq, oqaatsit, oqaaseqatigiilerinermilu malitassaat assi-giinngitsuupput (Kolte, 1999:88). Kitaamiusut ator-neqarnerpaapput 40.000-nit oqaaserineqaramik, taa-maattumik uani misissuinermi toqqarneqarput.

Morfologi

Kalaallit oqaasii polysyntetiskiupput, oqaatsillu sorlai morfeminik arlalinnik ilaartorlugit katiterlugillu oqaasinngortarput. Oqaatsit tunngavimmikkut pinngortarnerat imaappoq:

Sorlak, uiguut (uiguutit nagguinnik allanngortitsisartut) + oqaatsip naanera (naanilersui-neq), soorlu

neri + niar + punga

Nagguuit taggisaasut minillugit morfemit tamarmik kisimiillutik oqaasiusinnaannginnamik uiggiuttarput, tassa oqaatsimi morfemimut allamut uiggiuttariaqarput.

Kitaani uiguutit 400-500-t missaaniupput sorlammullu nagguimmulluunniit uiggiunneqartarlutik. Uiguutit imminnerminni isumaqarput, nagguimmullu uiggiunneqaraangamik oqaaseq assigiinngitsunut sangutittar-lugu: angissutsinut, annertussutsinut, sukkassutsinut, siunertanut, ajunngitsunut ajortunulluunniit; uiguutit ilaat atuuffeqarnertik ilisarnaatigaat, oqaatsillu nagguiaata suussusaa allanngortissinnaasarpaat (morfologi-skimik atuuffia), imaluunniit susalinngortinngikkunikku susaatsunngortissinnaasarpaat (oqaaseqatigiileri-nermi atuuffia).

Oqaatsit aggulunnerinut immikkullu tamarmik isumaqarnerinut assersuut:

arsartalerniarpunga "jeg vil begynde at spille fodbold"

arsar- (nagguik oqaluutaasoq 'spiller bold')

-tar (uiguut 'gør jævnligt')

-ler (uiguut 'skal til at')

-niar (uiguut 'vil')

-pu (naaneq oqaluinnarniutaasoq)

-nga (naaneq kin. siullianni ataasersiut)

Assersuummi takuneqarsinnaavoq oqaatsini analytiskiunerusuni oqaaseqatigiit kalaallisut oqaatsimi ataatsimi oqaatigineqartarnerat. Oqaatsini analytiskini polysyntetiskinilu oqaatsimi ataatsimi morfemit amerlas-susaasa assigiinnginneri takuneqarsinnaapput. Inuit oqaasiini oqaatsimi ataatsimi morfemit agguaqatigii-sillugit 3,72-usarnerat Greenbergip (1960) kisissimavai, tuluillu 1,68-uinnartarput.

Fortescue (1985) isumaqarpoq meeqqap oqaatsimigut ineriartornermini uiggiussisarnerup tunngavii paasi-

gaangamigit uiguutunik amerlanerusunik pigiliussiartortartoq, pigiliussiartorneralu tassaasoq oqaatsimigut ineriartornera, tassanilu morfologimi oqaaseqatigiilerinermiluunniit malitassanik nutaanik pigiliussiartornera apeqqutaarpiangitsaq.

Oqaluutip naanera moduseqarpoq, kinaassusersiuteqarpoq qassiussusersiuteqarlunilu. Taggisit naaneri kaseqarput, kinaassusersiuteqarput qassiussusersiuteqarlutillu, kiisalu piginnittoqarlutillu pigisaqartarput. Taamaattumik oqaluutit taggisillu naanerisa pissusaat katitigaasorujussuugamik imaannaanngitsuupput. Kalaallit Nunaata kitaani naanerit 318-t missiliorpaat (Fortescue 1985).

Michael Fortescue 1984-mi meeqqat 2-3-nik ukiullit uiguutunik atuisarnerat naanilersuisarnerallu allaasergamiuk paasivaa meeqqat ukiukikkaluarlutik uiguutit 24-t naanerillu 40-t atorsinnaagaat. Meeqqat analytiskinik oqaaseqarnerusut, soorlu tuluit, tamatuma nalaani naanilersuinerit suilliit ilinnialersarpaat. Tassuuna takuneqarsinnaavoq meeqqat oqaatsinik pigiliussiartornerat inuiaqatigiit akuuffigisamik oqaasiisa ilusaannit sunnerneqartartut.

Nipisiuineq nipilerinerlu

Meeqqat oqaatsit tusaasatik malillugit pigiliussisarput, misissuinerullu takutippaa oqaatsit pineqartut nipimikkut ilusaat pigiliussiartornermut sunniuteqartartut (Bleses, m.fl. 2008b).

Kalaallit meerartaasa oqaatsinik pigiliussiartorneranni nipinut tunngassutillit misissorneqarsimangillat. Kalaallit meerartaasa oqaatsinik pigiliussiartornerinut tunngassutillit pingaarutillillu marluk taasariaqarput:

Siulleg meeqqat nalinginnaasumik nipisiuinerimikkut ineriartornerinut ilisimasaapput, tassa nipit siggummiut ilikkaqqaarneqartarmata, soorlu p aamma m , kiisalu ikkimmiut, soorlu d aamma n (Bless & Højen, 2011:129). Tupinnanngitsumik kalaallit meerartaasa akornani oqaatigineqartut suilliit tassaasarpur *apaapa*, *mamma*, *ataata*, *aataa*, *tuttuu*, *anaana* il.il. Meeqqanik pillugit ilisimatusarnernit ilisimaneqarpoq meeqqat oqaatsit ilinniagaasa nipitaat ilikkariartortaraat, tunngaviillu aalajangersimaqqissaartut malillugit aallaqqaataani nipit allanik taarsertarpaat. Meeqqat kalaallisut oqalunnerminni taggerluisartut *kutattunik* taaneqartarput. Assersuutigalugu *qaagit* oqaatiginagu *kaagit* oqaatigisarpaat, *sutsi tutsimik* taallugu, *siku tikumik*, nukalu *kukamik* taallugu (nipit utertarlugit). Kutattut oqaatsinik ajornartorsiutillit paasineqassangillat, kalaallit meerartaat meeqqatut allamiusulli oqaluttutut ineriartornerminni nipinut tunngassutillit aqqisusussatut ittumik aqqusaarpaat.

Pingaarutillip aappaa oqaatsit morfologianut nipilerinerinullu tunngassuteqarpoq. Kalaallit oqaasiisa morfologiat / nipinullu tunngasortaat imaannaanngitsumik katitigaapput, immikkuullarissunik morfemit katinerini nipinik allanngortoqartarluni, oqaatsimmi naaneri allanngoraangata nipit allanngortarput. Uiguut ataaseq assigiinngitsunik iluseqarpoq, apeqqutaasarpog nagguimmut sumut uiggiunneqarnersoq. Morfologit katitigaanerat oqaatsinik ilinnialerlaanut unammillernartortaqartarpoq, oqaatsimmi katititaanerat imaaliannaq takujuminaassinnaasarpog: sorlak, uiguut naanerillu. Tulliuttumi taakku immikkuullarissusaat allaaserineqassaaq.

Sorlaap nipaata allanngornera

Sorlak uiguuserneqaraangami (uiguutit naanerillu) sorlaap nipaa allanngorarsinnaasarpog. Nagguiup naanerani nipi peersinnaasarpog: *savik* + - *qarpoq* => *saveqarpoq*

Nipit morfemit killingisa avataaniittut nipaata **aagussinnaasarpur** nipillu assigiinngitsut marluk assigiilerlutik: *savik* + -mik => *savimmik* ($k+m \Rightarrow mm$); *malik* + *suaq* => *malissuaq* ($k+s \Rightarrow ss$)

Ilaatigut **sivitsuisoqartarpoq** naanerit uiguutilluunniit aalajangersimasut uiggiunneqartillugit nagguimmiittoq aappersariaq sivitsorsinnaasarpog (nagguiup naaneraniittoq peerluni):

(qasseersiut): *isigak – isikkat, meeraq – meeqqat*

(uiguut -vik): *sana- + vik => sannavik*

Oqaatsittaag katitigaalluinnarsinnaasarput, soorlu meeraq + (l)erivik => meeqqerivik (uiggiussinermi sorlammi ersiut kingulleq a peerluni, r-lu sivitsornermigut qq-nngorluni). Kiisalu nagguinni -Ceq-talinni taaneqartartuni **paarlaattoqartarpoq**, ersiut peeriarluni aappersarissat -Cq paarlaattarlutik: savimineq => savimerngit (neq=> nq => qn => rn/rng).

Kalaallit taggisat naanilerneqarnerminni pissusaat malillugu assigiinngitsunut immikkoortinneqartarput. Taggisit naanilernerminni pissusaat **sakkortusinnaapput sakkukillutilluunniit**, naanerilli assigiinngitsut apeqqutaallutik immikkoortitsisoqartarpoq. Ilaatigut taggisit immikkoortinneqartarput naanilernerminni annertuumik annikitsumilluunniit sunnerneqaraangamik, soorlu ukunangga naanernik up/-it imaluunniit -p/-t. Ilaatigullu taggisit immikkoortinneqartarput naanilerneqarnerminni annertuumik annikitsumilluunniit sunnerneqarnerat (sivitsuisoqartillugu) apeqqutaatillugu.

Skemani tulluuttuni taggisit annertuumik annikitsumilluunniit sunnerneqartarnerat aallaavigalugu immikkoortinneqanngillat, ukunanggali naanilerneqarnerminni pissusaat aallaavigalugit immikkoortinneqarput: -p/-t aamma -up/-it.

		-p	-t	
Taggit allanngorani nipi taggisip naaneriituuinnaq peertoq				NAQQIUTIT
Nagguuit ersiutunik naanillit	nuna	nunap	nunat	
	illu	illup	illut	
	iki	ikip	ikit	
Nagguuit q-mik naanillit	arnaq	arnap	arnat	
	qimmeq	qimmip	qimmit	
Nagguuit t(i)-mik naanillit	kigut	kigutip	kigutit	i-toqaq naaniliinermi takkuttartoq
Nagguup naaneri -q aamma -k peerlutik nagguup aappersariaa sivitsortoq				
Nagguuit q-mik naanillit	nanoq	nannup	nannut	n => nn
	imaq	immap	immap	m => mm
	ukaleq	ukallip	ukallit	l => ll
	meeraq	meeqqap	meeqqat	r => qq
	atuagaq	atuakkap	atuakkat	g => kk
Nagguuit k-mik naanillit	isigak	isikkap	isikkat	g => kk

Taggiseqarporli naanilernerminni taggisit allat assignagit allatut pissusilersortartunik. Ukunani aappersarisap sivitsornera allatut pissusilersortarpoq, soorlu s-ts, j-ts aamma j-ss:

taseq - tatsip - tatsit; nujaq - nutsap - nutsat; kanajoq - kanassup - kanassut

Ilaatigut taggisit naanilernerini nagguimmi aappersariatoqaq ersertarpoq, soorlu ss-mi:

iluliaq - ilulissap - ilulissat; igalaaq - igalassap - igalassat; unnuaq - unnussap - unnussat

Taggisit naanilernerminni allatut pissusilersortartut pingajoraat nagguuit it-tallit, taakkunani t s-inngortarpoq, allattaasitoqqamilu takuneqarsinnaalluni.

ikitsit - ikitsisip - ikitsisit; aallaat (autdlait) - aallaasip - aallaasit

Taggisit naanilerneqarnerminni allatut pissusilersornerpaasartoq tassaavoq *qajaq*, naanilernerminilu imaatarluni: *qaannap - qaannat*.

		-up	-it	
Nagguik allanngorani naanerit -q aamma -k inigisaminniiginnartarput nipimikkulli sakkukilliinnarlutik				NAQQIUTIT
Nagguuit q-mik naanillit	erneq	ernerup	ernerit	
	kalleq	kallerup	kallerit	
Nagguuit k-mik naanillit	nukik	nukingup	nukingit	k => ng naanilernermini
	assik	assingup	assingit	
Nagguik allanngorani nanerit -q aamma -k peertartut				
Nagguuit q-mik naanillit	marraq	marraap	marraat	
Nagguuit k-mik naanillit	inuk	inuup	inuit	
	suluk	suluup	suluit	

Kiisalu taggiseqarpoq *-eq*-mik naanilinnik immikkukajaarlu pissusilersortartunik. Taakku marlunnik immikkoortoqarput **aaguttartut**, assigiinnik marlunnik aappersarialertartut, kiisalu nagguimmi aappersarissat kiisnngoruttut **paartaattartut**:

Nagguuit -eq-mik naanillit e-taa peertartoq				NASSUIAAT
Aaguttoq	tupeq	toqqup	toqqit	peq => pq => qq
				p q-mut aagulluni q sivitsortoq qq-nngorluni
paarlaattut	seqineq	seqerngup	seqerngit	neq => nq => qn => rn(g)
				aappersarissat paarlaattut, q=> r

Uiguutit nipimikkut allangortut

Naggiuit uiguusermikkut kisimik allangorneq ajorput, aammali uiguutit allangortarput. Uiguut ataa-seq assigiinngitsunik iluseqarsinnaavoq, soorlu uiguut *-galuar*, nagguiup naanerani nipi apeqqutaalluni allangortartoq *-kaluar* imaluunniit *-raluar*. Assersuutigalugu *anigaluarpunga*-mi (nagguik ersiummik naasoq), *sinikkaluarpunga* (nagguik k-mik naasoq) aammalu *imeraluarpunga* (nagguik q-mik naasoq). Oqaluu-tit naaneri aamma taamak pissusilersortarput, soorlu pisimasorsiu tip modusia *-gami: anigami* (nagguik ersiummik naasoq), *sinikkami* (nagguik k-mik naasoq) kiisalu *imerami* (nagguik q-mik naasoq).

Uiguutinut allangorartartunut assersuut alla tassaavoq *-uvoq: savik + -uvoq => saviuvoq*, a-milli malitseqar-luni iluserisarpaa *-avoq: iga + -uvoq => igaavoq; meeraq + -uvoq => meeraavoq* (ersiut u ersiummut siuner-miniittumut aaguttarami: *a: a+u=> aa*).

Oqaatsit ilusaat tamakku meeqqat oqaasinikkiartornermini unammillernartoqartissinnaavaat: Oqaatsit morfemerpasuaqarsinnaapput (nagguik + uiguutit amerlasuut + naanerillu), aammali morfemit ataasiak-kaat assigiinngitsunik iluseqartarput. Tamanna pissutigalugu kalaallit meerartaasa morfemit killinginik ilisa-rinnissinnaanertik ajornartissinnaavaat, taamallu morfemit ataasiakkaat oqaatsillu ilisarinissaat ajornartil-lugit. Fortescuep & Lennertillu kitaani meeqqat morfeminik pigiliussiartortarnerinik misissuineranni taku-neqarsinnaavoq meeqqat morfemit ilaat allanut naleqqiullugit tamanut atuutsinniartaraat (takuuk immik-koortoq katiterisinnaanermut tunngavigisat). Erserpoq morfemit nipaasa allangorartarnerat oqimaagisa-raat: allangoraatit paasigaangamikkat ilaatigut kukkusooq toqqartarpaat. Allenip (2021:8) oqaatigisaanut naleqquppoq, tassa oqaatsit morfemii katitigaalluartillugit meeqqat oqaasinikkiartornerinut sunniuteqar-tartut, aammali morfemit allangorarnerisa ilusaat, tassa morfemit killingisa ilisariuminassusaat ilisariumi-naassusaalluunniit apeqqutaataasartortaaq.

Kalaallit oqaasiini morfemit allangorarnerat matumani itinerusumik iserfigineqassanngillat. Fortescuep (1985, 1992, 1992B) Allenillu (2017) kalaallit inuillu meerartaasa oqaasinikkiartortarnerinut annertuumik mi-sissugaannut misissueqqissaarinerinullu tunngasunut innersuussisoqassaaq (oqaatsit taakku inuit oqaase-rivaat polysyntetiskiusut).

Sumiorpaluutit

Oqaatigineqareersutut kitaamiut oqaasii Kalaallit Nunaanni sumiorpaluutini annertunersaapput. Kitaani su-miorpaluutit pingasunut immikkoorteqqinneqarput – kitaata avannaani (Upernavimmit Aasiannut), kitaata qeqqani (Sisimiunit Nuummurmut), kiisalu kitaata kujataani (Paamiunit Nanortalimmurmut) – tamarmik imminnut paasisinnaapput. Kitaata qeqqani sumiorpaluutit annertunersaapput inunnillu 20.000-nit atorneqarlutik, tassa inuutaasut 35 procentiisa missaat. Sumiorpaluutit allaattaatsimi tunngavigineqarmat oqaatsini tunnga-vittut isigineqarpoq (Lyberth, m.fl., 2020). Misileraanerni tamani kitaata qeqqani oqaatsit aallaavigineqar-put, misissuinerimimi sumiorpaluutit apeqqutaatinnagit nalinginnaasumik oqaaseqaleriartorneq qitiutinne-qarmat.

Sumiorpaluutit akornini oqaatsini taaguutaasut nipillu assigiinngissuteqarput, assigiinngissutillu annerpaat tassaapput nipit. Sumiorpaluutit misissuinissami periusissamut unammillernarnerpaasimapput, tassaniami oqaatsit nalinginnaasumik ineriartortarnerinut tunngavissat nassaariniarneqarput, aamma "oqaatsit amer-lassusaat". Taaguut kitaata immikkoortuini assigiinngitsunik oqaatigineqarsinnaavoq (avannaani, qeqqani kujataanilu). *Aanaa* assigiinngitsunik taagorneqarpoq: kujataani *ningiu*, qeqqani *aanaa*, avannaanilu assi-giinngitsunik taagorneqartarpoq *aanakassaa*, *aanaq aanaajaalu*. Illoqarfimmi sumi alliaartorsimaneq apeq-qutaatillugu taaguutit assigiinngitsut atorneqartarput. *Aanaa ningiulu* nagguimmikkut imminnut ungasip-put, avannaanilu taaguut *aanaq*-mit naggueqarluni.

Sumiorpaluutini nipit allangorarneri uani iserfigineqassanngillat. Allanulli, soorlu [Robert Petersenimut] innersuussisoqassaaq.

Oqaasersiat

Tunngaviusumik inatsisip 1953-mi allanngornissaata tungaanut Kalaallit Nunaat 1721-miilli Danmarkimit nunasiaataasimavoq. Naalagaaffeqatigiinnikkut ukiut 40-t sinnilaarlugit nunat taakku marluk politikikkut ataqatigiippat. Qanimut sivisuumillu atassuteqarneq kalaallit oqaasiinut oqaasersiatigut sunniuteqarpoq. Oqaatsini tamani oqaasersiat nalinginnaapput, kalaaliinnarnilu atuutinngilaq. Taamaakkaluartoq oqaasersiat kalaallit oqaasiini initupput, ilaatigullu Kalaallit Nunaanni pisortani marlunnik oqaaseqarneq pissutaavoq. Ilaatigut ineriartorneq ilutigalugu taaguuterpasuit / oqaaserpasuit nutaat eqqussorneqarput, danskinillu oqaasersiat kalaallisullu taaguutit tamarmik atorneqartarput, soorlu *elefanti* aamma *nagguaat-soq*. Taakku saniatigut oqaasersiat kalaallisut aalajangersimasumik taaguuteqartinneqanngillat, soorlu meeqqat nuannarilluagaat bulldozerit – *aputaajaatinik*, *qalutaassuarnik nivattaassuarnillu* taagorneqartarput, taakkulu saniatigut meeraaqqanik *baabuunik* taaneqartarlutik (biilit nipaata aallaavigalugit baa-buu-baa-buu). Taamaattumik oqaatsit assigiinngitsunik marlunnik arlalinnilluunniit taagorneqartarput, angajoqqat meeqqallu taamaalillutik meeqqat oqaasinikkiartorneranni pisamut ataatsimut taaguutit marluk eqqarsaatigisariaqartarlugit.

Meeraaqqat oqaasii

Kalaallit Nunaanni meeraaqqanik attaveqarnermi oqaatsit immikkut ittut atorneqartarput, taakkulu meeraaqqat oqaasinikkiartortarnerinut ilaapput. Teoriini inersimasut meeraaqqallu attaveqarneranut tunngasutilinni taaguut child-directed speech atorneqartarpoq. Misissuinermi uani “meearpaluutit”-nik (meeraaqqanut oqaatsit) taagorneqassapput. Meeqqat oqaasiinik misissuinermi meeraaqqat oqaasii immikkut misissuiffiqineqarsimannngillat, sukkulli tamaana tusagassiutuni naqitani, ordbogini, meeqqanut atuakkiani, misissuinerinilu ataasiakkaani oqaatsinut tunngatillugu tikinneqartarlutik. Fortescue (1992) annertunngitsumik oqaatigai, “fuldstændige ytringer med grundlæggende pragmatiske funktioner” (Fortescue 1992:210-211) – tamakkiisumik oqaasiupput tunngavimmikkullu atuuffeqarlutik, soorlu nererusunnermi “*mamma*”, imaluunniit imerusunnermi “*(i)miimi*”. Oqaatsit ataasiakkaajugaluartut oqaasiupput ilivitsut (holofrasenik taaneqartartut), isumaallu tamakkiisuullutik.

Canadami CDI-mik inuktituumut naleqqussaallutik suliniutillit oqaloqatiginerini paasivara (Mette Larsen Lyberth) oqaatsit, soorlu *apaapa* (nerineq) aammattaq inuktitut atorneqartartoq. Oqaaseq *uquuqu* “uuma-soq” Canadap kangiatungaani meeraaqqanut atorneqartarpoq kalaallisuttaaq nassaassaavoq: *qooqu*. Oqaatsit qanganisaapput ukiulli ingerlanerini attanneqarsimallutik. Qallunaanik attaveqalernerup kingorna meeraaqqanut nutaanik oqaaseqalerpoq, soorlu *puupa* “puha”, uumasullu nipaata ajornaatsut, soorlu *avva* “vov vov”, imaluunniit biilit bipaat *baabuut* “baa buu” il.il. oqaatsit nagguimmikkut taggisitut oqaluutitulluunniit pissusilersortarput, oqaatsitullu allatut uiguuserneqarlutillu naanilerneqartarput. Assersuutigalugu *tuttuulerpoq* – nagguigalugu *tuttuu* “umiarsuaq” (nipaa ilaarlugu), *-ler*-mik uiguuserlugu *-poq*-imillu naanilerlugu (oqaluinnarniut kin. ping. ataasersiut).

Meeraaqqanut oqaatsit oqaatsit ilagimmatigut allatulli sumiorpaluuteqarlutillu oqaatsinut taaguutit allanngorartarput. Assersuutigalugu kitaata qeqqani *tiu tiuu*-mik “timmiaaqqat”, avannaanilu *tiooq*-mik taaneqartarput. Nererusunnermut oqaatsit assigiinngitsut atorneqartarput *apaapa* aamma *mamma*. Meeraaqqanut oqaatsit naatsuunermikkut ilisarnaateqarput, (1-3-nik taaneqarlutik), pisariaqartitanullu tunngaviusunut atorneqartarlutik, soorlu nerinermut, quinermut, sininnermut il.il. Meeraaqqanut oqaatsit oqaatsinit nalinginnaasunit oqaatigineqartartunit, soorlu *umiarsuaq*, oqaatigiuminernerupput – soorlu *tuttuu* (umiarsuup nipaa “tut-tut”).

Meeraaqqanut oqaatsit meeqqanik angajoqqaanillu atorneqartarput, meeqqallu oqaasiinut siullernut ilaallutik. Ukiuni kingulliunerusuni CDI-mik naleqqussaannermi meeraaqqat oqaasiinut ilaasutut akuerineqarsimapput, ilaatinneqanngippatami meeqqat oqaasiitut pingaartinneqassanngikkaluaramik. Savalimmior-miut, tuluit inuktitullu CDI-mik naleqqussaannerminni meeraaqqat oqaasii ilaatippaat.

Meeraaqqanut oqaatsit oqaatsitulli ikkaluartut oqallisigineqartarput assortuussutigineqartarlutillu. Ilaatigut pisariaqanngitsutut, meeqqallu oqaasiisa ineriartornerinut akornusiinnaasutut kinguarsaasinnaasutulluunniit isigineqartarput. Ilaatigut kutannermut paarlaanneqartarput, naak siuliani aamma taaneqareersutut Logopædiskimi sulinermi “kutanenq” aallatut isumaqaraluartoq, tassa nipiinnarnut tunngalluni.

Meeraaqqat oqaasii meeqqat oqaaseqaleriartornerinut ilaammata misissuineri ilanngunneqarput. Meeraaqqanut oqaatsit amerlalaartut katersorneqaraluartut inissiivissamik misissuineri oqaatsit 22-t atornerpaaginnaat ilaatinneqarput.

Ilivitsutut oqaasinngorsimasut

Meeqqat oqaatsinik ilinniarnermi polysyntetiskip tunngavii pigiliuttariaqarpaat, tassa oqaatsit morfemini katitigaasernerat; anaanap meeqqallu oqaluunnermimi oqaatsit nalinginnaasut soorlu *takuuk*, *qaagit*, *meeqqani* oqaatsit ilivitsutut ilinniarneqartarunarpur, meeqqammi suli kissarniutit susallit naanerini (-uk aamma -git), imaluunniit nagguiit taggisaasut allanngornerinik (*meeqqa-*, *meerameersoq*) eqqarsaatigunanngilai.

Kalaallit oqaaserpaalussui ilivitsutut oqaasinnguussimagunarput, soorlu *timmisartoq*: nagguiisioraanni morfemii tassaappur: sorlaa *timmi*, uiguutai marluk -*sar* aamma -*toq* (taggisinngortitsartoq). Oqaatsip isumaa ataasiuvoq, pingasunilli morfemeqarpoq – apeqqutaavoq oqaluttup oqaaseq oqaatsitut ataatsitut isigineraa, imaluunniit pingasunik morfemitalinnik oqaasiliatut isigineraa.

Piviusumi oqaaseq aalajangersimasooq meeqqamit aalajangersimasumit ilivitsutut, imaluunniit morfeminit ataasiakkaanit katitigaasutut isigineraa aalajangeruminaassinnaavoq. Taamaaliussagaanni meeqqap oqaasii itisilerluarlugit misissortariaqarput. Taakku saniatigut teoretiskimik taaguutit ilivitsutut oqaasinngorsimaneri katitigaaneriluunniit oqallisigineqarsinnaappur, taakkumi akornanni killigititaq aalajangersimaqqisaarani ersarlussinnaasarpooq.

Tamanna pillugu Fortescuemut (1985), Fortescue & Lennert Olsenimut (1992), Allenimullu (2017 & 2021) kalaallit inuillu (inuuktitut) meeqqat oqaasinikkiartornerinik annertuumik misissuisimanerini innersuussisoqassaaq (tamamik polysyntetiskiupput inuillu oqaaseralugit).

Kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartornerinik misissuisimanerit

Kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartornerat oqaaseqortussusaallu innuttaasut katitigaanerannut naapertuuttut (annertuut) tunngavigalugit inissiivissamik misissuisoqarsimanngilaa. Quasilongtitudinalimik misissuinerit ataasiakkaaginnaat 1980-ikkunni pisuupput. Naturalistiskimik meeqqat kitaamiut, 2-5-nik ukiullit ikittuinnaat (6), angerlarsimaffiini uiguutinik (derivationsmorfemini) naanernillu (fleksionsmorfemer) pigiliussiartornerat nakkutigineqarput. Meeqqat ulluinnarni ilaqtaminnik ikinngutiminnillu oqaloqatiginnittarnerat pilersaarusiugaanngitsoq, tassa meeqqat oqaatsinik atuinerat, båndoptagerimut immiunneqarsimappur. Canadap kangiitungaani (Tarramiut) meeqqat 1-5-inut ukiullit oqaasiini morfemini tunngassutillit isiginiarneqarput, katersorneqarlutik misissorneqarlutillu, misissuinerlu ilisimatusariaatsimut tassunga assinguvoq (Crago 1988; Allen 2013). Misissuineri taakkunani morfemini suut qassillu (uiguutit naanerillu) meeqqani assigiinngitsuni ukiulinni pigiliunneqarsimanersut misissorneqarput.

Misissuineri siullermi misileraaneq 1984-mi pivoq, Michael Fortescuellu kitaani meeqqat 2-nik 3-nillu ukiullit uiguutit naanerillu sapinngisaat misissorpai. Tassani paasivaa meeqqat ukiukillutik tamatuma nalaani uiguutit 24-t naanerillu 40-t atorsinnaagaat, oqaatsinilu analytiskiuunerusuni, soorlu tuluit oqaasiini, tamatuma nalaani meeqqat aatsaat naanernik ilinnialersarput (Fortescue 1985).

Kingorna Lise Lennert Olsenip specialiliaminut atatillugu misissuinerup aappaa ingerlappaa, tassani meeqqat tallimat morfemini ilinniarnerat misissorlugu. Meeqqat 2;2-nik ukioqarput (2-nik ukiullit 2-nillu

qaammatillit), 3;1-inik, 3;4-nik, 4;7-inik, 5;2-nillu ukioqarlutik (Lennert Olsen 1987). Lennert Olsenip meeqqat uiguutinik naanernillu atuillutik oqaasiliorsinnaanerat, qanorlu tulleriillugit ilinniartarneraat misissuinermini isiginiarpaa. Tassunga atatillugu oqaasiliorsinnaanermut aalajangersimasunik tunngavissaliorpoq (immikkoortup aappaa takuuk) morfemit (uiguutit naanerillu) sorliit atorlugit oqaasiliortoqartarnerseq, imaluunniit oqaatsinut ilivitsunut ilaatiinnarlugit atorneqartarnerseq takuniarlugu.

Misissuinerup pingajussaani Fortescuep & Lennert Olsenillu (1992) Lennert Olsenip 1987-imi katersai sukumiisumik itisilerlugit teoritiskimik suliaaraat.

Oqaatsinik pigiliussiartornermi morfeminut tunngasut isiginiarneqaraluartut nalerassamik aallaavissaqalersitsipput. Uani kalaallit meerartaasa oqaatsit immikkoortui suut, qaqugukkullu pigiliukkiartortaneraat, suullu oqaatsit ineriartornerinut aalajangiissutaasarnersut, tassa meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerminni suut aqqusaartarneraat oqaatigineqarsinnaalerluni.

Misissuinerit kalaallit meerartaasa 2-t 5-illu akornanni nalinginnaasumik oqaatsimikkut ineriartortarnerinik takutitsipput, piffissamimi tassani inersimasut oqaasiisa morfologiivisa tunngaviinik pigiliussiartulersarput.

7. Katiterisinnanermut tunngavissat³

Oqaatigineqareersutut kalaallit oqaasii katitigaalluurtuupput⁴ uiguuterpassuaqarlutik naanerpasuaqarlutillu, taamaattumik pingaaruteqarpoq meeqqat morfemit sorliit, tassa sorlannik, uiguutinik naanernillu katiterisinnaassusaa tunngavississallugu. Assersuutigalugu anaanaq meeqqaminut oqarpat *ajarta*, taava meeqqap anaanami oqaasia ilaassavaa. Eqqumaffigineqassaaq meeqqap anaanami oqaasianik ilaarsinermini oqaaseq ilivitsutut paasineraa, imaanngitsorlu oqaatsip sorlaa "*ajaa*" (aneernej) kissarniutillu naanera "*ta*" immikkoortillugit pigiliusimagai.

Fortescuep (1992;138ff) meeqqat uiguutinik naanernillu katiterisinaanerat katiterisinaannginneralluunniit aalajangiussinnaaniarlugu tunngavissanik assigiinngitsunik pingasunik sanavoq. Kalaallit meerartaasa oqaatsinik pigiliussiartortarnerat aalajangiunneqarsinnaassappat modeliliornissamut tamanna pisariaqarmat.

1. Katiterisinnanermut tunngavik

Meeraq uiguutinik naanernilluunniit katiterisinnaavoq uiguut naanerluunniit sorlanni assigiinngitsuni marlunni atoruniuk (nagguuit assigiinngitsut sisamaassapput: -q, -k, -t ersiullu).

Ukunani takuneqarsinnaavoq, siullermik uiguummik "*-ssa*"-mik atuineq:

Nagguuit oqaluutaasut	Uiguut <i>-ssa</i>
nagguuit q-mik naanillit (<i>imer-</i>)	<i>imissaanga</i>
	<i>-ssa</i>
nagguuit ersiummik naanillit (<i>neri-</i>)	<i>nerissaanga</i>

Uiguut *-ssa* sorlanni assigiinngitsuni marlunni atorineqarmat katiterisinnanermik takutitsivoq.

Uiguutit *-ssa*, *-ler* aamma *-niar* kalaallit meerartaani atorineqartartuni nalinginnaanerpaapput, taamaappor-taaq meeqqani inuktitut oqaluttuni (Allen 2021).

Naanerit *-punga/-vunga* assersuutigisinnaavagut. Naaneq (oqaluinnarniut susaatsoq, kin. siullianni ataaser-siut) misissuinerimi katersani atorineqarnerpaanut ilaavoq. Nagguuit ersiummik naaneqaraangata *-vunga*, aappersarissanillu naaneqaraangata *-punga* atorineqartarput. Naanerup nagguinni assigiinngitsuni marlun-ni atorineqarner-sortaaq takuniarneqarpoq, imatullu takutinneqarsinnaavoq:

Nagguuit oqaluutaasut	Naanerit <i>-punga/-vunga</i>
Nagguik q-mik naanilik (<i>imer-</i>)	<i>imerpunga</i>
	<i>-punga/-vunga</i>
Nagguik ersiummik naanilik (<i>neri-</i>)	<i>nerivunga</i>

Naaneq nagguinni arlalinni atorineqarmat katiterisinnanermik ersiutaavoq.

3 Produktivitetskriterier

4 Komplekst

Fortescuep Lennert Olsenilu (1992:151) ilimagaat naaneq taanna (oqaluinnarniut susaatsoq, kin. ping. ataa-sersiut) uiguutinik allanik ilinniarnerni tunngaviliisartoq: meeqqat minnerit 2;2-nik 3;1-inillu ukiullit oqaat-situt avatangiisit uiguutinik nutaanik pigiliussiniarnerminni naaneq taanna toqqissisimaffigalugu misile-raaffigisarpaat.

2. Katiterisinnaanermut tunngavik

Katiterisinnaanermut tunngavigisat aappaani uiguut naanerluunniit sorlammut uiggiunneqarsimagaangat, sorlallu taanna allanik uiguuserneqarsimagaangat, allamilluunniit naanilerneqarsimagaangat, meeqqallu oqaasiini ataasiaannarluni takkukkaluaraangat, katiterisinnaanermut ersiutigitinneqartarpoq.

Assersuutigineqarpoq naaneq pisimasorsiut, kin. sisamaanni ataasertiutaasoq: *-gami*. Naaneq nagguinni q-mik naanilinni *-rami*-usarpoq oqaatsimi *peerami*-mi.

Siullermik qulakkiissaq sorlak *peer*- oqaatsitut atorluarneqarsinnaalersimanersoq, tassa assigiinngitsunik naanilersorneqarsimanersoq. *Peerpoq* imaluunniit *peerniarit* katersaniippata, taava pisimasorsiut *-rami* katiterneqarsinnaasimassaaq, sorlammi *peer*- allamik naanerluni atorneqarmat, soorlu *-poq*-mik naanilerlugu imaluunniit *-niar*-pamik uiguuserneqarluni.

3. Katiterisinnaanermut tunngavik

Pingajuattut kukkusumik uiguut naanerluunniit, sorlammulluunniit kukkusumut atorneqaraangat katiterisinnaanermut ersiutaasarpoq. *Nakuutta* (nakuusa) assersuutigineqarpoq. Nagguik ersiummik naaneqarpoq (*nakuu*-) naanerlu *-sa* atussagaluarluni. Meeqqap nagguittut aappersarissamik naanilittut (*nakuut*-) isigigamiuk *-ta*-mik naanilerpaa. Naanermik tassannga katiterisinnaanera erserpoq, kukkunerminni taanna oqaatsitut ilivitsutut pigiliussimanaviangilaa.

Meeqqat kalaallit oqaasiini pigiliussinerannut modeli

Meeqqat oqaasiliorsinnaanerisa misissoqqissaarnerisigut Fortescue & Lennert Olsen (1992) katiterisinnaanermut tunngavinnik inisseereeramik kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartortarnerinut modeliliorput:

1. Uiguutit naanerillu pigiliunneqariartarput avatangiisit aalajangersimallutillu toqqissisimanaraangata (piffissaq mianersorfiusoq).
2. Kingorna avatangiisini allani misilerarneqalertarput – (morfemit katinnerini nipit kukkusut) (piffissaq morfeminik tamani atuutsitsiniarsarineq).
3. Naggataatigut avatangiisini tamani katiterisinnaalersarput (kukkuneerunneq) (piffissaq aallartiffiusoq).

Piffissami siullermi uiguutit naanerillu atukulasut ilinniarneqartarput, aallaqqaammut mianersortumik, avatangiisimi meeqqap toqqissisimaffigisaani – taamaammat piffissaq taanna mianersorfittut taaneqarpoq. Uiguutit naanerillu ilusaat eqqortut tamarmik atorneqartarput. Fortescuep aamma Lennert Olsenip misisuineranni meeqqat 2;2-nik ukiullit mianersorfimminniittarput.

Piffissap aappaani morfologimi malitassat tamani atuutsinniarneqartarput (morfemit katinnerini nipit kukkusut) meeqqani 3;1-nik ukiulinni naammattuugassaasarput. Assersuutigalugu *-sar* nagguinnut ersiutinik naanilinnut atortarpoq, *-tar*-lu nagguinnut q-nik aappersarissanillu naanilinnut atorneqartarluni. Meeqqap uiguut nagguinnut t-nik naanilinnut misilerartarvaa, nagguik taanna meeqqamut “avatangiisaavoq nutaaq”. Uiguut nagguinnut ersiutinik naanilinnut atortartoq tamani atuutsinniarsinnaavaa, soorlu *toqusaramikkit*, uanilu morfemit katinnerini kukkusoqarpoq. Iluseq eqqortoq tassaagaluarpoq *toquttaramikkit*.

Tamanut atuutsitsiniarnermut assersuut alla qasseersiutaavoq *nanut*, eqqortoq *nannut*-galuarpoq: uani naaneq ajornanngitsoq -t nagguinni aappersarissanik sivitsuiviunngitsuni atornerqartartoq atorniarsaraat.

Piffissap aappaani tassani meeraq ilimagisaminik misileraalerpoq, tassa oqaatsit ilaanik ilikkakkani avatangiisini (ilisimangisamini) misileralerpaa, taamaattumik morfemit katinnerini nipit kukkusut tamaniluunniit atuutsitsiniarnerit naammattuugassaasarput. Assersuutini taakkunani oqaatsit ilivitsutut pigiliunneqartannginneri, meeqqalli oqaatsinik ilikkariartornermini nammineq malitassaliortarnera erserpoq.

Lennert Olsenip (1987) misissuinerani meeraq 4;7-inik ukioqaleraangami tamani atuutsitsiniartarnera (morfemit katinnerini nipit kukkusut) annerpaaffissaminiittarpoq, meearlu 5;2-nik ukioqaleraangami taakuninnga kukkuneqanngingjavittarluni.

Qallunaat meerartaanni tamani atuutsitsiniarnermi morfeminik kukkusunik atuisoqartarpoq – soorlu *skoer* aamma *løbede* (løb), 4-5-inillu ukiulinni annerpaaffissamineerarluni kingorna appariartulersarluni (Bleses & Højen 2011:193).

Piffissami tassani (ukiut 2 miss.) kalaallit meerartaasa morfemit katiternerini nipaanut tunngasunik tamani atuutsitsinialertarneri malitassanik ilinniarnernannik nassuiarneqarsinnaavoq. Oqaasilerinernik aalajangersimasunik nipillu ilusaanik ilinniarneq pisariuvoq, illuanillu uiguutit naanerisa malitassaanik aaqquissuilerannut takussutissaalluni, oqaatsimmi kukkusut inersimasunit tusarsimaniaviannngilaat.

Oqaatsit agguaqatigiisillugu takissusaat (Mean Length of Utterance MLU)

CDI-clexip kalaallit oqaasiinut atornera ajornartorsiutitaqarpoq, meeqqammi oqaasii oqaasilerisinnaassusaallu oqaatsit amerlassusaat tunngavigalugit nalilerneqartarput. Qallunaat tuluillu oqaasiisa sannaat meeqqat oqaatsinik atuinerisa amerlassusaannut toqqaannaq nuunneqarsinnaapput, assersuutigalugu oqaatsinik marlunnik atuisinnaalernerat (oqaaseqatigiit) meeqqap oqaaseqaleriartorneranut pingaarutilittut inissisimaffiusarpoq. Kalaallilli oqaasii polysyntetiskiupput, oqaaserlu ataaseq morfemepassuarnit katigaasarluni: soorlu *innarnianngilanga* “jeg vil ikke gå i seng”. Qallunaat oqaasiini oqaatsit arfinillit oqaatigineqartut kalaallit meerartaasa oqaatsimi ataatsimi oqaatigisarpaat. Tamanna pissutigalugu kalaallit meerartaasa oqaatsimikkut pisinnaasaat appasinaarneqarsinnaasarput, ingammik oqaasilerineq pineqartillugu.

Meeqqat oqaasiisa takissusaasa oqaaseqatigiiliornerisalu ajornassusaannut Mean Length of Utterance (MLU) uuttuutigineqartarpoq. Meeqqap agguaqatigiisillugu oqaasiisa takissusaat oqaaseqatigiinni oqaatsit amerlassusaat malillugit uuttortarpai. MLU marlunnik uuttuisarpoq: oqaatigineqartumi morfemit amerlassusaasa agguaqatigiisinneri (MLU-m), aammalu oqaatigineqartumi oqaatsit agguaqatigiisillugu amerlassusaat. Kisitsisit meeqqap oqaatsimigut ineriartornermini oqaatigisaata killiffia malillugu oqaatsimigut angugallagaanik uuttuutitut atorsinnaapput (Bleses & Højen 2011:198).

Qulaani oqaaseq *innarnianngilanga* MLU-a (oqaatsit tunngavigalugit) 1-iussaaq, morfemilli tunngavigalugit kisitsigaanni MLU-m oqaatigineqartup takissusaa 4-saaq, tassa soralak ataaseq *-innar*, uiguutit marluk *-niar* aamma *-nngit* naaneralu ataaseq *-langa* (oqaluinnarniut kin. siullianni ataasersiut).

Tuluit qallunaallu oqaasii analytiskiupput, oqaatigineqartullu oqaasertai avissaaqqasarput, soorlu “jeg vil ikke gå i seng”, kalaallisut oqaatigineqartarpoq oqaatsitut ataatsit *innarnianngilanga*. Tuluit meerartaasa agguaqatigiisitsinikkut angusanut assingusunik tunngaveqarlutik misissuineranni meeqqat 3-nik ukiullit oqaatigisaat agguaqatigiisillugu (MLU) 3-25-nik oqaatsinik amerlassusilinnik takissuseqartarput, morfemilli atuinerisa agguaqatigiisinneranni MLU-p 3,58 uuttorpaa, tassa oqaatsimi ataatsimi morfemit 1,1-iupput. Illuatunganik Allen aamma Dench (2015) Tarramiut 3-nik ukiullit oqaatsit agguaqatigiisillugit 1, 22-upput (MLU), MLU-lli uuttugaanik morfeminik atuinerat agguaqatigiisikkaanni 2,63-ullutik, agguaqatigiisikkaanni oqaatsimi ataatsimi morfemit 2,15-iupput – tuluit oqaasiinut naleqqiullutik marloriaataapput.

Uttuineq naleqquttoq: morfemit amerlassusaat

MLU-p oqaatsinut tunngatillugu ajornassutsimik uuttuina kalaallit oqaasiinut atussallugu nangaanartoqarpoq. Kalaallit oqaasiisa morfologiat katitigaalluurtuuvoq, meeqqallu oqaatsimikkut ineriartornerat nalilissagaanni oqaatsit amerlassusaajunngitsoq morfemilli amerlassusaat aallaavigalugit kisitsinissaq tulluarnuovoq (Fortescue 1985).

Allen (2017) aamma morfemit inuktitut oqaasillit meerartaasa oqaatsimikkut ineriartorneri misissoramigit aallaavigai, taaguutillu "et-morfem stadié" aamma "to-morfem stadié" atorlugit. Alleni malillugu inuit 2-nik ukioqalernermik missaanni oqaatsit agguaqatigiisillugu marlunnik morfemillit atulertarpaat. Morfeminik marlunnik atuilersarneq tuluit meerartaasa ukioqataannut nuutsissagaanni, oqaatigisami ataatsimi oqaatsit marluupput, tassaasoq oqaatsinut-marlunnut killiffik. Tuluit meerartaasa taamak ukioqarlutik nalinginnaasumik naanerit marluk atortarpaat, nutids tillægsmådet -ing qasseersiullu -s. Inuilli meerartaat taamak ukioqarlutik morfemit oqaasilerissutaasut nagguinnut taggisaasunut oqaluutaasunullu arlallit ilanngussuutilereertarpaat, taamaalillutik oqaatsimi ataatsimi soralak/nagguik naanerlu katitertarlugit. Taamaattumik Allenip Forstescuesulli oqaatsini polysyntetiskiusuni oqaatsit ajornassusaat uuttussappata morfemit amerlassusaasa aallaaviginissaat pitsaanerutippaa.

Meeqqat kalaallisut inuktitullu oqaatsinik pigiliussiartornerisa Fortescuemit (1985), Fortescue & Lennert Olsenimit (1992) aamma Allenimit (2017) misissorneqarneri pingaaruteqarput, takutippaammi oqaatsit immikkuullarissusaasa oqaasinikkiartortarnermut sunniuteqartarneri. Taamaalillutik oqaasinikkiartorneq oqaatsillu ajornassusaannik uuttuineri teorit modelillu tamanut atuuttuutinniarneqartarneri apeqquuserpaat. Kalaallisut inuktitullu misissornerini oqaatsini nipit, morfemit katiterneqartarneri (morfologi), oqaasilerinertaat, kulturimi attaveqarnerup oqaatsinillu atuinermi malitassat inuit meerartaasa oqaasinikkiartortarnerinut sunniuteqartarneri annertunerusumik paasineqarput.

Inuit meerartaasa oqaasiinik misissuineri katiterisinnaanermut tunngaviit, meeqqallu oqaasilerinerisa ajornassusaannik uuttuutunik tulluurtunik siunnersuuteqarput (MLU), taakkuuppullu angajoqqaanut skemat kalaallisoortut sananerini tunngavigineqartut.

"Oqaatsit ilivitsut" "katiterisinnaaneq"-lu ersarissumik immikkoortinneqarsinnaanngimmata Fortescuep kalaallit oqaasiinik misissuulluarnermigut ilisimasaqarnermigullu katiterisinnaanermik tunngaviliussai tullaavigissavagut.

Katiterisinnaanermut tunngavigisat aallaavigalugit angajoqqaanut skemaliornermi marlunnik misissugaqarpugut. Siullermik skemani immersuivissani oqaatsit ataasiakkaat, misissuinermilu tassani oqaatsit katersorneqartut ilumut katitigaanersut misissorpagut. Aappaattut skemani immikkoortut ataasiakkaat ilumut misissuineri tunngassuteqarnerisut nalilerpagut. Meeqqat 3-nik ukiullit tikillugit misissuineri sullinniarneqarmata aqqutigineqartartoq siulleq (takuuk "piffissaq mianersorfusoq" qupp.) pingaaruteqarneruvoq, tamannalu aappasaanik misissuineri takkutikulasunik misissuineri erserpoq. Skemani siullerni marlunni kukkuneqakkajuttut, soorlu *meerat* ilannguppagut, akissutinili oqaatsini taamak ittuni amerlanerni 10 procentit ataanneqarpoq. Oqaatsini katersorneqartuni tamanut atuutsitsiniarnerit qaqutiguinnaq naammattuugassaasarput, taamaattumik misissuineri uani piffissaq tamanut atuutsitsiniarfusoq pingaaruteqanngimmat immikkoortoq taanna peerneqarpoq.

Meeqqat 16-36-nut qaammatillit angajoqqaavisa immersuivissaani ajornassutsip uuttornissaanut immikkoortoqarpoq – tassa meeqqat oqaatigisaanni oqaasilerisinnaassusaannut uuttuut – tassanilu morfemit ajornassutsimut uuttuutissatut tulluarpurput, taamaattumik oqaatigineqartut morfemitaasa amerlassusaat tunngavigalugit immikkoortinneqarput, oqaatigisami-morfemi ataatsimit (ataatsimi-morfemimiiffik) qummullu oqaatigisami morfemit 3-4-t tikillugit.

8. Periuseq

Amerikamiut CDI-mik atortuat kalaallit oqaasiinut tulluarsagaq kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartortarne- rinut misissuinermi atorneqarpoq (The MacArthur-Bates Communicative Delelopment Inventories), ulluin- narni CDI – angajoqqaat nalunaarusaannik taaneqartartoq. Periuseq University of Californiami, San Diego- mi 1993-mi ilisimatusartunit inerisagaavoq meeqqanut oqaasinikkiartulerlaat (8-30 qaammatillit) misissor- nerini atorneqartoq. Atortumik tassannga meeraaqat oqaasii misissorneqarsinnaapput, meeqqallu oqaat- simikkut ineriartornerat nalinginnaasoq uppersaasarsugaasoq pillugu ilisimasaqalersitsinnaalluni (Fenson, m.fl. 2000 & Bleses & Højen 2011:239). CDI angajoqqaat nalunaarusaat skemaapput ussersornerit, oqaatsinik atuinerit, oqaasilerinerit oqaaseqatigiiliornerillu krydsilerfissaqarlutik, meeqqallu utoqqaassu- saat naapertorlugu angajoqqaat meeqqamik paasinnissinnaanerannik atuisinnaanerannillu nalunaarsuisar- put.

Periutsimi angajoqqaat meeqqamik oqaatsitigut pisinnaasaat piginnaasaallu oqaasertalersinnaanngikka- luarlugit naluneq ajorpaat, taakkuuppummi meeqqamut annerusumik ilisarismannittut. Ulluinnarni anga- joqqaat meeqqamik oqaatigeriasaagaat tusartarpaat, oqaatsimikkullu ineriartornerat qanimut malinnaaf- figalugu, taakkuuppummi inuit katerisimaarnerini attaveqatigiinnernilu amerlanerusuni malinnaasartut. CDI-p periusaa ilisimasat taakku atorlugit ilusilersugaavoq. CDI-mi nalunaarsukkat immersuinerup nalaani meeqqat oqaatsimikkut piginnaasaannik takutitsisarpoq, tassaniinngillat qaammatini tulliuttuni marlunni arfinilinniluunniit piginnaasassatut naatsorsuutigineqartut. Taamaattumik siumut oqaatsitigut pisinnaasas- sat pillugit CDI inissiiniarneq ajorpoq.

Amerlassutsit aallaavigalugit, tassa angajoqqaat skemat immersugaat atorlugit, meerarpassuarni nakkutigis- sat katersorneqarsinnaapput, kingornalu oqaatsitit kognitivillu ilisarnaataanik agguaqatigiisillugu angusa- nut assingusunut inissiisoqarsinnaavoq (Bleses & Højen 2011:23), taamaalillutillu taakku inissiivissamik mi- sissuinermi tunngavigineqarsinnaalerlutik. Skemat immersuivissat iluaqutitaqarput, ajornanngitsumik ag- guanneqarsinnaapput, taamallu pitsaasumik akikitsumillu inunnit paasissutissat katersorneqarsinnaallu- tik. Taakku saniatigut periutsip atorneragut oqaatsit assigiinngitsut sanilliunneqarsinnaapput.

Periutsimut ilaatillugu CDI angajoqqaat nalunaarsuineri atuutsinneqalerput, meeqqammi oqaatsinik taa- guutinik oqaaseqaleriartornerannik inissiivissamik misissuineq unammillernartortaqaarpoq. Unammillernar- tut tassaapput meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerat pillugu imaaliallaannaq aperineqarsinnaanngillat; aammali periutsit pioreersut atuinneqarsinnaanngillat, soorlu naturalistiskimik meeqqat oqaatsinik atueriataartarnerat nakkutigalugu, imalt. meeqqat oqaasiinik immiussineq, imaluunniit misiligutit aaqqis- suussat atorlugit, taakkumi nukippaalunnik pisariaqartitsissapput, aammalu agguaqatigiisillugu angusanut assingutitsiniarneq ajornassalluni (Fenson, m.fl., 2007).

CDI-mik angajoqqaat nalunaarsuisarneri aamma killeqarput, angajoqqaammi meeqqat oqaatsit isumaan- nik paasinninnerat, oqaatsinillu katitersinnaassusaat imaluunniit ilaarsiinnarnerat qulakkeersinnaanngi- laat. Nalunaarsuinerullu nipisiuinermik, tassa meeqqat oqaatsinik taasisarnerat, uuttorsinnaanngilaa, naak tamanna oqaatsitigut ineriartornermi pingaaruteqaraluartoq. Skemani meeqqat oqaaseqqortussusaat ta- makkiisoq paasineqarsinnaanngilaq, oqaatsimmi nalunaarsorsimasut tamanut atuuttussiaapput. Akissutit innuttaasunut agguaqatigiisillugu angusanut assingusussaapput, taamaallaallu angajoqqaanit atuarner- mik pisinnaasaqarluartunit nukissaqarluartunillu immersorneqartussaanatik. Periusertaaq kalaallit oqaasii- nut atussallugu unammillernartortaqaarpoq, kalaallimmi oqaasii inuppassuarnit atorneqanngillat, atuisullu nunami isorartuumi siammarsimallutik najugaqarput. CDI-mik nalunaarusaq nunani amerlasuuni innut- taqarluartunilu inerisarneqarlunilu misilerarneqarsimavoq, taakkunanilu inissiivissamik nassaarniarnermin- ni paasissutissat annertuut aallaavigaat.

Periuseq amigaateqaraluartoq, taamaattoq oqaasertussuseq isiginiarnerullugu oqaatsit ineriartornerannik nassuiaasinnaassusaa tutsuigineqartupilussuuvog. Maanna nunarsuarmi oqaatsinut 100-nut sinnilinnut su-

miorpaluutinullu tulluarsarneqarnikuuvoq (<https://mb-cdi.stanford.edu/about>), ilaatigut nunani avannarlerni oqaatsinut, svenskisuumut, norskisuumut, danskisuumut, islandimiut oqaasiinut, savalimmiorumiunut, inuktitullu oqaatsinut maanna tulluarsarneqarluni. Annertuumik atugaanerata periutsip atorsinnaalluassusaanik iluaqutitaqarneranillu takutitsivoq. Oqaatsit assigiinngitsut misissorneqarnikuupput, inuttut suaasutsikkullu assigiinngissutsit nassuiarnikuuai, kiisalu meeqqat immikkut ittunik ajornartorsiutillit oqaasiisa misissornerini atorneqarnikuulluni (Caselli, m.fl., 1998 & Luyster, m.fl., 2007).

Atortussiamiipput angajoqqaat skemat immersugassaat (takuuk appendiks A & B). CDI skema siulleg: *Oqaatsit ussersuutillu* – meeqqanut 8-16-inik qaammatilinnut atugassaq – skemallu aappaani: *Oqaatsit oqaaseqatigiillu* – meeqqanut 16-36-nut qaammatilinnut atuagassaq. Taakkua marluullutik ukioqatigiinni oqaatsinut tunngassutillit pingaarutillillu tamaasa imaraat, tassa paasineqqaartalernermit attaveqarnerup ineriartorneranut, oqaatsinik katiterisinnaanermut, ilisimasat oqaasilerinermut tunngasut, kiisalu oqaaseqatigiiliorsinnaanermut ilisarnaatit. CDI infantip (CDI nukangasunut) (qallunaatut “Ord og gestikulation”) qulaajarsinnaavai meeqqap oqaatigeqqaarneqartartunik siullernik paasinnittarneri (“aana anaana / ataata”, oqaatsinik allattorsimaffinniittunik paasinnillunilu atuisinnaanera (oqaasinngortitsisinnaanera), meeqqap attaveqarniarluni ussersortarnera, oqaatsinik pinnguaqqaalerneru, kiisalu oqaatsit ineriartornerinut pingaarutillit, tassa pinnguarluni pisuusaartitsisarneq ilaarsisarnerlu.

CDI toddlerip (qallunaatut “Ord og sætninger”) meeqqat oqaatsinik atuisinnaanerat qulaajartarpai, meeqqap attaveqarnermini oqaatsinik atuisinnaanera, tassa pisuni meeqqap oqaatsigut pisinnaasai, soorlu apeqqutit imaassinnaapput “Meeqqavit takusinnaanngisai apeqqutigigaangakkit paasisinnaasarpaatit?”, oqaatsinik naaniliisarnerat (oqaasilerineq), oqaaseqatigiinnillu katitigaalluartunik atuisinnaanersoq.

Nunani assigiinngitsuni CDI pappialanngorlugu atorneqartarpoq, uani angajoqqaat angajoqqaatulluunniit akisussaasut namminneq naliliisinnaanertik aallaavigalugu oqaatsit allattorsimasut immersortarpaat, soorlu meeqqap oqaatigineqartunik paasinnissinnaanera, oqaatsit imaluunniit iliuutsit oqaatigisarnerai. Immersugassat ataasiakkaat internetikkut aallugit immersorneqarsinnaapput, soorlu norskit savalimmiorumiullu taamaaliortut. Matumani misissuinermi pappialap immersuiffissap saniatigut angajoqqaanut taamaaliorusuttunut taanna neqeroortigineqarpoq, angajoqqaalli qulit ataallugit taamaallaat periarfissamik tassannga atuipput.

Naleqqiiffissamik misissuinermi angajoqqaat nalunaarusiornissaat qinerneqarpoq, periusermi taanna nunani assigiinngitsuni iluarineqarpoq, nunallu assigiinngitsut akornanni misilittakkat atorluarnissaanut periarfissiisarpoq. Atortumik inerisaanermi oqaatsit allat naleqqussaasarneri qiviarpagut, soorlu savalimmiorumiut, inuktitut tuluillu tuluttut oqaasiinut, taakkulu periuseq imarisaalu pillugit misilittakkatsinnik aporfittinnillu paarlaasseqatigiittarpugut. Misissuinermi uani sumiorpaluutit, oqaatsit assigiinngissusaat, oqaaseriat meeraaqqallu oqaasii qanoq sularinissaat isiginiarsimavagut. Nalunaarusiap uuma saniatigut Kalaallit Nunaanni meeqqat oqaasii pillugit marluinnarnik misissuisoqarsimavoq, taakkulu tamarmik meeqqat 6-it ulluinnarni inuunerat aallaavigalugu nakkutiginnipput. Taakkuni meeqqat ukiui naapertorlugit uiguutinik naanernillu atuisinnaanerat nassuiarneqarpoq – kisianni meeraaqqat akornanni, soorlu 16-inik qaammatilinni, oqaatsit nalinginnaasut atorneqartartut sammineqanngillat.

9. CDI-p kalaallisuumut naleqqussarnera

Uani kapitalimi meeqqat 8-36-nik qaammatillit misissornerini atortumik naleqqussaaneq nassuiarneqasaaq. Nassuiaanerme atortup pitsaaqutai killeqassusaalu, qanorlu killeqassusaata iliuuseqarfiginiarneqarsi-manera tikinneqassapput. Naleqqussaaneq killiffikkaarlugu nassuiarneqasaaq, naggataagullu paasissutis-sanik katersinerit ataasiakkaat itisilerlugit allaaserineqassallutik.

CDI kalaallisuumut naleqqussarnerani alloriarneq siulleg tassavaoq CDI Advisory Boardimit akuersissu-mik pinissaq, taakku naleqqussaaneermi pisariaqartinneqartunut nukissaqassuseq nalilertarpaat (takuum ilanngussaq 1, akuersissuammut qinnuteqaammut akissut).

Komitep malitassatut siunnersuutaannik malinninnissaq innersuussutigineqarpoq. Tassaasinnaapput na-leqqussaaneermi atorsinnaassutsimik pitsannguinnissat, taamaalluni atortoq ulluinnarni, ilisimatusarnermi nunallu akornanni assersuussinerme atorneqarsinnaalissammat. Siullermut atatillugu Kalaallit Nunaanni meeqqat oqaatsimikkut ajornartorsiortut nalilertarnissaanut ikorfartortarnissaanullu nalunaarussiaq atorne-qarsinnaavoq, aammali angajoqqaanit perorsaasunillu meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerinut qanimut malinnaarusuttunit atorneqarsinnaavoq.

Ilisimatusarnerup kalaallit meerartaasa oqaatsimikkut attaveqarnermikkullu ineriartornerat nassuiarsinnaa-vaa, siullerpaamillu Kalaallit Nunaanni oqattaarinerme annertuumik tunngaveqartumik meeqqat nali-nginnaasumik oqaatsimikkut ineriartortarnerinik takutitsisinnaasumik misissuineruvoq.

Oqaatsit assigiinngitsut akornanni misissuinissaq siunertarigaanni atortumik naleqqussaaneermi ajornar-torsiutinik periarfissanillu takutitsisinnaavoq. Atortoq amerikamiut atugaat aallaavigalugit ineriartortinne-qaqqaarpoq, oqaatsinullu mikisunut allarluinnarnillu ilusilinnut atorsinnaassuseqalerpoq Rasch Models sta-tistikip killigitaasa iluani uuttuutit / katiterisinnaanermut tunngaviit allat aallaavigalugit, soorlu psykome-triskip pissusai homogenitetimik taaneqartartut.

Atortumik naleqqussaaneermi nutserisoqarani naleqqussaasoqarnera pingaartinneqarpoq: *“Adaptations, Not Translations”* (Philips Dale 2015), tassanilu oqaatsitigut kulturikkullu assigiinngissutit isiginiarneqar-put, atortormi amerikami pissutsit aallaavigalugit ineriartortitaavoq, pissusissamisuunngilarlu periutsip imaaliinnarlugu nuutsinnissaa.

Periutsini oqaatsitigut tulluarsaasoqartillugu piffissartornaannangilaq, aammali nukissat suliassallu anner-tunerit pisariaqartinneqarput, ingammik inuiaqatigiinni meeqqat oqaaseqassusaannik misissuisoqarsiman-ngippat, meeqqalluunniit oqaasiinik katersaasiveqanngippat. Misissuinerme uani oqaatsit allattuivimmiit-tussat allattunnginnerini oqaatsinut tunngasut paasissutissat katersorneqqaarput, aammali atortup ator-sinnaassusaa annertusarniarlugu sanilliussinissamut tunngaviginissai pisariaqartinneqarmata.

Naleqqussaaneermi periusersamut skemat apeqqutitallit ilaatinneqarput, taakku inuiaqatigiit kulturianit nunamilu atukkanit allaanerusunit pisuneerput, innuttallu amerlanerit tunngavigineqarlutik. Taakku paasis-sutissat amerlanerusut atorlugit naleqqiiffissaminnik nassaarnissaminnut periarfissaqarput, tamannalu na-leqqiiffup inissinniarnarnerani nalorninarsinnaasunut iluaqutaavoq. Kommunini taamani sisamaasuni, innut-taasut 56.000-t missaat, meeqqallu ukioqatigiit 700-t missaat nunami annertoorsuarmi siammarsimapput. Illoqarfiit 18-t nunaqarfiillu 60 nunami attaveqaatit atortulersuutillu allarluinnaat pisariusullu skemanik apeqqutitalinnik aallaaveqarluni misissuinissamut unammillernarsimapput. Skemat apeqqutitallit aallaavi-galugit misissuisarneq taamaattoq siornatigut ileqqorineqanngilaq, taamaattumik allat misillitagaannik atorluaasoqarsinnaanngilaq. Nunap iluani sumiiffiit taamaanneri, aammalu attaveqaatit atortulersuutillu taamaannerisa akissutit pissarsiarinissaanut sunniuteqarsimapput.

Atortumik naleqqussaaneermi periutsitigut unammillernartut, taakkulu qanoq qaangerniarneqarneri, soorlu suli atualingitsunik suliallit suleqatiginerisigut, aammali assigiinngitsunik suliallit assigiinngitsutigut ilisi-masaqarluartut peqatiginerisigut.

Kommunik suleqateqarneq

Projektig tiguenerani Meeqperivitsialaap suleqatiginissaa aallarnisarneqarpoq, taakkuupput kommunini sulili atualingitsunut 3-nik 5-inillu ukiulinnik pisortanik suleqateqarlutik misiliisussaataasut. Tassunga atatilugulu projektgruppenik pilersitsisoqarpoq, tassaniippullu immikkut ilisimasallit, uannga atsiortoq (Mette Larsen Lyberth) aqutsisuulluni, Meeqperivitsialammit perorsaasoq statistikimillu suliaqartoq. Suleqatigiit suliaassat suliarinissaat, fagligitaa, ulluinnarnilu suliaq aqunnissaa akisussaaffigaat.

Aappaattut meeraaqperiviit meeqperiviillu aqutsisui, kommuninilu sulili atualingitsunut pisortat suleqatigineqarput. Taakku angajoqqaanut projekti pillugu paasissutissiinernut ikuupput, kiisalu skemanik agguallutillu utertinneqarnerini katersisuullutik.

Tassunga atatilugulu Kalaallit Nunaanni meeqqat 0-init 5-inik ukiullit pisortat paaqqinnittarfiutaaniittarput. Meeqqat 0-init 5-inut ukiullit 76,4 procentii 2020-mi paaqqinnittarfinniippat. Tamanna Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfiup oktoberip aallaqqaataani nalunaarusaani takuneqarsinnaavoq⁵. Paaqqinnittarfiit amerliartorneri ilutigalugit meeqqat paaqqinnittarfinniittartut amerliartorput. Illoqarfinni annerusuniittut paaqqutarineqarnissaminnut periarfigissaarnerusarput, taakkunaniittartullu amerlanerupput. Tamanna Epinionip misissuerani takuneqarsinnaavoq (<http://greenland.epinion.dk/layouts/Greenland/Forskole/21.aspx>).

Pingajussaaniq misileraanermi siullermi aappaanilu meeraaqperiviit meeqperiviillu angajoqqaanik ataatsimiisitsinerini peqataavugut, tassanilu angajoqqaat misissuinermit pingaarutilimmut peqataanissaat paasissutissiisutugalugu. Misileraanermi siullermi aappaanilu akissutit 70 procentii pivagut, misileraanerillu pingajussaani angajoqqaat immersugaat 250-iusut 35 procentii pissarsialugit. Skemat immersukkat amerlanerpaartaat pissarsiariniarlugit peqataasut akornanni unammisitsisoqarpoq.

Misileranermi sulilluarneq akissutinut iluaqutaavoq, aammali misigaarput tamanna ajortumik kinguneqarpoq. Naleqqiiffissamik misissuinermi tupaallannartumik akissutit kitaaneersut annikkipput, taannaagaluarporpomi Kalaallit Nunaanni inuttunerpaaq. Tamanna pissuteqarsinnaavoq kitaata misileraaffuallaarnera pisutugalugu projektimi peqataasut qatsussisimariaannaapput.

Ilisimasalittut atukkat

Naleqqussaaneermi inuit immikkut ilisimasallit piginnaasallillu naleqqussaaneerup pitsanngortinnissaa anguniarlugu assigiinngitsutigut atorineqarput. Tulliuttuni kikkut ilaaneersut, sumullu tunngatillugu peqataatinneqarnerisut allaaserineqassaaq.

Skemat siullermeerlutik immikkut ilisimasalinnit nutserneqarsimasut (aaqqissugaanngitsut) M. Lyberthimit tiguineqarput. Tassani inuit ilinniarsimasatik sulinerminnilu misilittakkatik aallaavigalugit, kiisalu kalaallit meerartaasa oqaasiinik ilisimasallit Center for Børnesprog⁶ peqatigalugu nutserisimapput, ingammik oqaaseqqortussutsimut tunngasortaa. Suleqatigiit oqaasilerinertaata ilusilersornissaa unammillernartissimavaat.

Kingorna faggruppi tallimanik ilaasortalik pilersinneqarpoq, tassaniipporlu kalaaleq oqallorissaasoq skemamut aaqqissugaanngitsumut suleqataaneersoq, Oqaasileriffimmi oqaasileritooq, nammineq pingasut inorlugit ukiulimmik meeralik, perorsaasoq Meeqperivitsialammeersoq ukiorpassuarni misilittagalik Trasimillu nutserneqataasimasooq, M. Lyberth ilinniakkamini sulinerminillu kalaallit oqaasiinik, oqaaseqaleriartornermik

5 Paaqqinnittarfiit angerlarsimaffinnilu paarsisartut ukiut tamaasa paasissutissanik, soorlu perorsaasoqarneq, meeqqat amerlassusaat il.il. ingerlatsivinnut nalunaaruteqarnissaminnut pisussaataapput, taakkulu ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmuut oktoberip aallaqqaataatinngit ingerlateqqinneqartarput. Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfiup paasissutissat oktoberip aallaqqaataata nalaani nalunaarutigisarpai.

6 Syddansk Universitetimi Center for Børnesprog assingusumik qallunaanik misissuisimapput.

naliliinermillu ilisimasalik. Faggruppemiittut skemat tamaasa (8-16 & 16-36-nillu qaammatillit) aaqqissuus-samik misissorpaat. Immikkoortut oqaatsillu ataasiakkaat (items) oqallisigineqarlutillu nalilerneqarput, allannguutissanillu siunnersuosioreernerup kingorna ilusissaa siulleg aaqqissorneqarluni.

Kingorna projektimut "immikkut ilisimasallit" Ph.D-liorsimasut peqataatinneqalerput, oqaatsinut tunngasunut marluk, statistikererlu ataaseq. Kingulleq periutsumut siunnersuivortaaq. Immikkut ilisimasallit ilisimasatigut siunnersuisarput pitsaassutsimillu qulakkeerinnittussatut inissisimallutik.

Taakku saniatigut inuktituumut savalimmiormiusuumullu naleqqussaasut, periutsumilu assingusunik aporfillit attavigineqarput. Inuktituumut tulluarsaasut Canadap kitaata nalaani meeqqat oqaatsinik pigiliussiar-tortarnerinik Ph.D.-iliorsimasooq, oqaatsinillu ilisimasalik peqataatippaat. Tulluarsaanerup nalaani periuseq, oqaatsitigullu aporfii pillugit, taakkunanngalu qaangiiniartarnerit avitseqatigiissutigineqartarput, isumasarsioqatigiittoqartarluni, ingerlaavartumillu attaveqatigiittoqarluni. Skemani immikkoortut oqaatsillu misiligutit sanilliuinnerisigut ilisimasatigut avitseqatigiinniarluni isumassarsioqatigiittoqarpoq.

Misileraanerit aappaannik pingajuannillu misissueqqissaarisussanik pilersitsisoqarpoq, tassanilu oqaasilerituut marluk naliliisarfirmmeersut, aappaa M. Lyberth, Meeqquerivitsialammilu perorsaasooq, peqataapput. Taakku inernerit misissorlugillu oqallisigaat, oqaatsillu naleqqiiffimmik inissiissutissat immikkoortiterlugit. Taakkuttaaq skemanik immersuinissamut malitassaq pitsanngorsarpaat, apeqqutimmi kisitsisitigut misissioqqissaarneqassagunik ersarillutillu matoqqasariaqaramik.

Taakku saniatigut oqaasilerituut, suliap ingerlanerani meerartaartut, skemat misileraanerimi immersorneqarsimasut suliaaraat. Taakku apeqqutit ersarillutillu ajornanngissusaat, oqaatsillu misiligutaasut immikkoortullu meeqqat ukiuinut naleqqunnersut nalilertussaavaat, oqaatsinillu allattorsimaffimmiittussanik siunnersuusiussallutik. Anaanat taakku meeqqamik oqaasii oqariartaasaallu allattortarpaat oqaatsit allattorsimaffiiniittunut naleqqunnersut sanilliuussinajumallugit.

Kalaallit oqaasiinut naleqqussaalluni ineriartortitsinermut oqaaseqaatit nalinginnaasut

Oqaatsit ussersuutillu aamma *Oqaatsit oqaaseqatigiillu* skemataasa ilusaat qallunaat CDI-utaasa ilusaannut pingaarnertigut assinguvoq. Immikkoortortai assigiinniipput. Kalaallit atugaat aallaavigalugit oqaatsitigut kulturikkullu naleqqussaanerimi oqaatsit ilaat taarserneqarput, ilaallu ilaartorneqarlutik, oqaasilerinertaa aamma taamaaliorneqarpoq. Immikkoortuni assigiinngitsuni oqaatsit amerlassusaat tulluarsarneqarput, oqaatsimmi ilaat kalaallinit oqaaserineqanngillat, allanili oqaatsit kalaallisut oqaaseqartinngisat allanik taarserneqarput. Immikkoortup tulliani tamanna sukumiinerusumik allaaserineqassaaq.

Skemani marlunni naqqitassat pingaarnertit allaaserineqassapput, taakkulu appendiks 2-mi Tabel 1-itut 2-tullu takutinneqarput. Malitassat, immikkoortut, oqaatsit oqaasilerinerillu tullinnguullugit sukumiisumik nassuiarneqassapput.

8-nit 16-inut qaammatilinnut skemamut oqaaseqaatit

Naleqqiiffiusunut skemat 8-nit 16-inut qaammatilinnut atorneqartussat "Oqaatsit ussersuutillu" "Oqaatsit oqaaseqatigiillu"-nit naleqqiullutik danskit piinut assingunerupput. Skemap pingaarnertut ilusaa, immikkoortui, immikkoortuaqqallu ataasiakkaat assigiingajapput. Immikkoortoq C-mi *Den første tale* marlunnik apeqqutitalik assigiinngitsunillu pingasunik akissutissartalik assigiinngissutituaavoq. Meeqqap ataatsip pinsinnaasaanik takutitsinngimmat kalaallisunngortinnerani ilaatinneqanngilaq; aammami takkutikulassut-sinik misissuinerit isumasioruminaakkamik. Taakku qaavisigut oqaaseqassutsumut tunngasoq immikkoortunik pingasunik ilaneqarpoq, tassa meeraaqqat oqaasiinik, elektroniskinut tunngasunik, kiisalu oqaasilerinernut tunngasunik. (appendiksini tabel 1 takuuk). Immikkoortoq II, pissusilersuutinut timitalinnut tun-

ngasunik misissuineq allanngortinneqanngilaq, taakku oqaatsinut naleqqiullutik tamanut atuutsilerumi-narnerummata. Oqaatsit amerlassusaat assigiinnginnerpaapput, danskit piini oqaatsit 410-usut kalaallit oqaasii 271-iupput. Tamatumunnga pissutaasut immikkoortumi *fase 3*-mi – *misileraaneq annertoq 3*.

16-init 36-nut qaammatilinnut skemamut oqaaseqaatit

Naleqqiiffiusunik misissuinermi skemat atorneqartut danskit piisulli iluseqarput, immikkoortui assigiillutik. Immikkoortup 1-ip *Meeraaqat oqaasii* aamma *Oqaatsit elektroniskimut tunngasut* ataani immikkoortuaq-qat ilaneqarput, immikkoortoq 2-lu tamarmi naleqqussarneqarluni. Tamatumunnga pissutaavoq kalaallit oqaasii oqaasilerinialerlaarnerlu danskinit allaanerunerat. Immikkoortumi *Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu*-mi tamanna ersarinnerusumik nassuiarneqassaaq. Skemami oqaatsit amerlassusaattaq danskit piannit ikinne-rupput, kalaallisut oqaatsit 583-iinnaasut danskit oqaasii 725-upput (appendiksimi tabel 2 takuuk). Kalaalli-nut naleqqussakkami oqaaseqassutsimut allattuivimmi uiguutit isummamikkut atuuffeqarnerat pissutig-a-lugu ilaatinneqarput, qallunaammi oqaasiat ataaseq, soorlu *skal* kalaallisut nagguimmuut *-ssa* uiggiunneqar-tarpoq.

Ilitsersuutit

Oqaatigineqareersutut skemani immersugassani apeqqutit ersarillutillu matoqqasuutinnissaat pingaarpoq inernerit statistikimik suliarineqassappata. Misileraanerni angajoqqaat meeqqamik oqaasiinik krydsilersui-lerunik malitassaanni oqaatsit krydsiligassaat immikkoortunut pingaarnernut immikkoortuaqqanulluunniit naapertuuttariaqarput. Ilaat ajornanngitsunnguupput, soorlu "meeqqavit oqaatigisinnaasaat xxxx krydsile-ruk". Allalli arlalinnik qinigassartallit nassuiaataat takinerusarput, soorlu "oqaatsit oqaaseqatigiilluunniit as-sigiittarput, soorlu meeqqap tigummiagaa tiguniaraangatsigu oqartarpugut *anaanamut qujanaq* imaluun-niit *anaanamut tunniuguk*. Taamaattunik qinigassaqartillusi oqaaseqatigiit meeqqap paasinerusinnaasaa toqqartassavarsi". Apeqqutit assigiinngitsut assigiinngitsunik taamaattunik malitassaqartarput, malitassa-nilu meeqqat oqaatsinik sapinngisaannik angajoqqaat krydsiliisarnissaat, krydsiliiffissatullu toqqagassat pil-lugit angajoqqaat nassuiaanneqartarput.

Naleqqiiffiusumik misissuinermi uteqattaarineq pinngitsoorniarlugu quppernermi siullermiitinneqarput ataatsimut malitassat, immikkoortunilu assigiinngitsuni malitassat assigiinngitsut.

Assilissami 9.1.-imiipqoq skemamut 8-nit 16-inut qaammatilinnut naleqqiiffusumik misissuinissamut malitassatut assersuut

Ilitsersuut

1. Oqaaseq meeqqassi sulii paasineq ajorpagu aamma paasillugu oqaatigineq ajorpagu x-iliissanngilasi.
 2. Oqaaseq meeqqassi paasisarpagu, sulili oqaatigisinnaanagu taava *Paasisarpaa* oqaatsip *Paasisarpaa* nalaa x-ilissavarsi. Aajarta/Aneerta
 3. Oqaaseq meeqqassi paasisarlugulu oqaatigisarpagu, taava oqaatsip *Paasisarpaa* oqaatigisinnaallugulu nalaanut x-iliissaasi. *Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu*
- Qinnuigaassi meeqqassi oqaatsit sapinngisai kisiisa nalunaarsoqqullugit, tassa oqartinniassanngilarsi aperalugu "una sunaana" imaluunniit oqarit "angaara".
4. Meeqqassi oqaatsit allaanerulaartumik kutalaarluniluunniit taasaraluarpagit, soorlu "duddi" suttu "miikkat" meeqqat, nalunaarsussavasi. Taamaappoq aamma sumiorpaluutini, soorlu meeqqap "ajaara" "ajaaraq"-mik taasarpagu, imaluunniit "aanaa" "aanaajaa/aanakassaa"-mik taasarpagu, "aanaa" pimmagu x-iliissaasi.
 5. Oqaatsit ilaat assigiinngilaartunik taaneqartarput imaluunniit sumiorpaluuteqarlutik, soorlu tiu-tiuu/tiuu/tiooq/puppu. Uani immersugassami taamaattut arlaqarput tulleriisillugillu inissitsitigaallutik. Taamaattuni arlaat ataasiinnaq meeqqassi atortagaa atonerusaaluunniit ammalortulerlugu nalunaassavarsi.

Kukkugussi ataasiinnarmik titarsigitsi, eqqortorlu nalunaarlugu, soorlu:

Paasisarpaa *Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu*
 tiuu/tiu-tiuu/tiooq puppu

Immikkoortut oqaatsillu

Atortoq amerikamiut atugaannik tunngaveqarluni ineriartortinneqarsimasoq imaaliallaannaq piffinni assigiinngitsuni kalaallinut issittumilu atukkanut nutsinnarneqarsinnaanngilaq. Oqaatsit amerlasuut inuiaqatigiinni atukkanut, oqaasiinullu tulluarsarneqartussaapput. Kalaallit Nunaanni Zoologisk haveqaranilu parkeqanngilaq, taamaattumik kulturimut tunngassutilinnik oqaatsinik taarserneqartussaapput. Atortumik tulluarsaanermi nerisassanut, uumasunut pinngussanullu tunngasut immikkoortinnialeratsigit ajornartorsiutini annertuunik naammattuugaqarpugut, meeqqammi taakku immikkoortikkuminaatsippaat. Meeqqaat uumasunut oqaasii tassaapput piniagassat ulluinnarni nerisarisartagaat, taamaattumik uumasut ilaat uumasutut isiginagit uumasutut nerisassatut isigisarpaat. Assersuutigalugu ernerma 3-nik ukiullip terissamik pisaqaratta teriaq nerissaneripput aperaatigut. Kalaallit uumasui, soorlu *arfeq appaluunniit* uumasut ataannut inissinneqarput, kisianni meeqqat taakkunanga nerisassatut uumasutulluunniit isiginninnerat qulakkeersinnaanngilarput. Aalisakkalli ammassaallu nerisassat ataannut inissippagut. Illuanik *løve puulukilu* ilaatinneqarput Kalaallit Nunaanni uumasuunngikkaluartut meeqqanut filmi / TV-mi takuneqartarmata pinnguarineqartarmatalu.

Kalaallisuumut tulluarsaanermi *nerisassanut*, *uumasunut*, *piffit ornitassat* aamma *inuit* allanngortinneqarnerpaapput. Oqaatsit inunnut tunngasut amerlanerupput, ilaqutariimmi ataqatigiinneri nukittuujupput, kalaallillu oqaasiini oqaatsit ilaqtannut tunngassutillit amerlanerupput sukumiinerullutillu. Qatanngutiinni angajullit suaassusaat apeqqutaatillugit assigiinngitsunik taaneqartarput, soorlu *ani* aamma *angaju*. Ataatap anaanallu qatanngutaattaq angutit immikkoortinneqartarput, soorlu *akka* aamma *anga*, ataataasumit nukarliuppata *akkaaraq* angajullippataluunniit *akka*. Angajoqqaat qatanngutaat angutit arnalluunniit ataatsimut qallunaasulli taaguuteqartinneqanngillat, soorlu "onkler" imalt. "tanter".

Immikkoortut *Meeraaqqat oqaasii* aamma *Oqaatsit Elektroniskinut tunngasut*, kiisalu *Oqaasilerinermut tunngasut* ilanearput. Kalaallit meerartaasa oqaaseqqaavi meerarpaluutaapput, taakkulu meeqqanut attaveqarnermi, meeqqallu attaveqarnerminni atortarlugit (takuuk *Meeraaqqat oqaasii*). Taakku oqaasiupput ataasiakkaat naatsullu, attaveqarnermili siunertalimmik atorneqartarput ilivitsuusutullu taaneqarsinnaallutik imaluunniit ilivitsumik isumaqarlutik. Fortescuep (1992) taakku oqaasiutippai ilivitsut tunngavimmikkullu atuuffillit, soorlu imerusunnermi oqaatigineqartarlutik "*(i)miimi*". Ukiuni kingulliunerusuni CDI-mik naleqqussaannermi oqaatsit taamaattut ilaatinneqartalerput, meeraaqqallu oqaaseqassusaat minnerusutut inisissanngippata meeqqaat oqaasiisut akuerisariaqarput. Ulloq manna tikillugu savalimmiormiunut, tulunnut inuillu oqaasiinut tulluarsaannermi ilanngunneqartarput.

Ukiuni makkunani digitali meeqqat ulluinnarni inuunerannut ilaalluinnalersimavoq, pissusissamisoorporlu oqaatsit elektroniskinut tunngasut, soorlu *iPad* aamma *mobil*. Tulluarsaannermi kingullermi immikkoortumik oqaatsinut elektroniskinut tunngasumik ilanngussivugut, oqaatsillu arfinillit ilaatillugit.

Oqaasilerinermut tunngassutilinnik (immaqa) immikkoortumik pilersitsinissaq pissusissamisoorpoq, kalaallimmi oqaasii tuluit / danskit oqaasiinit ilutsimikkut allaalluinnarput, aammali morfemit katitigaalluarnerat peqqutaagataavoq. Oqaatsini suut oqaasilerinermut tunngassutillit pineqarnerisut immikkoortumi *Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu* nassuiarneqassapput.

Naleqqussaannermi oqaatsit allanngorarneri oqaatsillu marlunnik isumaqartarneri immikkut aporfusimapput, ilaatigummi skemani oqaatsit suut ilaatissanerlugit nalunartarsimavoq. Oqaatsini allanisulli kalaallit oqaasiini danskinit pisuunerusut oqaasersiaapput, taaguummullu ataatsimut oqaatsit arlallit atorneqartarlutik. Tamakku amerlapput, soorlu qallunaatut "*skibskiks*" sumiorpaluutit malillugit assigiinngitsunik taaneqartarput *kissit*, *nagguteeqqat*, *tuluusaaqqat*, *tiggaat* il.il. Aammali oqaatsit illugiisillugit atorneqartarput, soorlu *telefuuni* / *oqarasuaat*, oqaatsillu suli inissivinneqanngitsut, soorlu *assiliivik* / *assiliissut*. Allanngorartumik atuisarnerit meeqqanut annertuumik aamma sunniuteqartarput, taakkumi suli atuarsinnaalinngillat, taamallu suli allatigut sunnerneqaratik, taakkuli saniatigut aamma oqaatsit meerarpaluttut amerlaqaat.

Assersuutigalugu oqaaseq *nagguaatsoq*, kalaallit uumasuutaannut ilaanngikkaluartoq kalaallit meerartaasa akornanni atorneqartarmat, soorlu erinarsuutini, atuakkani, filmi ilaasarmat, pinngussanut ilaamat il.il oqaatsinut uumasunut tunngasunut ilaatinneqarpoq. Oqaatsip taassuma saniatigut dansit oqaasiat *elefanti* oqaasersiatut atorneqartarpoq. Oqaatsit marluk atorneqartarneri allanngorartumillu taagorneqartarneri pissutigalugit skemamut ilaatinnessaat unammillernartoqarsimavoq. Naleqqussaannermi aaqqiissutissaq pitsaanerpaaq anguniarlugu oqaatsit malitassallu allanngortarlugit misilerarneqarput (takuuk skema 9.1 suli ingerlarnganik takutitsisoq). Atortoq aaqqissuunneqanngikkallarami taaguut ataaseq marlunnik oqaasertalerneqartarpoq akunnerisigut kipungasumik titarnilerlugu. Taamak iluseqassaguni meeqqap oqaaseq paasisartagaa atortagaaluunniit sorliunersoq takujuminaassaaq, statistikimillu kisitsinissamut akornutaassalluni. Misiliigallarnermi siullermi ataatsimoornerat ersersinniarlugu ataatsimoorinneqarput allaannerilu ammut tulleriisinneqarlutik, taamaalillutik angajoqqaat meeqqamik sorleq atornerusarneraat qinertassallugu. Taamak iluseqartillutik oqaatsit allattorsimaffiat ammut takisoorujussuanngorpoq, aammali misileraannermi tassani takuniarneqarpoq oqaatsit sorliit atorneqarnerpaanersut. Skemami kingullermi, tassa naleqqiiffiusumik misissuinissamut atugassami, oqaatsit sanileriisinneqaaqqipput, tamatumuunali angajoqqaat meeqqamik atornerusartagaat ungalusassavaat saniatigullu krydsiliisassallutik.

Skema 9.1. Oqaatsit apeqqusiallu ilusaasa allangortarnerinut pingasuusunut assersuutit

Nutsigaq (suliareqqinneqanngitsoq)	Misiliineq siulleq	Naleqqiiffussarsiorlu misissuineq (Normeringsstudiet)
<p>B. OQARIARTAATSIT (A)</p> <p>Oqariartaatsit ataani allassimasut mee</p> <p>Paasivaa</p> <p>Asu / Naamik ☐</p> <p>Anaana oqarpoq naamik ☐</p> <p>Kaappit? ☐</p> <p>Qasuit /uernarpit? ☐</p> <p>Anaanamut tunniuguk ☐</p> <p>Eqinnga / asallunga ☐</p> <p>Apannga ☐</p> <p>Pisuttuarta/ aneerta ☐</p> <p>Aaguk / tigujuk ☐</p>	<p>B. OQARIARTAAT!</p> <p>Oqariartaatsit ataani all sit ilaat assigiingajappu qaaguk imaluunniit ana nerusartakkat meeqqar</p> <p>PAASIVAA</p> <p>☐ Aajuk</p> <p>☒ Aajarta</p> <p>☐ Aneerta</p> <p>☐ Pisuttuarta</p> <p>☐ Anaanamut tak</p> <p>☐ Anaanamut qaaguk</p> <p>☐ Apannga</p> <p>☐ Aqqarit</p> <p>☐ Arpatta</p> <p>☐ Arsaq anaanamut</p> <p>☐ Arsarta</p> <p>☐ Asallunga</p> <p>☐ Attornagu</p>	<p>B. OQARIARTAATSIT ATUUKKAJ</p> <p>Oqaatsit utertuakkat meeqqassi paasisin</p> <p>Paasisarpaa</p> <p>☐ Aajarta/Aneerta</p> <p>☐ Anaanamut tak</p> <p>☐ Apannga/Aparlunga</p> <p>☐ Aqqarlutit</p> <p>☐ Arpatta</p> <p>☐ Arsaq anaanamut/Arsarta</p> <p>☐ Asallunga</p> <p>☐ Attornagu</p>

Misiliinermi siullermili qulequttanut assartuutitut tunngasuni bulldozeri assitalerlugu ilaatinneqarpoq. Kalaallisut bulldozerip ator neqartarnerata saniatigut, *babuut* imaluunniit *baaboorsuit* ator neqartarput. Naleqqiiffusumik misissuinissami assiliartaa, taamallu immikkoortoq 3.b peerneqarput, oqaatsit atukulasut misissornerini meeqqani taamak utoqqaassusilinni siulliit marluk ator neqarnerpaasartutut ersermata.

Assiliaq 9.2. Taaguut *bulldozer* misissuinerini 1-imi, 2-mi 3-milu kalaallisut pingasunik oqaaseqartinneqarpoq

3.b. Meeqqavit uku pillugit oqaaseq atortagaa nalunaaruk!

PAASIVAA	PAASIVAA OQAATIGALUGULU
☐	☐ aputaajaatit
☐	☐ nivattaassuit
☐	☐ qalutaassuit

Ajornartorsiutit marlunnik oqaasertalinnut, allangorartarnernut, sumiorpaluutitut oqaasilerinermullu tunngasut pillugit inuktuumut, tuluttuumut savalimmiormiutuumullu naleqqussakkanut sanilliusivugut, taakku meeraaqqat oqaasii allangorartarnerilu skemani ilaatippaat. Oqaatsinut assigiinngitsunut sanilliusinermi kalaallisuumut naleqqussakkap atorsinnaassusaa patajaannerulerpoq, aammali oqaatsinut ataa siakkaanut, aqqissuunneri ilusaanullu tunngasunik arlalinnik periarfissaqalersitsivoq. Kalaallisuumut naleqqussaanneri sanilliusineq allannguilaarnermik, eqaannerusumillu iluseqalersitsinermik kinguneqarpoq.

Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu

Immikkoortoq II-mi 16-init 36-nut qaammatilinnut skemat *Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu* ingerlanneri ilungersunartoqarnerpaapput, annertuumik allanngortinneqarpoq, skemallu ineriartortinnerani arlaleriarluni allannguisoqartarluni. Oqaatigineqareersutut periuseq oqaatsinut kalaallit oqaasiinit allaanipilussuarunik ilusilinnut naleqqussagaavoq. Oqaasilerinertaasa ilusaat allaanerupput, kalaallillu meerartai oqaatsinik pigiliussiniarnerminni oqaatsit immikkoortuinik, oqaasilerinerullu iluani allanik unammilligassaqartarput. Danskit tuluillu atortuutaanni "datid" oqaasilerinermut tunngasunut ilaatinneqarpoq, oqaatsinilu taakkunaani pigiliussiartornermi pingaarutilittut inissisimalluni. Kalaallit oqaasiinut tulluarsaanermi immikkoortoq taanna ilaatinneqanngilaq. Kalaallit oqaasiini piffissaq uiguutinik atuinikkut ersersinneqartarpoq, soorlu *-ssa* imaluunniit *-sima*, taamaattumik kalaallit meerartaasa oqaasilerinermik pigiliussiartortarnerat misissussagaanni oqaasilerinerup iluani ilutsit allat atorineqartariaqarput.

Danskit skemaataanni pereersut oqaatiginerinni meeqqat tamanut atuutsitsiniartarnerat ilaatinneqarpoq, soorlu *bringte*. Kalaallisuumut naleqqussaanerup misiliigallarnertaani taggisit qasseersuutinngortarnerat, soorlu *atuagat* (atuakkat), pisimasorsiuqip ilusaanik, soorlu *arparama* (arpakkama) ilaatinneqaralarput, taakkunungali tunngasut akissutit annikippallaarput. Misileraanerup aappaani apeqquutini amerlanerni akissutit 4 procentit ataappaat. Misiliigallarnerp pingajuanni taggisit qasseersuutinngortarnerannut tunngasut tallimaannaat 10 procenti qaangerlugu akineqarlutik akissassani 17-iusuni. Pisimasorsiuqipini akissutit tamangajammik 10 procentit ataappaat. Lennertip (1987) misissuinerani meeqqat aatsaat pingasunik ukioqalernermik kinguninngua tamanut atuutsitsinialertarneri ersartarput, tallimallu missaani ukioqaleraangamik annerpaaffissaminniittarlutik. Allenip (oqaloqatiginerani) misissugaanni meeqqat inuktitut oqaluttut taamak ukioqartilutik tamanut atuutsitsiniartarnerat qaqutigoorpoq. Kalaallit meerartaasa taamak utoqqaassuseqarlutik tamanut atuutsitsiniartarnerat pingaaruteqanngimmat naleqqiiffiusumik misissuinermi tassunga tunngassutillit peerniarlugit aalajangerpugut.

Taakku saniatigut oqaaserpassuit, soorlu danskisut ilivitsuutillugit oqaatigineqartartut takussaasarput, soorlu *lille*, *stor* imaluunniit *er / var*, kalaallilli oqaasiini ilivitsutut atornagit uiggiunneqartarput, soorlu *-araq*, *-suaq* aamma *-uvoq*. Oqaaseqatigiit aamma allaaneruserput, sananeqarnermikkut aammali katitigaanermikkut, soorlu kalaallisut oqaaseq ataaseq danskisut tuluttulluunniit oqaaseqatigiisartuq ilivitsaq.

Kalaallit meerartaasa oqaasilerinermikkut ineriartornerat misissussagaanni uiguutinik naanernillu atuinerat misissussallugit qaninnerpaagunarput, Fortescuelli (1992) oqaatigisaatut kalaallit meerartaasa oqaatsimikkut ineriartorneranni taakku pingaaruteqarnerpaapput. Taamaattumik immikkoortoq *Oqaasilerineq Oqaaseqatigiillu* naleqqiiffiusumik misissuinermi annertuumik allanngortinneqarput. Uiguutit naanerillu immikkoortup aappaaniisinnearput tamarmik immikkoortinneqarlutik. Uiguutinut tunngasut A-jupput, taassumalu ataani immikkoortoq 1 meeqqat uiguutit atortagaannut tunngalluni. Immikkoortoq 2 uiguutinut tapertariinnut tunngavoq. Uiguutit ataasiakkaat 28-t immikkoortoq 1-imiipput, 2-milu uiguutit tapertariinnik arfinilinnik ilaneqarlutik. Immikkoortoq B taggisit naanerinut atorineqarnerpaanut tunngavoq. Taakku marlunnut immikkoortinneqarput, siulleq naanerit kasusii atorineqarnerpaat tallimat, aappaaniillutillu qasseersutit piginnittullu ilusaat. Immikkoortoq C-miipput oqaluutit atorineqarnerpaat 27-t.

Naleqqiiffiusumik misissuinissami immikkoortoq 2-mi immikkoortoq A-miittut oqaatsit naanerinut tunngasut apeqquutit pingasut peerneqarput, paasisutissaq ataaseq piumallugu apeqquutit marluusariaqanngimmata, aammali danskit oqaasiini pisimasut pisussallu (datid og nutid) kalaallit oqaasiini oqaasilerinermi immikkoortuunngimmata.

Misiliigallarnerni uiguutit assigiinngitsut oqaaseqassutsip ataaniisinnearput (Imm. I A) danskit oqaasiisa isumaanut assingusunut immikkoortillugit. Oqaatigineqareersutulli uiguutit naanerillu ataatsimoortillugit oqaasilerinermut nuunneqarput. Angajoqqaanulli oqaatsit immikkuualuttuisa paasinartuutinnissaasa aporfusimanerat aamma pissutaaqataavoq. Naleqqiiffiusumik misissuilernermi oqaatsit angajoqqaanut naatsumik nassuiarneqarput, soorlu oqaatsit sannaat, tassa sorlaat, uiguutaat naanerilu. Angajoqqaanut uiguutit naanerillu nassuiarneranni oqaatsit meeqqanit atukulaneqartut assersuutigineqarput, taakkulu ungaluu-

serlugit tullinnguuttuni takutinneqartassapput. Oqaatsit assersuutaannaaneri erseqqissarneqarput, meeqqammi uiguutit naanerillu sorlammut nagguummulluunniit allamut atorsinnaasarmatigit.

Assiliaq 9.3. Naleqqiiffusumik misissuineri uiguutinut uiguutinullu tapertariinnut apeqputinut assersuutit

Immikkoortoq 2. Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu

Oqaatsigut katitigaapput, naggueqarlutik, uiguuteqarlutik naaneqarlutillu.

A. UIGUUTIT

1. Meeqqassi uiguutit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput).

- araq (nuunaraq)
- kasik (avvakasik)
- nguaq (nuununguaq)
- pajuk (nukapajuk)
- rujuk (illorujuk-illorujorujor..)
- suaq (illorsuaq)
- passuit (inupassuit-inupparparpar)

2. Meeqqassi uiguutit tapertariit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput).

- mukar-ssa (aanaamukassaagut/ningiumukassaagut, meeqqanukassaagut)
- qqit-ssa (sisooqqissaanga, nereqqissaanga)
- miit-ssa (aanaamiissaagut/ningiumiissaagut, meeqqaniissaagut)
- ssa-nngit (innassanngilanga, nerissanngilanga)
- niar-nngit (innarnianngilanga, neriniannngilanga)
- ute-qar (nuunuuteqarpugut, biiliuteqarpugut)

Assiliaq 9.4. Naleqqiiffusumik misissuineri kingulleqqiutinut tunngasut apeqputiginerinut assersuutit

B. TAGGISIT NAANERI

1. Meeqqassi kingulleqqiutit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput)

- mi (illumi, aanaami/ningiumi)
- mik (imermik, timmisartumik)
- mut (aataamut/ittumut, silamut)
- nut (biilinit, aataakkunnut)
- tut (anaanatut, nuunutut)

Oqaatigineqareersutut oqaluutit naaneri sorliit qassillu ilanngunnissaat aporfusimavoq. Misileraanerimi oqaluutit naaneri assigiinngitsut 58-t ilaatinneqarput, naanernut (modusinut) immikkoortinneqarlutik. Misileraanerup pingajuanni inernerit misissoreernerisa kingorna naleqqiiffusumik misissuilernerimi 27-nut apartinneqarput (takuuk assiliaq 9.5), taakkuuppullu nalinginnaanerpaallutillu atukulaneqarnerpaasut. Immikkoortumi meeqqat oqaluutit naanerinik sorlernik atuilersarnera angajoqqaanut takkajaamik nassuiarneqarpoq, meeqqammi oqaaseqarnerulernini ilutigalugu oqaluutit naanerinik amerlanernik atuilersarmata.

Assiliaq 9.5. Naleqqiiffusumik misissuinermini oqaluutit naanerini atukulanerpaat apeqqutiginerinut assersuut

C. OQALUUTIT NAANERI

Meeqqat oqaasertuortornerminni oqaluutit naanerini atuinertik annertuortortittarpaat, soorlu siullermik ilikkartarpaat *nakkarpoq*, taava *nakkarput*, ilikkarluraangamillu *nakkaavaa*. Uani paase-rusupparput meeqqassi oqaluutit naaneri sorliit atulersimanerai. Eqqaamallugu oqaatsit atornerqar-tut assersutaannaammata.

☐ pinnguarpunga	☐ ingillutit
☐ pinnguarpugut	☐ qaaguk
☐ pinnguarpoq	☐ qaakkit
☐ pinnguarput	☐ utaqqivakkit
☐ pinnguassaagut?	☐ aneerluta
☐ pinnguarda	☐ aneerluni
☐ pinnguarlunga	☐ aneerama
☐ atorpara	☐ aneeratta
☐ atorpakka	☐ aneeramik
☐ atorpa	☐ annersikkaminga
☐ atorpai	☐ arpattunga
☐ pissavit?	☐ arpattoq
☐ pissava?	☐ arpattut
☐ ingigit	

8-nit 16-inut qaammatilinnut skemami Oqaaseqassutsip ataani oqaasilerileqqaarnermut tunngasumik im-mikkoortut ilaneqarput. Tassani taggisinut uiggiunneqartartut naanerillu ataatsimoortinneqarput.

Oqaaseqatigiit **katitigaanerini tunngasoq** tamanit unammillernarnerpaavoq – oqaatigineqareersutum-mi danskit oqaaseqatigiivi kalaallisut oqaatsimi ataatsimi oqaatigineqarsinnaapput. Danskini oqaaseqati-giinni oqaatsit marluusinnaasarput, kalaallisulli taanna pingaaruteqanngilaq. Kalaallisut oqaaseqatigiinni oqaatsit marluutinneqassagunik meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerat appsinaarneqarsinnaavoq. Uani Fortescuep (1985) Allenillu (2017) isumassarsiaat “single morph-multiple morph” aamma “et- og to morfem stadi” oqaaseqatigiiliortarnermi tunngavigineqarsinnaavoq, tassanilu morfemit amerlassusaat meeqqat katiterisinnaanerini uuttuutigineqarsinnaavoq (takuuk assilissami 9.6-imi periarfissat sisamat. 1. *Tuttuu* (morfemi 1), 2. *Tuttoorta* (morfemit 2) il.il.). Oqaaseqatigiit taakku saniatigut suliasat susoqarneranik nas-suarlugit aallarnerneqarsinnaavoq, taannalu periuseq spaniamiut CDI-mik naleqqussaanerini atornerqar-poq. Assiliaq 9.6-mi susoqarneranik nassuiaat imaappoq: “Pilersaarputsi umiatsiamik angalaassallusi. Nuka qilanaarpoq oqarluni”: *Tuttuu* – tassa umiarsuarmut / angallammut angalaarnissamulluunniit tunngasin-naavoq, *Tuttoorta*, *Tuttuussaagut* / *Umiatsiassaagut*, *Anaanalu ataatalu tuttuulerpugut* / *umiatsialerpugut*.

Assiliaq 9.6. Morfemit amerlassusaat naapertorlugu katiterisinnaanerimut assersuut

24. Pilersaarputsi umiatsiamik angalaassallusi. Nuka qilanaarpoq oqarluni:	☐ Tutuu ☐ Tuttoorta ☐ Tuttuussaagut/Umiatsiassaagut ☐ Anaanalu ataatalu tuttuulerpugut/ umiatsialerpugut
--	--

Naleqqussaanerup ingerlanerani oqaatsit misiligitit amerlassusaat allanngorarpup, ingammik 16-init 36-nut qaammatilinnut skema. Nutserinermini 756-iupput, misiliigallarnerup aappaani pingajuannilu 843-t, naleq-qiiffusumillu misissuinermini 549-iullutik (appendiksimit tabel 2 aamma takuuk). Misiliigallarnerup aappaani pingajuannilu oqaatsit qanoq ittut / suullu atornerqarnerpaanersut paasinarneqarput, aammali oqaatsinut paasisutissanik annertunerusunik katersuiffupput. Meeqqat oqaasiinik Kalaallit Nunaanni katersateqan-gilagut (korpus), tassannga paasisutissannik aallertoqarsinnaagaluarpoq, sanilliussisoqarsinnaalluni, ima-luunniit oqaatsinik misiligitissanik aallerfulluni. Taamaattoqanngimmat misileraanerit katersat arlallit mi-

sissorluarneqartarput. Misileraanermittaaq Guidelines for Adaptionip (naleqqussaannermut) innersuussinera malillugu meeqqat oqaasiinut skemaniingitsunut allattuivissat ilaat imaqartinneqanngillat.

Taamaattumik CDI kalaallisut skematassaasa ineriartortinnerisa saniatigut meeqqat oqaasiinik paasissutissanik katersisoqarpoq. Misiliigallarnermi oqaatsit pillugit ilisimasassanik pisoqaannanngilaq, aammali paasissutissat allat pineqarput, soorlu meeqqat anaanaannit marlunnit ullorsiutit (Mette Larsen Lyberth), nukappiaraq nakkutigalugu allattukkat, kiisalu siornatigut misissuinermit oqaatsit pillugit paasissutissat. Oqaatsit katersorneqartut misiligutissatut toqqortaatineqalerput taakkunungalu sanilliussoqarsinnaalarluni, skemanilu oqaatsinut misiligutissanut pitsanngorsaannermit atornerqarlutik.

Skema tunuliaqutaasoq

Angajoqqaanut skemat 8-nit 16-inut, aammalu 16-init 36-nut qaammatillit immersuivissaasa saniatigut skemaqarpoq meeqqap oqaatsimigut ineriartorneranut paasissutissanik pingaarnernik. Paasissutissat angajoqqaat aningaasaqarnerannut oqaatsimikkullu tunuliaqutaannut, qatanngutininut, meeqqap peqqissusaanut, soorlu qilaamikkut sippaqarnerisut siutimikkulluunniit aseruuttoortarnerisut. Tamakku meeqqap oqaasinikkiartortarnerinut sunniuteqartarput. Misissuinermit inernerit innuttaasuni agguaqatigiisillugu angusaanut assingunissaannut tamakku qulakkeerinneqataapput. Skemap tunuliaqutaasup suliarinerani danskit savalimmiormiullu piisa ilusaat tulaavineqarput, paaserusunneqartulli ilaat peerneqarput, soorlu angerlarsimaffimmi atuakkat qassiususaannut apeqqutit. Taakku Kalaallit Nunaanni atuakkanut uuttuutitut nuutsiinarnissaat apeqquusernarput, kalaallimmi atuartariaasiat danskinit allaaneruvoq, aammalu Kalaallit Nunaanni oqaatsit tungaasigut inerikkiartortitsisarneq allaanerulluni. Tassunga taarsiullugit oqaatsit tungaasigut inerikkiartuutaasinnaasut allat apeqqutigineqarput, tassa erinarsornermik, atuffassinermik oqaluttuarternermillu sammisaqartarnernut.

Misileraanerit naleqqiiffusumillu misissuineq

CDI-p skemanik immersuivissamik inerisaasut *Development Inventories to Additional Languages*-imi (Fenson, m.fl., 1993) malitassalorsimapput innuttaasunut nutaat misissuiffiginissaannut naleqqussaannermit malinneqarniartussaasumik. Malitassani skemap ataatsip arlalinnik iluseqartinnissaa, taakkulu angajoqqaanut 25-30-nut misileraqqaarneqarnissaat innersuussutaapput. Taamaaliornikkut angajoqqaanut malitassap ersarinnissaa qulakkeeriarneqartarpoq, aammalu oqaatsinik, ussersornermik imalt. / aamma oqaaseqatigiinnik angajoqqaat ilanngussinissaannik periarfissinnerisigut katersisoqarsinnaaqullugu.

Una misissuineq sisamanik alloriarfeqarpoq, misileraanerit pingasuupput misissuinerlu ataasiulluni. Tamassumunnga pissutaavoq oqaatsit oqaatsinullu tunngasut oqaatsinit oqaatsinut allanut nuutsitsinissaq ajornartarmat, tassami danskit oqaasii kalaallit oqaasiinit allaanerujussuupput, sannamikkut oqaatsinillu atuisarnikkut. Taakku saniatigut oqaatsinut sanilliusvivissamik aallerfissamilluunniit meeqqat oqaasiinik katersuiveqanngilaq. Taamaattumik naleqqussaaneq sivirusuneruvoq piffissartornerullunilu, annertuupilusuarminni pingajussaanik misileraasoqarpoq. Tulliuttuni paasissutissanik katersinerit ataasiakkaarlugit allaaserineqassapput nassuiarneqarlutillu.

Piffissaq siulleq – Misileraaneq siulleq

Piffissami uani atortussiat arlallit suliarineqarput, ingerlaarnermilu suliniutit nutaat pilersinneqarlutik. Atortussiaq aallarniutaasoq faggruppit suleqatiginerisigut aaqjissuunneqarpoq, angajoqqaanullu skemat aaqjissuunnerisa nalaani meeqqat oqaatsinik atuineri nakkutiginerisigut oqaatsinut paasissutissanik katersisoqarpoq. Atortussiamut siullermeerutaasumut immikkoortut nutaat, misiligutissat nutaat, oqaasilerinermut oqaatsillu katitigaanerannut tunngasussanik siunnersuutit ikkussuunneqarput (takuuk aamma appendiksi-imi tabelit 1 aamma 2). Misiligutip imaa (oqaatsit allattorsimaffiat) annertusineqarpoq, tamatumunngalu pissutaapput misileraanermi oqaatsit tapertariit misiligutiginnissaat, ilaatigut oqaatsinut paasissutissanut

tunngasut, soorlu oqaatsit / taaguutit sorliit meeqqanit atorneqarnerpaanersut takuniarlugit. Paasissutissanik katersinermi anaanat oqaasilerituut marluk meeqqamik oqaatsimikkut ineriartorerannut tunngasunik ullorsiusiortarnissaannik isumaqatigiissuteqarfigineqarput. Meeqqat tassaapput nukappiaraq 20-nit 25-nut nivarsiarlarlu 8-nit 16-inut qaammatillit. Ullorsiusiornerup saniatigut nukappiaraq 28-nik nivarsiarlarlu 22-nik qaammatillit nakkutigalugit nalunaarsuisoqarpoq. Oqaatsinik ilartuinermi sionatigut misissuinerit aallerfigineqarput, tassaallutik Nuummi oqallorissaasup meeqqerivinniittunik meeqqanik oqaloqateqarneranit oqaatsit allattugai, oqaatsillu suussusaat malillugit immikkoortitikkaniit oqaatsit.

Piffissami siulermi naleqqussagaq siulleg, tassa angajoqqaat tunuliaqutaannik paasissutissat, angajoqqaat skemat immersugassaat majimi 2013-mi Nuummi angajoqqaanut 20-nut misilerarneqarput.

Nuummi ulluunerani paaqqinnittarfik suleqatigalugu misileraasoqarpoq, tasanilu unnukkat angajoqqaanut saqqummiisoqarpoq, angajoqqaallu misissuinerimut peqataanissaannik kajumissaarisooqarluni. Taakku saniatigut angajoqqaanik ulluunerani paaqqinnittarfimmiittuuteqanngitsunik nassaarpugut.

Angajoqqaat skemamik immersugassamik pappialamik pippit, sapaatillu akunnera qaangiummat utertisillutik. Ullormi utertitsivissami ullaakkut meeqqerivimmut angajoqqaat suliaat aaneqarput, tasanilu angajoqqaat oqaloqatiginissaanut periarfissinneqarpugut, immersuinerup qanoq ingerlasimaneranik, piffissap atorneqartup iluarineqarneranik, immikkuullarissunik nalinginnaasunilluunniit oqaatsinut skemanulluunniit tunngasunik oqaaseqarusunnersut siunnersuuteqarusunnersulluunniit. Amerlanerit oqaaseqanngillat oqaaseqarpiaratilluunniit. Anaanat ilaata piffissaq immersuiffiusoq ajunnginnerarlugu oqaaseqarpoq. Anaanaq alla oqarpoq meeqqani arfineq pingasuinnarnik qaammateqarmat skema tulluunnginnerarlugu, taamaattumik immerpiannnginnami immersuiniit iluamik isumaqartissimangilaa.

Peqataasuni anaanat marluk (oqaasilerituut) annertunerusumik suliassinneqarput, immersuinerimik saniatigut malitassap ersarissusaa paasinassusaalu nalilertussaavaat, aammalu misiliigallanermi oqaatsit misiligutaasut atussallugit tulluarnersut. Ataatsimut tamaat isigalugu anaanat oqaatsinut misiligutinut ataasiakkaanut skemamullu tunngasumik oqaaseqarfiginnngillat. Oqaatsinut misiligutissanik allanik amerlanerimik angajoqqaanut allanut naleqqiullutik siunnersuuteqarnerupput. Kingorna anaanat taakku sivilisunngitsumik nalilleeqatigineqarput.

Skemani 20-usuni skemat 14-it utertinneqarput, tassa 70 procentiisa missaat. Angajoqqaat 14 skemat akisimavaat, taakkunannga arfineq marluk 8-nit 16-inut qaammatilinnut angajoqqaajupput – nivarsiararaq ataseq nukappiaqqallu arfinillit. Sinneri arfineq-marluk 16-init 36-nut qaammatilinnut angajoqqaajupput – taakkunanilu nivarsiaqqat tallimaapput nukappiaqqallu marluullutik. Ukioqatigiit marluk taakku amerlaqatigiipput, meeqqalli suaassutsimikkut nikingapput.

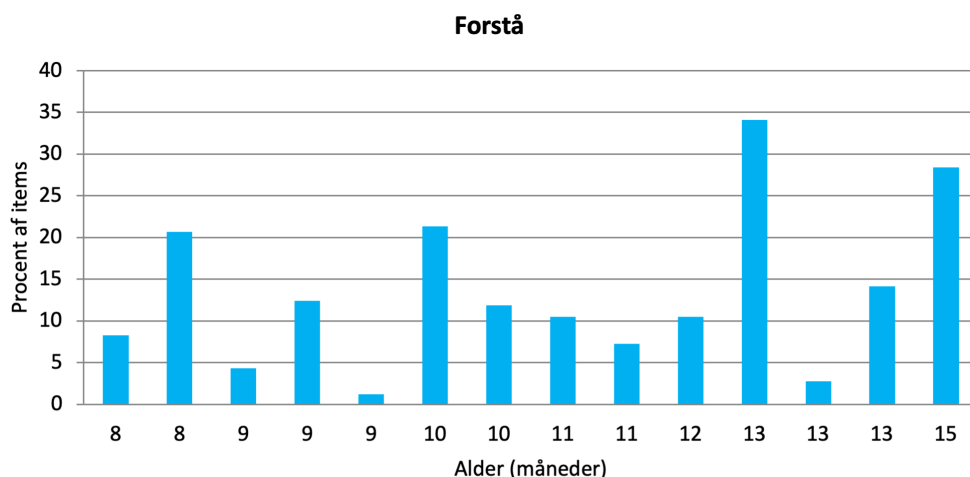
Skemat marluk taakku misileraanermi siullermi annertunngitsumik allannngortinneqarput. Pappialap aaq-qissuunnera allannngortinneqarpoq. Angajoqqaat siunnersuutaat namminerlu naliliinerit malillugit oqaatsit ilaat peerneqarput allallu ilanngunneqarlutik.

Piffissap tullia – Misileraanerup aappaa

Piffissami tullermi skemat allannguallatat angajoqqaanut 50-inut misilinneqarput. Tamatumuuna Nuup avataani kitaatalu qeqqani (Sisimiut Maniitsorlu), nunaqarfimmilu ataatsimi (Kangaamiut) ilanngunneqarput. Tassani siunertaavoq sumiorpaluutini allani tapertariit ilusaasa qanoq inneri misissussallugit, kiisalu oqaatsinut tunngasunik paasissutissanik amerlanerimik skemat ineriartorteqqinnissaanut katersinissaq. Ulluunerani paaqqinnittarfinnittaag unnukkat angajoqqaanik qaaqqusisoqarpoq, ilaatigut suliniut paasissutissiissutiginiarlugu, inuillu misiliiffigineqartussat amerlanerutinniarlugit. Skemani 50-iusuni 37-t immersorneqarsimasut pivagut, tassa 70 procentiisa missaat. Tamatumuuna sulisut skemat immersukkat katersorpaat nassiullugillu. Skemat 8-nit 16-inut qaammatillit angajoqqaavisa immersorsimavaat, skemallu 16-init 36-nut qaammatillit angajoqqaavisa immersorsimallugit. 8-nit 16-inut qaammatilinni nukappiaqqat arfiniiluppit, nivarsiaqqallu arfineq-pingasuullutik. 16-init 36-nut qaammatilinni nukappiaqqat quliupput, ni-

viarsiaqqallu 13-ullutik. Taakkunani suaassutsit agguataarsimanerupput. Soorlu assilissami 9.7-imi 8-nit-16-inut qaamm. aamma tabelimi 9.1-imi 16-nit 36-inut qaamm. takuneqarsinnaasoq, paasinnittarnejq oqaatsinillu atuisinnaaneq meeqqamit meeqqamut nikingasorujussuovoq. Assiliaq 9.7-imi angajoqqaat immersuineri malillugit meeqqat 8-nit 16-inut qaammatillit oqaatsinik paasinnissinnaanerisa procentinngortinneri grafiskimik takuneqarsinnaapput. Meeqqani taakkunani meeqqat akunnerminni paasinnissinnaassutsimik kut nikingasorujussuupput, assersuutigalugu meeraq 8-nik qaammatilik oqaatsinik paasinnissinnaassusaa meeqqamit 13-nik qaammatilimmit annertuneruvoq. Meeqqat iluminni nikingassutaat annertullugit meeqqat oqaatsimikkut ineriartortarnerinut naatsorsuutigut sumiissanersut oqaatigissallugit ajornarpoq.

Assiliaq 9.7. Meeqqat (8-16-nut qaamm.) oqaatsinik paasinninnerat

Tabel 9.1. Meeqqat (18-36-nut qaamm.) oqaatsinik atuisinnaanerit

Peq.	Suass.	Ukiut	Oqaatsit amerlas.	Akineqanngitsut	Ataatsimut	Oqaatsit amerlas. (%)	Akineqanngitsut (%)	Ataatsimut
1	P	16	36	852	888	4,1	95,9	100
2	P	16	37	851	888	4,2	95,8	100
3	D	17	49	839	888	5,5	94,5	100
4	P	19	462	426	888	52,0	48,0	100
5	D	20	8	880	888	0,9	99,1	100
6	P	20	107	781	888	12,0	88,0	100
7	P	21	154	734	888	17,3	82,7	100
8	D	22	251	637	888	28,3	71,7	100
9	P	22	73	815	888	8,2	91,8	100
10	P	23	89	799	888	10,0	90,0	100
11	P	24	111	777	888	12,5	87,5	100
12	D	24	259	629	888	29,2	70,8	100
13	P	24	38	850	888	4,3	95,7	100
14	P	25	230	658	888	25,9	74,1	100
15	D	25	208	680	888	23,4	76,6	100
16	P	25	548	340	888	61,7	38,3	100
17	D	26	18	870	888	2,0	98,0	100
18	D	26	286	602	888	32,2	67,8	100
19	D	27	587	301	888	66,1	33,9	100
20	D	28	466	422	888	52,5	47,5	100
21	D	29	56	832	888	6,3	93,7	100
22	P	31	527	361	888	59,3	40,7	100

CDI-p atortagaa område-scores aallaavigalugu misiliinernit siullernit inernerit statistik atorlugu isumasior-nissaat tulluanngilaq. Misileraanerit inernerit misissuleraanni CDI-p immikkuualuttui immikkut isiginarlugit misissor-neqassapput, misissuiner milu CDI-p immikkuualuttu inut allanut sunniutigisinnaasaanut atassusii-nani.

CDI-p skemaasa inernerit område-scoret arlallit nunani tamalaanit akuerineqassagunik oqaatsit misiligutit misissor-neqartariaqarput, tasanilu meeqqap ataatsip akissutai ataatsikkut tamaasa statistisk model ator-lugu CDI-p immikkuualuttu isa akunnerminni ataqtigiinneri misissor-neqassapput (Takuuk imm. Rasch Mo-delimut tunng.)

Meeqqat ataatsiakkaat oqaatsinik, ingammik tapertariinnik, atuisinnaaner inut akissutaasut procentinngor-lugit annikippallaarput, tasanilu oqaatsit atukulanerit aalajangiunnissaanut paasissutissat tunngavigine-qartut ikippallaarput. Taamaattumik inuit taamungaannaq annertuumik misiliiffigisallugit aalajangiuppar-put – tasanilu kitaata qeqqa inuttunerpaammat pingajussaani misileraaffissatut aalajangiunneqarpoq.

Piffissat pingajuat – Misileraanerit pingajussaat

Piffissat pingajussaanni ulluunerani paaqqinnittarfinni pamersaanermi konsulentit suleqatigalugit angajoq-qaat skemat immersugassa at allanngorneqanngitsut, misileraanerullu aappaani angajoqqaat tunuliaq- taannut paasissutissat misilerarneqarput. Tassani konsulentit siumut ilisimatitsererput meeqqat 8-nit 16-inut qaamatillit paaqqinnittarfinni peqataasuni qassiunersut. Paaqqinnittarfiit Nuup avataaniittut ske-mat agguaappaat katersorlugillu, uagullu Nuummi agguaalutalu katersivugut. Skemani immersugassani 750-iusuni angajoqqaat 270-it akipput, tassa 30-35 procentiisa missaat. Skemat 219-t misissor-neqarnissaat aalajangiunneqarpoq. Skemat 57-it atortussaajunnaarsinneqarput, ilaatigut skemap aappaa (CDI skema imalt. angajoqqaat tunuliaqutaannut paasissutissaq) amigaataammata, kalaallit oqaasiinik oqaaseqartuun-gimmata, skemat immersorneqanngimmata imaluunniit arlaatigut kukkuneqarmata. Peqataasut tamarmik kalaallit oqaasii ilitsoqqussaralugit oqaaseraat, imaluunniit marlunnik oqaaseqartuupput, kalaallisut / dan-skisullu. Angajoqqaat danskisut oqaasillit skemat immersugassat paasinngimmatigit illuartinneqarput.

Skemani *Oqaatsit ussersornerillu* (8-nit 16-inut qaamatillit) akissutit 77-it atorsinnaapput. Taakkunani nu-kappiaqqat 43-upput niuarsiaqqallu 34-ullutik, 70-it illoqarfimmeerput 7-illu nunaqarfimmeerlutik. Skema-ni *Oqaatsit oqaaseqatigiillu* meeqqanut 16-init 36-nut qaamatilinnut angajoqqaat 142-t akisimapput. Nu-kappiaqqat 77-iupput niuarsiaqqallu 65-iullutik, 136-t illoqarfimmeerput 6-illu nunaqarfimmeerlutik. Kisit-sisini takuneqarsinnaasutut nukappiaqqat amerlanerulaarput.

Skemani akineqartuni 219-ni oqaatsit atukulaneqartut oqaatsillu misiligutit apequtigineqartut ataasiak-ka at, kiisalu oqaasiliorsinnaaner mut tunngavigisat aallaavigalugit oqaatsit misissor-neqarput. Taakku sania-tigut angajoqqaat tunuliaqutaannut paasissutissat variabelii qiviarneqarput naleqqiiffiusumik misissuiner-mi aqqissuullugit piareersarneqarnissaat siunertaralugu.

Apeqqutit misissornissaanut "variabelinik" pingasunik toqqaaneq pingasunik peqquteqarpoq. Siullermik angajoqqaat ilinniagallit amerlanerupput, paasissutissallu taamaalillutik equngalerlutik, misissuiner milu angusat ilumut agguaqatigiisitsinikkut angusanut assinguneri qularnarsipput. Anaanaasunut kisitsisit ima isikkoqarput: 41 procentit meeqqat atuarfiat aamma / imaluunniit ilinniarnertuunngorniarfik annerpaatut ilinniagaraat, 59 procentiilu naatsumik, akunnattumik sivirusumillu ilinniagaqarput. Ataataasut 37 procentii meeqqat atuarfiat aamma / imaluunniit ilinniarnertuunngorniarfik annerpaatut ilinniagaraat, 63 procentiilu naatsumik, akunnattumik sivirusumillu ilinniagaqarput. Peqataasut Kalaallit Nunaanni innuttaasunut naleq-qiullutik ilinniagaqarnermikkut inissisimaffiat qaffasinneruvoq, akerlianik 2016-imi Kalaallit Nunaanni innut-taasut 16-74-nut ukiullit 39,5 procentii meeqqat atuarfiata⁷ saniatigut ilinniagaqarput, imaappoq innut-ta-

7 Taakkunanga 11.7 procentit ingerlariqqiiffiusumik ilinniagaqarput, 27,8 procentiilu ilinniarnertuunngorniarfimmi, inuussutis-sarsiornermik ilinniarnertuunngorniarfimmi, inuussutis-sarsiornermik ilinniarnertuunngorniarfimmi, inuussutis-sarsiornermik ilinniarnertuunngorniarfimmi, inuussutis-sarsiornermik ilinniarnertuunngorniarfimmi, inuussutis-sarsiornermik ilinniarnertuunngorniarfimmi.

sut tamakkerlutik 60,5 procentii meeqqat atuarfiat annerpaamik ilinniagaraat. (<https://stat.gl/dialog/main.asp?lang=da&version=202007&sc=UD&subthemecode=o2&colcode=o>) Nunani allani angajoqqaat ilinnigallit misissuinerimi paasisutissanik katersuiffigineqarnerusarnerat aamma takuneqartarpoq (takuuk Bleses m.fl., 2008), skemanillu nammineq kajumissuseq aallaavigalugu immersuisarneq nalinginnaasupilusuuvoq.

Aappassaattut statistikimik Rasch Modelip killigititaata iluani oqaatsit ataasiakkaat / apeqqutit psykometriskip pissusai homogenitetimik taaneqartartut misissorusuppagut, taamaaliornikkummi "oqaatsit uuttuutit" assigiissagaasut, tassa kikkut tamarmik ukiunut assigiimmik naapertuuttut ineriartortinnissaat qulakkiissagatsigu. Tamanna ima isumaqarpoq, assersuutigalugu apeqqummut ataatsimut akissut område-scoremut ataatsimut amerlanngitsunulluunniit tutsissinnaalerlugu. Qulakkeerusutatta pingajuat tassaavoq oqaatsit allattorsimaffinniittut atukulaneqarlutillu oqalunnermi atorineqartarnerinik qulakkeerinneq. Misissuinerit taakku skemanik immersugassanik atorsinnaassuseqalersitsiniarput, taamaalillutik meeqqat oqaasiinik naliliinerimi atorineqarsinnaalerlutik.

Annertuumik misilleeqqaarnermi oqaatsinut paasisutissat annertuut katersorneqarput, oqaatigineqartut 249-t missaat, tasanilu "Meeqqap oqaaseqatigiinnik takisuunik pingasunik oqaatigeqqammisaanut assersuutit" tunngavigineqarput, taakkulu 16-init 36-nut qaammatillit angajoqqaavisa immersugassaanniipput. Oqaatigineqarsimasunit taakkunani uiguutit assigiinngitsut 40-t missaat allanneqarsimapput, taakkunanilu 20-t missaat ataasiarlutik arlaleriarlutilluunniit takkuttarput. 260-it missaat tassaapput kinaassusersiutinik qasseersuussutsinillu naaniliisarnerit, assersuutinilu kinaassusersiutit pingajuat ataasersiut (-poq / -voq) 132-usuni atukulaneqarnerpaavoq. Oqaluutit atorineqarnerpaat aamma misissorneqarput, tasanilu oqaluutit katiterinikkut oqaatigineqakulanerit 67-iupput. Oqaatsinik katiterisinnaaneq nalilertarparput oqaaseq assigiinngitsunik naanilersorneqaraangat, soorlu oqaaseq aneerpoq assigiinngitsunik arfineq-marlunnik naanilersorneqarpoq.

Aneerpoq assigiinngitsunik naanilersorneranut assersuut.

aneerpoq
aneerput
aneerta
aneerluni
aneerluta
aneersimasunuku
aniilersugut

Oqaatsinik misissuinerimi oqaatsit sorliit pigiliunneqaaqqaartarnerisut takuneqarsinnaapput, assersuutigalugu oqaluinnarniut kinaassusersiutit pingajuanni ataasersiummik naanilik atorineqarnerpaavoq. Oqaluut pissanersorsiummik naanilik atorineqarpiavinngilaq. Pimasorsiuut atorineqartorujussuuvoq, arlalissuartigullu aappiuttartumik ilalerneqartarluni. Uiguut -ssa 78-eriarluni takkupperpoq, ilaatigut kisimiilluni uiguummilluunniit allamik ilalerluni. Oqaatsit taakku Fortescuep & Lennert Olsenillu kalaallit meerartaasa uiguutinik naanernillu pigiliussiartortarnerinik misissuinerinut sanilliunneqarput, taamaaliornikkut skemami oqaasilerinermut tunngasut agguaqatigiisillugit angusanut meeqqani tamassuma missaani utoqqaassusilinni atorineqartartunut assingunerat nalilerniarneqarpoq.

Misissuinerit assigiinngitsut taakku sisamat, tassa atorineqakulasunik misissuineq, oqaatsinik misiligutaasunik misissuineq, katiterisinnaanermik misissuineq oqaatsinillu misissuineq atortup inerisarnerani empirimik tunngaveqarnissaq anguneqarpoq, taakkulu naleqqiiffiusumik misissuinerimut atorineqassapput. Usersornerit, oqaatsit oqaasilerinerullu ilaanik aamma oqaaseqatigiinnik, tassa misilinneqartussanik sorlernik qi-naasinissamut aamma tunngaviliisoqarpoq, tunngaviliinermilu misilittakkat meeqqallu oqaasiinit ilisimasanit naliliinerit ilaatinneqarput (takuuk skema 2). Taakku piffissartornarlutillu nukersornarluartut meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerannik eqqortumik naliliisinnaasumik ineriartortitsinissaq pingaartissimavarput.

Skema 9.2. Nalilersuinerimi tunngavigisamut assersuut

Oqaatsit	Takkutikusun- nik misissuineq	Oqaatsinik kater- saneersunit asser- suut	Katiterisin- naaneq	Misissuineq / oqaatsinik ilisima- saqarneq	Statistiki- mik misis- suineq	Piigassaq ilaassusar- luunniit
1.a baabuu	Akissutit 81 pct.		katiterisin- naaneq	Oqaatsinut ilaasu- pilussuuvoq	-1,598	Ilaassaaq
1.b ijaa	Akissutit 14 pct.	ijaattattaa		Sumiorpaluut – nammineq oqaaseq	2,258	Qinigassaa- saaq
1.b upaa	Akissutit 9 pct.			Sumiorpaluut – nammineq oqaa- seq. Utoqqaaneru- suni atorneqartoq	2,966	Piissaaq

Naliliissummik ineriartortitsinerimi siunertaavoq meeqqat oqaatsimikkut naatsorsuutigisamik ineriartor-
tarnerinut naleqqiussiffissaqalernissaq. Skemani oqaatsit misiligutaasut piigassatut aalajangiunniarnerini
tunngavissanik pilersitsisoqarpoq, tassanilu oqaatsit misiligutaasut piigassatut nalunaaqutsersorneqartar-
put tulliuuttut uku tallimat tunngavigalugit.

1. Apeqqutigineqartut tamarmik atukulaneqarnerisa misissornerisigut, 20 procentit ataakkaangatigit
80 procentillu qaangeraangatigit.
2. Oqaatsit misiligutaasut misissornerisigut, Rasch misissuineratigit fit-sandsynlighed unaagaangat:
 $1 \leq 0,05$, og $Prob 2 \leq 0,05$
3. Katiterisinnaaneq aallaavigalugu
4. Oqaatsinut paasissutissat misileraanernit oqaatsinillu allanit misissuinerit katersat
5. Nammineq misilittakkat CDI-milluunniit misissuinerit allat

Atukulasunik misissuinerimi siunertaavoq, oqaaseq misiligutaasoq meeqqanit qassinit ilisimaneqarnerisooq
ilisimaneqannginnersorluunniit. Taamaaliornikkut tamakkiisumik oqaatsit misiligutaasut meeqqanit ator-
neqarneri / meerarpassuarnit atorneqartarneri aalajangiussinnaaniarlugit takusinnaajumallugillu. Meeqqat
amerlanngitsut oqaaseq ilisimappassuk meeqqani taakkunani ukiulinni atorneqartannginneranut ersiutaa-
sinnaasarpoq. Oqaaseq meeqqanit amerlasuunit ilisimaneqarpat killormut oqaaseq ilisimaneqarpallaarsi-
massaaq, taamallu meeqqat oqaatsinik ilisimasaqarnerinik misiliinermut tapersiinaviarani. Oqaaseq taa-
maatsillugu piigassaasinnaasut nalunaarsuiffianut ilanngunneqartarpoq. Taamaattumik aalajangiinissat-
sinnut malitassaliorpugut, tassa akissutit 20 procentit ataanneqaraangasa 80 procentillu qulaanneqaraa-
ngasa oqaaseq misiligutissaq piigassatut / peertariaqartutulluunniit inissittassallugu. CDI-t allat 10 procenti
immikkoortiterinissaminnut killigitittarpaat. Uagut 20 procentiunissaanut aalajangernitsinnut pissutaavoq
naliliissutit atorsinnaassusaanik nalorninerput, misissuinerummi pingajuanni angajoqqaat ilinniarsimane-
rat agguaqatigiisillugit nunami inuttaasunut assingunngimmat, tassa angajoqqaat peqataasut ilinniarsima-
sut amerlanerummata. Skemap siulialiani takusatsitut oqaatsit piigassatut ilaassatulluunniit aalajangiun-
niaraangatsigit isumatusaarnerput atortarparput.

Oqaatsit statistikimik misissorneqanngitsut qaavatigit katiterisinnaanermut tunngaviit atorlugit misissor-
neqartarput. Oqaatsini katersani oqaaseq qaqutigoraangat, kiisalu uiguuserneqaranilu naanilerneqarsi-
manngikkaangat, taava meeqqani taakkunani ukiulinni atorneqartannginneranut ersiutaasinnaavoq.
Uiguutit naanerillu aamma taamak pineqarput. Assersuutigalugu uiguut ataaseq ataasiaannarluni katersa-
niippat, taava uiguut taanna atorneqarneq ajortutut isigissaavoq.

Oqaluutit naanerinut tunngatillugu pissanersorsiuut (pissannut tunngatillugu oqaatigineqartartoq) -*guni* /
-*gutta*, soorlu *anigutta* oqaatsini katersaniippiangippat, taava meeqqap oqaasilerinermini suli taanna ilik-
karsimassanngilaa, taamaattumilu misissuinerimi ilaatinneqassanngilaq. Oqaluutini oqaluinnarniutini su-
saatsuni kinaassusersiutittaaq aappaat ataasersiuut katersaniinngilaq.

Statistikimik oqaatsinillu misissuinermit tunngaviit qulaani taaneqartut aallaavigalugit ilaatinneqanngitsut nammineq misilittakkat tunngavigalugit, CDI-millu meeqqat oqaasiinik allanik misissuinermit ilisimasat aallaavigalugit nalilerneqartarput. Tamanna oqaatsini misiligutini skemaniittuni tamaginni oqaaserpassuarnik annikillitsinermik kinguneqarpoq, assersuutigalugu 8-nit 16-inut qaammatillit skemaanni oqaatsit misiligutaasut 271-inngorput. Danskite misiligutaanni oqaatsit misiligutaasut 410-upput. Meeqqanut 16-init 36-nut qaammatilinnut skemami kalaallinut naleqqussakkami oqaatsit misiligutit 583-upput, qallunaatullu misiligummi 725-ullutik. Kalaallisuumut tulluarsakkami oqaasiliorsinnaaneq pingaartipparput, meeqqammi oqaatsimikkut aporfillit naleqqiussiffiginerisigut nassaarisinnaarusullugit misiligummik atorsinnaasumik pilersitsinissaq kissaatigigatsigu. Taamaakkaluartoq inernerit nalorninaateqartuaannartussaapput.

Peqqissaartumik sulineq oqaaseqaatillu takkussuuttartut tunngavigalugit angajoqqaat nalunaarutaat, tunuliaqutaanillu paasissutissat suliarinerisigut kalaallit oqaasiinut kulturikkullu atukkanut tulluarsarneqarput, naggataatigullu naleqqiiffiusumik misissuinermit atorsinnaalerlutik.

CDI-imi skalap atorineqartup pissusiinik misissueqqissaarneq

Matuma kinguliini statistikikkut misissuinerit, *Itemanalysinik* taaneqartartut, ingerlanneqarsimasut naatsumik eqqartorneqassapput. Misissuinermit tassani siunertarineqarpoq, oqaatsit ataasiakkaat (itemsit) akineqarneri naatsorsuinermit tamakkiisumi naligiittut sanileriissillugit atorineqarsinnaanersut misissornissaat. Naatsorsuinermit taama ittumi itemsit eqqortumik akineqarsimasut amerlassusii ataatsimut katinneqartarput (totalscori naatsorsorlugu).

CDI-imi itemsinik amerlasuunik atuinerup siunertaraa, itemsit - immikkoortunut imminnut tulluortunut immikkoortitigaasut - *tamakkerlutik*, oqaatsitigut attaveqatigiinnermilu piginnaasanik CDI aqutigalugu nalilersorneqarusuttunik ilisimasassatigut tamakkiisumik takussutissiisussaaneerat. Itemsit tamakkerlutik amerlaqaat, taamaattumillu itemsinik ataasiakkaanik tunngaveqarluni misissueqqissaarnissaq periarfissaanngilaq. Assersuutitut matuma kinguliani itemsit immikkoortunit marlunneersut, immikkoortoq 1.a-meersut (itemsit 8-t) aamma 1.b-meersut (itemsit 20-it, taakkunannga 16-it saqqummiunneqartut) takutinneqarput.

1.a. Nipinut issuaatit uumasullu nipaat

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ baa-buu
☐	☐ bang-bang
☐	☐ brrr/ brrum-brrum/niin-niin (biilit nipaat)
☐	☐ grrrr
☐	☐ dyyt-dyyt
☐	☐ krang-krang
☐	☐ mm mm (mamaq)
☐	☐ na'aa/aarv/arv-arv

1.b. Meeraararpaluutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ a'a/i'i (anarpoq imalt. quivoq)
☐	☐ aajaa/iijaa/aaja (aneerneq)
☐	☐ amaama
☐	☐ amaamai
☐	☐ apaapa/mamma
☐	☐ avva/vaava/vavva
☐	☐ bam/bum/mii/maa (nunguppoq, peqanngilaq, tammarpoq)
☐	☐ ikkii
☐	☐ itiiti
☐	☐ king-kang
☐	☐ miimi/imiimi
☐	☐ naaj/naa'nn/aaj (kusagisaqartoq)
☐	☐ puupa
☐	☐ qooqu
☐	☐ tiuu/tiu-tiuu/tiooq/puppu
☐	☐ tuttuu

Imaanngilaq 'Paasisarpaa'-mi (ammukaartumi saamerlermi) eqqortumik krydsiliinerit amerlassusii aamma 'Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu'-mi eqqortumik krydsiliinerit amerlassusii kisiinnarlugit amerlassusit taakkua marluk aallaavigalugit meeqqap piginnaanera qaffasissusaalu pillugit isumalimmik oqaatiginnittoqarsinnaasoq. Soorlu aamma taama pisoqarsinnaasartoq oqaatsit tullerit, akunnerinnaatigut, kisitassamik ilaartoraanni. Taama pisoqartillugu oqaatsit kisitassallu eqqortumik akineqartut katillugit amerlassusiat ataatsimut uuttortaataasoq atorlugu oqaatiginiarnerat isumaqanngilaq. Uuttortaataasoq taanna ersinngitsoq⁸ taamaallaat itemsinit 'assigiissaakkanit' pilersinneqartarpoq taaneqartarlunilu uuttortaataat latentiusoq. Itemsit tullerit uuttortaammut latentiusumut, sammineqartumut tunngassuteqartumik 'taaguuteqartinneqartumut' (assersuutigalugu kisitsineri 'algebra', oqaatsini 'sapernassutsip qaffasissusaa') tutsinneqarsinnaanngoraangata, taava meeqqat misilinneqartut uuttortaataat latentiusoq atorlugu sanilliunneqarsinnaanngortarput. Taannalu uuttortaataat latentiusoq amerlasuutigut taaneqartarpoq meeqqap 'piginnaasamigut' qaffasissusaa; uuttortaallu taanna naapertorlugu meeqqat kisitsisat atorlugit sanilliunneqarsinnaanngortarput.

Itemsinut ataasiakkaanut qisuariarnerit katersorneriniit meeqqap qaffasissusaanik piginnaassuseqarnermut uuttortaait arlaqartut, tassa uuttortaait itemsikkuutaartut, atorlugit isumalimmik uuttortaanermut sanilliussinermullu aqqut ungasiarsinnaavoq. Aqqutip taassuma nassaariniarnera piumasaqaammi uaniippoq, meeqqap piginnaassuseqarnerata qaffasissusaa pillugu paasissutissanik pisariaqartunik tamanik katersinis-saq ajornassanngitsoq, *taamaallaat* itemsinut (immikkoortukkuutaartuni ataasiakkaanittuni) eqqortumik akissutit tamakkerlutik katinnerat najoqqutarigaanni. Tassa piumasaqaataavoq, akissutit eqqortut tamak-

8 ersinngitsoq = latent

kerlutik katinnerisa (total-scorip) meeqqap piginnaassuseqarnerata qaffasissusaa tamakkerlugu oqaatigi-sinnaassavaat, piginnaassuseqarnerullu qaffasissusaa itemsit ataasiakkaat qanoq akineqarsimaneridik ilisimasanik taamaallaat tunngaveqarluni anguneqartarpoq.

Itemsikkuutaartut (K) iluini, soorlu siuliani immikkoortumi 1.a-mi takutinneqartumi, itemsinik paasisutissat (sanimukartut) aamma meeqqanik tulleriinnik naliliinerit (N, ammukaartumi) skemami matuma kingulia-niittumi katersorneqarsinnaapput, skemalu taanna aamma taaneqartarpoq *referenceramme*:

Tabel 9.2. Meeqqat itemsinut, itemseqaatigiikkuutaartuniittunut, akissutaannik avi -nik naliliinerit nalunaarsornerinut allattuiffik nalinginnaasoq

Meeqqap normua	items						Akissutit eqqortut katinnerat (totalscori) (r_v)
	item 1	Item 2	Item 3	Item 4	.	Item k	
1	1	0	1	1	1	0	$a_{1.}$
2	0	1	1	0	0	1	$a_{2.}$
3	1	1	0	1	1	0	$a_{3.}$
.					.		
V	1	0	1	a_{vi}	.	1	$a_{v.}$
N	1	1	0	a_{Ni}	.	0	$a_{N.}$
Itemimut angusaaq (s_i) (Item score (s_i))	$a_{.1}$			$a_{.i}$.	$a_{.k}$	$a_{.}$

Tabelimi meeqqat N-it k itemsinik naliliineri katersorneqarput. Meeraq nr. 1 item nr. 1-imi 'eqquisutut' (1) nalilerneqarpoq, suliasami nr. 2-mi 'kukkusutut' (0) nalilerneqarpoq il.il., tassa *kodi* 1 = 'eqquivoq', 0 = 'kukkuvoq' atorneqarmata. Meeraq nr. 1 katillugit: $a_{1.}$ -itut amerlatigisunik eqqortumik akisisutut nalilerneqarpoq, taannalu tassaavoq *akissutit eqqortut amerlassusiisa katinnerat (total-scori)*. Malugineqarsinnaavoq, 'eqqortumut' / 'kukkusumut' kodet 1/0 atoraanni, angusaaq "ajornanngitsumik" naatsorsorneqarsinnaalertarmat, tassa akissutit kode-kkat *katinnerat*. Tamatuma matematik atorlugu tabeliniittunik naatsorsuineq ajornannginnerulersittarpaa. Koderineq aamma imatut aqqinneqarsinnaasimagaluarpoq: 1 = 'eqqorpoq', 2 = 'kukkuvoq'. Qanorluunniit koderisoqaraluarpat oqartoqarsinnaavoq akissutit 'eqqortut' imaluunniit 'kukkusut' immini tassaammata *akissutit ataatsimoortitat*⁹ kisitsisitaqanngitsut.

Tabelimi meeqqap akissutai taakkualu tulleriinneri tassaapput (1,0,1,1,1,0) – meeqqap nr. 3-p akissutaanit allaanerullutik, taassumami akissutai tassaammata (1,1,0,1,1,0). Meeqqat taakkua marluk tamarmik akissutaat eqqortut 4-raapput – taakkua marluk katinnerat $a_{.}$ 4-raavoq – akissutit taakkua marluk 'assigiinngitsutut' imaluunniit 'assigiissutut' isigineqarsinnaapput, apeqqutaalluni apeqqutinut ataasiakkaanut akissutit imaluunniit eqqortumik akissutit katinneri isiginiarneqarnersut, tassa eqqortumik akineqartut amerlassusiisa katinnerat (total-scori) *kisiat* isiginiarneqarnersooq.

Naak CDI-itemsit k-t aallaavigalugit nalilersuineq tunngaviusutigut diagnostiskimik siunertaqaraluartoq, aammalu meeqqat ataasiakkaat itemsinik k-nik 1-imik aamma 0-imik akissutaat aallaavigalugit immikkoortutut ataasiakkaatut inissinneqarsinnaagaluartut, taamaattoq CDI-imik misissuinerit ulluinnarni atorneqarnissaat eqqarsaatigalugu ataatsimut oqaatigisariaqarpoq meeqqat sanilliunnissaat kissaatigineqartooq aammalu sanilliussinermi tassani eqqortumik akineqartut amerlassusiisa katinneri (total-scorit) *taamaallaat* tunngavigalugit naleqqiussiffigerusutanut¹⁰ nalinginnaasumik tulleriissaarinikkut sanilliunneqarusuttut.

Taamaallaat eqqortumik akineqartut amerlassusiisa katinnerat (total-scori) tunngavigalugu sanilliussinerit

9 akissutit ataatsimoortitat = kategoriseret udfald

10 naleqqiussiffigerusutanut = eventuelle normer

taama pisariitsumik statistikikkut periarfissaqalernerat G. Rasch-ip (Rasch, 1960) matematik atorlugu piuaasaqaammut uunga 'nuuppa': paasisutissat tabel 1-imiittut, Rasch Modelimik taaneqartartoq atorlugu allaaserineqarsinnaassapput.

Rasch modelit assigiinngitsunik ingerlatsiffusinnaapput. Ilaat itemsinik ataasiakkaanik nalilersuiffusarput, qanoq qaffasitsiginernik nalilersuiffusarlutik (soorlu 'appasippoq'... 'qaffasippoq'). Nalilersuinerit allat *dikotomiusarput*, soorlu CDI-mi nalilersuinerni. Taakkunani akisassani ammukaartuni marlunni periarfissaasuni taamaallaat ammukaartumi ataatsimi krydsiliisoqarsinnaavoq nalilersorneqartussamik (soorlu assersuuti-ni 1.a-mi aamma 1.b-mi: 'Paasisarpaa' aamma 'Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu'). Rasch Model-i nalilersuineri dikotomiusuni atorneqartartoq pisariitsuvoq (logistiskiusoq) ataasiinnarmik parametereqartoq. Taamaattorli taanna Rasch Model-ini 'nakuniarnarnersaavoq', parameterit $\theta_1, \dots, \theta_2$ -it itemsit qanoq sapernartigineri uuttortartarmatigit aammalu $\sigma_1, \dots, \sigma_n$ -it meeqqat piginnaasamikkut qaffasissusiinik uuttortaasarlutik. Uuttortaanerit teoretiskiusut taakkua marluk (tassa sapernassuseq = θ_i aamma piginnaasaqarneq = σ_v) atorlugit item nr. 1-ip meeqqamit nr. v-meersup (tassa $a_{vi}=1$) eqqortumik akineqarnissaata ilimanassusaa Rasch Modelimi ima naatsorsorneqartarpoq (1):

$$p(a_{vi} = 1) = \frac{e^{q_i + s_v}}{1 + e^{q_i + s_v}} \quad (1)$$

Model-i taanna IRT (Item Response Theory) model-ip psykometriskiusup, ersarissunik pisariitsumillu pisuseqartup, ilagaa. Tamatumunnga pissutaavoq Rasch-ip takutimmagu (Rasch, 1977), oqaatigiumasat ukua pingasut naligiittuusut: (i): eqqortumik akineqartut amerlassusiisa katinnerisa (total-scorit) (aamma item-scorit) 'sapernassuseq' aamma 'piginnaasat' pillugit ilisimasat *tamakerpaat* (statistisk suffiensi), (ii): CDI-itemsit immikkoortut suugaluartulluunniit atorlugit meeqqat assigiinngitsut piginnaassusaasa taaneqartut sanilliunnissaat ajornanngilaq, tassa arlaalluunniit atoraluaraanni ataatsimik inerneqarput, aamma (iii) Rasch Model-i pisariitsoq (1) paasisutissanik tabel 2-miittunik statistikikkut naatsorsuineri atorsinnaavoq.

Oqaatigiumasami siullermi pissuseq oqaatigineqarsinnaavoq tassaasoq, meeqqat eqqortumik akissutaasa amerlassusiisa katinnerata (total-scoriat) ulluinnarni atorneqarsinnaanerani 'uppernarsaasuvoq' aammalu meeraq pillugu paasisutissanik allanik pissarsisoqaaqqissinnaanngitsoq, naak suliassanut ataasiakkaanut akissutit misissoraluaraanniluunniit. Meeqqap angusaa (scoria) naammappoq!

Pissutsit aappaat taaneqartarpoq 'arlaannaasiunnginneq immikkut ittoq'¹¹, misissuinerilu meeqqat tamar-mik itemsit assigeeqqissaat atorlugit nalilerneqarfiginngisaanni, annertuumik atorluarneqarsinnaasoq.

Oqaatigiumasat taakkua pingasut naligiittut nakuussutigivaat, siulliit marluk CDI-p uppernassusaanut tunngasut Rasch Modelip qanoq atorsinnaatigineraniq misiliinikkut uppernarsarneqarsinnaammata. Taamaaliornikkut oqartoqarsinnaavoq, CDI-p uppernassusai pingaarnerit misiliilluni suliaqarnikkut ingerlanneqarsinnaasut, tassa uppernarsaanermi tassani paasisutissat tabel 1-imiittut – aammalumi tabelinut amerlasuunut allanut item-ikkuutaartut allat tunngavigalugit pilersinneqarsimasunut - Rasch Modelimut naapertuunnersut uppernarsarneqarsinnaapput. Allatut oqaatigalugu Rasch Modeli paasisutissanut siuliani taaneqartunut atorneqarsinnaanersoq misissorneqassaaq (test of fit).

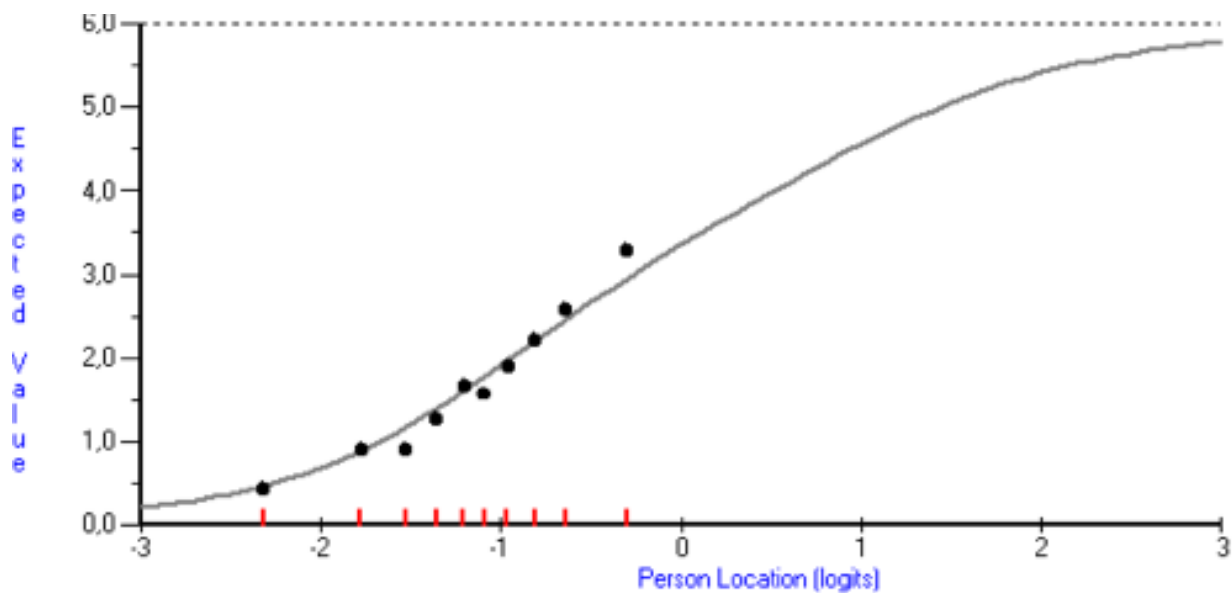
Rasch Modelip paasisutissanik oqaatiginnissinnaaneraniq statistikikkut misissuinerinik ingerlatsissagaanni, suliassat ataasiakkaat tullerriaartut ingerlanneqartariaqarput. Suliassat taakkua amerlanersaasa 'item karakteristiske kurvit', ICC (σ_v), aallaavigisarpaat:

$$ICC_q = \text{Prob}(a_{vi} = 1, s_v, q) \quad (2)$$

Kurvit taakkua S-itut ilusillit aalajangersumik isikkoqassapput, taamaalippat aatsaat modeli atorsinnaassaaq. (2)-p nassuiaataa uaniippoq, itemimi aalajangersimasumi (nr. i-mi θ -imik sapernassuseqartumi) akissummik

11 arlaannaasiunnginneq immikkut ittoq = specifikk objektivet

eqqortumik akissuteqartut nalilerneqarnissap ilimanassusaa meeqqap nalinginnaasumik qaffasissusaa, σ_v , ingiaqatigalugu annertusiartusaaq – taannalu annertusiartorneq aalajangersimasumik ingerlассаavoq. Tamatumunnga assersuut matuma kinguliani takutinneqarpoq, X-aksi tassaavoq meeqqap piginnaassusaa ‘ersinngitsoq’ (latente), Y-aksilu tassaalluni ICC-kurvi, tassa eqqortumik akisaqartut naatsorsuutigineqarnissap ilimanassusaa (matumani naliusut 0-p 6-illu akornanni naligitinneqartunut nuutaapput).

Rasch Modelip atuussinnaaneranut uppernarsaaniarnermi maluginiarneqassaaq, akissutit takuneqartut (toornerit qernertut) S-kurvip naatsorsuutigineqartup, tassa Rasch Modelip, eqqaaniinnersut.

Ilaannikkut model-i ataatsimik parametereqartoq pisariitsorlu atorsinnaangikkaangat, Rasch Model marlunnik parameterilittut taaneqartartoq (logistikisusooq) (3) atorineqartarpoq (Lord and Novick, 1968):

$$p(a_{vi} = 1) = \frac{e^{d_i(q_i + s_v)}}{1 + e^{d_i(q_i + s_v)}} \quad (3)$$

Model (3)-iipput 'item-diskriminations parameterit, $\delta_1, \dots, \delta_n$, arlaqartut, itemparameterit sanianiillutik. Taakua item-karakteristiski kurvit, ICC-it, qanoq sivingatigineri takutittarpaat, parameteriutinneqartullu 'saniatigut' parameteriutinneqartaramik taamatut nalilersorneqartussaallutik, θ - aamma σ parametrinut ilaliullugit. ICC-kurvi nappariartorneruppat meeqqap piginnaasaanut naliliussat sanileriittut assigiinnginnerat ersarinnerulissaaq. Itemit tamarmik assigiinngitsut 1-imik inerneqarpata, tassa imaappat $\delta_i=1$, taava Model (3) model-imut pisariinnermut (1)-imut annikillineqassaaq.

Meeqqat piginnaasaannik naatsorsuineq

Meeqqat oqaatsitigut piginnaasaat $\sigma_1, \dots, \sigma_n$ naatsorsorneqartussaapput, tunngaviusumillu taakkua isigi-gaanni naleqqiussiffiusuni,¹² itemsinit immikkoortunit atorineqartunit pilersinneqartuni, ilaapput. Nalinginnaasumik naleqqiussiffiit agguataarneri¹³ / tabelit akissutit eqqortut katinneri (total-scorii) aallaavigalugit inississorneqartarput. Tabelit angusat katinneri pisariitsut (simple) aallaavigalugit naatsorsorneqartut aamma tabelit piginnaasaanut uuttuutit ersinngitsut $\sigma_1, \dots, \sigma_n$, tunngavigalugit naatsorsorneqartut assigiinngisutaat uaniippoq, meeqqamik misilitsissimasumik naliliissagaanni meeqqamut naliusooq ersinngitsoq σ_v pi-sariusumik naatsorsorneqaaqqaartussaammat, taamaalioreeraannilu aatsaat naleqqiiffinnut (norminut) siumut naatsorsoriigaasunut meeraq sanilliinneqarsinnaalersarpoq, angusallu katinneri pisariitsut (simple) aallaavigalugit naatsorsukkat pisariitsuupput naleqqiussiffinnut siumut naatsorsoriigaasunut ingerlaannartumik sanilliinneqarsinnaasut.

12 naleqqiussiffiit = normer

13 naleqqiussiffiit agguataarneri = normfordelinger

Eqqartukkamilu matumani matematikkut piviusuvoq, angusat katinneri pisariitsut (simple) Rasch-imilu angusat ersinngitsut $\sigma_1, \dots, \sigma_n$ imminnut ungasseqatigiinngimmata. Taamaattumik meeqqat angusaattut uut-tortarneqartut imminnut kisitsisitigut 'ungasissusii' assigiinngitsumik suliarineqartussaapput apeqqutaatil-lugu angusat eqqortut katinneri (total-scorit) imaluunniit Rasch scorit isiginiarneqarnersut. Angusani ersin-ngitsuni kisitsisit imminnut ungasissusaat allanngorartuunani taannaajuarpoq, apeqqutaatinnagu meeraq piginnaasamigut qaffasissunik appasissunilluunniit angusaqartarnersoq. Angusat katinneri (total-scorit) aallaavigalugit uuttortaanerni taama pisoqarneq ajorpoq.

Ulluinnarni suliaqarnermi meeqqat piginnaasamikkut qaffasissusii $\sigma_1, \dots, \sigma_n$ nalilernalersinnagit, itempara-meterit siullullugit nalilerniarneqartarput. Suliami tassani itemparameterit nalilikkat $\theta_1, \dots, \theta_k$ assigiissitamut uunga (Maximum Likelihood-imut) ilanngunneqartarput:

$$r = \prod_{i=1}^K \frac{e^{q_i + s_v}}{1 + e^{q_i + s_v}} \quad r = 1, \dots, K - 1$$

Saamerleq r tassaavoq meeqqap angusaa. Assigiissitami inerneq tassaappat $r = 0$ aamma $r = k$ taava assi-giissitaq inerniliiffigineqarsinnaanngilaq, tassa 'akissutinik eqqortoqanngikkaangat' imaluunniit 'akissutit ta-marmik eqqortuugaangata' inerniliisoqarsinnaanngilaq.

Meeqqat ataasiakkaat akissutaat aamma nalilersorneqarsinnaapput, akissutit aalajangersimasut tulleriit ($a_{v1}^{(0)}, \dots, a_{vK}^{(0)}$) pisinnaanerisa ilimanassusaat misissoraanni, tamannalu pisinnaavoq meeqqap katillugit $a_v^{(0)}$ -t eqqortumik akissutigisimappagit:

$$P = \sum_{\Omega} p((a_{v1}, \dots, a_{vK}) | a_v^{(0)})$$

$$\Omega = \left\{ (a_{v1}, \dots, a_{vK}) \mid p(a_{v1}, \dots, a_{vK} | a_v^{(0)}) \leq p(a_{v1}^{(0)}, \dots, a_{vK}^{(0)} | a_v^{(0)}) \right\}$$

Ilimanassusaa 0.05-imit minneruppat tamatumunnga suna patsisaanersoq misissortariaqarpoq. Imaassin-naavoq item-inut ataasiakkaanut akissutit 'imminnut' ataqatigiittuusut. Tassa imaappoq item-imut akissuti-geriikkap eqqortuunera eqqunngitsuuneraluunniit akissutigisamut tullermut sunniuteqartarnersoq.

Meeqqap piginnaasamigut qaffasissusaata statistikikkut qanoq eqqortigisumik nalilernerneqarneranut item-eqatigiit, meeqqamut naliliissutigineqartut, amerlassusii angusallu katinnerinut (total-scorimut) naatsor-suineri atorineqarsimasut, apeqqutaapput. Una eqqarsaat arlaqartut malikannertarpaat, meeqqat minner-paamik suliasat arlaqartut ima akisimasariaqarpaat, *standard error of measurement* (SEM) 0.3-p missaanit minnerulerluni. Kisitaq taanna assigiissitat ukua pisariitsumik naatsorsornerisigut ingerlanneqarsinnaavoq:

$$V = \sum_{i=1}^K \frac{e^{\theta_i + \sigma_v}}{(1 + e^{\theta_i + \sigma_v})^2} \quad \text{SEM} = 1/\sqrt{V}$$

Uuttortaanermi kukkunerup (error of measurement) oqaatigineqartup nassuiarnera itemsit arlaqartut tul-leriittumik nalilersorneqarnerannut tunngavoq.

Rasch Model aallaavigalugu statistikikkut misissuinerit inerneri

CDI-itemsinik statistikikkut misissuinerit misissuineranut annertuunut marlunnut immikkoortillugit ingerlan-neqarput: immikkoortumi siullermi meeqqat qaammatinik 8-16-inik utoqqaassuseqarput; immikkoortul-lu aappaanni meeqqat qaammatinik 16-36-inik utoqqaassuseqarput. Immikkoortuni taakkunani marlun-ni meeqqat itemsinut akissutaannik paasissutissat Rasch Model atorlugu misissuineri atorineqarput, tassa

Rasch malillugu misissuinerit immikkoortut katillugit 60-it missaanniipput.

Misissuinerit ataasiakkaat tamarmik killiliussat aalajangersimasut iluini ingerlanneqartarput, itemsit skalami atorneqartumi qanoq pissuseqarneri misissorluarneqartarlutik. Tamanna siuliani oqaatigiumasat naligiissut pingasut naapertorlugit ima isumaqarpoq, itemsini angusat katinnerat (total-scori) meeqqat piginnaasaanik attaveqatigiissinnaanerannillu uuttortaanermi tatiginartumi atorsinnaasoq – imaluunniit oqaatigiumasat taakkua naligiissut allatut ima oqaatigineqarsinnaapput: itemsit *assigiissaartuupput* (homogeniupput).

Itemsit immikkoortuini tamani itemsit assigiissaartuuneri misissuinerit tulleriittut ukua arfinillit aallaavigalugit ingerlanneqarput. Misissuinerit taakkua naammassinerini itemsit tamarmik immikkut ilisarnaaserneqartarput, takutinnaarlugu misissuineri taakkunani ataasiakkaani item pineqartoq Rasch modelimi atorneqarsinnaanersoq atorneqarsinnaannginnersorluunniit. Immikkuullarinnermut qaffasissutsit¹⁴ ($p=0.05$) naliginnaasut atorneqarput, aammalu misissuinerit arlaqartut misissuineri arlaqartunik immikkoortulinni akuummata immikkuullarinnermut qaffasissutsit nalilerneqarmata qaffasissutsit Bonferoni atorlugu nalimassarneqarput.

1. Frekvensinik misissuinerit

Frekvensinik takussutissiat misissorneqarput takuniarlugu meeqqat ilaat qanoq amerlatigisut itemsit ataasiakkaat nalunngineraat (kode=1) imaluunniit naluneraat (kode 0). Kisitat 1.00-imik inerneqartillugit naatsorsorneqarput.

Takussutissiamik tassannga misissuineri siunertarineqarpoq aallaqqaataasumik takujumaneqarmat itemsit sorliit meeqqat amerlanngitsut atorsinnaaneraat / meeqqat amerlasuut atorsinnaaneraat.

Taamaallaat meeqqat ilaasa amerlanngitsut oqaaseq ilisarisinnaappassuk, tamanna takussutissaavoq oqaaseq meeqqanut taamatut ukiulinnut naleqqutinngitsoq taamaammallu misileraanermit peertariaqartoq. Akerlianik meeqqat ilaasa amerlasuut oqaaseq ilisarisimalluarpassuk oqaaseq taanna nalunnginneqarpallaarpoq, taamaammallu oqaatsinik ilisarinnissinnaanerannik immikkoortitsiniaanermi iluaqutaasinnaanani. Itemi taama ittoq itemit atorneqarsinnaanngitsutut aamma inissittariaqarpoq.

Assersuut:

1A. Paasinnitalerinnermut malunniutit siulliit

	Aap (%)	Naamik (%)	Blanke (%)	I alt (%)
1Aq1	98	1	1	100
1Aq2	88	8	5	100
1Aq3	98	3	0	100

Aalajangiinissamut malitassaq:

- Ammukaartumi siullermi procenti 0,4-p aamma 0,8-p akornanniipput = OK
- Ammukaartumi siullermi procenti 0,2-0,4-p imaluunniit 0,8-0,9-p akornanniipput = misissuinerugit
- Ammukaartumi siullermi procenti 0,2-mit minnerupput imaluunniit 0,9-mit annerupput = immikkut ittumik misissuigit

Itemsit immikkut ittumik inissisimasut misissorneqartussaapput. Itemsit oqaaseqaatinik allanik marlunnik taaneqartunik oqaaseqaasikkat misissugassatut inissinneqassapput.

14 Immikkuullarinnermut qaffasissuseq = signifikansniveau

2. Itemit ataasiakkaat atuussinnaaneri (Individuel item fit)

Rasch modelimut sanilliussilluni itemikkuutaartuni itemsit ataasiakkaat atorsinnaaneri uani takussutissiari-neqarput.

Allanngoraatip¹⁵ "Location"-ip itemi "sapernartuunersoq" imaluunniit "oqitsuunersoq" takutipppaa:

- Location imaappat ≤ 0 , taava itemi "oqitsuuvoq"
- Location imaappat ≥ 0 , taava itemi "sapernartuuvoq"

Malugiuk: Inerniliillaqqissusiinnarmik¹⁶ misissuineq amigaateqarsinnaavoq, taamaattumik item-it ataasiakkaat atuussinnaanerinik misissuineq aamma iluaqutaasinnaavoq.

Aalajangiinissamut malitassaq:

- Prob imaappat $1 \leq 0,05$, taava item nalunaaqutserneqassaaq
- Prob imaappat $2 \geq 0,05$, taava item nalunaaqutserneqassaaq

Item killiliussat marluk arlaata ataanniippat, tamatuma takutipppaa, item taanna psykometriskimik misissuiner-mi atorsinnaanngitsoq.

INDIVIDUAL ITEM-FIT for Analysis Name ANOVA - Serial Order

	Seq	Item	Type	Location	SE	FitResid	DF	ChiSq	DF	Prob	F-stat	DF-1	DF-2	Prob
1	1	I0001	Poly	-5,544	0,582	-0,620	107,56	0,745	2	0,689107	0,276	2	119	0,759066
2	2	I0002	Poly	1,334	0,268	0,742	107,56	10,344	2	0,005674	4,690	2	119	0,010957
3	3	I0003	Poly	1,699	0,284	-1,396	107,56	3,731	2	0,154818	4,127	2	119	0,018487
4	4	I0004	Poly	0,581	0,247	-0,472	107,56	1,166	2	0,558261	0,449	2	119	0,639588
5	5	I0005	Poly	-1,393	0,237	-1,527	107,56	6,528	2	0,038231	6,130	2	119	0,002925
6	6	I0006	Poly	0,246	0,241	-1,544	107,56	1,956	2	0,376131	1,851	2	119	0,161559
7	7	I0007	Poly	2,048	0,304	-1,279	107,56	2,542	2	0,280557	2,397	2	119	0,095343
8	8	I0008	Poly	-0,668	0,234	-1,301	107,56	7,001	2	0,030182	5,239	2	119	0,006602
9	9	I0009	Poly	1,697	0,284	0,800	107,56	3,273	2	0,194621	1,148	2	119	0,320645

3. Misilitsittut ataasiakkaat peqataasinnaaneri

Misilitseqataasut ataasiakkaat peqataasinnaanerinik takussutissiaq. Allanngoraat "Locn" aamma taaneqar-tarpoq "Rasch parameteri", taassumalu meeqqap piginnaasamigut qaffasissusaa takutipppaa.

Locn imaappat ≤ 0 , isumaqarpoq meeraq "sanngiitsuusoq".

Locn imaappat ≥ 0 , isumaqarpoq, meeraq "sanngisuujusoq".

Aalajangiinissamut malitassaq: Takussutissiami siullertut erserpoq meeqqat "extremes"-itut maluginiagas-saasut. Tulliupput meeqqat "Extm"-itut maluginiagassaasut. Meeqqat taamatut nalunaaqutsikkat immikkut misissugassaapput, aammalu meeqqat taakkua suaassutsimut aammalu illoqarfimmut/nunaqarfimmut immikkut attuumassuteqarnersut misissorneqassalluni.

Meeqqanik ataasiakkaanik immikkut ilisimasaqarneq matumani atugassaavoq.

15 Allanngoraat = variabel

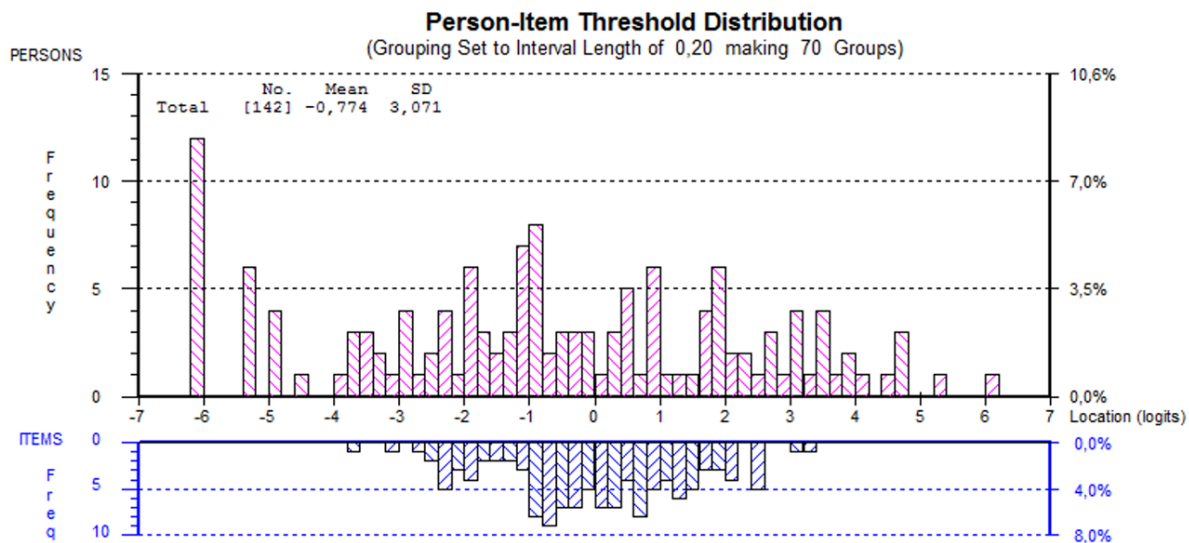
16 Inerniliillaqqissuseq = løsningsikkerhed

Assersuut:

INDIVIDUAL PERSON-FIT for Analysis Name ANOVA - Serial Order: PersEstm Weighted Maximum Likelihood method

recID	Tot/Exp Sc	MaxSc	Items	Extm	Location	SE	FitResid	DegFree	Data Pts	Barn	PF_Gender	PF_Loc
1	0,224	9	9	extm	-6,094	1,998	...			003	2	1
2	6	9	9		1,370	0,811	-0,134	7,9	9	004	2	1
3	2	9	9		-1,453	1,069	-0,494	7,9	9	005	2	1
4	7	9	9		1,994	0,863	0,003	7,9	9	006	1	1
5	1	9	9		-3,100	1,645	-0,947	7,9	9	010	2	1
6	1	9	9		-3,100	1,645	-0,947	7,9	9	011	1	1
7	6	9	9		1,370	0,811	-0,133	7,9	9	012	1	1
8	3	9	9		-0,569	0,909	-0,210	7,9	9	013	2	1
9	1	9	9		-3,100	1,645	-0,947	7,9	9	014	2	1
10	1	9	9		-3,100	1,645	-0,947	7,9	9	015	2	1
11	2	9	9		-1,453	1,069	-0,867	7,9	9	016	1	1
12	5	9	9		0,771	0,806	-0,098	7,9	9	017	2	1
13	2	9	9		-1,453	1,069	-0,867	7,9	9	020	1	1
14	6	9	9		1,370	0,811	-0,133	7,9	9	032	2	1
15	7	9	9		1,994	0,863	-0,088	7,9	9	033	1	1
16	4	9	9		0,142	0,837	-0,019	7,9	9	034	2	1
17	2	9	9		-1,453	1,069	-0,867	7,9	9	035	2	1
18	4	9	9		0,142	0,837	-0,397	7,9	9	036	1	1
19	7	9	9		1,994	0,863	-0,063	7,9	9	037	1	1

4. Itemsit sapernassusiinik / Meeqqat itemini piginnaassusiinik takussutissiat (Item map / Person-item map)

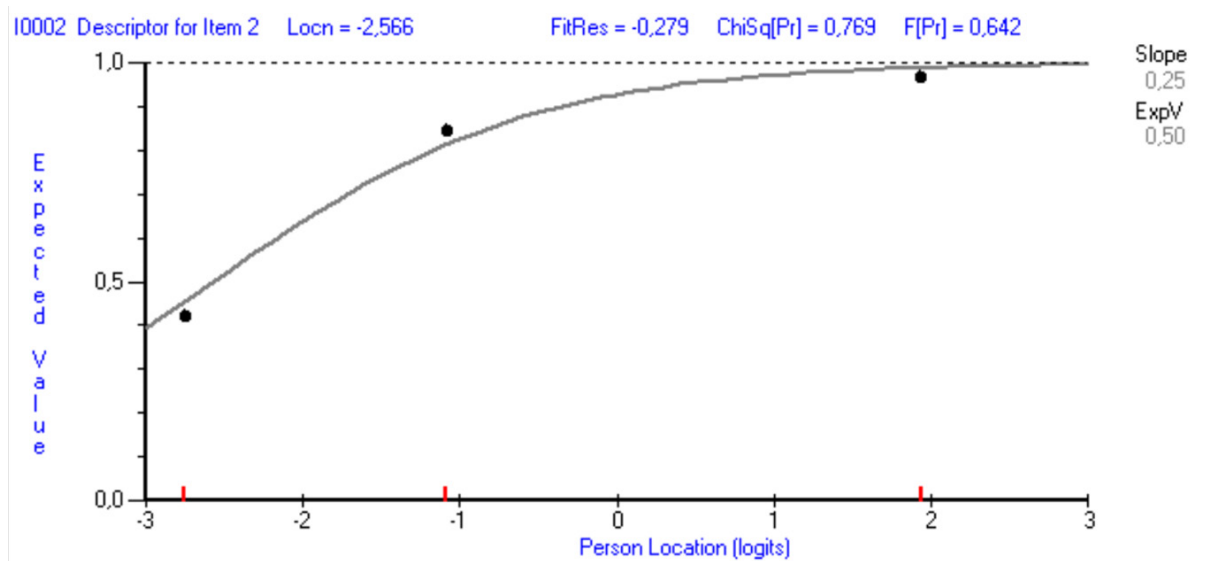

Grafiskimik takussutissiat siullertut takutippaa itemsit immikkoortumi ataatsimi inissisimasut sapernassusiisa qanoq siammasitsigineri (takussutissiami allermi amerlanertigut -4.00-ip aamma 4.00-p akornanniit-tut), aappaattullu takutippaa meeqqat piginnaasaasa qanoq siammasitsigineri (takussutissiami qullermit-tut). Siamasissutsini takutinneqartuni akse ataaseq atorreqarpoq, taamaattumillu takulluarneqarsinnaavoq itemsit sapernassusii meeqqat piginnaassusiisa qaffasissusaannut 'qanoq tulluarterinersut'. Takussutissiami meqqap parameteria talerperlerpaamiippat, taava meeqqap taassuma itemsit misilitsissutaasut tamaasa ajornartorsiuteqangaarnani 'sapersaatiginngilai', meeqqalli takussutissiap qulliup saamerlerpaavani pigin-naasamikkut inissisimasut itemsini 'pitsaasumik' inissisimasutut nalilerneqarnissartik ajornartorsiutigivaat.

Takussutissiaq atorlugu misissortariaqarpoq, sapernassutsimut meeqqanullu itemsit kusanartumik assigiis-saartumillu siammasissuseqarnersut. Misilitsissutaasoq 'akuugaalluartuuppat', itemsit subdomæniimiittut akuerineqassapput, taamaangippat imaassinnaavoq domæni pineqartoq misilitsinnermit peerneqartoq.

5. ICC-kurvit

16-36 skemami item nr. 2-mut assersuut

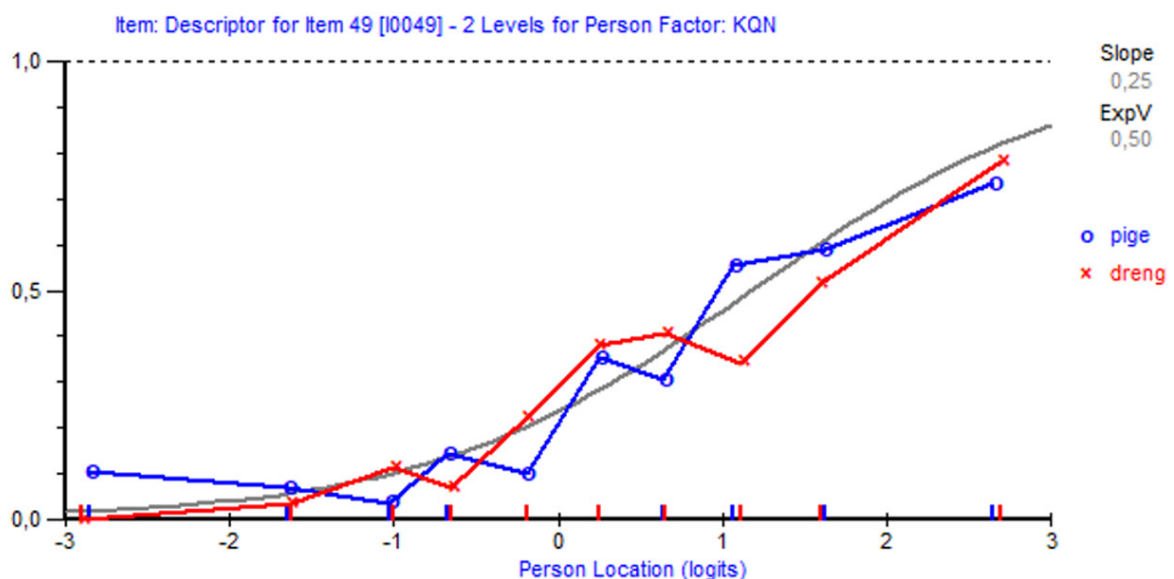
X-aksi tassaavoq meeqqat piginnaanera 'ersinngitsoq' (latente færðighed), Y-aksilu tassaalluni ICC-kurvi, tassa akissutissamik eqqortumik akisisutut nalilerneqarnissap ilimanassusaa. Matumani Rasch Model atorlugu nakkutilliinermi sissuernerqartussaq unaavoq, akissutit tunniunneqartut (toornerit qernertut) S-kurvip naatsorsuutigineqartup, tassa Rasch modelip, eqqaaniinnersut.

Toornerit S-p ilusaani Rasch-kurvumut inissinneqarsimasumut sanilliullutik annertuumik 'napanerusumik' agguataarsimappata, taava item pineqartoq annertuumik immikkoortiterisuuvoq.

Tamatuma akerlianik toornerit sanimut siaangapajaartumik inissisimappata, taava item pineqartoq annikit-suaqqamik immikkoortiterisuuvoq. Itemsit taamaattut apeqqusiani atorneqartussani ilaasariaqangillat.

6. DIF suaassutisimut / illoqarfimmut aamma nunaqarfimmut sanilliullugu

16-36 skemami item nr. 49-mut assersuut

Rasch modelimi DIF-mik misissuineri meeqqat assigiinngitsunut immikkoortitikkat, soorlu niarsiaraqat nukappiaqqallu, ICC-kurvii grafimi ataatsimi misissorneqartarput. Assersuummi siulianiittumi niarsiaraqat nukappiaqqat inissisimaffii malippaat, taakkualu marluullutik Rasch modelimi ICC-kurvit S-itut ilusissaat naatsorsuutigineqartut malippaat. Paasissutissani taakkunani meeqqap suaassusaata saniatigut illoqarfigineqartut/nunaqarfigineqartut pillugit paasissutissat ilaapput.

Grafiskimik takussutissiat statistikimi immikkuullarinnermut nalilersuineri,¹⁷ Rasch modelimi ingerlanneqarsinnaasunut, qanoq tulluarterigineri takuniarlugu kisitsisinik atuilluni immikkullarinnermut nalilersuisoqarsinnaavoq. Tabelip tulluarterit takutippaa, allanngoraat 'Prob', 'gender kolonnip' ataaniittoq, aallaavigalugu *den eksterne* DIF qanoq siulliullugu nalilersorneqarsinnaanersoq, tulluarterigulugu allanngoraat 'Prob', 'class kolonnimiittoq', aallaavigalugu *den interne* DIF qanoq nalilersorneqarsinnaanersoq. Ataatsimut isigigaanni sunniutit taakkua marluk (imminnut sunneeqatigiinnerit) 'Prob', 'class- interval by gender' kolonnimi kingulermiittoq, atorlugu nalilersorneqarsinnaapput

DIF Summary Statistics													
No.	Item	Class Interval				Gender				Class Interval -by- Gender			
		MS	F	DF	Prob	MS	F	DF	Prob	MS	F	DF	Prob
1	I0001	0,00608	0,00743	2	0,992596	0,05832	0,07133	1	0,790079	0,50185	0,61381	2	0,543725
2	I0002	0,31377	0,43510	2	0,648665	0,77199	1,07051	1	0,303835	0,00864	0,01198	2	0,988093
3	I0003	0,57154	0,77425	2	0,464350	1,44362	1,95563	1	0,165708	0,45266	0,61321	2	0,544048
4	I0004	1,66126	2,86200	2	0,062810	0,00288	0,00496	1	0,944010	0,06901	0,11888	2	0,888064
5	I0005	0,64331	0,91597	2	0,404134	1,42645	2,03103	1	0,157866	0,42960	0,61168	2	0,544869
6	I0006	1,03164	0,75655	2	0,472491	0,48126	0,35293	1	0,554076	2,84603	2,08713	2	0,130506
7	I0007	0,00723	0,00968	2	0,990369	0,06454	0,08639	1	0,769553	0,84569	1,13192	2	0,327339
8	I0008	1,90549	3,85419	2	0,025084	0,00045	0,00092	1	0,975938	0,23635	0,47806	2	0,621681
9	I0009	0,72522	1,06846	2	0,348215	0,01878	0,02767	1	0,868294	0,71188	1,04880	2	0,354955
10	I0010	0,62626	0,89641	2	0,411943	0,16563	0,23708	1	0,627609	0,41574	0,59508	2	0,553856
11	I0011	1,04496	2,21425	2	0,115647	1,34921	2,85894	1	0,094619	0,29648	0,62824	2	0,536046
12	I0012	0,31455	1,05355	2	0,353314	0,00039	0,00131	1	0,971203	0,00517	0,01732	2	0,982835
13	I0013	0,90173	0,85197	2	0,430270	0,02227	0,02104	1	0,885006	0,15259	0,14417	2	0,865959
14	I0014	0,10111	0,36940	2	0,692281	0,15234	0,55655	1	0,457759	0,11103	0,40565	2	0,667861
15	I0015	3,17153	1,80638	2	0,170645	0,21920	0,12485	1	0,724732	6,61317	3,76660	2	0,027177

Piffissat sisamaat- Naleqqiiffusumik misissuineq

Piffissami matumani 8-nit 16-inut qaammatilinnut skemat, skemallu angajoqqaat tunuliaqutaannut paasissutissat, elektroniskimillu immersugassat aaqqissuutat aallaavigalugit naleqqiiffusumik misissuinessamat atornerqarput.

Oqaatsit atukulasut oqaatsinillu misiligutaasunik misissuineri piumasaqaatit ataqqillugit suliarineqarput. Ulluunerani paaqqinnittarfiit pammersanermilu siunnersortit pisortallu skemanik agguallutillu katersipput, taakkulu suleqatiginerisigut paasissutissat nassiunneqarput. Paaqqinnittarfinni plakatit nivinngarneqarput peqataasut amerlanissaat anguniarlugu. Peqataasussat amerlanissaat anguniarluguttaaq iPad iPhone lu peqataasunut makitsinikkut pinnatassiissutigineqarput. Tamanna kinguneqarpoq 1456-nit peqataasinnaasunit angajoqqaat 482-t kitaanit tamaneersut peqataaneriniq, tassa Upernavimmit Nanortalik tikillugu. Kisitsit 30 procentit missiliorpaat. Angajoqqaat quliinnaat elektroniskimik immersuipput. Peqqutit assigiinngitsut peqqutigalugit skemat ilaat illuarterinneqarput, soorlu skemat 14-t danskisut oqaluttunik angajoqqaanersut immersorneqanngitsut, skemalu ataasiinnaq ukiunut pineqartunut naleqqutsinngitsoq, inuup normuanik nassaarnaveerseq il.il. 409-t statistikimik misissuineri atornerqarput. Peqataasut kalaallisut oqaaseqartuupput marlunnilluunniit oqaaseqartuullutik, kalaallisut danskisullu. Peqataasut danskisut oqaasillit ilaatinneqanngillat (ataani allattorsimaffik takuuk). *Oqaatsit ussersornerillu* (8-nit 16-inut qaamm. skemaat) angajoqqaat / akissusaasut 145-t, *Oqaatsit oqaaseqatigillu* (16-iniit 36-nut qaamm. skemaat) angajoqqaat 296-it peqataapput. Peqataasunit akissutit annikipput, akuersarneqarsinnaasutulli nalilerpagut, allammi

17 Immikkuullarinnermut nalilersuineq = signifikansvurdering

naleqqiiffiusumik misissuinerminni aamma taamak misigisaqartarput, soorlu danskit 34 procentiupput nor-skillu 37 procentiullutik. Misiliigallarnerit aallaavigalugit misiligutip atorsinnaassusaa anguniarlugu peqqis-saartumik misissuivugut, tassanilu katersat oqaatsillu misiligutaasut uuttuutit assigiinngitsut aallaavigalugit peqqissaartumik misissorlugit (takuuk aamma misileraanerit pingajussaat).

Naleqqiiffiusumik misissuinerminni paasissutissat tamarmiusut takuneqarsinnaapput (tabel 9.3). CDI-mik misissuinerminni peqataasussaangitsunut tunngavigineqartartut assigiinngitsuupput, soorlu inunnguajaarsimasut, nappaateqarnissamik ernumassutit, nunani tamalaanit meeravissiat il.il. Taakku paasissutissani naam-mattoorneqanngimmata misissuinerminni nalaanneqanngillat.

Tabel 9.3. Paasissutissat naleqqiiffiusumeersut

Skemat 1456-inut peqataasinnaasunut nassiunneqartut	1456
Utertut	441 <u>peqataasut 30 procentii</u>
8-nit 16-inut qaammatillit	145
16-iniit 36-nut qaammatillit	296
<u>Peqataatinneqanngitsut</u>	
Danskisut oqaasillit	14
Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut	1
Skemamik ataatsimik amigaatillit	3
Utoqqaassutsinik killigitinneqartunik qaangiisut	11
Inuup normui nassaarineqarsinnaanngitsut	3
<u>Ilaatinneqanngitsut amerlassusaata katinneri</u>	<u>32</u>
<u>Paasissutissat tamarmiusut</u>	409

Paasissutissat allat, inuiaqatigiit agguataarnerisa ilisarnaataat inernerillu allat immikkoortumi inernerni allaatigineqassapput.

Datatsilysni Kalaallit Nunaannilu naatsorsueqqissaartarfik (GS)

Naleqqiiffiusumik misissuinerminni Datatsilysnemut inuit paasissutissaataasa inuttalernerqarsinnaaneritut paasissutissanik pisinnaanermut akuersissummik qinnuteqartoqarpoq, taakkulu takusanut skemanullu atapput. Qinnuteqarneq akuerineqarpoq, paasissutissanillu isumannaallisaanermi malitassat malinneqarlutik. Angajoqqaanut qaaqquissummi, skemat puuinnut ilaatinneqartumi, angajoqqaat kinaassutsiminnik isertuussisnaanerannik, paasissutissallu isumannaatsumik suliarineqarnissaannik paasitinneqarput.

Taakku saniatigut Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfik elektroniskimik toqqaannartumik naatsorsueqqissaartarfiup sullitaminut serverianut isersinnaanermut isumaqatigiissuteqarfigineqarpoq. Taamaaliornikkut naleqqiiffiusumik misissuinerminni paasissutissat Kalaallit Nunaata naatsorsueqqissaartarfata serverianut ilineqarsinnaalerput, taamaalillunilu meeqqat paaqqinnittarfinniittut pillugit suliniutip nammineq paasissutissaatai kukkunerisiorneqarsinnaalerlutik, soorlu inuup normui kukkuneqarpata Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfiup malitassai malillugit aqqinneqarsinnaalerlutik. Inuup normua aqquutigalugu Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfiup paasissutissaataanut uku atassuserneqarsinnaalerput:

- Inuttaasut (inuit) allattorneqarfii (ilaqutariinnut illoqatigiinnullu paasissutissat)
- Ilinniarsimanerit allattorsimaffiat (ilaqutariit / illoqatigiit, angajoqqaat / angajoqqaatut akisussaaffillit ilinniagaat qullasinnerpaaq)
- Isertitat allattorsimaffiat (angajoqqaat / angajoqqaatut akisussaaffillit isertitaat bruttosut / akileraarutigisassatut isertitaat)

Paasissutissat tunngaviusut paasissutissalluunniit allanit pisut Kalaallit Nunaata naatsorsueqqissaartarfiata serverianiinnaq suliarineqartarnissaat aamma isumaqatigiissutigineqarpoq, tassanilu tamakkiisumik ilaanaqortumilluunniit suliarinerini allanut nuutsinneqartannginnissaat ilaavoq.

Tutsuiginassuseq atorsinnaassuserlu

Ilisimatuussutisimi pitsaassuseq qulakkeerneqartarpoq atorsinnaassuseq tutsuiginassuserlu anguneqaraangata. Atorsinnaassuseq qulakkeerneqartarpoq periutsit atorineqartut, soorlu skemat, uuttorusutanik uut-tuigaangata. Tutsuiginassuseq anguneqartarpoq inernerit ilisimatuussutsikkut piumasaqaataasut naapertorlugit suliarineqaraangata, uani Rasch modeli piumasaqaatinik qulakkeerinnippoq, suliammi ingerlanerani ilisimatuussutsikkut piumasaqaataasut naapertorlugit inernerit suliarisarpai, taamallu meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerinut skemat atorsinnaassusaat qulakkeerlugu. Misissuinerup tutsuiginassusaa anner-tusarpoq atoqqinneqarnermikkut inernerit siullermik misissuinermi inernernut assingugaangata, misiliiner-milu atukkat tamaginni assigiittariaqarput. Tutsuiginassuseq annertoq anguneqartarpoq misissuinermi siullermi inernerit pilereqqinneqarsinnaagunik assigiimmillu uuttorneqaraangata, tassanilu pissutsit assigiittariaqarput. Misissuinermi uani skemani immikkoortut tutsuiginassusaat marloriarlutik nalilerneqarput. Naliliinermi oqaatsit normuisa akunnaatsut akunnattullu katinnerisa akornanni ataqatigiinnerit Cronbachs alphalu tunngavigineqarput. Immikkoortuni oqaatsit misiligutaasut amerlanerugaangata tutsuiginassuseq nalinginnaasumik qullariartortarpoq. Cronbach atorlugu uuttuinermi 16-inut 36-nut qaammatillit skemaat 8-nit 16-inut qaammatillit skemaannut naleqqiullutik tutsuiginarnerupput.

Apeqqutit akisassat 8-nit 16-inut qaammatillit skemaanniittut "Paasivaa" aamma "paasivaa oqaatigisinnaal-lugulu" immikkut suliarineqarput, akissutillu aap / naamik-iusut apeqqutit ataatitut suliarineqarput. Apeqqutit batterinik pineqartartut ataasiakkaat misiligutinik ikittunnguanik peqarput. Tamanna pissuti-galugu tutsuiginassusaasa misissorneri nalorninartortaqarput, assersuutigalugu skemat *Oqaatsit ussersor-nerilluni* immikkoortoq 5 pingasuinnarnik misiligutinik oqaasertaqarput, tassanilu paasinnissinnaaneq ka-titerisinnaanerlu misilinneqarput (paasisarpoq oqarlunilu). Taakku ataqatigiinnerat taamaallaat 0.1546-iup-put, Cronbachs alphali 0.1351-imik takutitsivoq (takuuk appendiks 3). Immikkoortut ilaasa akornanni ataqatigiinnerit Cronbachs alphalu annertupput, soorlu immikkoortoq nr. 15-ini, tassani oqaatsinik paasinnin-neq apeqqutit 31-t tunngavigalugit misilinneqarpoq. Apeqqummi tassani ataqatigiinneq 0.9529-uvoq, Cronbachs alphalu 0.9686-imiilluni. 8-nit 16-inut qaammatilinnut skema ataatsimut isigalugu annertujaa-mik tutsuiginassuseqarpoq.

Oqaatsit oqaaseqatigiillu meeqqanut 16-init 36-nut qaammatilinnut skemat tutsuiginassusaat annertupput, Cronbach alphas kisitsisaasa annerpaartaat 0.932-mit 0.994-mi inissisimapput. Immikkoortoq D-mi oqaase-qatigiit nalinginnaasut tutsuiginassusaat annikippat. Pissusissamisoorpoq, immikkoortumimi akissutissat 3-4-t periarfissaapput, taamaakkamillu tutsuiginassusaata uuttornissaat sapernarluni. Assersuutigalugu Tabel 4-mi immikkoortut A3, A4, A7, A8, A9, A10, A11, A16 & A19 tutsuiginassusaasa qulakkeerniarnerini inernerit assigiinngitsut annertuumik tutsuiginassuseqarput (oqaatsit misiligutigineqartut kisitsisai akun-naatsut akunnattullu katinnerisa ataqatigiinnerat Cronbachs alphalu).

Tabel 9.4. Skemat 16-init 36-nut qaammatilinnut immikkoortuisa tutsuiginassusaannik qulakkeerinnin-niarneq.

Apeqqutit batteriusut	Oqaatsit misiligutaasut amerlassusaat	Oqaatsit akunnaatsunik akunnattunillu normulersukkat akunnerminni ataqtigiinnerat	Cronbachs
A3	16	0,8081	0,9111
A4	12	0,8760	0,9142
A7	26	0,9475	0,9694
A8	25	0,9439	0,9681
A9	36	0,9581	0,9812
A10	21	0,9449	0,9737
A11	27	0,9352	0,9705
A16	23	0,9412	0,9738
A19	17	0,9044	0,9543

10. Naleqqiiffiusumik misissuinnermit inernerit

Immikkoortumi uani naleqqiiffiusumik misissuinnermit inernerit takutinneqassapput. Siullermik inuiaqatigiit agguataarnerisa ilisarnaataat takutinneqassapput. Kingorna kalaallit meerartaasa oqaasininnialernerminnilu attaveqarnerminnilu ineriartortarneri assigiinngitsut takutinneqassapput. Siullermik utoqqaassutsini taakkunani meeqqat (8-nit 16-inut & 16-init 36-nut qaamm.) oqaatsinik atuisarnerisa ineriartorneri takuneqaaqassapput. Kingorna ussersortarnerup oqaasilerinerullu ineriartorneri assigiinngitsut takutinneqassapput. Kingorna tabelit naleqqiiffiusut iserfigineqassapput. Tabelit naleqqiiffiusut iserfigineqareerpata oqaatsit atornerpaat 10-t 50-illu takutinneqassapput. Taanna pereerpat oqaatsinut katersanut paasisutissat pingaarnerit takutinneqassapput, kapitalillu naggataani skemani angajoqqaat tunuliaqutaannut paasisutissat ilaat ersarissarneqassapput.

Tabel 10.1. Deskriptiv statistiki pillugu takutitassiaq

Deskriptiv statistik	
Inuiaqatigiit agguataarneri	<ul style="list-style-type: none"> - Peqataasut suaassuserlu - Illoqarfik / nunaqarfik - Kommunit agguataarneri - Ukioqatigiinni tamani peqataasut amerlassusaat - Angajoqqaat ilinniagaqarnerat
Ineriartornerit	<ul style="list-style-type: none"> - Imm. I Paasinninnermut ersiutit siulliit oqariartaatsillu aalajangersimasut - Imm. II Iliuutsit ussersorerillu - Katiterisinnaanerup ineriartornera oqaatsillu ineriartorneri - Suaassutsini ineriartornerit - Oqaasilerinerup ineriartornera
Tabelit naleqqiiffiusut	<ul style="list-style-type: none"> - 8-nit 16-nut qaamm. paasinninnermut oqaatsinullu atuisinnaanermut percentilscoret - 16-nit 36-nut qaamm. oqaatsinik atuisinnaanermut percentilscoret - 16-36-nut qaamm. uiguutunik atuisinnaaneritut percentilscoret for (Imm. 2A)
Qaffasinnerpaanut 10-t & 50-t allattorsimaffiat	<ul style="list-style-type: none"> - Paasinninnermit oqaatsinillu atuisinnaanermut allattorsimaffik
Oqaatsit katersat misissorneri – "oqaaseqatigiit takinerpaat pingasut"	<ul style="list-style-type: none"> - Morfeminik misissuineq - Uiguutit, oqaluutit kinaassusersiutillu atukulanerpaat
Tunuliaqutaasunik paasisutissat	<ul style="list-style-type: none"> - Sammisat oqaatsitigut inerikkiartuutaasartut - Oqalunnermi tusaaniarnermilu ajornartorsiutit

Inuiaqatigiit agguataarnerisa ilisarnaataat

Tabel 10.2. Naleqqiiffusumik misissuinerimi peqataasut tunuliaqutaannut takutitassiaq

Skema / Variabelit	CDI-Kalaallisut 8-16 qaamm.	CDI-Kalaallisut 16-36 qaamm.	Katinneri
Ataatsimut	134	275	409
Suiaassuseq			
Niviarsiaqqat	70	133	203
Nukappiaqqat	64	142	206
Illoqarfik / Nunaqarfik			
Illoqarfik	108	237	345
Nunaqarfik	26	38	64
Kommunit			
Qaasuitsoq	59	129	188
Qeqqata	22	52	74
Sermersooq	35	59	94
Kujataa	18	35	53

Tabelimi takuneqarsinnaasutut peqataasut 16-init 36-nut qaammatillit 8-nit 16-inut qaammatilinnut naleq-qiullutik marloriaammik amerlanerupput. Nukappiaqqat niviarsiaqqallu assigiinngissusaat annikippoq, taamaattumik suliaassutsimikkut agguataakannerput.

Naatsorsuutigineqartutut peqataasut illoqarfinnerisut amerlanerupput, nunaqarfinnimi aamma ulluunera-ni paaqqinnittarfeqarpiangila.

Avannaani peqataasut kujataani peqataasunit amerlanerupput. Kalaallit Nunaanni Kommuni Kujalleq kom-muninit tamanit minnerpaavoq, peqataasut taqqavangaaneersut ikinnerunissaat naatsorsuutigineqareer-poq. Kitaatali qeqqani (Qeqqata kommunia Kommuneqarfillu Sermersooq) akissutinik tunniussisut naatsor-suutigisamit ikinnerujussuupput, Kalaallimmi Nunaani tamanna inuttunerpaajugualarpoq. Taakku misile-raanerni tamani peqataanikuugamik imaassinnaavoq suliniummik qatsussisimasut.

Ukiut agguataarneri

Tabelini tulliuuttuni meeqqat ukioqatigiit amerlassusaat takuneqarsinnaapput. Ukioqatigiinni tamani peqa-taasut 1-imit 22-mut allanngorarput. Peqataasukinnera pissutigalugu katersani peqataasut ataasiakkaat al-lanngorarneri malunnarput, tassani 18-nik qaammatilik peqataasoq ataasiinnaavoq, peqataasullu 35-nik 36-nillu qaammatillit 5-6-iupput, 11-nillu 22-nut peqataasut sinnerupput.

Tabel 10.3. 8-nit 16-inut qaammatilinni utoqqaassutsini tamani peqataasut amerlassusaat

Qaamm.	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Amerlass.	12	10	14	8	22	16	22	18	12

Tabel 10.4. 16-init 36-nut qaammatilinni utoqqaassutsini tamani peqataasut amerlassusaat

Qaamm.	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
Amerlass.	15	1	13	13	16	12	14	17	21	17	11	18	14	19	22	13	15	13	5	6

Angajoqqaat ilinniagaat

Misiliinermi annertuumi (misileraanerit pingajuanni) angajoqqaat ilinniarsimasut amerlanerupput, naleq-qiiiffiusumilli misissuineri allanngortoqarpoq. Meeqqani 8-nit 16-inut qaammatilinni angajoqqaat skemaanni kisitsisit ima isikkoqarput: 59 procentiisa annerpaamik meeqqat atuarfiat ilinniarfigisimavaat, 41 procentillu naatsumik, akunnattumik, imaluunniit sivisuumik takissusilimmik ilinniagaqarput, ilinniarnertuunngorniarnertu uani ilaavoq. Meeqqani utoqqaanerusuni 16-init 36-nut qaammatilinni angajoqqaat skemaanni kisitsisit ima isikkoqarput: 57 procentiisa annerpaamik meeqqat atuarfiat ilinniarfigisimavaat, 43 procentit naatsumik, akunnattumik imaluunniit sivisunerusumik takissusilimmik ilinniagaqarput, uanilu ilinniarnertuunngornerlu uani ilaavoq. Kisitsisit Kalaallit Nunaanni innuttaasunut sanilliunneqarsinnaapput. 2016-imi innuttaasut 60,5 procentii meeqqat atuarfiat annerpaamik ilinniagarisimavaat, innuttaasut 16-init 74-nut ukiullit 39,5 procentii meeqqat atuarfiata qaavatigut ilinniagaqarput.

Tabel 10.5. Angajoqqaat ilinniagaqarnerinut takutitassiaq

	8-16 qaamm.	16-36 qaamm.	Innuttaasuni kisitsisit 2016-imeersut
Meeqqat atuarfiat	59 pct.	57 pct.	60,5 pct.
Ilinniakk. allat, ilinniarnertuunngorniarnertu uani ilaalluni	41 pct.	43 pct.	39,5 pct.

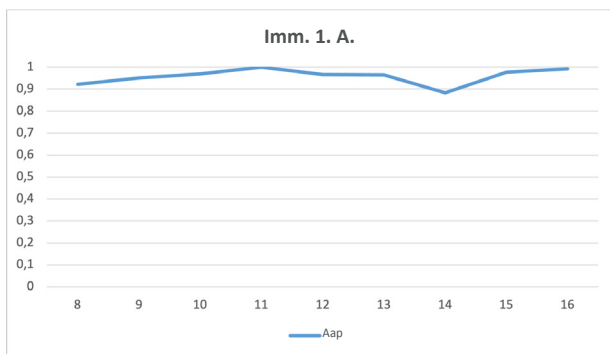
Ineriartornerit pingaarnert isikkui

Matumani ineriartornerit pingaarnert isikkui sammineqassapput, tassani skemani immersugassani immikkoortut aallaavigalugit meeqqat oqaatsimikkut attaveqarnermikkullu ineriartorneri takutinneqassapput. Meeqqat 8-nit 16-inut qaammatilinnit inernerit takuteqqaarneqassapput, ukioqatigiinnillu tamaginnit oqaasinikkiartortarnerup ineriartortarnera takutinneqassalluni. Naggasiullugu meeqqat 16-init 36-nut qaammatillit oqaasilerisinnaanermikkut ineriartornerisa isikkui sammineqassapput.

Imm. I Paasinninnermut oqariartaatsinillu aalajangersimasunik atuisalernerup ersiutai siulliit

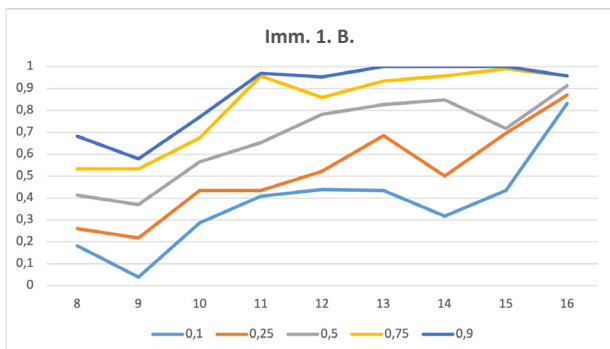
Kalaallit meerartaasa attaveqarsinnaanerinik piginnaasaat apeqqutit pingasut aallaavigalugit apeqqutigineqartarput, meeqqallu oqaatsinik paasinnivissinnaanertik sioqqullugu oqaatigineqartunut qisuariarnermikkut paasinninnerminnik ersersitsisassapput. Ukununnga qisuariarnerusinnaapput, soorlu *atiminut / taaguutiminut, naamik aamma naak anaana / ataata*. Taakkununnga akissutissatut periarfissat marluupput, tassa aappi imaluunniit naamik. Assiliaq 10.1-mi takuneqarsinnaasut meeqqat 8-nik qaammatillit taakkununnga qisuariartartut 95 / 96 procentiusut.

Assiliaq 10.1. Paasinninnermut ersiutit siulliit akulikissusaat

Immikkoortup aappaani oqariartaatsit aalajangersimasut pineqarput, ulluinnarnilu oqaatigineqakulasinnaapput, taakkulu isumaat siunertaallu paasisarpaat, meeqqallu siusissukku ilinniartarpaat. Skemaniipput 26-t, taakkunanilu oqaatigineqartut meeqqanit sorliit paasineqartarnerisut angajoqqaanit allanneqartarput. Assiliaq 10.2-mi percentilscorinut 10-nit 90 procentinut kurvit assigiinngitsut pingasut takuneqarsinnaapput, meeqqallu ineriartornerinik assigiinngitsunik takutitsillutik.

Assiliaq 10.2. Oqariartaatsinik aalajangersimasunik paasinninnerup ineriartornerisa isikkui

Assilissami takuneqarsinnaasut meeqqamit meeqqamut nikingassutaasut annertupput. Meeraq annerpaamik 75 procentimit 90 procenti tikillugu angusaqarpoq. Arfineq-pingasunik qaammateqarluni oqariar-

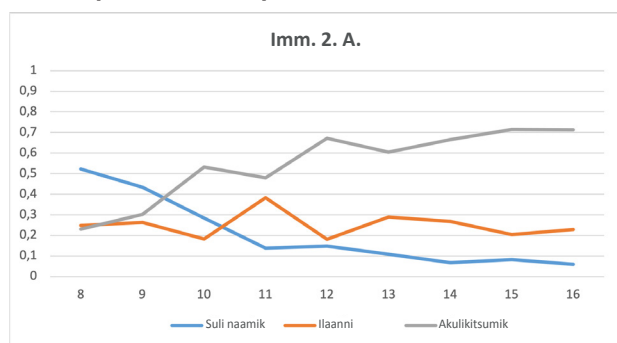
taatsit aalajangersimasut affaat sinnerlugit paasisinnaavai, meeqqallu 10 & 25 procentii oqaatsit taakkua 20 procentiinnai paasisinnaavaat. Meeqqat angusaqarnerpaat aqqanilinnik qaammateqaliinnarlutik oqariartaatsit aalajangersimasut amerlanerpaat paasisinnaavaat, annikinnerpaanillu angusallit oqaatsit taakkua 40 procentii paasisinnaallugit. Grafimissaq takuneqarsinnaavoq meeqqat angusakinnerpaat eqimat-tanut allanut naleqqiullutik oqaatigineqartunik arriinnerusumik paasinnissinnaanerit ineriartortartoq, percentilinnorlugit 50, 75 aamma 90-iullutik. Allat angusaat 16-inik qaammateqarlutik qalliertulertarpaat. Meeqqani ataasiakkani assigiinngissutaasut annertusinnaapput, assigiinngissutaasullu allaat 50 procenti- sinnaasarput.

Imm. II Iliuutsit ussersornerillu

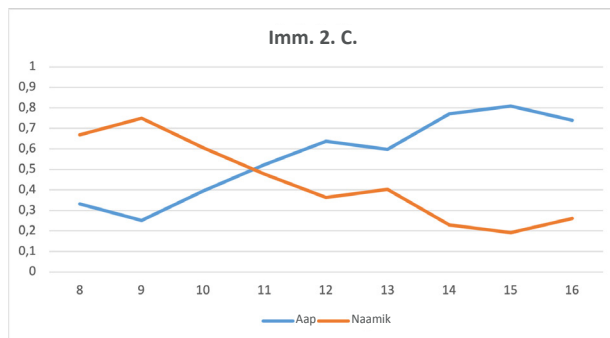
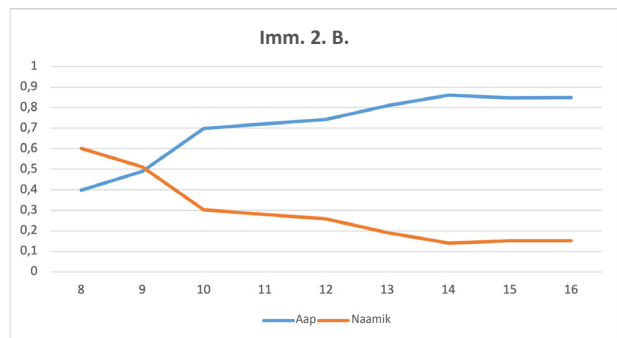
Imm. II-mi iliuutsit ussersornerillu sammineqarput, taamaaliornikkut meeqqat avatangiisiminnut attaveqar- nertik ilinnialersarpaat. Tassaasinnaapput pisattanut / iliuutsinut paasinninnerminnik takutitsinerat, pisaria- qartitatillu sulii oqaaseqalinninnerminni ussersornermikkut ilaarsinnermikkulluunniit malugeqqusarlutik. Assilissani tulluuttuni (Ass. 10.3-10.7) procentilscorenik tunngaveqarluni ineriartornerit assigiinngitsut isikkui takutinneqassapput. Assiliaq siulleq (10.3) immikkut takutinneqassaaq, tassani immikkoortumi akissutissat pingasut periarfissaammata, sinnerilu marlunnik akissutissanik periarfissaqarlutik, taakkulu ataatsimut ta- kutinneqarput.

Immikkoortumi suillermi ussersornerikkut attaveqarneruvoq, tassanilu apeqqutit aqqaniliupput. Akissutissa- tut periarfissat pingasuupput, tassaallutik "sulii", "ilaatigut" aamma "akulikitsumik". Assilissami 10.3-mi taku- neqarsinnaavoq meeqqat arfineq-pingasunik qaammatillit 50 procentii sulii taakkunannga iliuuseqartan- ginneri, 20 procentiisalu missaat 16-inik qaammateqalernissamik tungaanut *ilaatigut* usersortarput. Meeqqat amerlanerit, tassa 50 procentit sinnerlugit, qulinik qaammateqarlutik aalaakkaasumik ineriartor- tarput, 15-inillu qaammateqaleraangamik ussersukulalersarlutik, taannalu 70 procentimik qaffasinnerpaaf- feqarpoq.

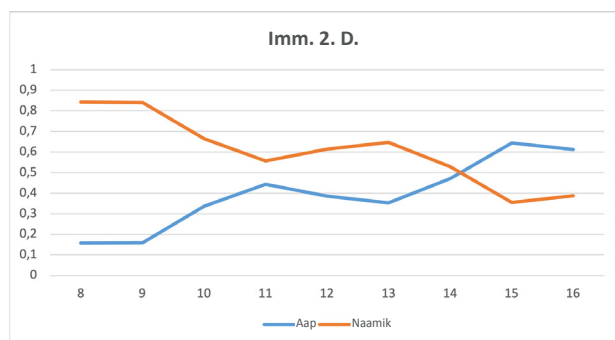
Assiliaq 10.3. Attaveqarniarluni ussersulernerit suilliit (apeqqutit 11-t)

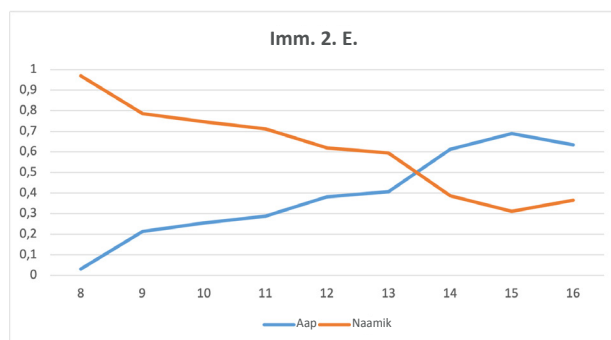
Ass. 10.4. Pinnguarneq ileqqullu utertuartut (apeqq. 11-t) Ass. 10.5. Passutaqarluni iliuuseqartarneq (apeqq. 14-t)

Ass. 10.6. Angajoqqaajusuusaarneq (apeqq.5-t)

Ass. 10.7. Inersimasut iliuusaannik ilaarsineq (apeqq. 8-t)

Assilissami 10.4-mi (10.4) *Pinnguarneq ileqqullu utertuartut* qiviraanni meeqqat affaat ataatilaarlugit 8-9-nik qaammateqalerlutik attaveqarsinnaalereertarput, qaammatillu qulingiluat missaanni ineriartorneq sukkatsittarpoq 14-nillu qaammateqalernermi qaffasinnerpaaffissaminiilertarluni, uanilu misiligutaasoq ajornanngippallaarfissaminiilerpoq.

Meeqqat 8-nik qaammateqalerfimminni 30 procentiisa missaat *Passutaqarlutik iliuseqarneq* (ass. 10.5) takuttalertarpaat, 11-nik qaammatillit affaat taamaaliulersarput, 15-inillu qaammatilinni qaffasinnerpaaffissaminiilertarpoq.

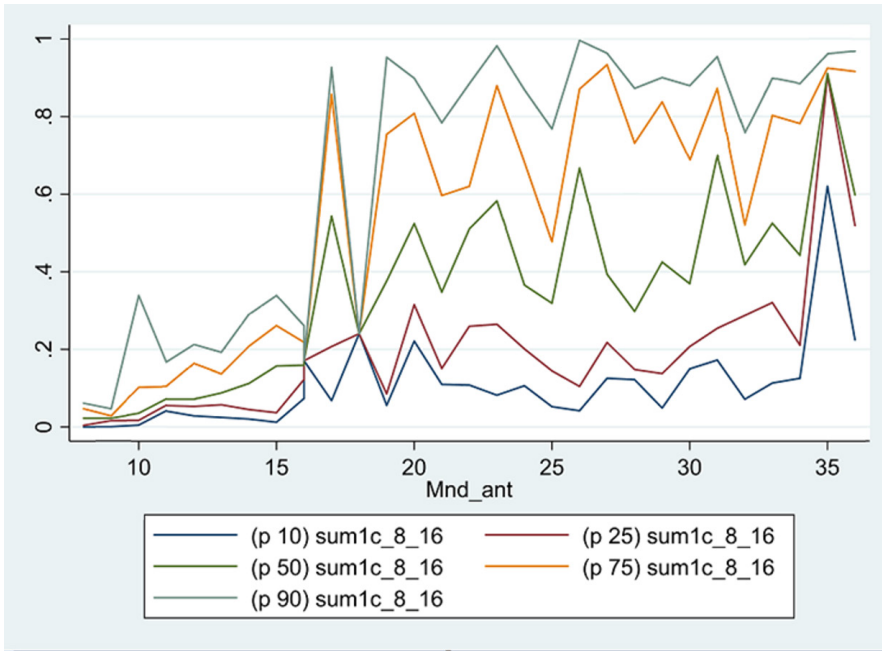
Ass. nr.10.6 *Angajoqqaajusuusaarneq* arriitsumik ineriartortarpoq, qaammatit 8-9-t missaanni taamaaliortartut ikinnerpaapput, tassanngaanniilli akulikinnerulersarput. Meeqqat 14-nik qaammatillit affaasa missaat taamaaliortarput, 15-nillu qaammatillit 60 procentit angusarlugit, tassanngaanniillu milliallalluni. *Inersimasut iliuusaannik ilaarsineq* (ass.10.7) takuttarpoq meeqqat 9-nik qaammateqarfiani, arriitsumillu 13-14-nik qaammateqalernissamut arriitsumik ineriartortarluni. Meeqqat affaat sinnerlugit, tassa 70 procentit missaat, taamaaliulersarput 15-inik qaammateqalerfissamik tungaanut.

Assilissat sisamaasut (10.4-10.7) ataatsimut qiviraanni meeqqat attaveqarniarlutik iliuserisartagaat 8-nik qaammateqalerfiini ineriartulersarpoq. Akissutit "aap" imalt. "naamik" krydseraanni ilutsimik ersertoqarpoq, meeqqat affaat sinnerlugit, tassa amerlanerussutillit, iliutsinik aalajangersimasunik takutitsilersarput. Attaveqarneq siulleq *Pinnguarneq ileqqullu utertuartut* ersertarpoq, meeqqat 8-9-nik qaammateqaliinnarlutik iliuseqalersartut, *Inersimasut iliuusaannik ilaarsineq* kingornatigut meeqqat 13-14-nik qaammateqalernerini aatsaat takuttarpoq.

Oqaatsitigut ineriartornerup isikkui pingaarnertit

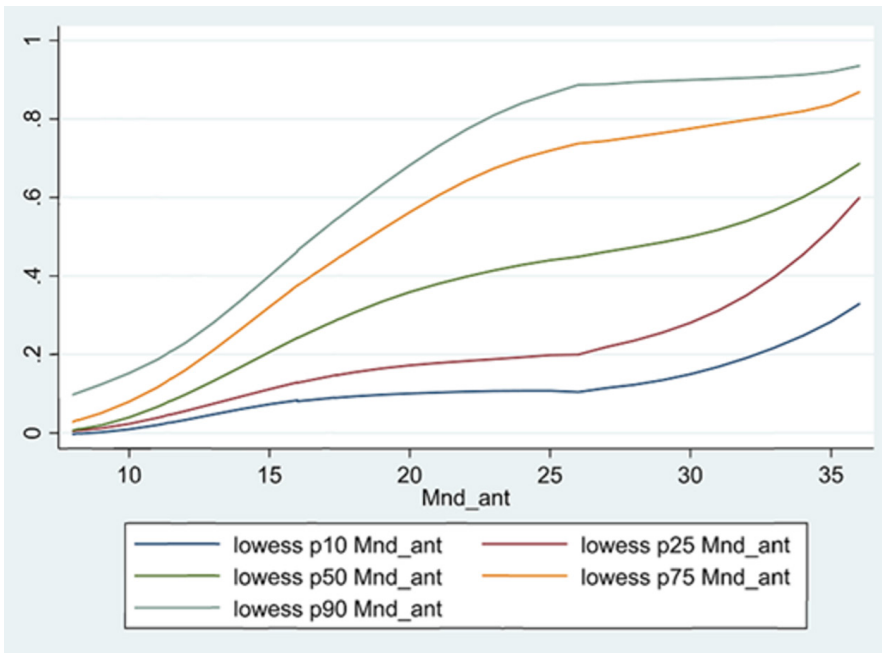
Assilissani tulliuuttuni (10.8 & 10.9) ukioqatigiinni tamaginni (8-nit 16-inut & 16-36 qaamm.) oqaaseqassutsip ineriartornerata inernerit procentillit tunngavigalugit kisitat takutinneqarput. Taakku 10, 25, 50 & 90 percentilii tunngavigalugit immikkoortiterneqarput, meeqqallu oqaatsimikkut ineriartornerisa killiffiiniq assigiinngitsunik takutitsillutik. Grafimi siullermi meeqqani 16-inik qaammatilinni oqaaseqassuseq eksponentielimik qaffariartortarpoq meeqqat 50 procentimik qaffasinnerusumilluunniit angusaqaraangata. Meeqqanili 20 & 25 procentinik angusalinni taamaattoqarneq ajorpoq. Meeqqat taakku aatsaat 34-nik qaammateqalerfimminni tamanna angusarpaat, taakkulu meeqqanut siullernut naleqqiullutik ukiunik 1 ½-nik kingusinnerupput. Eksponentielimik ineriartorneq skemat ukioqatigiiaanut agguarneqarnerinik pissuteqarsinnaavoq, utoqqaanernimi qaammatit 16-it aallarniutigineqarput, tamannalu inernernut sunniuteqaratarsinnaavoq. Qallunaalli CDI-mik misissuineranni meeqqat amerlanerit 16-inik qaammateqalernerminni aatsaat oqaasiliorsinnaalersarput (Bleses, m.fl., 2007:111).

Assiliaq. 10.8. Meeqqani tamani (8-nit 36-nut qaamm.) oqaaseqassutsip ineriartornera

Ineriartornerit inissisimaffii assitaliussap tulliani takuneqarsinnaapput, grafimilu siullermi percentiilimi ataatsimi kurvit assigiinngitsut takuneqarsinnaallutik.

Assiliaq 10.9. Tamani (8-nit 36-nut qaamm.) oqaaseqassutsip ineriartornerisa kurvii

Kurvini assigiinngitsuni meeqqamit meeqqamut oqaaseqassutsip ineriartornera annertuumik nikingavoq, tamannalu percentiilit akunnerisa siammasinnerisigut takuneqarsinnaavoq. Meeqqat 75 procentimik 90 procentimillu angusaqarnerpaat 8-10-nik qaammateqaliinnarlutik oqallattaalersarput. Ataatsimik ukioqalerfimminni malunnaatilimmik oqaatsimikkut ineriartulersarput, aappiiffissamillu tungaanut ineriartortarlutik, tassani kurvi qummuinnaq ingerlariarluni uniimivoq misiligutillu ajornannginnerpaaffia qanillatornerqalerluni. Meeqqat 50 percentilinnik angusallit arrinnerusumik ineriartortarput, taakkulu aalaakkaasumik ineriartortarput. Aatsaat 33-nik qaammateqalerfimminni ineriartornerat qaffattarpoq.

Kingullit 25 procentimik aamma 10 procentimik angusallit, taamallu kvartilip naqqaniittut allanut naleqqi-

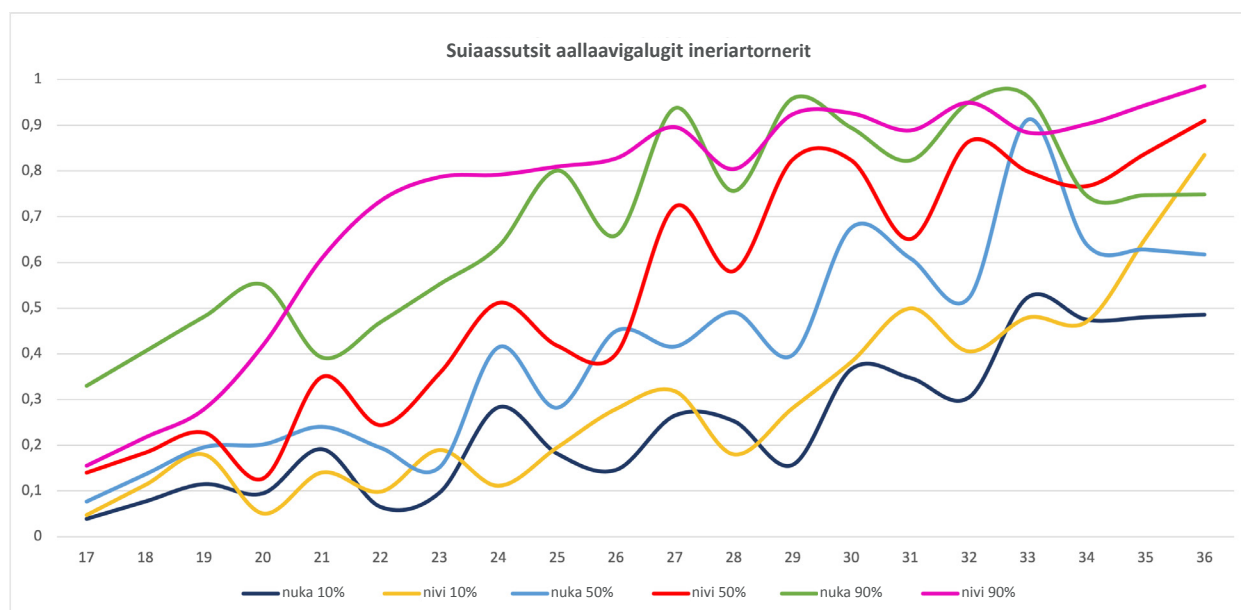
ullutik arriitsuaqqamik ineriartortarput, ataatsimillu ukioqalerfimminni oqaaseqassusaat arriitsumik qaffak-kiartulersarpoq, aatsaallu 30-nik qaammateqalerfimminni sukkatsittarlutik.

Kingulliit annikinnerpaamik angusaqaraluarlutik ineriartornerisa kurvii qaffariartortarput, meeqqallu 25 procentimik angusallit 30-nik qaammateqalerfimminni tassangaannaq ineriartulersarput, meeqqallu qeqqata nalaani (50 procentit) inissisimasut angusarlugit. Meeqqat 10 procentimik angusallit allanut naleqqiullutik, aamma 25 procentimik angusalinnut naleqqiullutik, ineriartornerat tusiapittarpoq, taakkumi 25 pct.-imik angusallit ersarissumik 30-nik qaammateqalerfimminni 10 pct.-imik angusallit qaangertaramikkit. Meeqqat 10 procenti ataallugu angusallit eqqumaffiginissaat pissusissamisuuksaaq, pingasunimmi ukiullit pisinnaasaasa pingajoraruterutaannaat anguaat.

Suiaassutsini ineriartornerit isikkui pingaernerit

Assiliaq 10.10-mi niviarsiaqqat nukappiaqqallu utoqqaanerulaat (16-iniit 36-nut qaamm.) oqaaseqassusaat procentinngorlugit kisinnerisigut assigiinngissusaat takuneqarsinnaavoq. Tassani annikinnerpaamik (10 procenti), qeqqani (50 procenti) annerpaamillu (90 procenti) angusallit oqaatsimikkut ineriartornerisa inissimaffii assigiinngitsut takutinneqassapput. Meeqqamiit meeqqamut nikingassutit annertuuttaq takuneqarsinnaapput, tassanilu qaffasinnerpaamik annikinnerpaamillu angusallit akornanni assigiinngissutaasut takuneqarsinnaapput, nikerarnerillu peqataasut amerlannginnerannik pissuteqarput. Taakkuli isiginianngikkaanni grafimi niviarsiaqqat (titarneq orange, aappaluttoq tunguusarlu) oqaatsimikkut sukkanermik ineriartornerat takuneqarsinnaavoq. Annerpaamik angusalinni (90 procentit) niviarsiaqqat 20-nik qaammateqalerfimminni nukappiaqqat 30 procentimik qaangertarpaat. Niviarsiaqqat taakku 24-26-t missaani qaammateqarlutik misilugitit oqigivallaalertarpaat (misilugitit ajornanngippallaalerlutik). Meeqqanissaaq 50 procentinik angusalinni tamanna takuneqarsinnaavoq. Niviarsiaqqat 17-inik qaammateqalerfimminni nukappiaqqanit angusaqarnerusarput, 27-nillu qaammateqarlutik 30 procenti tikillugu annertunermik angusaqartarlutik. Imaanngilaq nukappiaqqat oqaaseqassutsimikkut ineriartornerat unittoq, ukioqatigiinili taakkunani peqataasut ikippallaarnerat pissutaavoq, taamaattumik grafit atuarnerini tamanna annertunerusumik isiginiarneqassanngilaq. Annikinnerpaamik angusallit (10 procenti) pingatsiinissamik tungaanut angusaat assigiinngajapput, niviarsiaqqalli pingatsiinermik nalaanni oqaaseqassusaat annertuumik qaffariartarpoq. Assilissami takuneqarsinnaavoq nukappiaqqat oqaatsimikkut ineriartornerat agguaqatigiisillugu niviarsiaqqanut naleqqiullutik arriinnerusarput. Tamanna nunani allani aamma takuneqartarpoq, niviarsiaqqat oqaatsimikkut pisinnaasaat nukappiaqqanit pitsaanerusarput.

Ass. 10.10. Suiaassutsini ineriartornerit isikkui pingaernerit 10-mik, 50-imik 90-inillu percentiillit

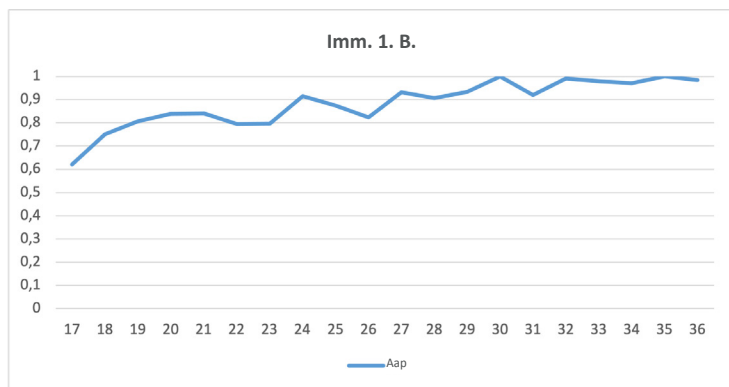

Oqaasilerisinnaanerup ineriartornerisa isikkui pingaarnertit

Assilissani tulliuuttuni meeqqat utoqqaanerulaat (16-init 36-nut qaamm.) oqaasilerisinnaassutsimikkut ineriartorneri pingaarnertit takutinneqassapput. Skemat taakku marluk isikkumikkut ilutsimikkullu assigiipput, meeqqanulli 16-nit 36-nut qaammatilinnut skemat tulluarsarneqarput. Taakkunani immikkoortoq II meeqqat oqaasilerisinnaanerinnaq tunngavoq. Tulliuuttumi oqaasilerisinnaanermi immikkoortoq marlungorlugu grafingortinnera takutinneqassaaq. Grafimi ataatsimi meeqqat tamarmik nalinginnaasumik ineriartornerat takutinneqarpoq, grafillu aappaani percentiilik angusat immikkoortillugit takutinneqarput, tassani meeqqat angusaat assigiinngitsut meeqqat pisinnaasaasa assigiinnginnernik takutitsipput.

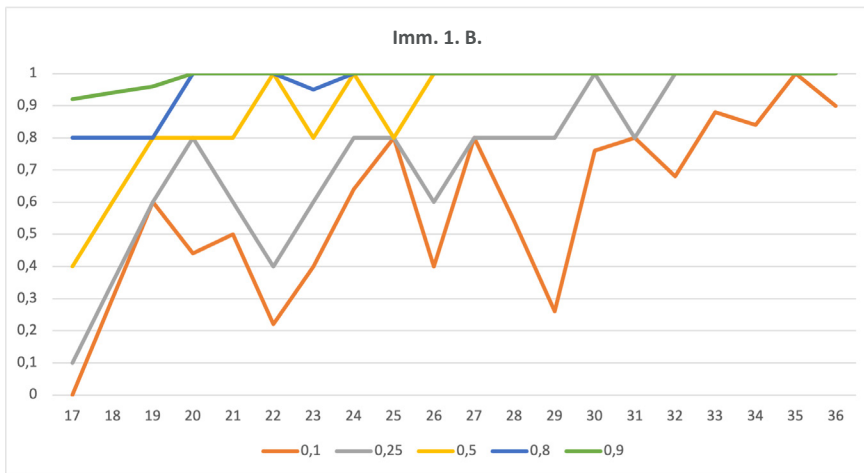
Imm. 1B *Meeqqat oqaatsit qanoq atortarneraat*-ni apeqqutit tallimat "aappimik" "naamimilluunniit" akisasartaqarput. Immikkoortumi tassani meeqqat pereersunik pisusanilluunniit oqaatiginnissinnaanerat, meeqqallu inunnik inimeeqatiminnik inimeeqatiginngisaminnilluunniit oqaatiginnissinnaanerat takuniarneqarput. Assilissami siullermi (10.11) meeqqat 17-inik qaammataannaqarlutik taakkunannga oqaatiginnissinnaanerat procentingorlugu 60-t qaangilaaqqavaat, misiligutillu ajornanngippallaarfisik tikittarpaat meeqqat 30-nik qaammateqalerfiisa nalaani, tassani erserpoq meeqqat tamarmik taamak oqaatiginnissinnaanerat.

Ass. 10.11. Meeqqat oqaatsit qanoq atortarneraat (apeqq. 5-t)

Assilissap tulliani (10.12) percentiilit 10-mut, 25-mut, 50-mut, 75-mut 90-mullu agguarneqarput, taakkunanilu meeqqat oqaatsimikkut ineriartornerisa killiiffii assigiinngitsut takuneqarsinnaapput. Angusat agguartaarnerisa grafingortinnerini takuneqarsinnaavoq peqataasut akornanni nikinganerit, tamannalu oqaatsitigut ineriartornermissaaq takuneqarpoq. Meeqqat kvartiilini qaffasinnerusuniittut (50, 75 & 90) 20-23-t qaammateqaliinnarlutik taakkunannga oqaatiginnissinnaapput. Meeqqat angusakinnerpaat (10-25 procentit) allanut naleqqiullutik ineriartorneri arriinnerupput. Annikinnerpaamik angusallit (10 procentit) aatsaat pingatsiiffimmik nalaani ajornannginnerpaaffik angusarpaat. Grafimi meeqqat oqaasilerisinnaanerat allanut naleqqiulluni arriinnerusoq takuneqarsinnaavoq, aammali meeqqat 18-19-nik qaammateqaliinnarlutik attaveqariaatsit tamaasa piginnaasaqarfigilersarpaat.

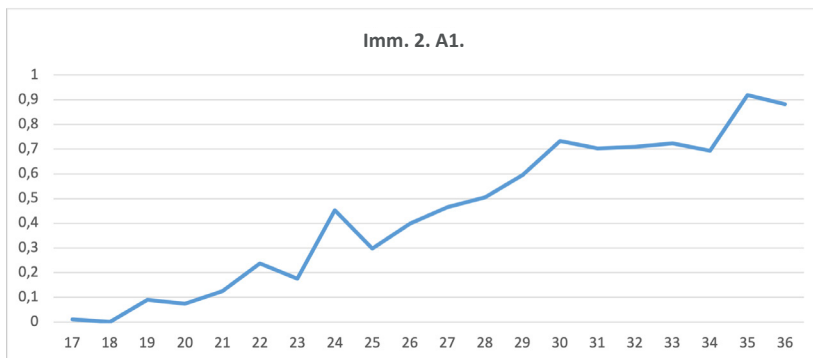
Ass. 10.12. Meeqqat oqaatsit qanoq atortarneraat (apeqq. 5-it) angusat percentilii aallaavigalugit immikkoortitat

Oqaasilerineq

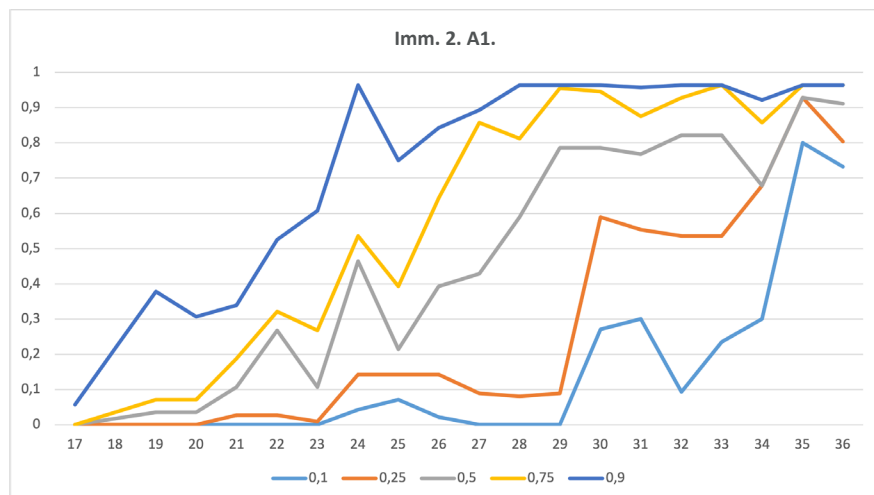
Uani meeqqat uiguutinik atuisinnaanerisa inernerit takutinneqassapput. Kingorna taggisini oqaluutinilu naanilersuisinnaanerit iserfigineqassaaq, naggataatigullu oqaatsit katitigaanerisa inernerit meeqqat oqaaseqatigiinnik qanoq ittut atuinerusarnerannik oqaluttuartut iserfigineqassapput.

Ass. 10.13. Uiguutinik atuinerup tamani ineriartornera

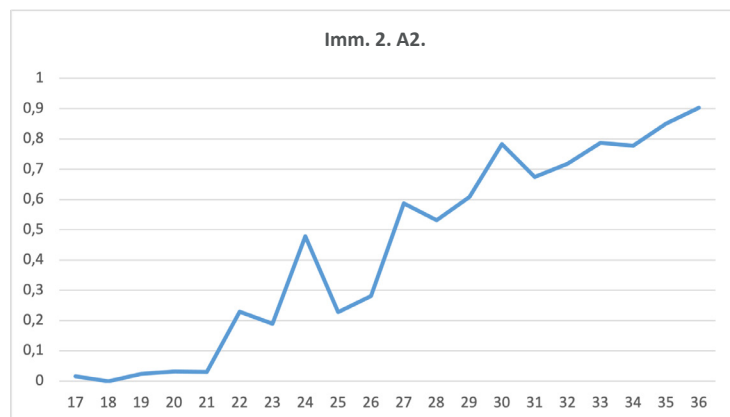
Assilissami 10.13-imi uiguutinik atuinerup ataatsimut ineriartornera takutinneqarpoq. Meeqqat 19-20-nik qaammateqalerfimminni ikkuttinnaat oqalunnerminni uiguusersuisarput (10 procenti ataappaa). Meeqqat marlunnik ukioqalerfimminni 40 procentiisa missaat uiguutinik atuisarput. Meeqqat pingatsiiffimmik na-laanni tamangajammik uiguutinik atuisarput (90 procentit).

Ass. 10.14. Uiguutinik atuinerup ineriartornera, angusat percentiili aallaavigalugit immikkoortitat (apeqq. 28-t)

Assilissami tulliuuttumi (10.14) ineriartornerup inissisimaffii assigiinngitsut takutinneqassapput. Angusat agguataarneri allani takuneqareersunut assingupput. Uanili assilissami kvartiiliinik qaffasinnerpaamik angusalinni (50, 75 & 90 procentit), kvartiilinilu appasinnerpaamik angusalinni (10-25 procentit) assigiinngissutaasut annertupput. Kvartiilini qaffasinnermiittut immikkuullaripput, sukkasuumik ineriartorput, aappiiffissamillu nalaanni ajornannginnerpaaffusoq nallertarlugu, tassa uiguutit tamakkingajallugit atortarpaat. Meeqqat 50 & 75-inik procentinik angusallit assigiingajammik ineriartortarput. Meeqqat kvartilini appasinnerusumiittut (10 & 25 procentit) ineriartornerat arriitsuaraasarpog, aatsaallu 29-nik qaammateqalerfiminni ineriartornerat sukkatsittarpoq, pingatsiiffimillu nalaanni allat angusarlugit.

Ass. 10.15. Uiguutinik tapertariinnik atuisarnerup ineriartornera (apeqq. 6-t)

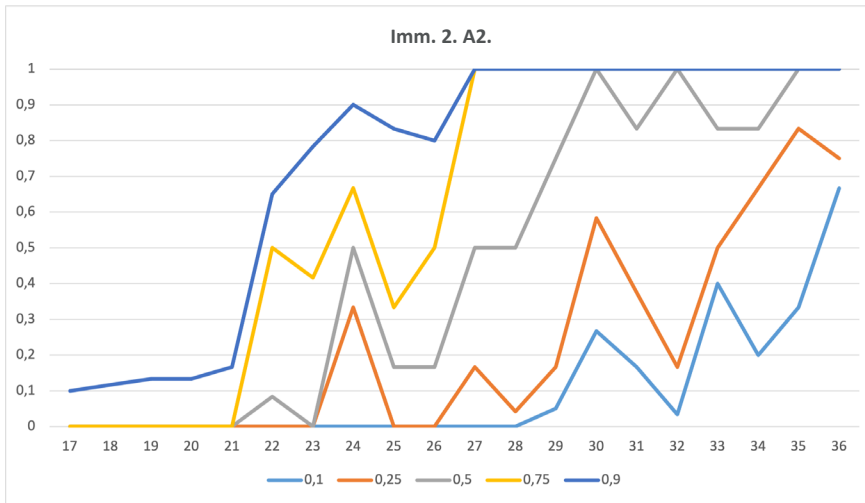

Grafimi (ass.10.15) takuneqarsinnaavoq meeqqat ikittuaqqat, tassa 20 procentii sinnilaarlugit, 22-nik qaammateqalerfiminni uiguutinik tapertariinnik atuisartut. Meeqqat affaasa missaat aappiiffimmik nalaanni uiguutinik tapertariinnik atuisarput. Meeqqat tamangajammik, tassa 90 procentii, pingatsiiffimmik nalaanni uiguutinik tapertariinnik atuisarput.

Grafip tulliani (ass. 10.16) ineriartornerit assigiinngitsunik isikkullit takuneqarsinnaapput. Meeqqani tamaginni annertuumik ineriartortoqarpoq, assigiinngissutaasullu meeqqat ukiuinniipput. Meeqqat 90 procentimik angusallitaaq allanut naleqqiullutik sukkannerusumik ineriartortarput, 21-nillu qaammateqalerfiminni annertuumik ineriartulersarnerat takuneqarsinnaalluni. Aappiiffissamik nalaanni ajornannginnerpaaffusoq angusarpaat. Meeqqat 75 procentimik angusallit malinnaapput, 26-nillu qaammateqalernerminni ajornannginnerpaaffusoq angusarlugu. Meeqqat qeqqani inissisimasut (50 procentit) aatsaat aappeereernerminni uiguutit tapertariit atulertarpaat, tamassumalu kingorna ineriartornerat sukkatsittarpoq 30-nillu qaammateqalerfiminni ajornannginnerpaaffusoq nallertarlugu. Meeqqat appasinnerpaamik angusallit

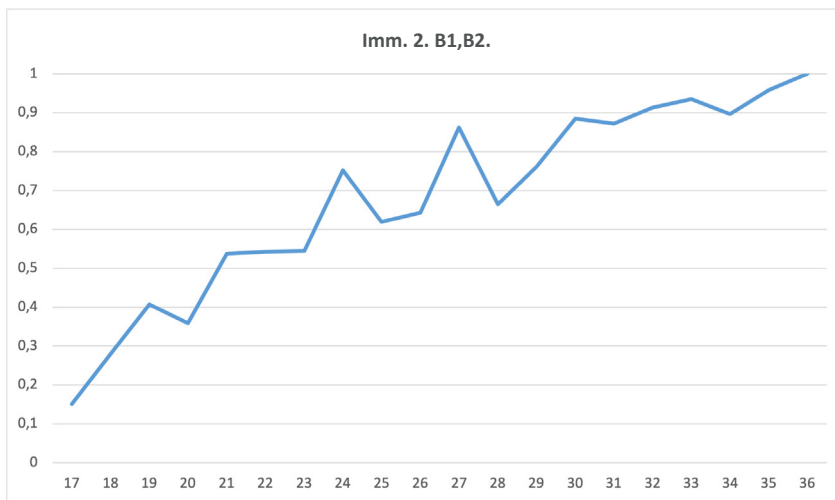
(10 & 25 procentit) aatsaat 30-nik qaammateqalerfimminni uiguutinik tapertariinnik atuilersarput, pingatsiinnissamillu tungaanut 70 procentii ineriartortarlutik.

Ass. 10.16. Uiguutinik tapertariinnik atuisarneq percentiilit tunngavigalugit kisitat (apeqq. 6-t)

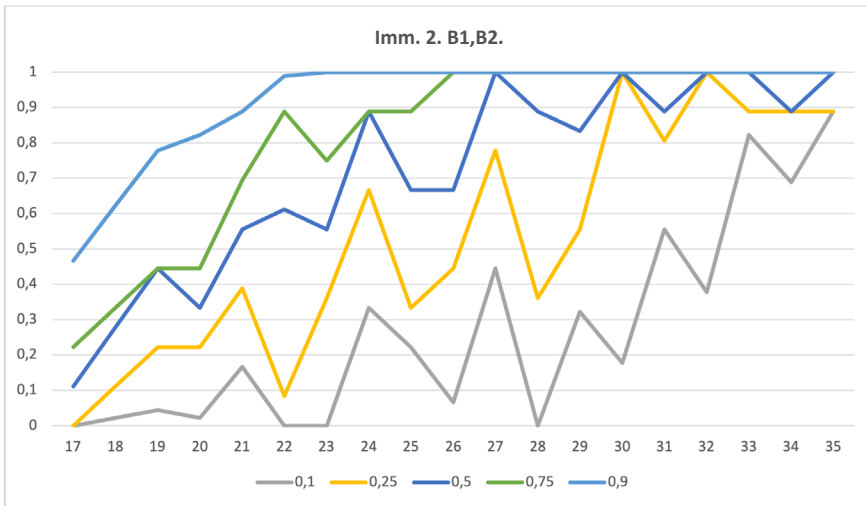
Assilissami tulliuuttumi (10.17) takuneqarsinnaavoq, meeqqat taggisinik naaniliisarnerat (kingulleqqiutit), qassiussusersiutit piginnittorsiutillu), taakkumi misissuinermi ilaatinneqarput. Siullermik meeqqat ataatsimut ineriartortarnerat takutinneqassaaq, kingornalu percentiilnik angusat tunngavigalugit ineriartornerit assigiinngitsut takutinneqassapput.

Ass. 10.17. Taggisinik naaniliisarnerat ataatsimut ineriartorneri (apeqq. 9-t)

Grafimi (ass. 10.17) takuneqarsinnaavoq meeqqat amerlanngitsunnguit, tassa 20 procentii ataallugit 17-inik qaammateqalerfimminni taakkunannga naaniliisartut. Aalaakkaasumik ineriartortoqarpoq, meeqqallu affaat aappiiffissamik nalaanni taakkunannga naanilersuisarput, meeqqallu tamarmik pingatsiiffimminni taakkunannga naanilersuisarput.

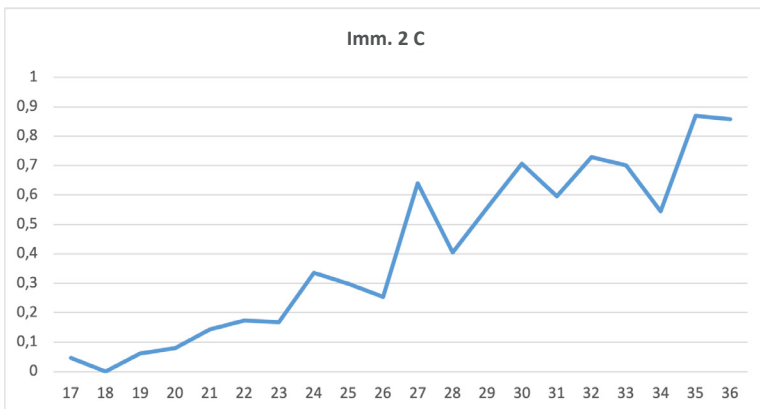
Ass.10.18. Taggisinik naaniliisarnerit percentiilit tunngavigalugit kisitat (apeqq. 9-t)

Assilissami 10.18-mi meeqqat oqaasilerisinnaanerisa ineriartornerat takuneqarsinnaavoq. Meeqqat amerlanerit 19-nik qaammateqalerfimminni ineriartulersarput (25, 50, 75 & 90 procentit), meeqqalli appasissunik angusallit (10 procentit) aatsaat aappiiffissamik nalaani atuilersarput. Taakku aatsaat pingatsiiffissamik nalaanni ajornannginnerpaaffiusoq nallertarpaat.

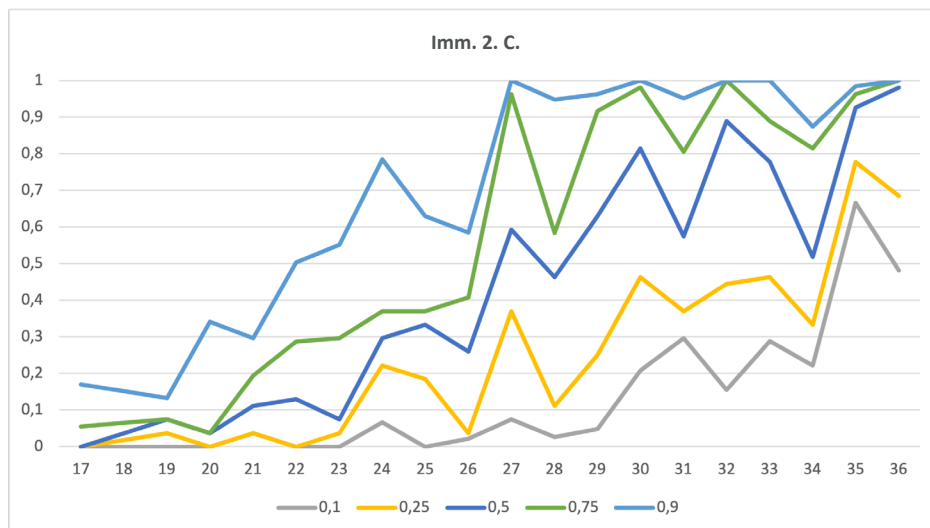
Assilissani tulluuttuni meeqqat oqaluutinik atuinerikkut ineriartornerat takutinneqassapput.

Ass. 10.19. Tamani oqaluutinik naanilersuinerup ineriartornera

Assiliaq 10.19-imi 17-init 23-nut qaammatillit arriitsumik ineriartorput, meeqqammi amerlanngitsut, tassa meeqqat marlunnik ukioqarnermik nalaanni 20 procentit ataallugit oqaluutit taakku 30 procentiisa missaat atortarpaat. 26-nik qaammateqalerfimmik nalaanni tassanngaannaq ineriartulerput, tassami meeqqat 60 procentii sinnerlugit taakkunanga atuisinnaalersimapput. Meeqqat pingatsiiffimmik nalaanni taakku taamaasa atorpaat.

Ass. 10.20. Oqaluutunik naanilersuineq, percentiilit aallaavigalugit immikkoortitikkat (apeqq. 26-t)

Grafip tulliani (nr.10.20) ineriartornerit assigiinngitsut takutinneqarneri siuliani angusanut agguataakkanut takoreersimasanut assingupput. Uanili assilissami meeqqat qaffasinnerpaat kvartiilillit (75-90 pct). appasin-nerpaamillu kvartiilillit (10-25 pct.) assigiinngissutaat takuneqarsinnaalluarpoq. Meeqqat qaffasinnerpaa- mik angusallit (75-90 pct.) 30 pct.-iisa oqaluutit qaammatinik 21-22-eqarnerminni atulertarpaat. Meeqqal- li 25 pct.-imik angusallit 30 pct.-iisa 28-inik qaammateqalernerminni oqaluutit taakku atulertarpaat. Appa- sinnerpaamik angusallit (10 pct.) 30 pct.-iisa aatsaat 32-inik qaammateqalernerminni atorsinnaalertarpaat pingatsiinerminnilu allat angusaat anguneq ajorpaat, naak meeqqat 60 pct.-iisa pingatsiinerminni pisin- naasaraluaat.

Katiterisinnaanerup immikkoortua - oqaaseqatigiit

Misissuinermi uani MLU-p oqaatsit nalinganik suliaqarnera qiviarpaput, taakku meeqqat oqaatsimikkut pi- ginnaasaannik killilersuipput. Taamaattumik 16-init 36-nut qaammatilinnut skemat "oqaaseqatigiit illugiit" oqaatigineqartut 1-4 morfemiisa katitigaalluarneri malillugit assigiinngissusilerpagut, taamaalillutalu mor- femit stadiai 1-4/5 pilersillutigit.

Morfemit katitigaalluarnerat pillugu pisumik assersuuteqartoqartarpoq, tassani akissutissat 3-4-nik pe- riarfissaqartarput. Angajoqqaat meeqqamik oqaaseqatigiit atukulanerusaat, taakkunungaluunniit assi- ngusut krydsilertarpaat. Assersuummi tulluuttumi oqaaseqatigiit / morfemit ilusaasa katiternerit takutinne- qarput.

1. Nuka nerriviup qaaniittumik tiguniagaqarpoq.

Aperivat: "Nuka, suna tiguniarpiuk?"

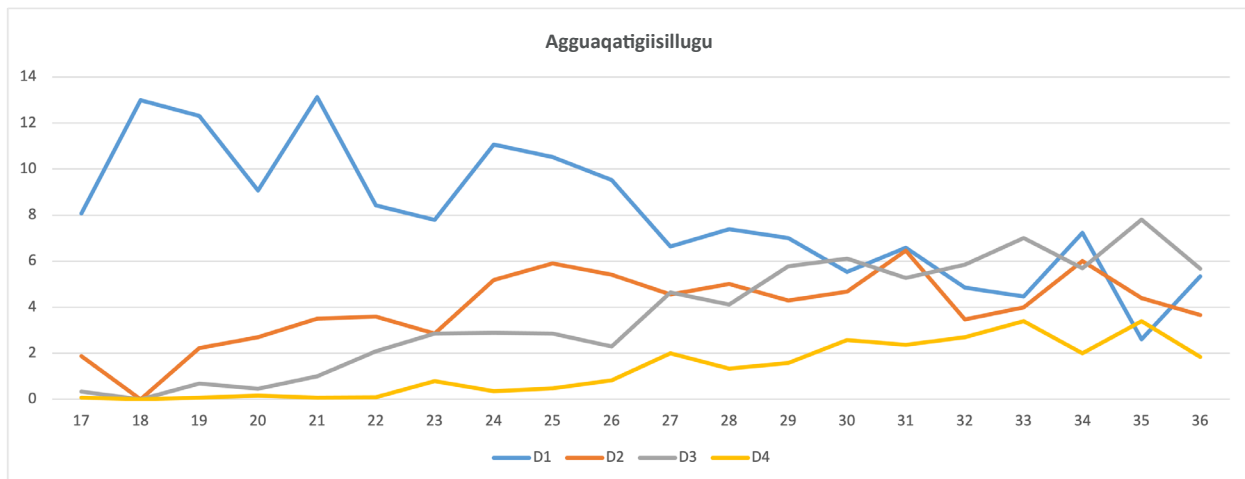
Ima akivoq:

- Una (morfemi ataaseq)
- Nuka pii (morfemit marluk)
- Nukap pii (morfemit pingasut, tassani taggit -p-mik naanilerneqarpoq)
- Una atussavara (morfemit sisamat uiguut -ssa- atorneqarpoq)

Assilissami 10.21-mi percentilimik angusat katiterisinnaanerup agguaqatigiisinnerisigut angusat tunnga- vigalugit morfemit stadiaannut 1-4/5-mut inissinneqartarput. Titarnerup D1-p (tungujortoq) takutipppaa

meeqqat amerlanerit 30-nik qaammateqalerfissamik tungaannut morfemit stadiaanni 1-2-miittartut, utoqqaliartornerminnilu oqaatsinik 1-2-nik morfemitalinnik atuisarnerat appariartortarpoq. Tamanna pissusis-samisoorpoq, meeccaammii utoqqaliartornerit ilutigalugu oqaatigisaasa morfemita amerliartortarput, taamaattumik grafimi titarneq appariartorpoq. Morfemini stadiat allat takkutikulannigillat ineriartornerallu arriitsumik ingerlasarpoq. Oqaatsit 2-3-nik morfemitalit (D2 orangia) meeqqat 17-inik qaammateqalerfii ineriartulerpoq meeqqat 25-nik qaammateqalerfii tikillugit, tassanngaanniillu appariartulerluni. Oqaatsit katitigaalluarnerusut 4-5-inik morfemitaqarput (D4 sungaartoq) meeqqallu 23-nik qaammatiliiffiata nalaani aatsaat takkupperpoq, arriitsumillu ineriartorluni.

Ass. 10.21. Morfeminik katiterisinnaaneq morfemit stadianut 1-4/5 inissitat, angusat agguaqatigiisinne-risigut percentilinnigortitat

Tabelit naleqqiiffusut

Tabelit naleqqiiffusut skemani oqaasertussutsimeersut ataatsimut angusanit (oqaatsini misiligutaasut misissornerini angusat tamakkerlugit) kisinneqarput (Imm. I-mi 8-nit 16-nut qaamm. immikkoortuanit C-mit aamma Imm. II-mi 16-init 36-nut qaamm. immikkoortuannit A-mit). Angusat inernerinik kisitsineq ajornaatsunnguvoq. Angajoqqaat skemanik immersuisarput, pingaarporlu meeqqat inuua, ullorlu immer-suivimmu allannissaat, taamaaliornikkut meeqqap ukiui kisinneqarsinnalissammata. Meeqqani 8-nit 16-inut qaammatilinni immikkoortumi oqaaseqassusermi *paasivaa* (meeqqap isaatitsinera) aamma *paasivaa oqaatigisinnaallugulu* (meeqqap oqaatsinik atuinera) angusat ataatsimut kisinneqartarput. Meeqqani 16-init 36-nut qaammatilinni *oqarpoq*-mi (oqaatsinik atuinera) oqaatsit tamarmik katinneqartarput. Meeqqanut utoqqaanerusunut (16-nit 36-nut qaamm.) uiguutinut tabelit naleqqiiffissat aamma suliarineqarput (Imm. II-mi imm. A1).

Tabelinut naleqqiiffusussanut oqaaseqaatit

Ulluinnarni sulinermi tabelit naleqqiiffusut atorineqarsinnaapput, saniatigullu ilisimatusaatitut atorsinnaalutik. Rasch Modeli atorlugu oqaatsit misiligutit misissorineqarnikuupput, taamaallutillu paasissutissat tamarmik angusanut tamarmiusunut katersorneqarput. Misiligutit ataasiakkaat isigigaanni "aallertoqarsinnaajunnaarpoq". Misiligutit oqaatsinik naliliinermit ataasiarluni atorineqarsinnaavoq, imaluunniit angajoqqaat sulisulluunniit piffissap ingerlanerani meeqqap ataatsip oqaatsimigut ineriartornera takuniarsinnaavaat. Meeqqat oqaatsinik pisinnaasaasa ilaat aamma takuniarneqarsinnaapput, imaluunniit meeqqat oqaatsimikkut ineriartorneranut tunngatillugu arlaannik pasitsaassaqaraanni atorineqarsinnaallutik (takuuk tamatumunnga immikkoortoq).

Meeqqanut tamanut naleqqiiffiupput. Suiaassuseq aallaavigalugu naleqqiiffiusunik sanasoqanngilaq, misissuinermit suiaassutsimut tunngasut assigiinngitsumik ineriartortarneri takuneqarsinnaagaluarput, sannasagaannili paasissutissat taakkununnga tunngasut annikippallaarput. Aammali meeqqat angusakinnerpaat (10 procentit) pingatsiinissamik tunngaannut assigiinngissuteqanngillat, taakkuuppullu uani misissuinermit siunertarineqartut. Pingaarporli nivarsiaqqat nukappiaqqallu oqaasertussusiisa assigiinnginneri eqqumaffigissallugit. Misissuinerit amerlasuut takutippaat nukappiaqqat agguaqatigiisillugu nivarsiaqqanin arriinnerusumik oqaatsimikkut ineriartortartut. Misissuinermit aamma tamanna takuneqarpoq, eqimattami ilaanni 30 procentusarpoq.

Tabelit naleqqiiffusussat nalorninaataat

Naleqqiiffusut kalaallit meerartaasa nalinginnaasumik oqaatsimikkut ineriartortarnerinik tunngaveqarput. Peqataasulli ikinneri pissutigalugit meeqqani ataasiakkaanni assigiinngissutaasut annertuut takuneqarsinnaapput. Assersuutigalugu meeqqani qaammatinik 18-nilinni peqataasoq ataasiinnaammat innersuussinerit malillugit ukioqatiminit illuartinneqarpoq. 35-nik aamma 36-nik qaammatillit taamaallaat 5-6-iupput, tamannalu kisitsisitigut annertuumik nalorninarsititsivoq. Taamaammat paasissutissat katersorneqartut qaammatimikkut percentilimikkulluunniit qanippallaartillugit pissusissamisuunngitsut takkuttarsinnaapput. Meeqqani minnerusuni tamanna malunnarnerpaavoq, oqaaserpannguimmi angusanik percentiiliusunik nikingatitsilertarput.

Taamaattumik meeqqap misilinneqartup angusai ukiuisa qanittuini angusaasunut qiviartarnissaq inner-suupparput, taamaaliornikkut meeqqap pisinnaasai tamatigoornerusut paasineqarsinnaapput. Pitsaasaarlu meeqqap taassuma oqaasii nakkutigineqartartuuppata, imaluunniit misiligutit allat atorlugit meeqqap oqaatsimigut ineriartornera misilissinnaagaanni. Taamaaliornikkut meeqqap oqaatsimigut ineriartornera

tunngaveqarluartumik nalilernerqassaaq. Oqaaseqassuseq uuttoruminaatsuvoq, meearlu oqaatsit allattorsimaffiniinngitsunik oqaatsinik allanik pisinnaasaqarsinnaavoq.

Taamaattorli oqaatigisariaqarpoq oqaatsit allattorsimaffiat paasissutissanik katersanik ilisimatusarnikkullu tunngavilimmik suliaamat, tutsuiginassutsinilu pissutigalugu oqaatsini assigiinngitsorpasuarini atornerqartarmat. Taassuma saniatigut atorsinnaassuseqalernissaa anguniarlugu peqqissaartumik sulisoqarpoq, naleqqiiffiusumillu misissuinermi misissukat akornanni annertuumik ataqatigiissoqarnera takuneqarsinnaavoq, taamaakkamilu tutsuiginassuseqarluni, ingammik meeqqat utoqqaanerulaat skemaanni (16-init 36-nut qaam.) tamanna takuneqarsinnaavoq. Paasissutissat tabeliniittut kisitsisaasa alliarturnerini tamanna aamma takuneqarsinnaavoq.

Meeqqanut oqaatsimikkut kinguarsimasunut tabelit naleqqiiffusut sanilliuneri

Tabelit naleqqiiffusut meeqqanut oqaatsimikkut aporfilinnut, imaluunniit oqaatsimikkut ajornartorsiutilittut pasitsaassanut atornerqassappata maluginninniutip percentilimik angusap 10 procentiunissaa inner-suussutigaarput. Assilissani siuliani sammineqartuni (ass. 10.8 & 10.9) meeqqat 10 procenti ataallugu angusallit pingatsiiffimmi nalaanni oqaaseqassutsimikkut ineriartornerat allanut naleqqiullugu arriinnerusarpoq. Meeraq taakkununga 5-10 procentinut ilaaguni, tassa angusai annikippata, taava oqaatsimigut ineriartornera kingusissaaq imaluunniit oqaatsimigut ajornartorsiuteqassaaq. Pingaaruteqarporli kisitsisinik mianersuussinissaaq, meearmi oqaatsimigut ineriartornermini piffissamik annertunermik pisariaqartitsisinnaavoq, kingornalu ajunngitsumik ineriartorluni. Sivitsortsortumillu meeqqap angusai appasittuarpat pasitsaassineq pissusissamisuusaaq.

Misissuinerit ilaanni oqaatsit pisinnaasat amerlassusaat tunngavigalugit, tassa meeraq 50-it inorlugit oqaaseqarpat, imaluunniit aappiiffissami nalaanni oqaatsit marluk atorlugit oqaaseqatigiiliorsinnaanngippat sukumiinerusumik misissorneqarnissaa aalajangiunneqartarpoq (Feldman, m.fl., 2005; Rescorla, 1989; 209, Rasmussen 2020:93).

Misissuinermi uani meeqqat marluk missaani ukioqarluni 10 procentinik ataallugilluunniit angusaqaraangamik oqaatsit 79-t oqaatigisinnaasarpaat, meeqqallu qaammataasa eqqaaniittut kisitsisit isiginiaraanni oqaatsit oqaatigisinnaasat 50-80-iupput.

Tabelit naleqqiiffusut atuarnissaat

Qalipaait aappaluttumit sungaartumut, sungaartumillu qorsummut sakkortusiartorput, taamaannerisa kisitsisitigut angusat erseqqissitippaat. Aappaluttumik qalipaaitillit tassaapput kisitsisit annikinnerit, sungaartumik qalipaaitillit qeqqani inissimapput, qorsummillu qalipaaitillit kisitsisaapput annertunerit. Oqaatigisinnaasat amerliartortillugit qalipaait allanngoriartortarput.

Tabelini tulluuttuni nallarissutut tulleriinnilersoqqapput meeqqat qaammataat malillugit percentilinngortitsinerit. Allermi meeqqat peqataasut qaammataat malillugit amerlassusaat takuneqarsinnaapput. Nappaarisumi inissimapput meeqqap percentiilimik angusai. Meeraq ataaseq tabelini kisitsisit maleqqissaarlugit angusaqartarnera qaqutigoorpoq, kisitsisillu marluk akornanniittunik angusaqarsinnaasarpaq. Taamaattorqartillugu kisitsisit eqqaaniittut qiviarneqartassapput, assersuutigalugu meeraq 14-inik qaammatilik 26-nik angusaqarpat, taava tulluassaaq kisitsit tassunga qanittoq, tassa 28 percentimillu angusaa 50 procentimiit-toq qiviassallugit.

Qaammatit/Percentil	8	9	10	11	12	13	14	15	16
5%	0	0	1	12	7	6	1	3	16
10%	0	0	1	12	8	7	5	4	19
15%	0	1	2	13	9	9	6	4	26
20%	0	3	3	13	11	14	8	6	30
25%	2	4	4	14	12	14	12	8	30
30%	3	4	4	14	13	16	13	11	31
35%	5	4	4	14	15	18	15	27	33
40%	5	5	4	15	17	19	17	30	34
45%	5	5	6	16	17	20	22	31	35
50%	6	6	9	18	18	21	28	38	40
55%	6	6	12	20	22	23	30	45	44
60%	7	6	17	22	26	25	32	47	47
65%	7	6	18	23	30	28	34	52	49
70%	8	6	19	24	35	31	38	54	49
75%	10	7	23	25	40	33	47	62	52
80%	14	7	25	26	43	33	55	69	57
85%	15	8	29	28	50	37	57	75	61
90%	15	10	67	32	53	43	71	81	64
95%	15	12	102	37	54	52	92	84	70
Meeqqat amerlas.	12	10	14	8	22	16	22	18	12

Tabelini tulluuttuni tabelit naleqqiiffiusut takuneqarsinnaapput. Naleqqiiffiusut tassaapput:

CDI- Kalaallisut Oqaatsit ussersuutillu 8-16 qaammatillit

- Paasinninnermi percentilimik angusat
- Oqaatsinik atuinnermi (oqaasertussuseq) percentilimik angusat

CDI-Kalaallisut Oqaatsit oqaaseqatigiillu 17-36 qaammatillit

- Oqaatsinik atuinnermi percentilimik angusat (oqaaseqassuseq)
- Uiguutinik katiterisinaanermi percentilinggorlugit angusat (Imm. 2, A1)

CDI-Kalaallisut Oqaatsit ussersuutilu 8-16 qaammatilinnut naleqqiiffittut tabelit

Tabel 10.6. Paasinnissinnaanermut naleqqiiffittut tabeli Imm. 1C (8-16 qaam.)

Qaammatit/Percentil	8	9	10	11	12	13	14	15	16
5%	9	3	8	28	15	35	8	17	60
10%	15	6	11	28	21	47	20	17	64
15%	18	12	16	29	49	48	26	20	68
20%	19	19	17	35	51	49	36	43	72
25%	20	22	20	41	57	53	67	77	76
30%	25	23	23	46	59	55	68	85	89
35%	35	23	30	50	64	58	70	90	110
40%	38	24	36	53	65	66	73	100	119
45%	39	25	42	57	66	67	87	111	123
50%	46	31	43	63	69	74	104	119	124
55%	53	36	43	69	77	85	110	124	124
60%	57	41	45	85	93	100	117	130	129
65%	61	46	71	108	100	108	121	132	132
70%	63	62	102	132	113	116	124	134	132
75%	68	84	109	142	125	124	138	135	138
80%	75	98	113	145	130	133	154	143	150
85%	81	103	116	149	133	137	177	152	156
90%	86	109	129	153	133	139	184	167	159
95%	99	119	147	157	147	158	192	193	166
Meeqqat amerlas.	12	10	14	8	22	16	22	18	12

Oqaatsinik paasinnissinnaaneq meeqqani 8-16-inik qaammatilinni 3-nit 193-inut annertusiartorpoq. Meeqqat akornanni meeqqamit meeqqamut piginnaasat aammattaaq annertuumik nikingasut takuneqarsinnaapput. Assersuutigalugu meeqqat qaammatinik qulingiluallit 10 pct. appasinnerusumilluunniit angusallit annerpaamik oqaatsinik arfinilinnik paasinnissinnaapput, meeqqalli taamatut ukiullit 50 pct.-inik angusallit oqaatsinik 46-t miss. paasinnissinnaapput, meeqqallu annerpaamik angusallit oqaatsit 80-it 100-llu akornanni paasisinnaavaat. Tabelimi kisitsit malillugit iniartortoqarnerusoq takuneqarsinnaavoq, soorlu qalipaatit oqimaatigikiannersumik qalipaaserneqarsimanerisut takuneqarsinnaasoq.

Tabel 10.7. Oqaatsinik atuisinnaanermut naleqqiiffittut tabeli Imm. 1C (8-16 qaam.)

Qaammatit/Percentil	8	9	10	11	12	13	14	15	16
5%	0	0	1	12	7	6	1	3	16
10%	0	0	1	12	8	7	5	4	19
15%	0	1	2	13	9	9	6	4	26
20%	0	3	3	13	11	14	8	6	30
25%	2	4	4	14	12	14	12	8	30
30%	3	4	4	14	13	16	13	11	31
35%	5	4	4	14	15	18	15	27	33
40%	5	5	4	15	17	19	17	30	34
45%	5	5	6	16	17	20	22	31	35
50%	6	6	9	18	18	21	28	38	40
55%	6	6	12	20	22	23	30	45	44
60%	7	6	17	22	26	25	32	47	47
65%	7	6	18	23	30	28	34	52	49
70%	8	6	19	24	35	31	38	54	49
75%	10	7	23	25	40	33	47	62	52
80%	14	7	25	26	43	33	55	69	57
85%	15	8	29	28	50	37	57	75	61
90%	15	10	67	32	53	43	71	81	64
95%	15	12	102	37	54	52	92	84	70
Meeqqat amerlas.	12	10	14	8	22	16	22	18	12

Meeqqat oqaatigisinnaasaat 0-mit 92-imut amerliartorput, ataaserli 95 pct.-imik angusalik immikkut allaanerussuteqarpoq. Meeraq qulinik qaammatilik 102-nik angusaqarpoq meeqqanilluunniit angajullernit oqaaseqarnerulluni.

Naleqqiiffittut tabelini takuneqarsinnaasutut oqaatsinik atuilnginnermi paasinnissinnaaneq siulliuvoq meeqqallu oqaatsinik oqaatiginnissinnaanermittit paasinnissaanerusarput. Meeraqqat 8-16-it akornanni qaammatillit oqaatsit pingasut 183-illu akornanni paasisinnaavaat. Meeqqallu 16-inik qaammatillit oqaatsit 60-it 166-illu akornanni paasisinnaavaat. Tamassuma takutippaa meeqqamit meeqqamut piginnaasatigut nikingasoqangaatsiartartoq.

Naatsorsuutigineqarsinnaasutut meeqqat amerlanngitsut arfineq pingasunik qaammateqarnerminni oqaatsinik oqarsinnaapput, tassa affaat oqaatsinik arfinilinnik oqarsinnaagamik. Annerpaanilli angusallit 15-inik oqarsinnaapput. Meeqqat affaat 11-inik qaammateqalernerminni 20-nik oqarsinnaapput, meeqqallu affaat 16-inik qaammateqalernerminni oqaatsinik 40-nik oqarsinnaapput. Taakkunanissaaq meeqqamit meeqqamut angusat nikingangaatsiarput, tassa appasinnerpaamik qaffasinnerpaamillu angusallit nikingassutaat annertummata. Tassa 10 pct.-imik angusallit oqaatsit taamaallaat 19-init oqaatigisinnaammatigit, 90 pct.-inilli angusallit 64-it oqaatigisinnaallugit, tassa oqaatsinik 45-inik nikingallutik.

CDI-Kalaallisut Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammatilinnut naleq-qiiffittut tabeli

Tabel 10.8. Oqaatsinik atuisinnaanermut naleqqiiffittut tabeli. Imm. 1A (16-36 qaam.)

Qaammatit/Percentil	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
5%	16	79	49	19	66	26	33	21	85	36	114	58	64	146	174	41	195	181	331	296
10%	22	79	65	27	76	33	48	79	95	57	115	93	94	164	203	87	246	219	344	346
15%	26	79	76	42	87	36	62	118	96	90	131	125	110	260	219	200	293	269	357	395
20%	29	79	82	54	97	43	70	125	107	131	146	150	128	314	257	244	311	313	370	445
25%	30	79	84	65	99	56	74	149	129	171	178	185	162	342	261	255	390	354	383	449
30%	32	79	92	75	104	79	75	203	149	181	210	243	217	361	273	271	465	370	385	453
35%	38	79	98	82	108	110	90	220	152	191	213	272	241	379	301	296	467	384	386	457
40%	45	79	99	85	108	119	107	222	165	199	215	282	270	419	311	341	474	392	388	461
45%	52	79	101	94	122	120	123	226	194	206	286	293	323	425	331	401	484	399	389	473
50%	58	79	105	105	133	123	137	240	211	220	357	299	339	441	357	468	499	406	391	485
55%	67	79	110	117	145	128	151	262	212	291	418	301	363	463	374	501	519	414	416	496
60%	71	79	115	136	161	160	166	275	216	311	478	315	456	476	380	525	530	424	442	508
65%	71	79	121	168	168	201	176	280	228	326	493	356	491	487	390	529	534	438	467	520
70%	72	79	129	223	176	266	182	290	248	353	508	363	502	499	422	533	544	453	493	532
75%	72	79	138	289	192	312	189	320	280	379	530	399	511	510	442	536	550	469	518	544
80%	75	79	146	291	224	335	298	326	376	435	551	425	528	521	458	553	553	483	524	556
85%	84	79	158	295	236	351	457	401	412	468	552	455	548	535	495	566	553	497	530	560
90%	144	79	178	302	242	365	467	471	505	500	553	479	549	549	515	571	555	512	536	565
95%	189	79	328	362	295	437	482	519	516	529	560	486	550	554	535	573	559	539	542	569
Meeqqat amerlas.	15	1	13	13	16	12	14	17	21	17	11	18	14	19	22	13	15	13	5	6

Meeqqanut 17-init 36-inut qaammatilinnut oqaatsinik atuisinnaanermut naleqqiiffittut tabeli malunnaatimlimmik ineriartorpoq naleqqiiffittullu tabelimut 8-16-inut qaammatilinnootumit oqaasertussutimut tulle-riissaagaanerusumik ineriartornermik takutitsilluni.

Siuliini 8-16-inik qaammatilinnut naleqqiiffittut tabelini takuarput, meeqqat affaat 16-inik qaammateqarnerminni oqaatsit 40-it missaat oqaatigisinnaagaat. 17-36-it akornanni qaammatilinni tassanngaannaq ineriartorneqalerpoq, pingaartumik 19-inik qaammateqalernerminni, tassa meeqqat affaasa oqaatsit 100-t sinerlugit oqaatigisinnaammattigit naggataatigullu pingatsiinerminni nalaanni 485-it pisinnaalerlugit. Taamaattorli meeqqat 10 pct.-inik 90 pct.-inillu angusallit assigiinngissuteqartorujussuupput. Meeqqat appasinnerpaamik angusallit taamaallaat oqaatsit 16-it 22-llu qaammatinik 17-eqarnerminni oqaatigisinnaavaat, 90 pct.-ili qaangerlugu angusallit oqaatsit 144-t 189-illu oqaatigisinnaavaat. Tamanna ukioqqortusiartornermi annertusiartorpasippoq, tassa meeqqat 10 pct.-imik angusallit marluk missaanni ukioqarnerminni oqaatsit 79-it pisinnaammattigit. 90 pct.-imilli angusallit 467-it oqaatigisinnaallugit, tassa 388-inik nikingallutik. Nikingassut pingasut missaanni ukioqarnermi annikillilaarpoq, tassa oqaatsit 219-it taamaallaat appasinnerpaamik (10 pct.) qaffasinnerpaamillu (90 pct.) angusallit nikingassutigimattigit. Meeqqat 50 pct.-imik angusallit 17-inik qaammateqarnerminni oqaatsit 58-it pisinnaavaat marlunnillu ukioqarnerminni oqaatsit 240-t pisinnaallugit. Pingasunik ukioqarnermi 485-it pisinnaavaat.

Uiguutinik katiterisinnaanermut naleqqiiffittut tabeli Imm. 2. A1

Uiguutit katiterisutiginetartut 28-it (atorneqarnerpaat) misissuineranut uunga atorneqarput. Uiguutit kitaamiusortut 400-500 missaaniipput nagguimmut / sorlammut katiguttartut (Fortescue, 1985; Trondhjem, 2008). Fortescue (1985) isumaqarpoq, meeqqap oqaatsimigut ineriartornermini uiggiussisarnerup tunngavii paasigaangamigut siuniissami oqaatsitigut ineriartornera tassaaginnangajalersartuq uiguutinik amerlanerusunik pigiliussiartorneq, tassa nagguissuinerminni (morfologimi) oqaaseqatigiilerinermiluunniit malitassanik nutaanik pigiliussiartorpallaarani. Naak uiguutit oqaatsitulli kisimiissinnaasutut isigisassaanngikkaluartut isummamikkulli oqaatsitut isigineqarsinnaapput. Qallunaatummi nutseraanni oqaatsitut isapput, ass. -*araq* qall. "lille" isumagissavaa taamatullu -*ssa* qall. "skal" isumagissallugu il.il. Taamaattumik matumani misissuinerminni immikkut taakkununga naleqqiiffissatut tabeliliorpugut.

Tabel 10.9. Uiguutitut katiterissutigineqartunut naleqqiiffittut tabeli Imm. 2. A1. (16-36 qaam.)

Qaammatit/Percentil	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
5%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	8	0	2	7	21	20
10%	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	8	8	3	7	8	22	21
15%	0	0	0	0	0	0	0	3	2	1	1	0	0	12	12	10	12	13	24	21
20%	0	0	0	0	0	0	0	4	3	2	1	0	1	15	13	14	13	16	25	22
25%	0	0	0	0	1	1	0	4	4	4	3	2	3	17	16	15	15	19	26	23
30%	0	0	0	0	1	2	1	7	4	5	4	6	6	18	18	17	18	19	26	23
35%	0	0	0	0	1	4	1	10	5	5	8	9	12	18	19	18	20	19	26	24
40%	0	0	1	0	1	6	1	11	5	7	11	10	17	19	20	20	21	19	26	24
45%	0	0	1	0	3	7	2	11	6	10	12	12	20	21	20	21	22	19	26	25
50%	0	0	1	1	3	8	3	13	6	11	12	17	22	22	22	23	23	19	26	26
55%	0	0	1	1	3	8	4	14	8	12	14	20	23	24	22	25	23	20	26	26
60%	0	0	1	1	4	8	4	14	8	14	16	21	25	26	23	26	24	21	26	27
65%	0	0	2	2	4	8	5	14	9	15	20	21	26	26	23	26	25	22	27	27
70%	0	0	2	2	5	8	6	15	10	16	23	22	26	26	23	26	27	23	27	27
75%	0	0	2	2	5	9	8	15	11	18	24	23	27	27	25	26	27	24	27	27
80%	0	0	4	3	6	11	9	24	13	21	25	25	27	27	25	27	27	25	27	27
85%	1	0	6	4	8	13	11	27	14	22	25	26	27	27	25	27	27	25	27	27
90%	2	0	11	9	10	15	17	27	21	24	25	27	27	27	27	27	27	26	27	27
95%	3	0	16	14	13	18	22	27	27	26	26	27	27	27	27	27	27	26	27	27
Meeqqat amerlas.	15	1	13	13	16	12	14	17	21	17	11	18	14	19	22	13	15	13	5	6

Tabelini takuneqarsinnaasutut meeqqani qaffasinnerpaamik angusalinni uiguutit atuneq qaammatinik 19-ineqarnerannili aallartikkiartuaalereerpoq. Aatsaat marluk missaanni ukioqalernerminni amerlanerit uiguutit affaasa missaat (13) atorsinnaalertarpaat. Kisianni meeqqat akornanni uiguutit atuneq siamma-seqaaq, apeqqutaalluni angusaat 10 pct.-iunersut imaluunniit 90 pct.-iunersut. Tassa 10 pct.-inik angusallit uiguut ataasiinnaq atorsinnaammassuk qaffasinnerpaanilli angusallit uiguutit tamangajaasa (27) atorsinnaagaat, taamaattumillu qaffasinnerpaanik angusallit akornanni angusat assigiinngissusaannik atortoq uuttuisinnaajunnaarpoq angusat qaffasippallaalernerit pissutaallutik.

Oqaatsit immikkuualuttui

Uani kapitalimi oqaatsit immikkuualuttui itinerusumik iserfigissavagut suullu kalaallit meerartaanni oqaatsit immikkuualuttui takkutiaartarnersut qulaajassallugit. Siullermik akineqarnerpaat qiviarneqassapput, tulliatut oqaatsini misissoqqissaakkat takutinneqassapput. Taakku oqaatsini katersaniittuupput "Assersuuti-ni- meeqqap oqaaseqatigiit takinerpaat pingasut kingullertut oqaatigisai" meeqqanut 16-36 qaammatilinnut skemami angajoqqaanit allattorneqarsimasut.

Oqaatsit siulliit 10-t

Uani immikkoortumi kalaallit meerartaasa oqaatsit sorliit siulliullugit paasisarneraat oqaatigigajuttagaallu oqaatsit siulliit 10-t 50-illu takunerisigut paasinarneqassapput. Akineqarnerpaat oqaatsinit atukulanerpaanit suliaapput. Akineqarnerpaat 10-t aallarniutitaapput.

Tabel 10.10. Ukioqatigiinni tamani oqaatsinut paasineqarnerpaanut oqaatigineqarnerpaanullu 10-nut takussutissiaq

	8-16 oqaatsit paasisartakkat	8-16 oqaatsit atorneqartartut	16-36 oqaatsit atorneqartartut
1	meeqqat / meeqqanut / meeqqani (meeqquerivik)	amaama	anaana
2	angerlarta / uagutsinnut	ataata	baaj-baaj
3	kunaat	avva / vaava / vavva	aamma (imaalioqqigig)
4	kigutigissaatit	apaapa / mamma	ataata
5	takuuk / haarmi / qivi	anaana	aataa / ittu
6	-mut (anaanamut)	aataa / ittu	aamma (peqqissaanga)
7	-lu (anaanaluk)	aamma	arsaq
8	-nut (meeqqanut)	miimi / imiimi	aanaa / ningiu
9	meeqqap nammineq atia	apa	aluu
10	asallugu	brr / brrum-brrum / niin-niin (biilit nipaata)	aana

Meeqqanut mikinernut 8-16 qaammatilinnut oqaatsit paasineqakulanerpaat 10-t takugaanni, meeraaqqat oqaatsit qanoq iliornermut atassusertaraat takuneqarsinnaavoq. Oqaatsit siulliit marluk meeqquerivimmukarnermut angerlarnermullu tunngapput, taamaattorli kingulleqqiutit *mut* / *-nut* aamma sumiiffimmit sumiiffimmut ingerlanermut tunngasuupput, tassa aalanermut tunngasuullutik. Naak taakku oqaatsit ilivitsutut taaneqarsinnaangikkaluarlutik atuuffitsik pillugu atorneqarnerpaasimagunarpud. Ataatsimut isigalugu oqaatsit siulliit iliutsinut utertuakkanut tunngapput, soorlu oqaatsit makku; *kigutigissaatit*, *kunaat* aamma *asallugu* il.il. ilaasut.

Oqaatsit ilaqtanik qanigisanik oqaluttuartut, soorlu *anaana*, *ataata*, *aataa* aamma *aanaa* ukioqatigiinni tamani akineqarnerpaanut 10-nut ilaapput. Ukioqatigiinni 8-16 qaammatilinni oqaaseq *aanaa* nr.11-iulluni inissisimavoq. Akineqarnerpaani qulini ersiutaavoq, oqaatsit naatsuummata marlunnik taaneqarlutik, atasiakkaat pingasunik taaneqarlutik, soorlu *ataata* imalt. *amaama*. Akineqarnerpaani qulini 8-16-linneersuni nerinermut imernermullu tunngasut meeraaqqat oqaasiineersut ilaasut, taakku 16-36-inik qaammatilinni ilaangillat. Tamassuma takutippaa, meeqqat nukarliit pisariaqartitativit pinerusaraat, iliutsilli inooqatiginnermut tunngasut, ass. *aamma* (imaalioqqigig), *aluu* aamma *baaj-baaj* kiisalu *arsaq* meeqqani angajullerni takussimasut.

Meeqqat oqaasii siulliit 50-it akineqarnerpaat

Ukioqatigiinni tamani oqaatsit atukulanerpaat 50-it suussutsinut immikkoortiteraanni tulliuuttut takuneqas-sapput:

Tabel 10.11. Atukulanerpaat oqaatsit 50-it suussutsinut immikkoortiterneri

Suussutsit / Qaam.	meeraaqqat oqaasii	oqaatsit utertuartut (pinnguarneq iliut-sillu utertuartut)	inuit (ilaquttat)	oqaaseqqat	taggisit	nipit
8-16	16	10	8	6	5	4
16-36	6	17	5	3	9	3
Katillugit	21	27	13	9	14	7

Tabelimi (nr.10.11) takuneqarsinnaavoq, iliutsinut utertuartunut oqaatsit (pinnguarneq iliutsillu utertuartut) meeraaqqallu oqaasii initunerusut. Inuit, annerusumik ilaqtutanut tunngasut kiisalu taggisit initupput-taaq. Oqaaseqqat nipillu meeqqat oqaasiini siullerni aamma ilaalaarput. Oqaatsini 50-ine siullerni oqaluutit ilaanngingajalluinnarput, *asallugu* aamma *nillertoq* skemami 8-16 qaammatilinnootumi akineqarsimasut eqqaassanngikkaanni. Oqaluutilli 11-t meeqqat paasisartagaanni siulliit ilagaat. Taggisit 20-t oqaatsini 50-ine meeqqat paasisartagaanni nalunaarsorneqarput.

Meeraaqqat oqaasii, oqaaserpassuarni allanisulli meeraaqqat oqaasiini oqalunniarsarilermermit, soorlu *ma-*, *pa-*, *ama-*, *apa-* allanillu imaqarput. Kalaallit oqaasii *amaama*, *anaana*, *ataata* ilutsit ajornaatsut malippaat, soorlu nerinermut, anaanamut ataatamut allanullu taamaattut, soorlusooq oqaatsini allarpasuarni taamaattoqartoq. Qallunaat oqaasii *ass. mam*, *amme*, *patte*; aamma taaguutit *mama papalu* aamma europamiut oqaaserpassuaniittut oqaatsinut *mater* aamma *pater*-inut saniiliukkaanni, takuneqarsinnaavoq oqaatsit qangarsuarnit europamiut anaanamut ataatamullu oqaaseqqaavineersuusut; taakku oqalunniarsarileqqaarnermit nipineersuummata: *ma-* aamma *pa-*mit.

Immaqa maluginiarnarsinnaavoq ilaqtariinnut oqaatsit amerlasuut *a-*mik aallartimmata *angaju*, *ani*, *aleqa*, *aja*, *atsa*, *akkaa*, kisianni itinerusumik nassuiaatissarsiniarneri ajornassagunarput.

Tabel 10.12. Oqaatsit 50-it atukulaneqarnerpaat meeqqat paasillugillu oqaatigisartagaat

	Paasisartakkat 8-16	Oqaatsinik atuineq 8-16	Oqaatsinik atuineq 16-36
1	meeqqat / meeqqanut / meeqqani (meeqquerivik)	amaama	anaana
2	angerlarta / uagutsinnut	ataata	baa-baaj
3	kunaat	avva / vaava / vavva	aamma (peqqissaanga)
4	kigutigissaatit	apaapa / mamma	ataata
5	takuuk / haarmi / qivi	anaana	aataa / ittu
6	-mut (anaanamut)	aataa / ittu	aamma (imaalioqqigit)
7	-lu (anaanaluk)	aamma	arsaq
8	-nut (meeqqanut)	miimi / imiimi	aanaa / ningiu
9	meeqqap nammineq atia	apa	aluu / hej / haluu
10	asallugu	brr / brrum-brrum / niin-niin (biilit nipaata)	aana / aajuna (iliuutsit utertuakkat)
11	nangeq	aanaa / ningiu	naamik / nej-nej / eh-eh
12	kumoorn	aamma (imaalioqqigit)	aai / ijar / suu
13	nunguppoq	mm mm (mamaq)	aluu / mobil / tilifuuni
14	qitippoq / taparpoq	aluu / hej / haluu	apa
15	biilit	baa-baaj	puuh / tipi
16	bamsi	naaj / naa'nn / aaj (kusagisaqartoq)	biilit
17	pinnguaq	bam / bum / mii / maa (nunguppoq, peqanngilaq, tammarpog)	ikkii
18	imerfik	arsaq	aana / aajuna (sammivik)
19	naak / nanaak	naamik / nej nej / eh'eh	amaama
20	aaqqatit	aajaa / iijaa / aaja (aneerneq)	kunaat
21	kigutit	aluu / mobil / telefuuni	kuuk-kuuk-apaa
22	uffarfik	aja	nuunu
23	-kunnut (aanaakkunnut)	u'u/uu (uunarpoq)	aamma
24	imeq	aana	aput
25	sinippoq	nuunu	na'aa aa / aarv / arv-arv
26	nerivoq	"taa" / "shh" / "ata"	bamsi
27	uunarpoq	puupa	imeq
28	vivvii / viivi (sinik, sinittoq)	tuttuu	akki
29	kamaasiat	aap / ijar / suu	kumoorn
30	peqanngilaq	aappaa	aluu / halo (oqaluussivoq)
31	-p pia (atia taariarlugu, soorlu nuka-p pia)	ikkii	(anaanap pia, ataataq tuttuua)
32	puupa	na'aa / aarv / arv-arv	mm-mm (mamaq)
33	illit	akki	avva / vaava / vavva
34	nakkarpog	imeq	aapakaaq
35	nasaaq	qooqu	baa-buu
36	oqaq	nan'na (ulorianarpog)	u'u / uu (uunarpoq)
37	biilerpoq	atsa	-kkut (aatakkut/ittukut ajaaqqak-kut)
38	nutsat	nillertoq (ikkii)	"taa" / "shh" / "ata"
39	takuss	tak	miimi / imiimi
40	qamani	amaamai	meeqqanut / meeqqani / meeqqerivik
41	fjernsyni	king-kang	tassa / taama / asu

42	alersit	naak / nanaak	naak / nanaak
43	anivoq	bamsi	-mut (aataamut / ittumut / silamut)
44	banaani	akka	Meeqqap nammineq atia
45	akki	vivvii / viivi (sinik, sinittoq)	aappaa
46	mamarpoq	anga	iipili
47	kinaana	grrrr	naaj / naa'nn / aaj (kusagisaqartoq)
48	qimmeq	krang-krang	nanoq
49	isi	biilit	nasaaq
50	imerpoq	tiuu / tiu-tiuu / tiooq / puppu	qujanaq

”Oqaaseqatigiinnit takinerpaanit pingasunit assersuutit”-nit inernerit

Soorluttaa misileeqqaarnermi annertuumi (3 pilot) oqaatsinik katersisoqarsimasooq meeqqap kingullertut oqaatigisaanit oqaaseqatigiinnit takinerpaanit pingasuneersunik assersuutigineqarsimasuneersunit, naleqqiiffeqarniarluni misissuinermittaaq oqaatsinik katersisoqarpoq, tassani 479-it meeqqat oqaatigisimasaat toqqammaviullutik. Uani immikkoortumi oqaatsinut misissoqqissaakkat assigiinngitsut qulaani katersanit taaneqartuneersut takutinneqassapput. Siullermik meeqqap oqaatigisaata takissusaa takuneqassaaq, taanna morfemit oqaatsillu amerlassusaannik tunngaveqarpoq (MLU) Tulliullugit uiguutit naanerillu atornerpaat takuneqassapput.

Oqaatsini morfeminilu MLU-p nalinga

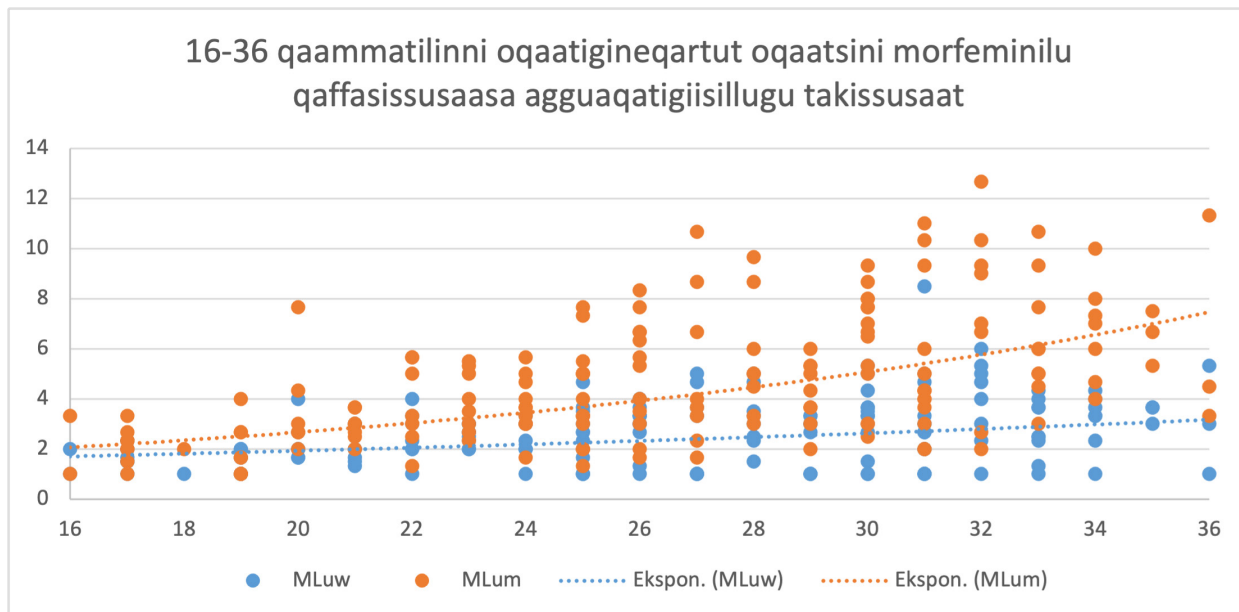
Siuliani oqaatsinut immikkoortumi allaaserineqarpoq kalaallit oqaasiisa sanaat allanit, soorlu qallunaanit tuluillu oqaasiinit allaanerusut. Taamaattumillu kalaallit meerartaasa oqaatsitigut ineriartornerinut nalunasutsimut/sakkortussutsimut uuttuut tulluuttoq tassaasinnaasooq oqaatsimi morfemit kisikkaanni, oqaatsit amerlassusaat pinnagit (Fortescue 1985).

Ajornartorsiut tamanna ersersinniarlugu, meeqqat oqaatigisimasaat 476-it skiiimami 16-36-meersut kisitsinik passussinitsinnut katersorsimasagut atorlugit agguaqatigiisillugu oqaatsit morfemillu amerlassusaat misissorpagut.

Assilissami 10.22-mi inernerit takutinneqarput, aamma takuneqarsinnaavoq oqaatsit oqaatigineqarsimasut ineriartornerinut agguaqatigiisitsineq (MLUw-titarneq tungujortoq) arriitsuarsuarmik ineriartortoq morfemilli oqaatigineqarsimasut ineriartorneranut agguaqatigiisitsineq (MLUm-titarneq aappaluttoq) marloriaammik qaffattoq. Oqaatsini oqaatigineqarsimasuni agguaqatigiisilluni takissuseq 16-36-meersuni 2.67-iuvoq, morfeminili oqaatigineqarsimasuni agguaqatigiisilluni takissuseq 4.70-iusoq, taamaalilluni meeqqap pingasunik ukiullip agguaqatigiisilluni oqaatsit oqaatigisartagai (MLU) 3.4-nik amerlassuseqarput, agguaqatigiisilluguli morfemit oqaatigisartagai (MLU) 7,1-iullutik. Misissuinermi matumani oqaatigineqarsimasuni takinerpaaq 13 missaannik morfemeqarpoq.

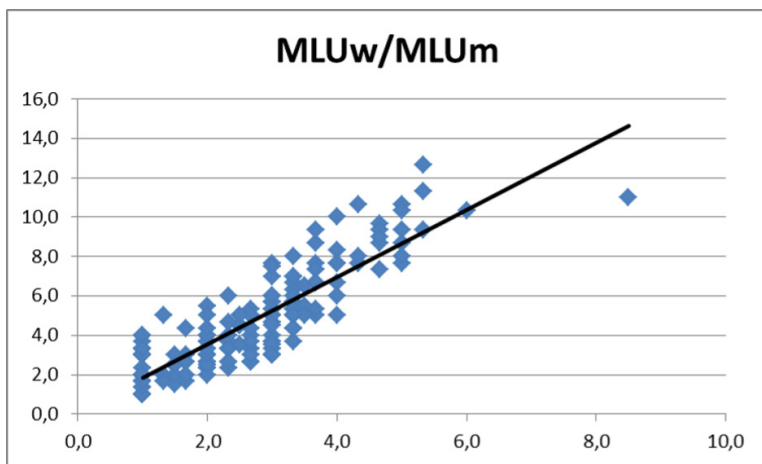
Kalaallit meerartaat marluk missaanni ukioqaleraangamik agguaqatigiisillugu oqaatigisami ataatsimi sisananik morfemitalinnik oqartarput, pingasunillu ukioqarnermi nalaanni oqaatigisaat 7-inik morfemeqartarput.

Assiliaq 10.22. 16-36 qaammatilinni agguaqatigiisillugu oqaatigineqartuni oqaatsit morfemillu takissusaat

Taamaattumik maluginiarneqassaaq kalaallit meerartaasa oqaatsitigut piginnaasaannik naliliiniarnermi MLU-w (oqaatsit) aamma MLU-m (morfemit) assigiinngissinnaammata. Taamalli oqariarluta aamma pi-ngartutut erseqqissarusupparput, kisitsinerit takutimmatigit uuttueriaatsit taakku imminnut atassuteqartut. Tassa taakku marluk ataqatigiinneri 0.87-iummat (takuuk assiliaq 10.23). Tamanna isumaqarpoq, meeqqat oqaatigisimasaat ataatsimut kisinneranni, oqaatsini ataasiakkaani oqaatigisimasaat appasippata aamma morfemini angusaat allit ilaanniissasut.

Assiliaq 10.23. Oqaatsini morfeminilu MLU –t atassutaat

Uiguutit atorneqakulasut

Tulliuttuni uiguutit atukulaneqarnerpaat takutissavagut. Misissuineri matumani uiguutit assigiinngitsut 57-it missaat katersorneqarput, kisianni uiguutini atukulaneqarnerpaani uiguutit taamaallaat 31-it ataani ilanngunneqarput. Tassa uiguutit ataasiannaq takkuttut ilanngutinnginnatsigit. Oqaatigineqassaarli uiguutit ilaat uiguutit allat peqatigalugit oqaatigineqartarmata.

Tabel 10.13. Uiguutit atornerpaat

Uiguut	Amerlassutsit
-ssa (nerissaanga)	73
-niar (isiginnaarniarpunga)	25
-ler (nerilerpugut)	18
-rusug (aneerusuppunga)	17
-mukar (pinnguarterfimmukassaanga)	16
-it (ikaniippoq)	14
-tar (sisorartarpoq)	10
-riar (pinnguariaarta/nalukkiarta)	10
-tor "spiser" (iipilitorusuppunga)	9
-nngit (nererusunngilanga)	8
-galuar (pulaassagaluarpunga)	7
-niar (qalerallinniarpoq)	6
-u (angisuujuvunga)	6
-laar (tunilaannga)	6
-sima (aserorsimavoq)	6
-nikuu (tikinnikuuvoq)	5
-r "oqaasersiannngortitsilluni oqaluutinngortitsisartoq" (helikotererlunga)	5
-qar (nuununnguaqarpoq)	4
-toq (meeqqaniittussaavugut)	4
-liar (aanaakkuliarniarpunga)	3
-qattaar (arpaqattaaratta)	3
-gi (ersigigamiuk)	3
-ler (qamutilerluta)	3
-ssaq (meeqqaniittussaavoq)	2
-tit (aatippoq)	2
-ruloor (sinikuloorami)	2
-rumaa (siseeqattaarumaarpugut)	2
-qqaar (atoqqaarpaa)	2
-suaar (qiarsuaarlunga)	2
-lior (naasuliorit)	2
-sinnaa (atisinnaavara)	2

Takuneqarsinnaasut uiguut -ssa amerlasoorujussuarnik atornerpaat, oqaatsini katersani 73-eriarluni ilaalluni. Taannattaq misileraanermi annertuumi atornerpaatavoq 62-eriarluni atornerqarsimalluni. Tulliul-lutik -niar aamma -ler inissisimapput 25-nik 18-inillu atornerqarsimallutik. Uiguutit taakku misileraanermi annertuumi atornerpaatavoq ilaapput. Allen (2017) malillugu uiguutit taakku piffissamut aspektemul-lu tunngasut inuit meerartaanni uiguutini takkuteqqaartartunut ilaapput. "Piffissaq" uiguutit isumaanni isiginiaraanni, nalunaarsinnaavagut "siunissamut" uiguutit -ssa, -niar, -rumaar aamma "pissimasunut uiguutit" -sima -nikuulu kiisalu (aspekt -ler) meeqqani taamak ukiulinni atukulanerpaasut. "Kissaateqarnermut uiguutit" -rusug 17-inik atornerqarsimalluni atornerpaat ilaanniippoq. Taakku saniatigut "aalanermut uiguutit" -mukar, -niar, -riar aamma -liar atornerpaat ilaanniippoq.

Uiguutit taakku amerlanerpaataat misileraanermi annertuumi katersorneqarsimasunut sanilliukkuminar-pud, tassa uiguutit atornerpaatavut taakkuunerummata aamma uani misissuinermit ersertut.

Naleqqiiffeqarniarluni misissuinermit uiguutit ilanngunneqarsimasut (28) uiguutinut qulaani oqaatsini ka-tersaneersunut sanilliukkaanni, misissuinermit marlunni uiguutit assigiit 17-it nalunaarneqarsinnaapput, tassa qalleraannerit 60 pct.-ii.

Qulaani uiguutit takutinneqartut amerlanersaat oqaluutit naggiuinut / sorlaannut katiterissutaapput. Amigaatiginarsinnaasut tassaapput uiguutit taggisit naggiuinut / sorlaannut katiterissutigineqartartut ass. *-araq, -kasik, -nguaq, -pajuk, -rujuk* aamma *-passuit*, angajoqqaanut apeqqusiani ilaatinneqartut, kisianni oqaatsini katersani ilaanatik imaluunniit ataasiaannaq ilaasutut nalunaarsimallutik. Maluginiarneqassaarli aamma meeqqanit oqaatigineqarsimasuni taakkunani oqaaseqatigiinni "takinerpaani" amerlanersaat oqaaseqatigiiummata oqaluutitallit, tassa taakkunanga 88 pct.-iugamik oqaatigineqarsimasulli taggisertallit taamaallaat 12 pct.-iullutik. Taamattaq oqaaseqatigiisanik (pivot) katersaateqartoqarpoq, ass. "aanaa mammaa" (isumaqartillugu aanaa nerigit) imaluunniit "Arne dyyd dyyd dyyd" ("Arne, peerit"), matumani misissuinermit passunneqassanngitsut.

Oqaluutit ator neqakulasut

Oqaluutit 482-it oqaatsini katersani nalunaarsorneqarsimapput, taakkunanga 423-t susaatsuullutik 59-illu susaliullutik. Oqaatsit arllallit uteqattaarput, ass. oqaaseq *tuttoorpoq* tallimariarluni katersani nalunaarsimaluni. Oqaatsit naleqqiiffeqalerniarluni misissuinermit katersat annerusumik oqaatsit immikkuualuttuini sorliit, kalaallit meerartaasa akornanni oqaatsitigut ineriartornerini takutitsinerusussatut ator neqassammata, oqaluutit naggiuini qasserpiaat ator neqarnerpaanersut nalunaarsuisoqanngilaq.

Tabelimi tulliuuttumi oqaluutit naaneritut susalinnullu immikkoortiterneri takuneqarsinnaapput.

Tabel 10.14. Oqaluutit agguataarneri

Oqaluutit naaneri / Susaliussuseq	Oqaluinnarniut	Apersuiniut	Inatsiniut	Kissarniut	Aappiuttartoq	Pisimasorsiuut	Pissanersorsiuut	Taggisaa-saq
Susaatsut	198	21	11	50	65	64	5	9
Susallit	34	4	5		8	5		3
Katillutik	232	25	16	50	72	70	5	12

Tabelimi takuneqarsinnaasutut meeqqat akornanni oqaluut oqaluinnarniut ator neqarnerpaavoq, 198-eriarluni ator neqarsimasutut nalunaarsimalluni. Aappiuttartoq pisimasorsiullu oqaluutit naanersut aamma ator neqangaatsiarput assigiimmillu inissisimakannerlutik. Kissarniut aamma ator neqakulavoq. Apersuiniut 25-eriarluni ersippoq inatsiniulli taggisaasarlu qaqutigooortutut naanilersuutaasarput. Pissanersorsiuut qaqutigooornerpaavoq, soorlumi misileraanermit annertuumi aamma taamaassimasoq. Taamaannerata meeqqani taamak ukiulinni sulit atulerneqarsimanngitsoq ilimanaateqalersippaa.

Oqaluutit naanerini kinaassusersiutit ator neqakulasut

Oqaluutini susaatsuni kinaassusersiutit sorliit ator neqarnerpaanersut misissoraanni tabelini tulliuuttumi agguataarnerini takuneqarsinnaapput. Kinaassusersiutit inuttanut amerlassutsinullu immikkoortinneqartarput.

Tabel 10.15. Kinaassusersiutit inuttanut amerlassutsinullu agguataarneri

Inuttat amerlassu- saat / Oqaluutit	1.p.sg. ¹⁸	1.p.pl.	2.p.sg.	2.p.pl.	3.p.sg.	3.p.pl	4.p.sg	4.p.pl.
Oqaluinnarniut	58	26		1	103	8		
Apersuiniut	2	4	8		7			
Inatsiniut			12					
Kissarniut	3	45			1			
Aappiuttartuq	14	24	1		22	2		
Pisimasorsiuut	15	24	1			7	16	
Pissanersorsiuut		3			2			
Taggisaasaq	1	1			7			
Katillutik	93	127	22	1	142	17	16	

Tabelimi (nr.10.15) ersippoq kinaassusersiutit pingajuanni ataasersiut (3.p.sg.) naanertut atorneqarnerpaa-soq 142-eriarluni atorneqarsimalluni. Tulliuppoq kinaassusersiutit siullianni qasseersiut 127-eriarluni atorneqarsimalluni. Kinaassusersiutit siullianni ataasersiut pingajuulluni inissisimavoq 93-eriarluni atorneqarsimalluni. Kinaassusersiutit aappaanni qasseersiut ataasiaannarluni ersersimavoq kinaassusersiutillu sismaanni qasseersiut katersani ersinngilaq. Tamassuma taakku naanerit meeqqani taamatut ukiulinni sulii ilik-karneqarsimannginnerat ilimanarsisippaa.

18 1.p.sg. (Kinaassusersiutit siullianni ataasersiut) 1.p.pl. (Kinaassusersiutit aappaanni qasseersiut) il.il.

Tunuliaqutinut paasissutissat

Misissuinerne assigiinngitsuni inooqatigiinnikkut aningaasaqarnikkullu tunuliaqutit meeqqat oqaatsitigut piginnaasaannut sunniuteqarsinnaasut misissorneqartarput, soorlu makku; angajoqqaat ilinniarsimassusaat, inuutissarsiuataat, isertitaat, oqaasii allallu. Uani immikkoortumi paasissutissat taamaallaat oqaaseqaleriartornermut toqqaannartumik sunniuteqarsinnaasutut takusat attupillanneqarput. Paasissutissat toqqaannartumik sunniuteqarsimasutut takutitsinngitsut ilaatinneqanngillat, ass. angajoqqaat ilinniarsimassusaat meeqqallu oqaatsitigut attaveqarnikkullu piginnaasaat toqqaannartumik attuumassuteqarneri takuneqarsinnaanngilaq. Taamaallaat anaanaasup ilinniarsimassusaa sunniuteqalaarsinnaasutut erserpoq, tassa anaanaat ilinniarsimassutsimikkut qaffasinnerusut meeraat oqaasertunerulaarmata. Taamattaaq meeqqerivimmiittarnerup sivilissusaa, tassa tiimit amerlassusaat oqaasertunerlu erseqqissumik takutitsinngillat.

Sammissat oqaasertusaatit

Nunat tamalaat akornanni ilisimatusarnermi akuerisaavoq, meeqqat atuarfimmi qanoq ingerlanissaannut angerlarsimaffimmi atuakkat amerlassusaat takussutissiisinnaasut (Beaton, m.fl., 1997 i Allerup 2007). Savalimmiormiut CDI-mik misissuinerminni uuttuut taanna atorsimavaat, taassumalu takutippaa, meeqqat oqaasertussusaat angerlarsimaffimmi atuakkat amerlassusaat qularnaatsumik assigiinngissitsivissortutut ersersitsinngitsut (Rasmussen 2020:107).

Kalaallit Nunaanni atuarnikkut ileqqut allaanerupput, ilaatigut atuakkat kalaallisoortut meeqqanoortullu ikinneri pissutaallutik, ilaatigullu illoqarfinni amerlanerini atugaarniarfeqannginnera pissutaalluni, pingartumillu avinngarusimasuni atuarfiup atuarniartarfa kisiat periarfissaatillugu. Atuagaqassuseq pinnagu allalli oqaasertusarnermut sunniuteqarsinnaasut pingasut apeqqutigineqarput. Ukuupput: erinarsorneq, oqaluttuussineq atuffassinerlu. Kalaallit Nunaanni, assersuutigalugu oqaluttuaqattaaruttarneq sulit kalaallit kulturiannut tamanullu nuannaarutaalluurtuulluni sunniuteqarluarpoq. Misissuinerne angajoqqaat sammisartakkat taakku pingasut meeqqaminnut meerartillu peqatigalugu qanoq akulikitsigisumik sammisarneraat apeqqutigineqarpoq. Pissutsit taakku inooqatigiinnermut aningaasaqarnermullu nalilersuutitut atornerqarput tabelimilu tulliuuttumi qanoq inissisimasoqarnera takuneqarsinnaavoq.

Tabel 10.16. Sammissat assigiinngitsut pingasut angajoqqaat meeqqaminnut sammisaqartitsissutigisartagaat, akissutit amerlassusaat aallaavigalugit

	Erinarsorneq	Oqaluttuussineq	Atuffassineq
Ullut tamaasa	176	135	143
Sap.ak. 3-4 -iarluni	189	207	64
Qaqutigut	38	53	216

Tabelimi 10.16-imi takuneqarpoq, erinarsorneq oqaluttuussinerlu sammissatut atorumaneqarnerusut ullut tamaasa sapaatillu akunneranut 3-4-iarlutik pisarlutik. Nipituumik atuffassinerne kisitsisit illuatungeriinnermik takutitsippat, tassa angajoqqaat amerlanerit meeqqaminnut ullut tamaasa imaluunniit qaqutigut atuffassisarmata. Amerlanerit qaqutiguinnaq meeqqaminnut atuffassisarput (akissutit 216-it), tassa naleqqiiffisarsiorluni misissuinerne peqataasut affangajaat meeqqaminnut atuffassisarmata.

Tabelimi tulliuuttumi (nr.10.17) sammissat meeqqat oqaatsitigut attaveqarnikkullu piginnaasaannut atassuserneqarput, skiiamani immikkoortut tamakkerlugit atornerisut kiisalu agguaqatigiisillugu angusanut kisin-nerisigut.

Tabel 10.17. Meeqqat sammisartagaat piginnaasaasalu ataqtigiinneri

	Ullut tamaasa	Sap.ak. 3-4 -iarluni	Qaqtigut
8-16 qaam.			
Erinarsorneq	31,60 %	30,11 %	31,25 %
Oqaluttuussineq	33,38 %	32,01 %	23,83 %
Atuffassineq	37,70 %	33,20 %	30,02 %
16-36 qaam.			
Erinarsorneq	55 %	51 %	41 %
Oqaluttuussineq	53 %	53 %	43 %
Atuffassineq	60 %	59 %	50 %

Tabelimi (nr.10-17) takuneqarsinnaapput sunniuteqarsinnaasutut ersersinneqalaartut, erinarsorneq meeqqani 8-16-ini qaammatilinni minillugu. Sammisat akulikitsumik ingerlanneqartartillugit meeqqat oqaatsitigut attaveqarnikkullu piginnaasaqarnerusartut ersertoqakannerpoq. Meeqqani 16-36-ini qaammatilinni assigiingissut annerpaaq takuneqarsinnaavoq, tassa meeqqat ullut tamaasa erinarsorfigineqartartut 55 pct.-imik angusaqarlutik annertunersumik piginnaaneqarmata, allalli qaqtiguinnaq erinarsorfigitittartut 41 pct.-imik angusaqartut. Kisitsit sinnerisa takutippaat, ullut tamaasa qaqtiguinnarlu sammisaqartitsisarnerup assigiingissusaat.

Tusaaniarnikkut oqalunniarnikkullu ajornartorsiuteqarneq

Uani misissuinermi angajoqqaat meerartik annertuumik innarluuteqarnerisooq imaluunniit tusaaniarnikkut oqalunniarnikkulluunniit ajornartorsiuteqarnerisooq nalunaartussaavaat. Tamassuma siunertaraa, annertuumik timikkut ajornartorsiuteqarnerup oqaatsillu attuumassuteqarsinnaaneriniik paasiniaakannerneq. Taamaattumik meeqqat timikkut ajornartorsiutillit misissuinermit peerneqanngillat, aamma meeqqat annertuumik innarluutillit peqataasut ikittuararsuummata, tassa pingasuinnaat nalunaarneqarsimammata. Paasissutissat takutippaattaaq annertuumik innarluuteqarnerup oqaatsillu toqqaannartumik attuumassuteqanngitsut.

Illuatungaaniilli meeqqani oqalunniarnikkut tusaaniarnikkullu ajornartorsiuteqartuni 16-36 qaammatilinni sunniutaasinnaasunik ersertoqalaarpoq, tassa taakkunani amerlanerulaat meerartik ajornartorsiuteqartoq nalunaarutigisimammassuk (peqataasut 13-it). Tabelimi tulliuuttumi oqalunniarnikkut tusaaniarnikkullu ajornartorsiutit oqaatsillu attuumassuteqarneri takutinneqarput, kisitsit tabelimittut amerlassutsinut ajornaatsunut kisitat toqqammavialugit.

Tabel 10.18. Oqaatsitigut piginnaasat aamma oqalunniarnikkut tusaaniarnikkullu ajornartorsiutit ataqtigiinneri

Meeraq annertuumik oqalunniarnerminik ajornartorsiuteqarpa?	Amerlassutsit	Angusat tamaasa atorlugit agguaqatigii-sitsineq
Aap	13	23%
Naamik	241	47%
Meeraq annertuumik tusaaniarnerminik ajornartorsiuteqarpa)		
Aap	13	28%
Naamik	246	47%

Tabelimi meeqqat oqalunniarnermikkut ajornartorsiuteqartut (13) oqaasikinnerusut atuarneqarsinnaavoq, tassa 23 pct.-imik angusaqarlutik, allalli ajornartorsiuteqanngitsut 47 pct.-imik angusaqartut. Meeqqanut

tusaaniarnikkut ajornartorsiutilinnut assingusumik ersertoqarpoq.

Misissuinermi apequtigineqarportaaq meeraq pineqartoq qatannguteqarnermaq imalt. kisermaajunersmaq, meeqqap oqaatsitigut ineriartorneranut sunniuteqarsinnaanersmaq takuniarlugu. Misissuinermi qatannguteqarneq oqaasertusaataanersmaq ersertoqanngilaq, taamaattorli meeqqani angajulliumaartuni 16-36 qaammatilinni ersertoqalaarpoq, tassa kisermaat angusaat 45 pct.-iugamik qatanngutillit 50 pct.-inik angusaqartut.

Naak kisitsisit takutinneqartut tamarmik immikkut kisitseriaatsinik allanik atuilluni misissorneqanngikkaluartut aammalu qularnaatsumik assigiinngissuteqarnermik takutitsinngikkaluartut, meeqqat inooqatigiinnikkut tunuliaqutaat oqaatsitigullu piginnaasaasa ataqatigiinnerannik takussutissiisoqalaarpoq.

Misissukat inernerinik naalisaaneq

Uani immikkoortumi apeqqutitut ilisimatusaatigineqartunut arfinilinnut apeqqutit inernerit eqikkarneqasapput. Inernerit toqqaannartumik misissuinerup siunertaanut attuumassutilit kapitalip tulliani eqikkarneqarlutik, oqallisigineqarlutik kiisalu naleqqiunneqarumaarput.

Apeqqut siulleg: "Meeqqat nipit qanoq ilinniartarpaat?" Teorimik isikkiveqarluni oqaatsillu katersat atorlugit akiniarneqarpoq. Immikkoortumi nipisiuinermit tunngasumi allaaserineqartutut, kalaallit meerartaat oqaatsimi nipit ilinniaraangamikkut immikkut unammilligassaqartarpasipput. Kalaallit oqaasiini nipit morfemillu katitigaaneri immikkuullarissuterpasuaqarput, tassa oqaaserpassuit naanilerneqarnerminni allannguuteqangaatsiartaramik. Tamanna sorlammi nipinik allannguisoqartarneratigut immikkuullarissunngortitsinikkut pisarpoq; aagussinikkut, sivitsuinikkut nipinillu paarlaassinikkut, minnerunngitsumillu taggisini sorlanni sakkortuuni sakkukitsunilu (takuuk imm. Sorlammi nipinik allannguinerit). Tamannattaag uiguutini nipinik allannguinerit pisarpoq, tassa ass. uiguut ataaseq assigiinngitsunik iluseqarsinnaasarmat, soorlu uiguut –*galuar* aamma –*kaluar*-tut imaluunniit –*raluar*-tut atorneqarsinnaasarpog, apeqqutaalluni naggiimmi nipi kingulleq qanoq nipeqarnerisog. Assersuutigalugu *anigaluarpunga*-tut (ersiummik sorlak naagaangat) oqaatigineqarsinnaavoq imalt. *sinikkaluarpunga* " (k-mik sorlak naagaangat) aamma *imeraluarpunga* (q-mik sorlak naagaangat). Naanerit taamatuttaaq pissuseqartarput, ass. pisimasorsiuutit naanera –*gami*: *anigami* (ersiummik sorlak naagaangat), *sinikkami* (k-mik sorlak naagaangat), *imerami* (q-mik sorlak naagaangat). Tamanna naggiussiunikkut/morfologimi pisariuneq oqaaseqaleriartoqqaarnermi unammillernarsinnaavoq, pissutigalugu oqaatsit tulluuttunut agornissaat takujuminaassinnaammat: naggiuk, uiguut naanerillu. Taamaattumik morfemit nipillu allanngornerit nipilersoqataapput, tassa imaappog oqaatsit ilinnialerlaarnerit qanoq oqitsigisumik sapernatigisumilluunniit morfemit killinginik takunnissinnaanermit sunniisarmata.

Oqaatsinut siullernut qulinut 50-inullu oqaatsini katersaniittuni takuneqarsinnaavoq, kalaallit meerartaat oqaatsini allanisulli oqaatsit nipimikkut ajornaannerusut oqaatigisinnaaneruseraat. Tassa meeraaqqat oqaasii oqalunnialeqqaanermi nipinik imaqarmata, soorlu *ma-*, *pa-*, *ama-*, *apa-* allallu. Meeraaqqat oqaasii, oqaaserpassuarni allanisulli meeraaqqat oqaasiini oqalunniarsarilernermit, soorlu *ma-*, *pa-*, *ama-*, *apa-* allanillu imaqarput. Kalaallit oqaasii *amaama*, *anaana*, *ataata* ilutsit ajornaatsut malippaat, soorlu nerinermit, anaanamut ataamatut allanullu taamaattut, soorlusooq oqaatsini allarpasuaarni taamaattoqartoq. Qallunaat oqaasii ass. *mam*, *amme*, *patte*; aamma taaguutit *mama papalu* aamma europamiut oqaaserpassuarniittut oqaatsinut *mater* aamma *pater*-inut sanilliukkaanni, takuneqarsinnaavoq oqaatsit qangarsuarnit europamiut anaanamut ataamatullu oqaaseqqaavineersusut; taakku oqalunniarsarileqqaarnermit nipineersuummata: *ma-* aamma *pa-*mit.

Immaqa maluginiarnarsinnaavoq ilaqutariinnut oqaatsit amerlasuut *a-*mik aallartimmata *angaju*, *ani*, *aleqa*, *aja*, *atsa*, *akkaa*, kisianni itinerusumik nassuiaatissarniarneri ajornassagunarput.

Apeqqutit aappaat: "Meeqqat attaveqartarnerit ussersorneq qanoq ineriartorpa?" Iliuutsinut ussersornullu ineriartornerit inernerit atorlugit akiniarneqarpoq. Inernerit takutippaat, meeqqat amerlanerit qaammatinik quleqalernerminni attaveqarniarlutik ussersulertartut, taakkulu pisariaqartitaminnik malugititsiniutigigaat, ass. tallini siaarlugit takutinniarlugi tiguneqarusulluni. Grafeni (takuuk assilissat 10.4-10.7.) meeqqat ussersornikkut ineriartorneri atuarneqarsinnaapput. Attaveqarsinnaanermit ersiutit siulliit *Pinnguarnermut Iliuutsinullu utertuakkanut* tunngapput qaammatini 8-9-kunnili iliuuserineqalereertartut. *Inersimasunut ilaarsinerit* kingusinnerusukkut takkuttarput aatsaallu meeqqat 13/14 qaammateqalerneranni, tassa meeqqat taakkunanga iliuuseqalertarmata.

Apeqqutit pingajuat: "Oqaatsit sorliit meeqqat ilikkaqqaartarpaat aamma nivarsiaqqat nukappiaq-qallu oqaasinikkiartornermikkut assingissuseqartut takuneqarsinnaappat?"

Kalaallit meerartaasa oqaatsit paaseqqaartagaat oqaatigeqqaartagaallu akineqarnerpaat 10-t 50-illu misis-

sornerisigut paasiniarneqarput. Oqaatsit siullit qulit pineqarneranni meeraaqqat (8-16 qaam.) paasisartagaat aalanermut iliuutsinut tunngasuusut takuneqarsinnaavoq. Oqaatsit oqaasilernermilu ilutsit "-mut" aamma "angerlarta" takussutissiipput. Akineqarnerpaani qulini oqaatsit naatsuunertik marlunnik taaneqarlutik, ataasiakkaat pingasunik taaneqarlutik ilisarnaatigaat, soorlu *ataata* imalt. *amaama*. Oqaatsit ilaqtutannik qanittunik oqaluttuartut, soorlu *anaana*, *ataata*, *ataa* aamma *aanaa* ukioqatigiinni tamani akineqarnerpaanut 10-nut ilaapput.

Oqaatsini 50-ini siullerni oqaluutit ilaanngingajalluinnarput, *asallugu* aamma *nillertoq* skemami 8-16 qaammatilinnootumi akineqarsimasut eqqaassanngikkaanni. Oqaluutilli 11-t meeqqat paasisartagaanni siullit ilagaat. Taggisit 20-t oqaatsini 50-ini meeqqat paasisartagaanni nalunaarsorneqarput.

Qulaani pineqartut takutippaat, oqaasertussutsip misissuiffigineqartarnerini paasisanut allaneersunut inernerit misissuinnermi matumaneersut sanilliunneqarsinnaasut. Oqaaseqaleriartorneq taggisinit imaqarpoq oqaluutillu kingusinnerusukkut takkuttarput. Taassuma saniatigut oqaatsit pinnguarnermut iliuutsinullu utertuurtunut tunngassutillit initupput aamma meeqqat oqaasiini. Kalaallit meerartaasa oqaaseqaleriartooqarnerini meeraaqqat oqaasii aamma initupput.

Misissuinnermi uani nivarsiaqqat nukappiaqqallu oqaaseqaleriartornerini assigiinngissuteqarnersut misissorparput. Nalinginnaasumik nivarsiaqqat (takuuk assiliaq 10.10) sukkanerusumik siusinnerusumillu oqaatsimikkut ineriartortarput. Annerpaamik angusalinni (90 procentit) malunnarneruvoq, tassa nivarsiaqqat 20-nik qaammateqalerfimminni nukappiaqqat 30 procentimik qaangertarmatigit. Nivarsiaqqat taakku 24-26-t missaani qaammateqarlutik misiligutit oqigivallaalertarpaat (misiligutit ajornanngippallaalerlutik). Meeqqanissaaq 50 procentinik angusalinni tamanna takuneqarsinnaavoq. Nivarsiaqqat 17-inik qaammateqalerfimminni nukappiaqqanit angusaqarnerusarput, 27-nillu qaammateqarlutik 30 procenti tikillugu annertunerimik angusaqartarlutik. Imaanngilaq nukappiaqqat oqaaseqassutsimikkut ineriartornerat unittoq, ukioqatigiinnili taakkunani peqataasut ikippallaarnerat pissutaavoq.

Annikinnerpaanik angusallit (10 procenti) pingatsiinissamik tungaanut angusaat assigiinngajapput, nivarsiaqqalli pingatsiinnermik nalaanni oqaaseqassusaat annertuumik qaffariartarpoq. Assilissami (nr.10.10) takuneqarsinnaavoq nukappiaqqat oqaatsimikkut ineriartornerat agguaqatigiisillugu nivarsiaqqanut naleqqiullutik arriinnerusartut. Tamanna nunani allani aamma takuneqartarpoq, nivarsiaqqat oqaatsimikkut pinsinnaasaat nukappiaqqanit nalinginnaasumik pitsaanerusarmata.

Apeqqutit sisamaat: "Meeqqap oqaaseqaleriarnera tulleriissaakkamik ineriartorpa?" Oqaasertussut simut teori, oqaatsinut katersat aammalu oqaatsitigut inissisimaffit (tassa nalinginnaasumik ineriartornermut killiffit) allaaserineri atorlugit apeqqut misissorneqarpoq. Meeqqat suli oqaaseqalinnginnerminni at-taveqarniarnikkut piginnaasatik aalanermikkut takutittarpaat, soorlu ussersorlutik. Uani misissuinnermi meeqqat tamarluinnangajammik qaammatinik arfineq pingasoqarlutik oqalunnerit ajornaatsut, namminerminnut tunngasut qisuariaatigisarpaat, soorlu atini taaneqarpat qisuariarluni. Meeqqat ukioqqortusiartortillugit ussersornerit ineriartortarput. Meeqqat ussersornerit ajornaatsut pinnguarnermut iliuutsinullu utertuurtunut tunngasut aallartissutigisarpaat. Meeqqat amerlanerpaat qaammatinik qulingiluaqarlutik "kuuk-kuuk-apaa" allallu pinnguaatigisinnaasarpaat. Qaammatit 14-t tikikkaangamikkut meeqqat amerlanerit inersimasut iliuusaannik ilisaarsinermikkut nalunarnernik iliuuseqarsinnaanngortarput.

Oqaasertusiartornermut naleqqiiffinni tabelit takutippaat, paasinnineq siulliusartoq, tassa meeqqat oqarsinnaanerminnit paasinerusarmata. Tabelit naleqqiiffit taamattaq ineriartornermik takutitsipput, tamanna isumaqarpoq ukioqqortusiartornermi oqaasertussuseq annertusisartoq. Meeqqat amerlanerit ataatsip missaani ukioqaleraangamik oqaatsit 20-it oqaatigisinnaavaat, 16-17 miss. qaammateqalernerminni oqaatsit 50-it oqaatigisinnaalertarlugit. Qaammatini taakkunani meeqqat amerlanerit tassanngaannaq oqaaserpassuaqalertarput. Meeqqat amerlanersaat marlunnik ukioqarnerminni oqaatsit 240-it oqaatigisinnaavaat pingatsiinnerminnilu 485-it.

Oqaatsit siulliit 50-it annerusumik taggisaapput. Meeqqat amerlanerit taggisit naanilersulertarpaat qaammatinik 21-eqalernerminni. Qaammatini taakkunanissaq uiguutit pingasut missaat atulertarpaat, marlunuk ukioqarnerminni 13-inik atuisinnaalersimallutik, pingatsiinerminnilu minnerpaamik 25-inik atuisinnaalutik. Meeqqat amerlanerpaat qaammatinik 28-eqarnerminni oqaluutinut naanilersuutit assigiinngitsut atorsinnaanngortarpaat, amerlanernut tassanngaannaq annertusiartorfusarluni.

Apeqqutit tallimaat: "Oqaatsit sannaanni suna meeqqat ilinniarfigisarpaa sutigullu unammillertitsisarpa?" Kalaallit oqaasiisa katiterisinaanermullu teori (takuuk aamma apeqqut siulleg) allaaserinerisut apeqqut akiniarneqarpoq. Kalaallit oqaasiisa sannaat nagguissiuinikkut pisariusuupput (katitigaalluarput), tassa oqaatsit morfemerpasuaqarsinnaasaramik (nagguik +uiguuterpassuit + naanerit). Morfemilli ataa-siakkat aamma assigiinngitsorpasuaarnik iluseqarsinnaapput. Taamaattumik kalaallit meerartaannut morfemit killinginik ilisarsiniarneq ajornarsinnaavoq, taamalu morfemit oqaatsillu ataasiakkaat ilisariineri ajornarsinnaallutik. Tamanna meeqqanut unammillernarsinnaavoq, tassa meeqqat oqaatsit sannaat nassaarinaleraangatigit. Fortescue & Lennert-illu kitaani meeqqat morfeminik pigiliussiartornerat misissorpaat. Tassani ilaatigut takuneqarsinnaavoq meeqqat ilutsit aalajangersimasut allanit siullugit tamanut atornialertaraat (Takuuk imm. Katiterisinaanermut tunngavissat). Taanna takutitsivoq, meeqqat nipit morfemillu allanngorarneri ilungersorfigisaraat: allanngorartoqartoq paasigaangamikku ilaannikkut kukkusoq atortaraat. Tamanna Allenip (2021:8) oqaatigisaanut tulluarpoq, tassa oqaatsini nagguissiuinikkut katitigaalluurtuni nagguissiuinikkut pisariuneq taamaallaat sunniuteqanngilaq, nagguinnili nipit allanngorartarneri aamma nipilersoqataasut, tassa qanoq oqitsigisumik ajornartigisumilluunniit morfemit killingi nassaariniarnissaat. Tamassuma immaq takutippaa, "taggisit atorlugit oqaaseqatigiit" katersani amigaataaneri (oqaaseqatigiit takinerpaat pingasut), tassa meeqqat oqaatigisaasa 88 pct.- ii oqaaseqatigiummata oqaluutitallit.

Apeqqutit arferngat kingullerlu: "Meeraaqqaq oqaasii nalinginnaasumik ineriartornersut qanoq nalilernerqarsinnaappat?" Procentit atorlugit angusatigut ineriartornerit assigiinngitsut takutinneqarput. Taakku kisitsisitigut misoqqissaakkanut, soorlu ineriartornerit naleqqiiffeqarlunilu tabelinut atornerqarput. Taakku atorlugit apeqqut akiniarneqarpoq. Taamattaq apeqqut kapitalimi tullermi misissuineri anguniakkap oqallisigineratigut akiniarneqarpoq.

Matumani misissuineri oqaasertussutsimut qaammatikkaartumik naleqqiiffiliortoqarpoq. Tamatumani siunertaavoq meeqqat oqaatsitigut unammillernartorsiortut imaluunniit ajornartorsiuteqartut nassaarinnissaat, taamalu oqaatsitigut inerisarneqarnissaminnik pisariaqartitsinnaasut suliniuteqarfigisariaqartullu. Meeqqat taakku nassaarinnissaannut tunngavittut meeqqat arriinnerpaat ataatsimut oqaasertussutsikkut angusaat atorparput, taanna 10 pct.-iuvoq. Taakkumi angusaat appasipput allanullu naleqqiullutik arriitsumik ineriartorput oqaatsitigut piginnaasaqarfinni tamani (oqaasertussuseq oqaasilerinerlu). Taamattaq pingatsiinerminni meeqqat allat piginnaasaat angunngilaat. Eqqaamaneqassaaq qaammammi aalajangersimasumi angusat taamaallaat massakkorpiaq meeqqap oqaasertussutsimigut angusarimmagit.

11. Oqallisiginnineq

Kitaamiut meerartaasa oqaatsinik attaveqarsinnaanermilu pigiliussiartornerannut misiligummik nutaamik ineriartortitsisoqarpoq. Tamanna pivoq amerikamiut periusaat CDI-ip Kalaallisut naleqqussarneratigut. Paasissutissanik katersinermi atortoq tassaavoq *The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories* (CDI-angajoqqaat nalunaarutaat). Atortup atorneratigut meeqqat 8-36 qaammatillit akornanni oqaatsigut attaveqarnikkullu siusissukkut ineriartornerat malinnaavigineqarsinnaavoq.

Suliniutip pingaarnertut siunertaraa, kalaallit meerartaanni siusissukkut oqaatsitsigut pigiliussiartortarneq uppersaasarsukkat atorlugit ilisimasaqarfigilernissaa (oqaasertaartoqqaartarnerup qulaajaavigine-ratigut). Maanna tassunga inernernik peqalerpoq, tassunga ilaallutik siusissukkut oqaasertusiartortarneq. Taanna meeqqat akornanni nalinginnaasumik paasinnissaanerannik oqaatsinillu ilisimasaannik takutitsi-voq. Tamanna meeqqat oqaatsitsigut ineriartornermikkut kingusisissinnaasut nassaarinissaannut pisaria-qarpoq. Tassunga siunertamut naleqqiiffusunik tabeliortoqarpoq, meeqqat mikisut qaammatinik 8-nit pingatsiinissaasa tungaannit oqaatsinik qassinik paasinnillutillu oqarsinnaaneramik takutitsisussanik. Meeq-qat oqaatsitigut ineriartornermikkut kinguussaasinnasut taamalu oqaatsitsut unaminartorsiorsinnaasut nassaarinissaannut, innersuutigineqarpoq angusani 10 pct. ataalluguluunniit angusallit immikkut eqqu-maffissanngortassasut. Matumani misissuinermi, appasinnerpaamik angusallit ineriartornerat allanut sanil-liullullugu arriitsuarsuusoq oqaatsinik atuinermi tamani (oqaasertussuseq oqaasilerinerlu) takuarput, taa-malu pingatsiinerminni amerlanerit angusaannut suli inorsartut.

Taamaattorli pingaartillugu oqaatigisariaqarpoq, inernerit mianerisassaammata, tassa peqataasut ikinnerisa naleqqiiffittut kisitsisit atornerqartut malunnaatilimmik nalorninarsisimmatigut. Taamatullu naleqqiiffittut ki-sitsisit atornerqartut nalinginnaanerusumik oqaatsinik ineriartornermi takussutissiisutut isigineqarnerussap-put. Taamaattumik siunnersuutigaarput, inernerit meeqqap angusaata eqqaaniittut aamma qiviarneqartas-sasut, taamaaliornikkut meeqqamut tamakkiinerusumik qularnaanerusumillu isiginnittoqassammat. Siun-nersuutigaarput kisitsisit periutsinik allanik, soorlu nakkutiginnilluni malinnaaniutinik taperneqassasut imaluunniit meeqqap oqaasii atortunik allanik misilillugit. Taamaaliornikkut meeqqat oqaatsitigut ineri-ar-torneramik tamakkiinerusumik takunnittoqarsinnaammat. Kisianni aamma oqaatigisariaqarpoq, oqaatsit allattorneqarsimasut meeqqat oqaatsinik pigiliussiartornerannut ilisimatusarnernit uppersaasarsukka-neermata, aammalu apeqquasiaq atortussiaammat tutsuiginartoq oqaaserpasuarni assigiinngitsuni ator-neqartoq. Taakku saniatigut matumani misissuinermi atortumik atorsinnaasumik inerisitsiniarluni peqqis-saartumik sulisoqarpoq. Taamattaq tutsuiginassutsimut naliliinerit naleqqiiffeqarniarluni misissuinermeer-sut takutippaat, ataatsimut isigalugu kisitsisit annertuumik ataqatigiittut, pingaartumik meeqqanut 16-36 qaammatilinnut skemami. Taakku saniatigut kisitsisit annerusumik ineriartornermik takutitsipput, soorlu ta-belini takuneqarsinnaasut. Tamanna isumaqarpoq oqaasertusiartorneq tulleriissaagaakannersoq.

Taamattaq maluginiagassaavoq kalaallisut apeqquasiat nukarlernut atugassat (8-16 qaam.) naannerumma-ta, soorlu qallunaanit savalimmiormiunillu. Apeqquasiaq naannerusunngorlugu suliaavoq, tassaniippullu oqaatsit misiligutaasut 271-it qallunaalli atugaanni 400-t sinneqartut. Tamanna isumaqanngilaq kalaallit meerartaat meeqqanit allatut oqaasilinnit oqaasikinnerusut. Kalaallisut apeqquasiat naannertut ineriartor-tinnerini pingasunik peqquteqarput.

Siullermik atortussiamik inerisaanermi pingaartinneqarpoq, atortussiap ulluinnani sulinermi meeqqat oqaatsitigut attaveqarsinnaassusaatigullu nalilernissaannut atorsinnaanissaa. Taamaattumik annertuumik oqaatsinik misiligutaasunik ikilisaasoqarpoq. Tamanna pivoq oqaatsit ataasiakkaarlugit uuttuisinnaassu-saannik misissuilluarnikkut (Rasch analyser), oqaatsit akineqassusiinut kisitsisit kisiisa toqqammaviginagit. CDI-mik misissuinerne allani 10 pct. annerpaamik akinillit piarneqartarput. Matumanili misissuinerne 20 pct.-imik akineqarsimasut paaanissamat killigitinneqarput. Tassunga pissutaavoq misileraanermi annertuu-mi peqataasut ilinniarsimassutsikkut tunuliaqutaat kiisalu oqaatsinik katersaatikinneq.

Appaattut oqaatsit ataasiakkaat misissuinermi ator neqartut ilumut ilaarsiinnarluni oqaasiunnginnersut nalilersimavagut. Taamaalorsimavugut oqaatsit sorliit oqaasilerinermilu ilutsit aalajangersimasut ukiuni taakunani ator neqarsinnaalluartutut oqaatigisinnaajumallugit.

Pingajuattut apeqqusiaq inerisineqarsimavoq morfologikkut pisariusumik oqaaseqarfiusumut uiguuterpassualimmut naanerpasualimmullu atorsinnaajumallugu, soorlumi kalaallisut oqaasii taamaattut. Oqaatsit katersat naleqqiiffeqarniarluni misissuinermeersut (meeqqap oqaatigisai kingulliit oqaaseqatigiinnit takinerpaanit pingasuneersut) takugaanni, oqaluutit 400 miss., uiguutit assigiinngitsut 60 miss. naanerillu inuttat amerlassusaannik oqaatiginnittorpassuit nalunaarsorneqarput. Tamakku oqaatsinut misiligummi ataatsimi tamakkerniassallugit ajornartorujussuusaaq, taamaattumik oqaasilerinikkut ilutsit aalajangersimasuinnaat matumi misissorneqarput.

Taamaattumik meeqqap oqaasiinik naliliinermi oqaatigisinnaasaasa misissornissaat aammalu morfeminik atuineraata misissornissaa takutitsisinnaalluarsinnaapput. Morfeminik atuinermi misissuinerup meeraq morfeminik ataatsimik, marlunnik imalt. arlalinnik atuisinnaalersimanersoq erseqqissumik takutissinnaavaa. Kisianni aamma taassuma takutissavaa, meeraq uiguutilersuisalersimanersoq imalt. oqaatsit uiguuserlugilluunniit naanilersortalersimanerai, taassumammi takutissammagu meeraq oqaatsinik pigiliussiartornermini alloriarsimasoq kalaallisullu oqaasilioriaaseq "ilikkarsimagaa". Allen (2015) malillugu inuit meerartaat marluliinermi nalaanni oqaatsimi ataatsimi agguaqatigiisillugu morfeminik marlunnik atuilersarput. Misissuinermi uani ajornassutsimut ineriartornerit atorlugit takusinnaavarput, meeqqat amerlanerpaat qaammatinik 16-eqarlutik morfeminik marlunnik atuisalersimasut. Taanna inissisimaffik pingaarnerulluni inissisimavoq meeqqat 30-nik qaammateqalernissaat tikillugu, tassani meeqqat morfemit 3-4-llu atorsinnaalertarmatigit.

Uiguutit naleqqiiffianni tabelimi meeqqat uiguutinik atuilluartalernerat qaammatini 19-eqalerneranni annerpaamik angusalinni pisartoq takuneqarsinnaavoq. Aatsaallu marluk missaanni ukioqalernerami amerlanerit uiguutit affaat (13) atorsinnaangortarpaat. Kisianni meeqqat akornanni meeqqamit meeqqamit piginnaasat nikingasorujussuupput, tassa meeqqat 10 pct.-imik ataalluguluunniit angusallit uiguummik ataasiinnarmik atuisinnaammata, meeqqalli annerpaamik angusallit (75-90 pct). uiguutit tamaasa (27) atorsinnaagaat.

Oqaasilerinermi inatsisit ilikkarniarnerinut takusinnaavarput, meeqqat 17-inik qaammatillit 20 pct.-iisa taggisit naanilersortalersimagaat, aamma qaammatinik 19-eqarnerminni 40 pct.-it taggisinik naanilersuisartut. Kisianni meeqqat akornanni ineriartornerit assigiinngitsut qiviaraanni, meeqqat appasinnerpaamik angusallit (10 pct.) aatsaat marluliinermik nalaanni taggisinik naanilersuilertartut takuneqarsinnaavoq.

Oqaatsini katersani qaammatinik 16-ilinni naanilersuinerit siulliit takkupput.

Oqaluutinik atuneq qaammatini 17-imit 23-mut arriitsuarsuararmik ineriartorpoq, tassa meeqqat marluk missaanni ukiullit 20 pct.-iisa taamaallaat uiguutit 30 pct.-ii atorsinnaammattigit. Kisianni 26-inik qaammateqalernerami tassangaannaq ineriartortoqalerpoq, tassa meeqqat 60 pct.-ii sinnerlugit oqaluutit taakku ilikkarmatigit. Meeqqalli appasinnerpaamik angusallit (10 pct.) 30 pct.-iisa aatsaat 32-nik qaammateqalernerminni atorsinnaalertarpaat aamma allat piginnaasaat pingatsiinerminni inortarpaat, naak taakku 60 pct.-iisa pingatsiinerminni pisinnaagaluaaraat. Soorlumi oqaluutit tamanut ajornartuusut, kisianni pingaar-tumik meeqqanut appasinnerpaamik angusalinnut, taakkununga ilinnialerineri kingusittarmat. Taamaattoqarneranut immaqqa pissutaavoq kalaallit oqaluutaat kisimiillutik oqaatsit morfemeqarsinnaanngim-mata, tassa isummaminnik naanilersortariaqaramik, oqaluutaassutaatigit kinaassusersiutaatigullu (inuttanut amerlassutsinullu), tassa oqaasilerinikkut immikkoortutigit. Taakku saniatigit oqaluut ataaseq oqaatsini al-lani oqaaseqatigiittut naleqarsinnaavoq.

Kisianni meeqqat ataasiakkaat oqaatigisaannik misissuissagaanni kalaallit oqaasiinik oqaatsitigullu tunuliaqutaannik ilisimasaqartoqartariaqassaaq.

Oqaatsit siulliit 50-it

Oqaatsinut pigiliussiartornermut ilisimatusarnermi oqaatsit siulliit 50-it oqaasertussutsillu ineriartortinnissaanut nalinginnaasumik oqaatsit ineriartornerinut takussutissiisutut isigineqartarput. Oqaatsit siulliit 50-it meeqqat amerlanernit 18-inik qaammatqalernerminni pigiliuttarpaat. Tamannalu oqaatsinik ineriartortitseqqinnissamut toqqammaviuvoq, tassani oqaatsinik sukkasuumik pigiliussineq pisarmat. Tamanna isumaqarpoq meeraq tassangaannaq oqaasertaartuleriasaartoq (Benedict, 1979; Goldfield & Reznick, 1990; Nelson, 1973 i Rasmussen 2020:34). Oqaatsit 50-it oqaaseqatigiiliorsinnaanerup ineriartorteqqinnissaanut toqqammaviupputtaaq (Rasmussen 2020:198). Taakku saniatigut oqaatsit 50-it ikinnerusulluunniit meeqqat oqaatsitigut ajornartorsiuteqalernissaanut siulittuiniutitut naliliiniutitullu misissuinerit ilaasa atortarpaat. Tassa meeraq oqaatsit 50-init ikinnerit oqaatigisinnaappagit imalt. marluliinermi nalaani oqaatsinik marlunnik atuilluni oqaaseqatigiiliorsinnaalersimanggippat meeraq immikkut misissugassanngortinneqassaaq (Feldman, Dale, Campell, Colborn, Kurs-Lasky, Rockette, & Paradise, 2005; Rescorla, 1989; 2009 i Rasmussen 2020:93).

Misissuinermi matumani naleqqiiffiit tabeliini takuneqarsinnaavoq, meeqqat affaat (50 pct. angusallit) 16-inik qaammatqalernerminni oqaatsit 40-it missaat atorsinnaanngortaraat 17-inillu qaammatqalernerminni oqaatsit 58-it. Kisianni tassangaanniit meeqqanut amerlanernut sukkasuumik ineriartortoqalersarpoq. Taamaattumik inernerit oqaatsit ilisimatusarfignarnerini nalinginnaasumik inissisimanerinit ungasinngillat.

Kisianni meeqqanut appasinnerpaamik angusalinnut, tassa 10 pct.-inik angusalinnut tamanna sivisunerusarpoq, tassa tamanna aatsaat marluliinermi nalaanni angusaramikku.

Oqaatsinut atorineqartartunut akineqarnerpaat 50-it qiviaraanni, takuneqarsinnaavoq, amerlanerit taggisaausut naanilersorneqanngitsut. Oqaasilerinikkut ilutsit taggisinut katigunneqartartut, *-kkut* (qass.) aamma *-mut* (kingulleqqiut) ataasiakkaatut takussaagaluarput. Oqaatsini atorineqarnerpaani 50-ini oqaluuteqanngilaq. Tamanna isumaqarsinnaavoq, kalaallit meerartaasa morfologimik pisariusumik oqaatsinik ilinniarnerat sivisunerusartoq, tassa oqaatsit taaguutillu allanngorartorujussuummata aammalu morfemit nipillu allatut iluseqarsinnaasarmata. Kisianni oqaatsit qanoq katinneqarsinnaanersut ilikkarniarlugit sukkasumik aallarsartarput, aammalu oqaluutit naaneri assigiinngitsut, uiguutit inuttalersuinikkullu naanerit takkuttarput, soorlumi oqaatsinik katersat tamanna takutikkaat.

Oqaasertussutsip ineriartorneranut inernerit saniatigut attaveqarsinnaanermut oqaasilerisinnaanermullu ineriartornerit aamma takuneqarsinnaapput, taakkuttaaq meeqqat attaveqarsinnaanerinit oqaatsitigullu piginnaasaasa nalilernerini naleraasinnaapput.

Misissueqqinnissamut siunnersuutit naleqqiussinerlu

Una nalunaarusiaq meeqqanut sullissisunit tamanit aamma imaluunniit oqaatsinik sulialinnit, oqallorissaausut, perorsaasut, peqqissaasut, ilinniartitsisut, tarnit nakorsaasut oqaatsinik ilinniagallit atorineqartussasut naatsorsuusaaavoq. Misissuinermit tunngaveqarnera, tassunga ilaatillugit tamanut atuuttuusinnaanermut atoruminarsagaanerannullu piumasaaqatinik naammassinnissimannara pissutaavoq. Taamattaq angajoqqaanut meeqqamik oqaasiinik soqutigisalinnut taamallu meeqqamik oqaasiisa ineriartornerinit paasisaqarnerorusuttunut soqutiginarsinnaavoq.

Una misiligusiaq taamaallaat meeqqanut 8-nik qaammatilinnit pingasunik ukiulinnut atorineqarsinnaavoq. Attaveqariaatsit, oqaatsitigut oqaasilerinikkullu immikkoortut assigiinngitsut tassani tikinneqarput. Oqaasertussutsillu paasisaqarfiginissaa ukkatarinerullugu atortussiaq ineriartortinneqarpoq – taamaattumillu meeqqat oqaasiinut naliliinermut diagnostik udredningimillu atorineqarsinnaakannerpoq. Kisianni erseqqissarneqassaaq, meeqqat oqaatsinik pigiliussiartornermikku kinguussaasut imaluunniit oqaatsitsigut ajornartorsiutillit / oqalunnikkut ajornartorsiutillit nassaarisinnissaannut oqallorissaasunit atorineqassappat,

immikkut klinisk populationimut misilinneqarsimangimmat. Misiligut oqaatsinik pamersaanermi suliniutit ilaattut atorreqarsinnaavoq, meeqqat immikkut oqallorissagassat nassaariarnerinut atorreqarluni.

Meeqqanut oqaatsitigut unammillernartorsiortunut diagnostisk udredningmut atorreqarsinnaasunik ineriartortitsinissaq pisariaqarpoq. Tassa nipit ajornartorsiutigineqartartut saniatigut oqaatsini sorpiaat kalaallit meerartaannut ajornartorsiortitsisartut ilisimaneqanngimmata. Taamattaq meeqqat angajulliumaat ass. 3-6 ukiullit oqaasii aaqqissuulluakkamik ilisimasalernissaannut nutaamik misiligusiortoqartariaqarpoq.

Kapitalip siuliani oqaatsinut naliliissutit suut massakkorpiaq kalaallit meerartaasa oqaasiinut naliliissutaa-nersut misissorpagut. Paasivarput, atortussiat assigiinngitsut ataatsimik siunertaqarsinnaasut, tassalu meeqqat 2-6-inillu ukiullit immikkut oqallorissarneqarlutik suliniarfigineqarnissamik pisariaqartitsisut nassaarinissaannut. Taamaannikkut tunngavimmikkut siunertartik atorpaat, tassa meeqqat ataasiakkat oqaasinikkiartornerat nukittorsassallugu ikorfartussallugulu. Kisianni takuneqarsinnaakannerpoq, atortut amerlanerit tutsuiginarsagaanngitsut atoruminarsagaanngitsullu, eqqarsaatigineqarsinnaavorlu oqaatsit ilaat misissuinerimi matumani paasisat aallaavigalugit iluarsaanneqarsinnaasasut. Taamaaliornikkut misiligutit ilaat suli atoruminarnerulissagaluarpud tutsuiginarnerulerlutillu.

Taamattaq pissusissamisuussaaq oqallisigissallugu qanoq CDI-Kalaallisut oqaatsinik naliliinermi atorreqassanersoq – sulisut kikkut, perorsaasut imalt. oqallorissaasut atussaneraat. Pingaaruteqarportaaq maluginiassallugu Nunatsinni massakkorpiaq ataasiinnarmik kalaallisut oqaasilimmik ilinniarsimasumik oqallorissaasoqarmat. Maannakkorpiaq maluginiarpurputtaq Meeqkerivitsialaap suliniuteqarfiisa ilagigaat siusissukkat pasitsaassisarnissamut suliniut. Ataatsimut isigalugu pingaaruteqarpoq atortussiaq kikkunnit, qaqugu sumilu atorreqarnissaa aalajangiiffigissallugu. Inatsit oqaatsinut pineqartunut aalajangersagatuaq tassaavoq *Inatsisartut Meeqqanut suli atualinngitsunut perorsaaniikkut inerikkiartuutaasunik ulluunerani neqeroorutit pillugit inatsisaat nr. 16, 3. december 2012-meersoq, 2013-mi januaarip aallaqqaataani atuutilersoq, pisussaaffiliisoq meeqqat 3-nik ukioqaleraangata nalinginnaasumik oqaatsimikkullu ineriartornerat misilinneqartassasut:*

Taamattaq pingaartuuvoq erseqqissassallugu oqaasertusaatit takutimmatigit, ullut tamaasa oqaasertusaatinik sammisaqartitsisarnerit oqaatsinillu piginnaasaqarneq ataqatigiissinnaasut. Angerlarsimaffimmi meeqqanoortunik atuagaateqarpiannngikkaanni imaluunniit meeqqanoortut pissarsiariniarneri ajornarparta, imaluunniit atuffassineq ileqquunngippat eqqarsaatigineqarsinnaavoq ulluunerani paaqqinnittarfinni oqaatsinik pamersaanermi oqaasertusaalluni sammisartakkat inissaqartinnerulernissaat.

Siunissami kalaallit meerartaasa oqaasinikkiartornerinut misissuinerit suli annertusiumaartut neriuppugut, tassunga ilaatillugu oqaatsinut allanut sanilliussinerit. Matumani misissuinerimi oqaatsinut allanut sanillius-sineq siunertaasimangilaq. CDI-mik misissuinerit allat qissimigaalaarlugit oqaasinikkiartornermut assigiif-feqaaluttoqarpoq. Kalaallilli meerartaasa oqaatsinik pigiliussiartornerat tamakkeruminaappoq, soorlumi oqaatsinik katersat takutikkaat, oqaluutit 400-t missaat uiguutillu 60-it missaat kinaassusersiutinilu inuttat kisitsisillu naanilersuuterpassui katersorneqarsimasut. Sukumiinerusumittaaq meeqqani taggisini oqaaseqatigiit qanoq ineriartortarnerit misissorneqarsinnaapput. Matumani misissuinerimi tamakku misissussallu-git killeqarsimavoq, tassa oqaatsini katersani taamaallaat 12 pct.-iinnarimmatigit. Oqaatsinik katersat meeqqat oqaatigeqqammisaat oqaaseqatigiinnit pingasuneersuupput assersuutigineqarsimasut. Soorlutaq kalaallit oqaasii pillugit kapitalimi allaaserineqasimasut aamma taggisit naanilerneqarnerini nipinik sorlammi allanngorartoqartarnerinut skemani takutinneqartoq, taggisit naanilersorneqariaasiini allanngorartoqartorujussuavoq. Taakkuttaq oqaatsinik pigiliussiartornermut sunneeqataasinnaasut eqqarsaatigineqarsinnaavoq, taamaattumillu meeqqat taamak ukiullit oqaasiisa katersaatigineqarneri ilaarpiaratik.

Najoqqutat allattorsimaffiat

Allen, S. E.M. (2013). The acquisition of ergativity in Inuktitut. In E.L.Bavin & S. Stoll (eds.). The acquisition of ergative structures. 71-105.

Allen, S.E.M., & Dench, K. (2015). Calculating mean length of utterance for Eastern Canadian Inuktitut. *First Language*, 35, 377-406.

Allen, S. E. M. (2017). Polysynthesis in the acquisition of Inuit languages. In M. Fortescue, M. Mithun, & N. Evans (Eds.), *Handbook of polysynthesis* (pp. 449-472). Oxford: Oxford University Press.

Allen, S. E. M. (2021-2023) (Forthcoming). The acquisition of Inuit languages. In A. Berge, A. Arnhold, & N. Trondhjem (Eds.), *Handbook of Inuit-Yupik-Unangan*. Oxford: Oxford University Press.

Allerup, P. (2007). *Danske 4. Klasseelever I TIMSS 2011*. Forlag 1.dk.

Bates, E., Marchmann, V., Thal, D., Fenson, L., Dale, P., Reznick, J.S., Reilly, J., & Hartung, J. (1994). -Developmental and stylistic variation in the composition of early vocabulary. *Journal of child language*, 21(1).85-123.

Bleses, D., Vach, W., Wehberg, S., Faber, K., & Madsen, T.O (2007). Tidlig kommunikativ udvikling: Et værktøj til beskrivelse af sprogtilegnelse baseret på CDI forælder rapport-undersøgelser af danske nomrlathørende og hørehæmmede børn. Odensen, Denmark: Syddansk universitetsforlag.

Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T.O., & Basbøll, H. (2008a). Early vocabulary development in Danish and other languages: a CDI-based comparison. *Journal of child language* 35 (3).619-650.

Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T.O., & Basbøll, H. (2008b). The Danish Communicative Developmental Inventories: validity and main developmental trends. *Journal of child language*, 35 (3). 651-669.

Bleses, D. & Højen A. (2011). Når børn lærer sprog. *Dansk sprogtilegnelsesforskning i et internationalt perspektiv*, Syddansk Universitetsforlag (239).

Bleses, D., & Vach, W. (2013). Danish Late Talkers: A First Potrait. In Rescorla, L., & Dale, P.H. (2013). *Late Talkers*. Brookers, Baltimore.

Braginsky, M., Yurovsky, D., Marchman, V. A., & Frank, M. C. (2017). Consistency and variability in word learning across languages. DOI: <http://doi.org/10.31234/osf.io/cg6ah>

Caselli, M.C., Bates, E., Casadio, P., Fenson, L., Sanderl, L., & Weir, J. (1995). A cross-linguistic study of early lexical development. *Cognitive Development*, 10 (2). 159-199.

Caselli, M. C., Vicari, S., Longobardi, E., Lami, L., Pizzoli, C., & Stella, G. (1998). Gestures and words in early development of children with Down syndrome. *Journal of speech, Language and hearing Research*, 45(6). 1142-1157.

Crago, M. (1988). Cultural context in communicative interaction of Inuit children. Unpublished doctoral dissertation, McGill University, Montral, DC.

Dale, P. (2015). How to request authorization for the development of adaptations. (Updated 2/15/2020)

Devescovi, Caselli, Marchione, Pasqualetti, Reilly & Bates (2005). A crosslinguistic study of relationship between grammar and lexical development. *Journal of child language*, 32 (4). 757-789.

- Fenson, L., Bates, E., Dale, P., Goodman, J., Reznick, J. S., & Thal, D.J. (2000). Measuring variability in early child language: Don't shoot the messenger. *Child development*, 71 (2). 323-328.
- Fenson L., Dale, E., Dale, P. S., Marchman, V. A., Reznick, J. S., & Thal, D.J. (2007). *MacArthur-Bates Communicative Development Inventories*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company.
- Fortescue, M. (1985). Learning to speak Greenlandic: A case study of a two-year-old's morphology in a polysynthetic language. *First Language*. 5, 101-114.
- Fortescue, M. & Lennert Olsen, L (1992). The acquisition of West Greenlandic. In D.I. Slobin (ed.), *The cross-linguistic study of language acquisition*, Volume 3 (pp.111-220). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Fortescue, M. (1995). Polysynthetic morphology. *The encyclopedia of language and linguistics*, 5. 2066-2602.
- Greenberg, J. H. (1960) A quantitative approach to the morphological typology of language. *International Journal of American Linguistics*, 26. 178-194.
- Jakobson's Roman: *Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze* (1941); udgivet på engelsk i 1968: *Child Language, Aphasia and Phonological Universals*.
- Kolte, Svend. (1999) "Kalaallit Oqaasii - Det Grønlandske Sprog". *Inuit, kultur og samfund: En grundbog i eskimologi*. Aarhus: Systime. s. 88.
- <https://stat.gl/dialog/topmain.asp?lang=da&subject=Befolkning&sc=be>
(http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskole/21.aspx).
- (<https://stat.gl/dialog/main.asp?lang=da&version=202007&sc=UD&subthemecode=o2&colcode=o>)
- Lennert Olsen, L. (1987). *Lidt om grønlandske børns sprog (Specialeopgave i Eskimologi)*. Københavns universitet.
- Lord, F.M., Novick, M.R., & Birnbaum, A. (1968). *Statistical theories of mental test scores*. Addison-Wesley.
- Lyberth, M.L., Meincke, K., Schmidt, S., Poulsen, M., & Juul, H. (2020). *Tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed. Rapport om Dysleksitiltag for skolebørn i Grønland*. Naalakkersuisut. Nuuk.
- Luyster, R., Qiu S., Lopez., & C. (2007). Predicting outcomes of children referred for autism using Mac-Art-hur-Bates Communicative Development Inventory. *Journal of Speech, Language and hearing Research*.
- McDonough, C., Song, L., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., & Lannon, R. (2011). An image is worth a thousand words: Why nouns tend to dominate verbs in early word learning. *Developmental science*, 14 (2).181-189.
- Nailges, L. R., & Hoff, E. (2006). 13 Verbs at the Very Beginning: Parallels Between Comprehension and Input. *Action meets word: How children learns verbs*.
- Poppel, Birger (2007). *Den Arktiske Levevilkårsundersøgelse/SLiCA. Fordeling af den sproglige ressource i Grønland - præsentation af undersøgelsens baggrund og nogle resultater*. PowerPoint-slides fra Seminar om sproglig integration, Forsamlingshuset, Nuuk, 30.-31. januar 2007
- Rasch, G (1960). *Probabilistic Models for some Intelligence and Attainment Tests*, Munksgaard.
- Rasch, G. (1977/2006). On Specific Objectivity: An attempt at Formalizing the Request for Generality and Validity of Scientific Statements. *Danish Yearbook of Philosophy*, 14, 58-94. Reprinted in d. J. Bartholomew (ed.) (2006): *Measurement*. Volume I, 203-40. London SagePublications.
- Sissal M. Rasmussen (2020). *Færøske børns tidlige ordforrådstilegnelse – Adaption og normering af en færøsk version af MB-CDI-forældrerapporter*. Ph.d.-afhandling. Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.

- Schneider, R., Yurovsky D., & Frank, M (2015). Large –scale investigations of variability in children´s first words. In CogSci.
- Simonsen, H. G., Kristoffersen, K. E., Bleses, D., Wehberg, S., & Jørgsen, R. N. (2014). The Norwegian Communicative Development Inventories: Reliability, main developmental trends and gender differences. *First Language*, 34 (1), 3-23.
- Slobin, D. I. (1985). *The Crosslinguistic Study og Language Acquisition: Volume 1*. Hilldale, NJ: Erlbaum.
- Slobin, D. I. (2014). *The Crosslinguistic Study og Language Acquisition: Volume 4*. Psychology Press.
- Stoel-Gammon C. (2011). Relationships between lexical and phonological development in young children. *Journal of child language*. 25 (1).
- Trondhjem, N. B. (2008). Markering af tid i grønlandsk sprog med særlig fokus på fortid. Afdeling for Eskimologi og arktiske studier, Købehavns Universitet.
- IKIIN (2018). Naalakkersuisuts Strategi- og handleplan for fagpersonalet på daginstitutionerne. Naalakkersuisut. Kortlægning af førskoleområdet. Epinion.

Appendiks

Appendiksinut nalunaarsuutit:

1. CDI skemat:
 - a. Appendiks A CDI-kalaallisut Oqaatsit ussersuutillu 8-16 qaammatillit
 - b. Appendiks B CDI-kalaallisut Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammatillit
 - c. Appendiks C CDI-kalaallisut Meeraq ilaqutaalu pillugit apeqquutit

2. Tabelit, naleqqussaanermi imarineqartunik takutitsisut:
 - a. Tabel 1. for skemamut 8-16 qaamm.
 - b. Tabel 2. for skemamut 16-36 qaamm.

3. Skemanut marlunnut tutsuiginassutsinik kisitsinerit (Reliabilitetstjek)

CDI-kalaallisut

The MacArthur Bates Communicative Development Inventory

Meeraqqat meeqqallu oqaasertaariartortarnerannut nalunaarsuut

MEEQQAP AQQA

INUUIA

SUIAASSUSAA

Oqaatsit ussersuutilu 8-16 qaammatillit

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik · 2016

Asasavut angajoqqaat meeqqamilluunniit isumaginnittut allat

Immersugassat marluupput. Siulleq meeqqat oqaasiinut tunngavoq, aappaa meeqqap angajoqqaallu tunuliaqutaannut tunngalluni.

Uani immersuivissami siullermi oqaatsit allattorneqarsimasut nunatsinni meerartatta oqaasiini naliginnaanerpajupput. Oqaatsit allassimasut meerarpasuit oqaasiinit katersorneqarput, taamaattumik ernumagissanngilarsi meeqqassi massakkut oqaatsit ikittuinnaat nalunngippagit. Meerarmi assersuutigalugu 8-nik qaammateqaruni sulii paasisinnaasai oqaatiginnaasaalu ikittuinnaassapput.

Oqaatsit allattorneqarsimasut amerlammata, innersuussutigaarput piffissaqarluarfissinni immersuissasusi. Immersugarsi tigullattaarsinnaavarsi, kissaatigaarpulli sap.ak. marluk ingerlanerini naammassissagissi.

Qinnuigaassi immersuillusi aallartinnginnissi ilitsersuut atuarluuqaassagissi.

Ilitsersuut

1. Oqaaseq meeqqassi sulii paasineq ajorpagu aamma paasillugu oqaatigineq ajorpagu x-iliissanngilasi.
2. Oqaaseq meeqqassi paasisarpagu, sulili oqaatiginnaanagu taava *Paasisarpaa* Aajarta/Aneerta oqaatsip *Paasisarpaa* nalaa x-ilissavarsi.
3. Oqaaseq meeqqassi paasisarlugulu oqaatigisarpagu, taava oqaatsip *Paasisarpaa* oqaatiginnaallugulu nalaanut x-iliissaasi. *Paasisarpaa oqaatiginnaallugulu*

Qinnuigaassi meeqqassi oqaatsit sapinngisai kisiisa nalunaarsoqqullugit, tassa oqartinniassanngilarsi aperalugu "una sunaana" imaluunniit oqarit "angaara".

4. Meeqqassi oqaatsit allaanerulaartumik kutalaarluniluunniit taasaraluarpagit, soorlu "duddi" suttu "miikkat" meeqqat, nalunaarsussavasi. Taamaappoq aamma sumiorpaluutini, soorlu meeqqap "ajaara" "ajaaraq"-mik taasarpagu, imaluunniit "aanaa" "aanaajaa/aanakassaa"-mik taasarpagu, "aanaa" pimmagu x-iliissaasi.

5. Oqaatsit ilaat assigiinngilaartunik taaneqartarput imaluunniit sumiorpaluuteqarlutik, soorlu tiu-tiuu/tiuu/tiooq/puppu. Uani immersugassami taamaattut arlaqarput tulleriisillugillu inissitsitigaallutik. Taamaattuni arlaat ataasiinnaq meeqqassi atortagaa atornerusaaluunniit ammalortulerlugu nalunaassavarsi.

Kukkugussi ataasiinnarmik titarsigitsi, *Paasisarpaa* *Paasisarpaa oqaatiginnaallugulu* tiuu/tiu-tiuu/tiooq puppu
eqqortorlu nalunaarlugu, soorlu:

Ulloq immersuilluni aallartiffik: _____

Ulloq immersuilluni naammassiffik: _____

Immersuisoq: _____

Meeraaqqaat meeqqallu oqaasertaariartortarannut nalunaarsuut
The MacArthur Communicative Development Inventory: Words and Gestures
Oqaatsit ussersuutillu 8-16 qaammattillit · © Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik 2016
Layout & grafisk produktion: Info Design ApS · Nuuk · 08/2016

OQAATSIT USSERSUUTILLU 8-16 QAAMMATILLIT

Immikkoortoq 1- Oqaluleqqaarneq

A. PAASINNITALERSIMANERMUT MALUNNIUTIT SIULLIIT

Meeqqat oqaluttalinnginnermini, oqalunermik paasinissimanerminnik ersersitsisarput; oqaatsit oqariartaatsillu tusartuakkatik qisuariaatigisarpaat. Ataani allassimasut meeqqassi qisuariaatigisarpa?

Aap

Naamik

☐	☐	1. Atini tusaavaa/taaguutini
☐	☐	2. Naameertoqarpat suliani unitsittarpaa sivikitsunnguamilluunniit
☐	☐	3. 'Naak anaana/ataata' tusaraangamiuk ujalertarpaa

B. OQARIARTAATSIT ATUUKKAJUTTUT

Oqaatsit utertuakkat meeqqassi paasisinnaasai x-ilersukkit.

Paasisarpaa

- Aajarta/Aneerta
- Anaanamut tak
- Apannga/Aparlunga
- Aqqarlutit
- Arpatta
- Arsaq anaanamut/Arsarta
- Asallunga
- Attornagu
- Ingillutit
- Innarta
- Nerissavit
- Nangit taarserlara/Nangilerlakkitt/Puupa pii
- Nikuillutit
- Tassa
- Oriaruk
- Peqqissavit/Aamma?
- Pikkori
- Qaagit
- Qasuit/Uernarpit?
- Sianigalutit/Sissuerlutit
- Uatsi(laaq)
- Uffassaatit
- Unillutit

C. OQAASERTUSSUSEQ

Meeqqassi oqaatsit paasisinnaasai imaluunniit paasisarlugillu oqaatigisinnaasai x-ilersorsigit.

1.a. Nipinut issuaatit uumasullu nipaas

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ baa-buu
☐	☐ bang-bang
☐	☐ brrr/ brrum-brrum/niin-niin (biilit nipaas)
☐	☐ grrrr
☐	☐ dyyt-dyyt
☐	☐ krang-krang
☐	☐ mm mm (mamaq)
☐	☐ na'aa/aarv/arv-arv

1.b. Meeraararpaluutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ a'a/i'i (anarpoq imalt. quivoq)
☐	☐ aajaa/iijaa/aaja (aneerneq)
☐	☐ amaama
☐	☐ amaamai
☐	☐ apaapa/mamma
☐	☐ avva/vaava/vavva
☐	☐ bam/bum/mii/maa (nunguppoq, peqanngilaq, tammarpog)
☐	☐ ikkii
☐	☐ itiiti
☐	☐ king-kang
☐	☐ miimi/imiimi
☐	☐ naaj/naa'nn/aaj (kusagisaqartoq)
☐	☐ puupa
☐	☐ qooqu
☐	☐ tiuu/tiu-tiuu/tiooq/puppu
☐	☐ tuttuu
☐	☐ utuutu
☐	☐ vivii/viivi (sinik, sinittoq)
☐	☐ nan'na (ulorianarpoq imalt. annerpoq)
☐	☐ u'u/uu (uunarpoq)

2. Uumasut aqqi

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aapakaaq
☐	☐ hiisti
☐	☐ nanoq
☐	☐ qimmeq
☐	☐ qitsuk
☐	☐ tulugaq

3. Angallassissutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aputaajaatit/nivattaatit
☐	☐ biilit
☐	☐ bussit
☐	☐ sukkilit/sikkilit
☐	☐ timmisartoq
☐	☐ umiatsiaq
☐	☐ umiarsuaq

4. Pinngussat

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ arsaq
☐	☐ atuagaq
☐	☐ balloni
☐	☐ bamsi
☐	☐ pinnguaq

5. Elektroniskimut tunngasut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aluu/mobil/telefuuni
☐	☐ fjernsyni
☐	☐ lpad

6. Nerisassat imerneqarsinnaasullu

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ appelsiina
☐	☐ banaani
☐	☐ boor'lut
☐	☐ guloruuju (gulerod)
☐	☐ iffiq/timiusiaq
☐	☐ iipili
☐	☐ imeq
☐	☐ immuk
☐	☐ immussuaq
☐	☐ issingigassat/qorlortitat
☐	☐ naatsiat/kartoffilit
☐	☐ kiksit
☐	☐ neqi
☐	☐ nerisassat
☐	☐ paarnat/paarmat
☐	☐ pølsit
☐	☐ safti
☐	☐ seqquluttut/paarnaaqqat
☐	☐ siku
☐	☐ yoghurti

7. Atisat pigisallu

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aaqqatit
☐	☐ alersit
☐	☐ alersersuit/alersikuluut
☐	☐ attallaat/atallaat
☐	☐ isersimmatit
☐	☐ kamaasiat
☐	☐ kavaajaq
☐	☐ manoqut
☐	☐ nangeq
☐	☐ nasaq
☐	☐ qarliit
☐	☐ skuut/kamiit
☐	☐ støvlit
☐	☐ sutti
☐	☐ tujuuluk

8. Timi

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ assak
☐	☐ isi
☐	☐ isigak
☐	☐ iteq
☐	☐ kakkik
☐	☐ kigutit
☐	☐ kulloq
☐	☐ nutsat
☐	☐ naat
☐	☐ oqaq
☐	☐ putugoq
☐	☐ qalaseq
☐	☐ qingaq
☐	☐ sigguit
☐	☐ siut
☐	☐ taleq

9. Illumi atortualuit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ allarut
☐	☐ ajassaat
☐	☐ akiseq
☐	☐ alussaat/qalitaateq
☐	☐ eqqaavik
☐	☐ imerfik
☐	☐ kigutigissaatit
☐	☐ naasoq
☐	☐ puugutaq
☐	☐ qipik
☐	☐ qulleq
☐	☐ støvsugi

10. Pequtit inillu

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ wc/anartarfik
☐	☐ errorsivik
☐	☐ igalaaq
☐	☐ issiavik
☐	☐ matu
☐	☐ nateq
☐	☐ siniffik
☐	☐ sinittarfik
☐	☐ sofa
☐	☐ uffarfik

11. Silamiittunut tunngasut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aput
☐	☐ imaq
☐	☐ qaammat
☐	☐ sila
☐	☐ ujarak

12. Sumiiffiit orninneqarsinnaasut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ angerlarta/uagutsinnut
☐	☐ meeqqat/meeqqanut/meeqqani (meeqperivik)

13. Inuit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aanaa/ningiu
☐	☐ aanaqqii/ningioqqi
☐	☐ aataa/ittu
☐	☐ aataqqii/ittoqqi
☐	☐ aja
☐	☐ ajaara
☐	☐ akka
☐	☐ akkaara
☐	☐ aleqa
☐	☐ anaana
☐	☐ anga
☐	☐ angaara
☐	☐ angaju
☐	☐ ataata
☐	☐ atsa
☐	☐ atsaara
☐	☐ illoora
☐	☐ meeqqap nammineq atia
☐	☐ meeraq
☐	☐ nuunu
☐	☐ perorsaasup/paarsisup aqqa

14. Pinnguarneq aamma iliuutsit utertuakkat

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aamma (imaalioqqigit)
☐	☐ aamma (peqqissaanga)
☐	☐ aana
☐	☐ aap/ijar/suu
☐	☐ aappaa
☐	☐ aatsaat
☐	☐ akki
☐	☐ aluu/hej/haluu
☐	☐ apa
☐	☐ baa-baaj
☐	☐ inaanut
☐	☐ kumoorn
☐	☐ kunaat
☐	☐ naamik/nej nej/eh'eh
☐	☐ qaa
☐	☐ "taa"/ "shh"/"ata"
☐	☐ tak
☐	☐ takuss
☐	☐ takuuk/haarmi/qivi
☐	☐ sâdan

15. Oqaatsit iliuseqarnermut tunngasut/Oqaluutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aatippoq
☐	☐ ammarpoq
☐	☐ aneerpoq
☐	☐ anivoq
☐	☐ annerpoq
☐	☐ arpappoq
☐	☐ arsarpoq
☐	☐ asallugu
☐	☐ aserorpoq
☐	☐ biilerpoq
☐	☐ erinarsorpoq
☐	☐ imerpoq
☐	☐ innarpoq
☐	☐ kiivaa
☐	☐ mamarpog
☐	☐ masappoq
☐	☐ matuvoq
☐	☐ naavoq
☐	☐ nakkarpoq
☐	☐ nerivoq
☐	☐ nuannaarpoq
☐	☐ nunguppoq
☐	☐ pinguarpoq
☐	☐ pissippoq
☐	☐ pisuppoq
☐	☐ qiavoq
☐	☐ qitippoq/taparpoq
☐	☐ sinippoq
☐	☐ supoorpaa
☐	☐ tammarpoq
☐	☐ uunarpoq

16. Oqaatsit oqaluttuartut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ annernartoq
☐	☐ imaqanngitsoq
☐	☐ inequnartoq
☐	☐ ipertoq
☐	☐ kissartoq
☐	☐ nillertoq (ikkii)
☐	☐ kusanartoq
☐	☐ qasusoq
☐	☐ peqanngilaq
☐	☐ soqanngilaq
☐	☐ uernartoq

17. Piffissaq pillugu oqaatsit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ massakkut
☐	☐ uatsilaaq/erngiinnaq/kattorna

18. Kinaassusersiutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ illit
☐	☐ nammineq
☐	☐ uanga
☐	☐ uku
☐	☐ una

19. Aperiniutit

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ kinaana
☐	☐ naak/nanaak
☐	☐ susoruna
☐	☐ sumiippit
☐	☐ sunaana

20. Sammivinnut tunngassuteqartut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ aapingga
☐	☐ ataani
☐	☐ ikani
☐	☐ pikani
☐	☐ qamani

21. Annertussutsimut amerlassutsimullu tunngasut

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ alla (inuk alla)
☐	☐ amerlasuut/ikattut
☐	☐ assiit
☐	☐ immannguaq

22. Oqaasilerineq

Oqaatsigut katitigaapput, naggueqarlutik, uiguuteqarlutik naaneqarlutillu. Meeqqassi uiguutit kingulleqqiutil-
lu atortagai nalunaarsorsigit (Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput).

<i>Paasisarpaa</i>	<i>Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu</i>
☐	☐ -kasik (avvakasik)
☐	☐ -kunnut (aanaakkunnut)
☐	☐ -nguaq (nuununnguaq)
☐	☐ -nngit (nuunuunngilaq)
☐	☐ -passuit (parparpar..inuppapassuit)
☐	☐ -mut (anaanamut)
☐	☐ -nut (meeqqanut)
☐	☐ -tut (anaanatut)
☐	☐ -lu (anaanaluk)
☐	☐ allap pia/allap pii
☐	☐ -p pia (atia taariarlugu, soorlu nukap pia)

Immikkoortoq II – Pissusilersuutit ussersortarnerillu

A. ATTAVEQARNIARLUNI USSERSORNEQ

Meeqqat attaveqartaleraangamik pisariaqartitamik malugitinniarlugit ussersortarput. Meeqqassi iliuuserisartagai nalunaarsorsigit.

Suli naamik (suli taamak pissusilersorneq ajorpoq)

Ilaanni (ilaannikkut taamaalisarpoq)

Akulikitsumik (akulikitsunik taamaalisarpoq)

Suli naamik Ilaanni Akulikitsumik

☐	☐	☐	1. Talini siaarlugit assaminiittoq ilinnut takutinniarparaa
☐	☐	☐	2. Pinngussamik tigummiaminilluunniit arlaannik isaassivigalutit tunisarpaatit
☐	☐	☐	3. Taliminik tikiminilluunniit soqutiginarunik pisunilluunniit tikkuartuisarpoq
☐	☐	☐	4. Nammineerluni aalateraluni ingerlasoqaraangat inuulluaqqusisarpoq
☐	☐	☐	5. Tigoqqusaarluni talini siaartarpai
☐	☐	☐	6. Naaggaaraangami niaqquni aalatittarpaa
☐	☐	☐	7. Angeraangami sikisartarpoq
☐	☐	☐	8. Talini isaallugu assani siaaqattaarlugu qinusarpoq
☐	☐	☐	9. Baajeeraangami assani kunittarpaa
☐	☐	☐	10. Mamarsarnini takutinniarlugi sigguni aluttortarpai imalt. misarpalutsitsilluni
☐	☐	☐	11. Talini siaartarpai takutinniarlugi 'tammarpai' imalt. 'peqanng...' imalt. 'naak'

B. PINNGUARNEQ PISSUSIARSUUTILLU

Pinnguaatit pissusiarsuutillu ilaat meeqqassi iliuuserisarpai?

Aap Naamik

☐	☐	1. Pinnguartarpoq "kuu-kuuk – apaa"
☐	☐	2. Pinnguartarpoq "paarluni qajartarluni"
☐	☐	3. "Naak isinngui" takutittarpai
☐	☐	4. Qitittarpoq/tapartarpoq
☐	☐	5. Naak ukiussanngua? takutittarpaa
☐	☐	6. "Ajugaa" tallini qullartarpai
☐	☐	7. Pissittunnguaq (pissippoq pissippoq)
☐	☐	8. "Arpaa" pisunniaqattaartarpoq
☐	☐	9. Apa
☐	☐	10. Pinnguartarpoq "kilikili"
☐	☐	11. Kutaa
☐	☐	12. Assani pattattarpai nuannaajummaangami imalt. oqarfigineqaraangami "assannguani pattappai"
☐	☐	13. "Aluu" mobiili arlaalluunniit tigullugu oqaluussisuusaartarpoq
☐	☐	14. Sinittusaarluni sequnngertarpoq sikillunilu

C. PIGISANIK TIGUMMILLUNI ILIUUTSIT

Iliuutsit ilaannik meerarsi iliuseqartarpa imalt. iliuseqarniarsarisarpa?

Aap Naamik

- 1. Alussaaserluni imalt. ajassaaserluni nerisarpaq
- 2. Tiitorfik imalik imerfigisarpaa
- 3. Nutsani illaagutininik imalt. brstinik illaartarpai
- 4. Kigutigissartarpaq
- 5. Ermiummik imalt. allarummik kiinnani imalt. assani allartertarpai
- 6. Natsani atisarpaa
- 7. Kamippalertarpaq imalt. alersilertarpaq
- 8. Ujamilertarpaq imalt. tajalertarpaq
- 9. Supoorilluni takutinniartarpaa uunartoqartoq
- 10. Timmisartopq tigummillugu timmisuusaartittarpaa
- 11. Telefuuni mobiililuunniit imaluunniit alla siutiminut tutseqqasarpaa
- 12. Biileeqqat ingerlasuusaartittarpai
- 13. Arsaq miloriuttarpaa
- 14. Tiitorfiit imalt. igat imaqartittuusaarlugit alussaammik aalaterisarpaq

D. ANGAJOQQAJUSUUSAARTARPOQ

Tulliupput meeraaqqat inuusatik bamsitilluunniit atorlugit iliuserisartagaat. Meeqqassi iliuserisimasai takusimasi nalunaarsorsigit.

Aap Naamik

- 1. Alussaammik/Qalitaatimik nerisitsisoq
- 2. Aneerussivinniitopq kaassuaraa/barnevogneeqqaniitopq ajattaraa
- 3. Kunissoraa/aparaa imalt. eqitaaraa
- 4. Kamippalerniarsarigaa, alersilerniarsarigaa imalt. nasalerniarsarigaa
- 5. Oqaluffigigaa

E. INERSIMASUT ILIUUSERISARTAGAANNIK ILAARSINEQ (pinngussat piviusullu atorlugit)

Iliuutsit ilaannik meerarsi iliuseqartarpa imalt. iliuseqarniarsarisarpa?

Aap Naamik

- 1. Sanertarpaq
- 2. Kaattamik allamilluunniit kaattartarpaq
- 3. 'Allattarpaq' computerimut imalt. Ipad
- 4. 'Atuartarpaq' (atuakkat qupperaaffigalugit)
- 5. 'Biilertarpaq' aquutaa sangutittarlugu
- 6. Erruummik imalt. pujoralaajaammik ipertaajaasarpaq
- 7. Aqerluusaaq, kuglepena, qalipaat imalt. tusch atorlugu allattarpaq
- 8. Isarusstertarpaq/Issalertarpaq

F. ILLERUSAARNEQ/PINNGUARNEQ

Meeqqat pinnguaaramik pialunnik taarsiillutik atuisarput. Bamsiutini nerisinniaruniuk immaqa qisumineq iipiliusuusaartissinnaavaa. Skåleq nasarisuusaarsinnaavaa. Meerarsi assingusunik taamaaliortoq takunikuusiuk?

Angerussi pissusilersuutigisimasaanik allataqaritsi:

OQAATIGIUMASAT ALLAT:

Maanna immersugassaq siulleq naammassivoq. Qinnuigaassi immersugassap aappaa immersorlugu aallartissagissi.

CDI-kalaallisut

The MacArthur Bates Communicative Development Inventory

Meeraqqat meeqqallu oqaasertaariartortarnerannut nalunaarsuut

MEEQQAP AQQA

INUUIA

SUIAASSUSAA

Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammatillit

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik · 2016

Asasavut angajoqqaat meeqqamilluunniit isumaginnittut allat

Immersugassat marluupput. Siulleq meeqqat oqaasiinut tunngavoq. Aappaa meeqqap angajoqqaallu tunuliaqutaannut tunngalluni.

Meeqqat oqaaserpassuit suli oqaatigisinnaanngikkaluarlugit naluneq ajorpaat qanoq isumaqarnersut. Uani immersugassami siullermi meeqqassi oqaatsit suut oqaatigisinnaanerai paaserusuppagut.

Oqaatsit allattorneqarsimasut nunatsinni meerartatta oqaasiini naliginnaanerpajupput, meerarpassuillu oqaasiiniit katersorneqarput. Taamaattumik ernumagissanngilarsi meeqqassi massakkut oqaatsit ikittuinnaat nalunngippagit. Meerarmi assersuutigaluni 16-inik qaammateqaruni suli oqaatigisinnaasai ikittuinnaassapput.

Oqaatsit allattorneqarsimasut amerlammata, innersuussutigaarput piffissaqarluarfissinni immersuissasusi. Immersugarsi tigullattaarsinnaavarsi, kissaatigaarpulli sap.ak. marluk ingerlanerini naammassissagissi.

Qinnuigaassi immersuillusi aallartinnginnissi iltersuut atuarluaqqaassagissi.

Ilitsersuut

1. Oqaaseq meeqqassi suli oqaatigineq ajorpagu x-iliissanngilasi.
2. Oqaaseq meeqqassi oqaatigisarpagu, taava oqaatsip nalaanut x-iliissaasi.

Qinnuigaassi meeqqassi oqaatsit sapinngisai kisiisa nalunaarsoqqullugit, tassa oqartinniassanngilarsi aperalugu "una sunaana" imaluunniit oqarit "angaara".

4. Meeqqassi oqaatsit allaanerulaartumik kutalaarluniluunniit taasaraluarpagit, soorlu "duddi" suttu "miikkat" meeqqat, nalunaarsussavasi. Taamaappoq aamma sumiorpaluutini, soorlu meeqqap "ajaara" "ajaaraq"-mik taasarpagu, imaluunniit "aanaa" "aanaajaa/aanakassaa"-mik taasarpagu, "aanaa" pimmagu x-iliissaasi.

5. Oqaatsit ilaat assigiinngilaartunik taaneqartarput imaluunniit sumiorpaluuteqarlutik, soorlu tiu-tiuu/tiuu/tiooq/puppu. Uani immersugassami taamaattut arlaqarput tulleriisillugillu inissitsitigaallutik. Taamaattuni arlaat ataasiinnaq meeqqassi atortagaa atornerusaaluunniit ammalortulerlugu nalunaassavarsi.

Kukkugussi ataasiinnarmik titarsigitsi, eqqortorlu nalunaarlugu, soorlu:

Paasisarpaa

Paasisarpaa oqaatigisinnaallugulu
 tiuu/tiu-tiuu/tiooq/puppu

Ulloq immersuilluni aallartiffik: _____

Ulloq immersuilluni naammassiffik: _____

Immersuisoq: _____

Meeraaqat meeqqallu oqaasertaariartortarnerannut nalunaarsuut
The MacArthur Communicative Development Inventory: Words and Gestures
Oqaatsit oqaaseqatigiillu 16-36 qaammattillit · © Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik 2016
Layout & grafisk produktion: Info Design ApS · Nuuk · 08/2016

OQAATSIT OQAASEQATIGIILLU · 16-36 QAAMMATILLIT

Immikkoortoq 1. Meeqqat oqaasii

A. OQAASERTUSSUTSIP NALUNAARSORNEQARNERA

1.a Nipit

☐ baa-buu	☐ kukkukuukuu
☐ bang-bang	☐ miaarv
☐ brrr/brrum-brrum/niin-niin (biilit imalt. angallatit nipaata)	☐ mm-mm (mamaq)
☐ grrr	☐ muu
☐ dyyt-dyyt	☐ mææ
☐ krang-krang	☐ na`aa/aarv/arv-arv

1.b Meeraarpaluutit

☐ a`a/i`i (anarpoq imalt. quivoq)	☐ naa/kaar (tupigusuttoq)
☐ aajaa/iijaa/aaja (aneerneq)	☐ naaj/naa`nn/aaj (kusagisaqartoq)
☐ amaama	☐ paapaaq
☐ amaamai	☐ puupa
☐ apaapa/mamma	☐ qooqu
☐ avva/vaava/vava	☐ tiuu/tiu-tiUU/tiooq/puppu
☐ bam/bum/mii/maa (nunguppoq, peqanngilaq, tammarpog)	☐ tuttuu
☐ ikkii	☐ utuutu
☐ itiiti	☐ vivvii/viivi (sinik-sinittoq)
☐ king-kang	☐ nan`na (ulorianarpoq imalt. annerpoq)
☐ miimi/imiimi	☐ u`u/uu (uunarpoq)

2. Uumasut

☐ aalisagaq	☐ nagguaatsoq/elefanti	☐ teriaq
☐ aapakaaq	☐ nanoq	☐ tiigeri
☐ aasiak	☐ nersussuaq	☐ timmiaaraq
☐ aaveq	☐ niviuqak	☐ tulugaq
☐ ammassak	☐ pakkaluaq	☐ tuttu
☐ appa	☐ puisi	☐ ukaleq
☐ arfeq	☐ puuluki	☐ umimmak
☐ hiisti	☐ qeerlutooq	☐ uppik
☐ ippernaq	☐ qimmeq	☐ uumasut
☐ kukkukooq	☐ qitsuk	☐ liiveq
☐ naaja	☐ sava	

3. Angallassissutit

☐ aputaajaatit/nivattaatit	☐ qamutit	☐ taxa
☐ biilit	☐ qimussit	☐ timmisartog
☐ bussit	☐ qimuttuitsut	☐ traktorit
☐ helikopteri	☐ sukkilit/sikkilit	☐ umiatsiaq
☐ lastbiilit	☐ sisoraatit	☐ umiatsiaaraq
☐ qajaq	☐ snescooterit	☐ umiarsuaq

4. Pinngussat atortullu

☐ aqerluusaq	☐ inuusaq	☐ qalipaait/amiisit
☐ arsaq	☐ legot	☐ supoortagaq/pullartagaq
(<i>sæbeboble</i>)
☐ atuagaq	☐ ikkussortakkat	
☐ balloni	☐ panaq	
☐ bamsi	☐ pinnguaq	

5. Elektroniskimut tunngasut

☐ aluu/mobil/telefuuni	☐ dvd	☐ lpad
☐ assiliivik	☐ fjernsyni	☐ spil

6. Nerisassat imerneqarsinnaasullu

☐ aalisagaq	☐ kigutaarnat	☐ pølsit
☐ agurki	☐ kikseeqqat	☐ pomfritt
☐ ammassaat	☐ kukkukuuaq	☐ punneq
☐ appelsina	☐ makkariina	☐ qallersuutissat
☐ banani	☐ mamakujuit	☐ safti
☐ boor'lut	☐ mamalaadi	☐ seqquluttut/paarnaaqqat
☐ drinki/milluartagaq	☐ mannik	☐ siku
☐ eertat	☐ mattak	☐ sioraasat
☐ frikadelit	☐ milluartagaq/milukaaq
(<i>slikkepind</i>)	☐ sodavandi
☐ gulerodet	☐ miseraq	☐ spaghettit
☐ iffiaq/timiusiaq	☐ naatsiiat /kartoffilit	☐ suaasat/suaasat qaqqortut
☐ iffiaq qaqqortoq/qaqqortuliaq	☐ naatsiiat panertut/chipsit	☐ sukkulaat
☐ iipili	☐ nagguteeqqat/kissit/iveeqqat	☐ suppa/suppi
☐ imeq	☐ neqi	☐ tii
☐ immuk	☐ nerisassat	☐ tinguaq/tinguliaq
☐ immussuaq	☐ orsoq	☐ tikkikummi/tikkummi
(<i>tyggegummi</i>)
☐ issingigassat/qorlortitat	☐ paarnat/paarnat	☐ ullaakkorsiutit
☐ juici	☐ pære	☐ vindruuat
☐ kaageeraq	☐ panertut/missit	☐ vitamiiit
☐ kaagi	☐ pannakaat	☐ yoghurt
☐ kaffi		

7. Atisat pigisallu

☐ aaqqatit	☐ kjoli	☐ støvlit
☐ alersersuit/alersikuluut	☐ manoqut	☐ suttu
☐ alersit	☐ nangeq	☐ trusuit
☐ attallaat/atallaat	☐ nasaq	☐ tujuuluaraq
☐ gummit	☐ qarliit	☐ tujuuluk
☐ isarussat/issat	☐ qarlippaat	☐ tujuulussuaq/tujuulukuloq
☐ isersimmatit	☐ qungasequt	☐ uinequt
☐ kamaasiat	☐ sinngusit	☐ ujammit
☐ kavaajaq	☐ skuut/kamiit	

8. Timi

☐ assak	☐ niaqoq	☐ seeqqoq
☐ isi	☐ niu	☐ sigguit
☐ isigak	☐ nulut	☐ siut
☐ iteq	☐ nutsat	☐ taleq
☐ kakkik	☐ naat	☐ uluak
☐ kigutit	☐ oqaq	☐ usuk
☐ kiinaq	☐ putugoq	☐ utsuit
☐ kulloq	☐ qalaseq	
☐ kukik	☐ qingaq	

9. Illumi atortualuit aamma piniutit

☐ aallaat	☐ iga	☐ oorit/aningaasat
☐ ajassaat	☐ illaagutit	☐ puugutaq
☐ akiseq	☐ immiartorfik/imerfik	☐ puussiaq
☐ allarut	☐ imerfik	☐ qaqorsaat
☐ alussaat/qalitaateq	☐ kaataq	☐ qipik
☐ aningaasivik	☐ karsi	☐ qiuutit
☐ assiliaq	☐ kigutigissaatit	☐ qulleq
☐ asseq	☐ matuersaatit	☐ sanigutit
☐ børstit	☐ naasoq	☐ savik
☐ eqqaavik	☐ nalunaaqutaq	☐ støvsugi
☐ equutissiaq	☐ naneruut	☐ tiitorfik
☐ erruut	☐ natersuaq	☐ tippi

10. Pequtit inillu

☐ asaffik/errorfik	☐ issiavik	☐ skuffi
☐ anartarfik/wc	☐ kiassaat	☐ siniffik
☐ errorsivik	☐ køleskabi	☐ sinittarfik
☐ gangi	☐ matu	☐ sofa
☐ igaffik	☐ nateq	☐ uffarfik
☐ igalaaq	☐ nerrivik	
☐ iigaq	☐ qerititsivik	
☐ ini	☐ qorfik	

11. Silamiittunut tunngasut

☐ anori	☐ naasoq	☐ seqineq
☐ aput	☐ nivaataq	☐ sialuk
☐ aqqusineq	☐ nuissat	☐ sila
☐ issakatsiaarfik	☐ nuna	☐ sioqqat
☐ erfalasoq/aappalaartoq	☐ orpik	☐ sissaq
☐ imaq	☐ qaammat	☐ sisoorfik/siserartarfik
☐ ivikkat	☐ qaqqaq	☐ taseq
☐ kuuk	☐ qilak	☐ ujarak
☐ majuartarfiit/tummeqqat	☐ qisuk	☐ ulloriaq

12. Sumiiffiit orninneqarsinnaasut

☐ arsaattarfik	☐ meeqqanut/meeqqani/meeqquerivik	☐ pinnguartarfik
☐ atuarfik	☐ mittarfik	☐ pisiniarfik
☐ haali	☐ naluttarfik	☐ suliffik
☐ illoqarfik	☐ napparsimavik	☐ uagutsinni/ imminni
☐ illu	☐ oqaluffik	

13. Inuit

☐ aanaa/ningiu	☐ angaju	☐ meeraq
☐ aanaqqii/ningioqqi	☐ angut	☐ naja
☐ aataa/ittu	☐ ani	☐ nakorsaq
☐ aataqqii/ittoqqi	☐ aqqalu	☐ niviarsiaraq
☐ aja	☐ arnaq	☐ nuka
☐ ajaara	☐ ataata	☐ nukappiaraq
☐ akka	☐ atsa	☐ nuunu
☐ akkaara	☐ atsaara	☐ perorsaasup/paarsisup aqqa
☐ aleqa	☐ illoora	☐ pisiniartitsisoq
☐ anaana	☐ inuk	☐ politeeq
☐ anga	☐ kammak	☐ sulisoq
☐ angaara	☐ meeqqap nammineq atia	☐ utoqqaq

14. Pinnguarneq aamma iliuitsit utertuakkat

☐ aamma (imaalioqqigit)	☐ haarmi /takuuk/qivi	☐ qaa
☐ aamma (peqqissaanga)	☐ hov	☐ qaagit
☐ aana/aajuna	☐ ilaa	☐ qaaguk/tak
☐ aap/ijar/suu	☐ Imatut/imannak	☐ qujanaq
☐ aatsaat	☐ inaanut	☐ "taa"/ "shh"/"ata"
☐ ajugaa	☐ kilikili	☐ sãdan
☐ aluu/hej/haluu	☐ kumoorun	☐ takanna
☐ aluu/halo (oqaluussivoq)	☐ kunaat	☐ takuss
☐ akki	☐ kutaa	☐ tassa/taama/asu
☐ apa	☐ kuuk-kuuk-apaa	☐ uta
☐ baa-baaj	☐ naamik/nej-nej/eh'eh	
☐ haajjaa	☐ puuh (tipi)	

15. Oqaatsit iliuseqarnermut tunngasut/Oqaluutit

☐ aalavoq	☐ igippaa	☐ oqimaappoq
☐ aavaa/aatippoq	☐ ikiorpaa	☐ orluvoq
☐ aallarpoq	☐ ikippoq	☐ paarivaa
☐ ajappaa	☐ ilaavoq	☐ peqanngilaq
☐ ajorpoq	☐ ilivaa	☐ peqqissaanga (aamma)
☐ allappoq	☐ illarpoq	☐ peeruk
☐ allarperpoq	☐ iluarsivaa	☐ perlerpoq
☐ aluttorpaa	☐ imerpoq	☐ pinnguarpoq
☐ ammarpoq	☐ ingippoq	☐ pisiniarpoq
☐ ammukarpoq	☐ innarpoq	☐ pisivoq
☐ aneerpoq	☐ iterpoq	☐ pissaanga
☐ anivoq	☐ kaavippoq	☐ pissippoq
☐ annerpoq	☐ kaffisoriartorpoq	☐ pisuppoq
☐ annernarpoq	☐ katappoq	☐ pisuttuarpoq
☐ anorlerpoq	☐ kiivaa	☐ pulaarpoq
☐ aqqarpoq	☐ kuivoq	☐ qaalerpoq (qaarsillartoq)
☐ arpappoq	☐ kukkuvoq	☐ qalipaavoq
☐ arsarpoq	☐ majuarpoq/qummukarpoq	☐ qamippoq
☐ asaavoq	☐ mamaappoq/mamanngilaq	☐ qaqivoq
☐ asappoq/errorpoq	☐ mamarpoq	☐ qiavoq
☐ asavakkit	☐ masappoq	☐ qiiavoq
☐ aserorpoq	☐ matuvoq	☐ qimaavoq
☐ atorpaa	☐ naavoq	☐ qitippoq/taparpoq
☐ attorpaa	☐ nakkarpoq	☐ quivoq
☐ atuarpoq	☐ napparsimavoq/peqqiitivoq	☐ sanavoq
☐ biilerpoq	☐ nerivoq	☐ sanerpoq
☐ erinarsorpoq	☐ nikuippoq	☐ sinippoq
☐ pattappoq	☐ nuannerpoq	☐ sisuvoq
☐ hiisterpoq	☐ nunguppoq	☐ sulivoq
☐ igavoq	☐ oqarpoq	☐ supoorpaa

15. Oqaatsit iliuuseqarnermut tunngasut/Oqaluutit (nanginnera)

☐ takuaa	☐ toquvoq	☐ uffarpoq
☐ tamarpoq	☐ toqqorpoq	☐ unippoq
☐ tiguaa	☐ tukkuvoq	☐ uppippoq
☐ tikippoq	☐ tunivaa	☐ uunarpoq
☐ timmisartorpoq	☐ tupappoq	
☐ titartaavoq	☐ tusaavoq	

16. Oqaatsit oqaluttuartut

☐ aappalaartoq/aappaluttoq (qalipaak)	☐ naalanngitsoq	☐ qernertoq
☐ angisooq	☐ naalattoq	☐ qorsuk/qorsorpaluttoq
☐ ersinartoq	☐ nalusoq	☐ sukkaasoq
☐ inequnartoq	☐ nillertoq (ikkii)	☐ sungaartoq/kajortoq/qorsoq/
seqiniusaaq
☐ kakkattoq	☐ nipitooq	☐ torrattoq
☐ kamattoq	☐ nuannaartoq	☐ tungujortoq
☐ kusanartoq	☐ qasusoq	☐ uernartoq
☐ mikisoq	☐ qaqortoq	

17. Piffissaq pillugu oqaatsit

☐ aqagu	☐ uatsilaaq/erngiinnaaq/kattorna	☐ unnuppoq
☐ ippassaq	☐ ullumi	☐ ullaanngorpoq
☐ massakkut	☐ unnugu	☐ suli (nerivunga)

18. Kinaassusersiutit

☐ ilissi	☐ uagut	☐ una
☐ illit	☐ uanga	
☐ nammineq/immineq	☐ uku	

19. Aperiniutit

☐ kikkunuku	☐ sorleq	☐ sumiippit
☐ kina	☐ susoruna	☐ suna
☐ kinaana	☐ suit	☐ sunaana
☐ kinaavit	☐ sulerivit	☐ susunuku
☐ naak/nanaak	☐ suliorpit	☐ suut
☐ sooruna	☐ sumi	

20. Sammivinnut tunngassuteqartut

☐ aana/aajuna	☐ ikani	☐ qulaani
☐ aakanna	☐ iluani	☐ qummut
☐ aapingga	☐ kanani	☐ uani
☐ ammut	☐ maani	☐ uunga
☐ ataani	☐ pikani	
☐ eqqaani	☐ qamani	

21. Annertussutimut amerlassutimullu tunngassuteqartut

☐ aappaa	☐ assut	☐ tamaasa
☐ alla (inuk alla)	☐ immannguaq	☐ tamarmik
☐ amerlasuut/ikattut	☐ kisima	☐ tamatta
☐ assigiit	☐ kisimi	

22. Kattutit

☐ aamma (aamma anaana)	☐ taava	☐ -lu (nukalu)
---	--------------------------------	---------------------------------------

B. MEEQQAT OQAATSIT QANOQ ATORTARNERAAT

Apeqqutit meeqqasi iliuuserisartagaanut assingusut akisigit

Aap Naamik

- 1. Meeqqassi pereersimasut imaluunniit inuit massakkorpiaq najuutinningsut eqqartortarpai? Soorlu sap.ak. kingulleq inuussiortumiissimaguni makkuninnga eqqartuisarpa: "lagkaagi" "mamakujuttut" il.il.
- 2. Meeqqassi siunissami pisussat eqqartortarpai? Soorlu aallartussaatiillusi makkuninnga oqartarluni: "tuttooq" imalt. "timmisartoq"? Imaluunniit pinnguartarfilialerussi "king-kang"-imik oqarluni.
- 3. Meeqqassi massakkorpiaq takusinnaanngisani eqqartortarpai? Soorlu pinngussat takusinnaanngisani, uumasuutini imalt. inuit eqqaminiinngitsut apeqqtigisarlugit.
- 4. Meeqqassi paasisinnaavaasi inimi takusinnaanngisaanik aperigussiuk? Soorlu inimut allamut bamsi aasinnaavaa, oqarussi "naak bamsi".
- 5. Meeqqassi sunaluunniit tikkuarlugu imalt. tigullugu piginnittup aqqa taasinnaasarpaa isersimanngikkaluarpalluunniit? Soorlu anaanaq skuui tikkuariarlugit oqarluni "anaana".

Immikkoortoq 2. Oqaaseqatigiit oqaasilerinerlu

Oqaatsigut katitigaapput, naggueqarlutik, uiguuteqarlutik naaneqarlutillu.

A. UIGUUTIT

1. Meeqqassi uiguutit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput).

- araq (nuunuarraq)
- kasik (avvakasik)
- nguaq (nuununnguaq)
- pajuk (nukapajuk)
- rujuk (illorujuk-illorujorujor..)
- suaq (illorsuaq)
- passuit (inupassuit-inupparparpar)
- ssa (nerissaanga, nerissuunga, nerittaanga)
- ler (nerilerpugut)
- sima (puuparsimagami, anisimasoq)
- niar (aneerniarpunga)
- niar (neriniarit)
- nngit (innarnianngilanga, nerinianngilanga)
- sar/tar (nerisarpugut, sisoortarpugut)
- qar (biileqarpoq, qimmeqarpoq)
- reer (imereerpunga)
- laar (ingilaarit)
- u/a (inuuvoq/ataataavoq)
- mukar (aanaamukassaagut/ningiumukassaagut)
- rusug (ilaarusuppunga, imerusuppunga)
- liar (aanaakkuliarta/ningiukkuliarta)
- tor (banaanitorpoq, sikutorpugut)
- qqit (imeqqissaanga, sisoqqippoq)
- riar (pinnguariarluta, nereriarluta)
- tit (aportippoq, aatippoq)
- tit (aalatippakkit, nerisippakkit)
- ute (biiluteqarpunga, uumasuuteqarpunga)
- qattaar (sisooqattaaratta, arpaqattaartunga)

2. Meeqqassi uiguutit tapertariit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput).

- mukar-ssa (aanaamukassaagut/ningiumukassaagut, meeqqanukassaagut)
- qqit-ssa (sisooqqissaanga, nereqqissaanga)
- miit-ssa (aanaamiissaagut/ningiumiissaagut, meeqqaniissaagut)
- ssa-nngit (innassanngilanga, nerissanngilanga)
- niar-nngit (innarnianngilanga, nerinianngilanga)
- ute-qar (nuunuuteqarpugut, biiluteqarpugut)

B. TAGGISIT NAANERI

1. Meeqqassi kingulleqqiutit atortagai nalunaarsorsigit

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput)

- mi (illumi, aanaami/ningiumi)
- mik (imermik, timmisartumik)
- mut (aataamut/ittumut, silamut)
- nut (biilinut, aataakkunnut)
- tut (anaanatut, nuunutut)

2. Meeqqassi qasseersiutinik allamoorummillu atuinera nalunaarsorsiuuk

(Oqaatsit ungaluusikkat assersuutaannaapput)

- t (angisuut, qimmit)
- kkut (aataakkut/ittukkut, ajaaqqakkut)
- p (anaanap pia, ataataq tuttuua)
- p pii (atia/taaguutaa taariarlugu)

C. OQALUUTIT NAANERI

Meeqqat oqaasertusiartornerminni oqaluutit naanerinik atuinertik annertusiartortittarpaat, soorlu siullermik ilikkartarpaat *nakkarpooq*, taava *nakkarpuit*, ilikkarluraangamillu *nakkaavaa*. Uani paase-rusupparput meeqqassi oqaluutit naaneri sorliit atulersimanerai. Eqqaamallugu oqaatsit atorneqar-tut assersuutaannaammata.

☐ pinnguar unga	☐ ingillutit
☐ pinnguar pugut	☐ qaaguk
☐ pinnguar poq	☐ qaakkit
☐ pinnguar put	☐ utaaqqivakkit
☐ pinnguassaagut?	☐ aneerluta
☐ pinnguarta	☐ aneerluni
☐ pinnguarlunga	☐ aneerama
☐ atorpara	☐ aneeratta
☐ atorpakka	☐ aneeramik
☐ atorpaa	☐ annersikkaminga
☐ atorpai	☐ arpattunga
☐ pissavit?	☐ arpattoq
☐ pissava?	☐ arpattut
☐ ingigit	

D. OQAASEQATIGIIT

Meqqat oqaasertusiartorminni oqaatsinik atuinerat /oqaaseqatigiinnik atuinerat annertusiartortarpoq. Assersuutit ataani allanneqarsimasut meeqqassi oqaluttariaasianut assingusut nalunaarsusavasi. Apeqqutini tamani periarfissaq ataasinnaaq toqqassavarsi.

1.

Nuka nerrviup qaaniittumik tiguniagaqarpoq.

Aperivat: "Nuka, suna tiguniarpiuk?"

Ima akivoq:

- Una
- Nuka pii
- Nukap pii
- Una atussavara

2.

Nukap skuuni ujarpai.

Aperivat: "Naammi skuutit/kamitit?"

Ima akivoq: "

- Bam/bum/mii/maa
- Peqanngilaq
- Peqanngillat

3.

Nuka titartaasimasooq issiaqatigivat, imalu

aperalugu: "Sunaana?"

Ima akivoq:

- Illu
- Aanaa illua/Ningiu illua
- Aanaap illua/Ningiup illua
- Aanaakut illuat/Ningiukut illuat

4.

Nuka annersimavoq.

Aperivat: "Suna annernarpa?"

Ima akivoq:

- Una
- Una nannarpoq/arvérpoq
- Una annernarpoq

5.

Nuka tigorosutaqarpoq ima oqarluni:

- Qaaguk
- Nukamut tak
- Atussavara
- Atorniarpara

6.

Nukap angunni aneqqammersooq

apeqqutigaa:

- Ataata naak?
- Ataata sumiippa?
- Ataata sumukarami
- Ataata sumunngarami?

7.
Nuka nakkartitaqarpoq.
Aperivat: Sulerivit? Ima akivoq:

- Nannaa
- Nannarpoq
- Nakkarpoq
- Nakkartippara

8.
Nukap inuusani uffartuusaarpaa, imalu
aperivat: "Nuka suit?"
Ima akivoq:

- Nuunu uffa
- Nuunu uffarpoq
- Nuunu uffassaaq
- Nuunu uffarniarami

9.
Nukap umiatsiaq pinnguaraa.
Aperivat. "Kiaana pia?"
Ima akivoq:

- Ataata
- Ataatap
- Ataatap tuttuua
- Ataatap umiatsiaa

10.
Nukap angutaata aneeqatigilerpaa.
Aperivat: "Kinalu aniissagassi?"

- Ataatalu
- Ataatalu aajaa/anii
- Ataatalu aajjaassaagut/aniissaagut

11.
Nuka nerisitsisuusaarpoq, imalu
aperivat: "Sulerivit?"
Ima akivoq:

- Nuunu mamma
- Nuunu mammarpoq/nerivoq
- Nuunu mammassaaq/nerissaaq
- Nuunup mammarpaa/nerivaa

12.
Nuka atisalersorniarpoq.
Aperivat: "Suniarpit?"
Akivoq:

- Aajaa/aajaa
- Aajaarta/Aneerta
- Aajaassaagut/Aniissaagut

13.
Nukap arsaq tammaavaa aperalunilu:

- Arsaq naak?
- Nukap arsaa naak?
- Arsaq sumiippa?

14.

Nuka tupigisaqarpassilluni aperivoq:

- Sunaana?
- Una sunaana?
- Anaana una sunaana?

15.

Nuka imerusuppoq ima oqarluni:

- Miimi/imiimi
- Miimissaanga/Imissaanga
- Imerk pissaanga
- Imerusuppunga

16.

Nukap oqarfigivaatit:

"Takuuk/Haar/Qivi".

Akivat: "Sunaana?"

- Awa/Qimmeq
- Awakasik/Qimmikasik
- Awa mammartoq/Qimmeq nerisoq
- Awa mammarniartoq/Qimmeq neriniartoq

17.

Nuka nererusuppoq oqarluni:

- Aammaa
- Mamma
- Mammaaanga/Nerissaanga
- Anaana neriniarpunga kaakkama

18.

Nuka arsarulluni oqarpoq:

- Arsaa
- Anaana arsarta
- Anaana arsassaagut

19.

Nuka aniniarluni atisiniarpoq:

Aperivat: "Suniarpit"?

- Anaamut/Ningiumut
- Anaakkunnut/Ningiukkunnut
- Anaamukassaagut/Ningiumukassaagut
- Anaakkuliassaagut/Ningiukkuliassaagut

20.

Nuka sisoofiusinnaasukkut sisoorniarluni oqarpoq:

- Sisuu
- Sisoorta
- Sisuussaanga
- Sisoqqissaanga

21.

Nuka pinnguartoq aperivat: "Sulerivit"?

- Nuunu viiverpoq/sinippoq
- Nuunu viivissaaq/innassaaq
- Nuunu viiverniangilaq/innarniangilaq

22.

Nuka qatanngutitaarsimavoq imaluunniit pinnguarpoq, ima oqarluni:

- Ana nuunu
- Anaanami nuunu
- Nuunuuteqarpugut

23.

Nuka ullumi pisimasunik apersorpat, ima akivoq:

- Meeqqallu arpappugut
- Meeqqallu arpakkatta
- Meeqqani pinnguarluta arpaqattaaratta

24.

Pilersaarpusi umiatsiamik angalaassallusi. Nuka qilanaarpoq oqarluni:

- Tutuu
- Tuttoorta
- Tuttuussaagut/Umiatsiassaagut
- Anaanalu ataatalu tuttuulerpugut/umiatsialerpugut

E. ASSERSUUTIT

Qanittukkut meeqqassi oqaaseqatigiiliarisimasaani takinerpaat pingasut allalaarsigit.

1. _____

2. _____

3. _____

F. OQATIGIUMASAT ALLAT/OQAATSIT ALLAT MEEQQASSI ATORTAGAI

1. _____

2. _____

3. _____

Maanna immersugassaq siulleq naammassivoq. Qinnuigaassi immersugassap aappaa immer-sorlugu aallartissagissi.

CDI-kalaallisut

The MacArthur Bates Communicative Development Inventory

Meeraqqat meeqqallu oqaasertaariartortarnerannut nalunaarsuut

MEEQQAP AQQA

INUUIA

SUIAASSUSAA

Meeraq ilaqutaalu pillugit apeqqutit

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik · 2016

Immersuinissamat ilitsersuut

- Akissuteqarfissat kisiisa x-ilersuiffigisigit
- Kukkugussi kukkusarsi titarsiuk, eqqortorlu x-iliiffigalugu, soorlu

Uani immersuiffissami apeqqutit meeqqap ilaqutaasalu tunuliaqutaannut tunngapput. Akissutit tamarmik isertuussaapput allanik takuneqartussaananik.

Meeraaqqat meeqqallu oqaasertaariartortamerannut nalunaarsuut
The MacArthur Communicative Development Inventory: Words and Gestures
Meeraq ilaqutaalu pillugit apeqqutit · © Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik 2016
Layout & grafisk produktion: Info Design ApS · Nuuk · 08/2016

CDI-KALAALLISUT · MEERAQ ILAQUTAALU PILLUGIT APEQQUTIT

A. Meeraq pillugu paasissutissat

1. Meeqqap aqqa: _____

2. Meeqqap suaassusaa:

- Nukappiaraq
- Niviarsiaraq

3. Meeqqap inuuia kingulliit sisamat ilanngullugit: _____ - _____ - 20_____

ULLOQ QAAMMAT UKIOQ

4. Meeqqap massakut najugaqarfia/Najugaq (Adresse):

Aqquserngup aqqa: _____

Illup normua: _____ Inissiap normua: _____

Illoqarfik/Nunaqarfik: _____

Postnormua: _____ Illoqarfik: _____

5. Meeraq angajoqqaamini aappaannaaniluunniit massakut najugaqarpa?

- Aap
- Naamik

5.1 Aappaannaaniikkuni, kina najugaqarfigaa?

- Anaanaasoq
- Ataataasoq

5.2 Meeraq angajoqqaavimmini najugaqannngikkuni, kikkunniippa?

- Aanakkumini/aatakkumini
- Angajoqqaarsiamini
- Angajoqqaarsivimmini
- Ilaquttamini allani
- Ulloq unnuarlu angerlarsimaffik
- Allami

5.3 "Allami" x-ilersimagukku, kimiinnersoq/kikkunniinnersoq imaluunniit sumiinnersoq allaguk:

6. Meeraq qassinik qatannguteqarpa?

(affarmik qatanngutit qatanngutisiallu ilanngullugit)

6.1 Meeqqap qatanngutai angajullit qassiuppat?
(affarmik qatanngutit qatanngutisiallu ilanngullugit)

6.2 Meeqqap qatanngutai nukarliit qassiuppat?
(affarmik qatanngutit qatanngutisiallu ilanngullugit)

6.3 Qatanngutigiiinni meeraq sorliua?
(affarmik qatanngutit qatanngutisiallu akornanni)

6.4 Massakkorpiaq meeqqap ilaqtariinni najugaqarfiini, meeqqat katillugit qassiuppat?

B. Meeqqap ulluunerani paaritittarnera

1. Ullukut meeraq sumi paarineqartarpa?
(freerfiit, weekendit feriellu pinnagit)

- Meeqquerivimmi
- Angerlarsimaffimmi paarsisoq

1.1 Meeraaqqeriviup/Meeqqeriviup atia: _____

1.2 "Meeqquerivimmi" x-ilersimagukku, sorliunersoq nalunaaruk:

- Meeraaqqerivik/Vuggestue (0 – 3-inik ukiulinnut)
- Dagpleje (tassunga ilaavoq anaanaasoq nammineq aamma dagplejeriuguni meeqqanik allanik paarsaqluni)
- Vuggestue Børnehavelu ataatsimoortuni (0 – 6 –inik ukiulinnut)
- Meeqqerivik/Børnehave

1.3 "Angerlarsimaffimmi " x-ilersimagukku, nalunaaruk kina meeqqamut paarsinersoq:

- Angajoqqaat
- Angajoqqaarsiat
- Angajoqqaarsiviit
- Paarsisoq imalt. Au-pair
- Aanaakkut/Aataakkut
- Allat

Pingaartoq: Siuliani apeqqummi B 1-imi "Meeqquerivimmi" x-ilersimagukku, apeqqutit tulliuttut akissavatit. "Angerlarsimaffimmi" paaritittarnera x-ilersimagukku apeqqutinut C-miittunut ingerlaq-qiinnarit.

2. Meeraq dagplejemi/meeqquerivimmi paaritittalerami qassinik qaammateqarpa?
_____ qaammatit (qaammatit nalunaakkitt)
3. Sap.ak. agguaqatigiissillugu tiimit qassit meeraq paaritittarpa? _____ tiimit
4. Meeqqat qassit miss. dagplejemiippat/ meeqquerivimmiippat? _____ meeqqat
5. Meeqqavit meeqqat qassit inimi paariteqatigai? _____ meeqqat

C. Meeqqap peqqissusaanut paasissutissat

1. Meeraq annertuumik innarluuteqarpa?

- Aap
- Naamik

- 1.1 "Aap" x-ilersimagukku, suna innarluutigineraa allaguk:

2. Meeraq annertuumik oqalunniarnermigut ajornartorsiuteqarpa?

(soorlu, qilaami sippaq, oqqami naatsumik ujalocarneq, neqeqarneq, oqaasikinneq kutannerunngitsumik oqqarlunneq taggerluisarnerujussuarluunniit siulluttarnermik pisoq peqqutaallutik?)

- Aap
- Naamik

- 2.1 "Aap" x-ilersimagukku, suunera allaguk:

3. Meeraq tusaaniarnerminik ajornartorsiuteqarpa?

(soorlu, siulluttuuneq, tusilartuuneq allaluunniit pissutaallutik)

- Aap
- Naamik

- 3.1 "Aap" x-ilersimagukku, suunersoq allaguk?:

D. Meeqqap oqaasiinut paasissutissat

1. Meeraq oqaluttalersimaguni oqaluttarpa?

- Kalaallisuinnaq
- Kalaallisut, oqaatsillu ataasiakkaat qallunaatut
- Kalaallisut qallunaatullu (assigiikannersumik)
- Qallunaatut, oqaatsillu ataasiakkaat kalaallisut
- Qallunaatuinnaq
- Allamiutut

1.1 "Allamiutut" x-ilersimagukku, oqaatsit sorliunersut allakkit:

2. Anaanaasup oqaatsit suut ilitsoqqussaralugit oqaaserai?

3. Ataataasup oqaatsit suut ilitsoqqussaralugit oqaaserai?

4. Meeraq ulluinnarni kalaallisut oqaatsit saniatigut, oqaatsinik allanik atuilluni oqaluunneqartarpa?

(Oqaatsinik allanik atuisut tassaasinnaapput, ilaquutaasut, meeqqerivimmi sulisut, meeraqatit allaluunniit sap.ak. ataasiarluni minnerpaamik takunnittartut)

- Aap
- Naamik

4.1 "Aap" x-ilersimagukku, oqaatsit sorliit atorpeqarnersut nalunaakkit:

- Danskisut
- Allamiutut

4.2 "Allamiutut" x-ilersimagukku, oqaatsit sorliunersut allakkit:

4.3 Kina/kikkut oqaatsinik taakkuningga atuinersut allakkit:

5. Meeqqap ilaquutaasa arlaat tusaaniarnikkut oqalunniarnikkulluunniit ajornartorsiuteqarpa?

(soorlu anaanaasoq, ataataasoq qatanngutaasorluunniit)

- Aap
- Naamik

5.1 "Aap" x-ilersimagukku, kina kikkut sumik ajornartorsiuteqarpa/pat?

6. Angajoqqaajusut imaluunniit aappaanaa atuarniarnikkut ajornartorsiuteqarpa(t)?

- Aap
- Naamik

6.1 "Aap" x-ilersimagukku, kina atuarniarnikkut ajornartorsiuteqarnerseq nalunaaruk:

- Anaanaasoq
- Ataataasoq
- Tamarmik

E. Paasisutissat anaanaasumut tunngasut

1. Anaanap aqqa:

2. Inuuia: _____ - _____ - _____
Ulloq Qaammat Ukioq

3. Anaanaasoq nunami sumi peroriartorpa?

(x ataasiinnaq)

- Kalaallit Nunaanni
- Danmarkimi
- Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu
- Nunami allami:

3.1 "Nunami allami" x-ilersimagukku allaguk sumi:

4. Nunatta ilaa arnaata sivilunerpaamik peroriartorfigisimasaa x-ileruk:

- Avannaani (Sisimiuniit avannamut Upernavik tikillugu)
- Qeqqani (Sisimiuniit kujammut Paamiut tikillugit)
- Kujataa (Paamiuniit kujammut)
- Tunu
- Qaanaaq

5. Anaanaasoq:

- Suliffeqarpoq
- Suliffeqanngilaq, piffissap ilaannaa
- Suliffeqanngilaq, piffissaq tamaat
- Ilinniartuuvoq
- Allat (soorlu, siusinaartumik pisartagalik, napparsimalluni sulinngiffeqartoq, erninermut atatillugu sulinngiffeqartoq)

5.1 "Suliffeqarpoq" x-ilersimagukku, suliffik allaguk:

6 Anaanaasup atorfiata taaguutaa:

7. Agguaqatigiisillugu anaanaasup sap.ak. tiimit suliffigisartagai allakkit:_____ tiimit

Pingaartoq: Anaanaasoq erninermut atatillugu sulinngiffeqarsimaguni (uunga meeqqamut pineqartumut) uani immersuineri tiimit allaqquneqartut allasanngilai.

F. Paasissutissat ataataasumut tunngasut

1. Ataataasup aqqa:

2. Ataataasup inuuia: _____ - _____ - _____
Ulloq Qaammat Ukioq

3. Nunami sumi ataataasoq peroriartorpa?

(x ataasiinnaq)

- Kalaallit Nunaanni
- Danmarkimi
- Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu
- Nunami allami

3.1 "Nunami allami" x-ilersimagukku, allaguk sumi:

4. Nunap ilaa angutaata sivisunerusumik peroriartorfigisimasaa x-ileruk:

(X ataasiinnaq)

- Avannaani (Sisimiuniit avannamut Upernavik tikillugu)
- Qeqqani (Sisimiuniit kujammut Paamiut tikillugit)
- Kujataa (Paamiuniit kujammut)
- Tunu
- Qaanaaq

5. Ataataasoq:

- Suliffeqarpoq
- Suliffeqanngilaq, piffissap ilaannaa
- Suliffeqanngilaq, piffissaq tamaat
- Ilinniartuuvoq
- Allat (soorlu, siusinaartumik pisartagalik, napparsimalluni sulinngiffeqartoq, erninermut atatillugu sulinngiffeqartoq)

5. 1 "Suliffeqarpoq" x-ilersimagukku, suliffik allaguk:

6. Ataataasup atorfiata taaguutaa:

7. Agguaqatigiisillugu ataataasup sap.ak. tiimit suliffigisartagai allakkit: _____ tiimit

Pingaartoq: Ataataasoq erninermut atatillugu sulinngiffeqarsimaguni (uunga meeqqamut pineqartumut) uani immersuinermi tiimit allaqquneqartut allassanngilai.

G. Erinarsorneq, oqaluttuunneqarneq atuffanneqarnerlu

(X ataasiinnaq)

1. Qanoq akulikitsigisumik meeraq erinarsorfigisarpisiuk?

- Ullut tamaasa
- Sap.ak. pingasoriarluta/sisamariarluta
- Akuttusuumik

2. Qanoq akulikitsigisumik meeraq oqaluttuuttarpisiuk?

- Ullut tamaasa
- Sap.ak. pingasoriarluta/sisamariarluta
- Akuttusuumik

3. Qanoq akulikitsigisumik meeraq atuffattarpisiuk?

- Ullut tamaasa
- Sap.ak. pingasoriarluta/sisamariarluta
- Akuttusuumik

Appendiks 2. Naleqqussaanermi skemat imarisaanut takussutissiat:

Tabel 1. Skemap 8-16 qaammatilinoortup imarisaana naleqqussaanerni assigiinngitsuni – matumani nutserneqangillat

	Råmaterialet 1. Oversættelse (2008)		1. pilot	2-3. pilot	Normerings- studiet
Del 1. Første ord					
A. Første tegn på forståelse	3 sp.		3 sp.	3 sp.	3 sp.
B. Faste vendinger	26		40	44	23
C. Den første tale	2 sp.		2 sp.	2 sp.	
D. Ordforråd-Tjekliste					
1. Lydeffekter og dyrelyde	11		12	12	8
		1.b Babyord	34	36	20
2. Dyrenavne (virkelige eller legetøj)	36		34	34	6
3. Transportmidler (virkelige eller legetøj)	10		11	14	7
		3.b (ord for bulldozer)	3	3	
4. Legetøj	8		10	11	5
		5. Elektroniske ting	8	8	3
5. Mad og drikke	28		46	45	20
6. Tøj	21		23	22	15
7. Kropsdele	20		20	20	16
8. Små husholdningsting	39		39	39	12
9. Møbler og rum	24		27	27	10
10. Udendørsting	14		16	16	5
11. Steder (man kan tage hen)	14		19	18	2
12. Mennesker	30		46	46	21
13. Leg og rutiner	15		26	18	20
Nr.14 norm					
14. Ord om handlinger	52		59	59	
15. Ord, der beskriver (Verber)	36		37	38	31
NORM					
		16.b (tilhæng)	5	5	
16. Ord om tid	8		8	8	11
Ord, der beskriver -norm					
17. Ord, der henviser	11		12	11	2
Tidsord - norm					
18. Spørgeord	6		9	7	5
Stedord - norm					
19. Forholdsord o.a.	16		18	17	5
Norm - spørgeord					

		20.b (forholdsordendelser)	7	7	
20. Biord o.a	10		12	10	5
21.b (tilhæng)			3	3	4
Norm - mængdeord					
22 (Forbinderord)				4	11
Norm - tilhæng og forholdsordendelser					
Total antal ord / items	434		586	582	271
Del II Aktiviteter og gestik					
A. Første kommunikative gestikulation	12 sp.		12 sp.	12 sp.	11 sp.
B. Leg og rutiner	6 sp.		15 sp.	13 sp.	14 sp.
C. Handlinger med ting	14 sp.		17 sp.	17 sp.	14 sp.
D. Lader som om han / hun er en forældre	13 sp.		13 sp.	13 sp.	5 sp.
E. Imiterer andre voksenhandlinger	15 sp.		15 sp.	15 sp.	8 sp.
F. Lade som om ting	Eksempler		Eksempler	Eksempler	Eksempler

Tabel 2. Skemap 16-36 qaammatilnoortup imarisaa naleqqussaanerni assigiinngitsuni

	Råmaterialet 1. Oversættelse (2008)	1. pilot	2. pilot	3. pilot	Normeringsstudiet
Del 1. Ord som børn anvender					
A. Ordforråd - tjekliste					
1. Lydeffekter og dyreløde	13	14	15		12
1.a (Babyord)	22	26	36		22
2. Dyrenavne (virkelige eller legetøj)	43		44		32
3. Transportmidler (virkelige eller legetøj)	15		20		18
3.b (ord for bulldozer)			3		
4. Legetøj	21		21		12
5. Elektroniske ting			14		6
5. Mad og drikke	68		78		61
6. Tøj	30		34		26
7. Kropsdele	28		27		25
8. Små husholdningsgenstande	50		46		36
9. Møbler og rum Samt (fangstredskaber i norm)	33		40		13
10. Udendørs genstande	33		37		27
11. Steder (man kan tage hen)	24		30		14
12. Mennesker	40		57		36
13. Leg og rutiner	27		42		34
14. Ord om handlinger	103		112		90
15. Ord, der beskriver	63		59		16
16.b (tilhæng)			8		23
16. Ord om tid	15		16		9

17. Ord, der henviser (stedord)	31		16		7
18. Spørgeord	7		20		
19. Forholdsord og lokaliteter	41		23		16
20.b (forholdsordendelser)			11		
20. Kvantitetsord	21				11
21. Hjælpeudsagnsord (og mådesudsagnsord)	21				
21.a Kvanitetsord			25		
21.b (tilhæng)			3		
22. Forbinderord	7		9		3
23.b (endelser)			2		
22. Tilhæng			15		
Total antal ord	756		843		549
B. Hvordan børn bruger sprog	5 sp.				5 sp.
Del II. Sætninger og grammatik					
1. 1.Tilhæng					28
2. 2.Dobbeltilhæng					6
A.Ord endelser/Del 1	3 sp.				
A2. (tilhæng)	5				
B.Ordformer					
Navneord (flertalsformer)	9				
Kasus					5
Relativ					4
Udsagnsord (kausativ og konditionalis)	57				
3. Udsagnsord					27
C. Ords endelser/Del 2					
Navneord (flertalsformer med fejltyper)	21				
Udsagnsord med (fejltyper)	22				
Er det barn begyndt at kombinere ord, såsom "mere kiks" eller "hund bider"?					
D. Komplexitet	34				24
E. Eksempler					
3. Længste sætninger					

Appendiks 3. Tutsuiginassutsimut naliliinerit

Tutsuiginassutsinik misissuinerit

Tabelit tulliuuttut CDI-mi misissuinerimi meeqqanut 8-16-qaammatilinnut aamma 16-36 qaammatilinnut apeqquigineqarsimasut tutsuiginassusaannik marluusunik takutitsipput.

Misissuinerit marluupput:

- Oqaatsit (items) normulersornermikkut akunnaatsunut (lige) akunnattunullu (ulige) immikkoortiter-nerisa inernerini ataqatigiinnerit
- Cronbachs alpha

Apeqqutit, akissutit "paasivaa" aamma "paasillugulu oqaatigisinnaavaa" immikkut apeqqutit suliarineqarput, apeqquilli aap /naamimik akisassat ataatsit apeqqutit isigalugit suliarineqarput.

Apeqqutit ilaat ikittunik oqaasertaqarput. Tamanna tutsuiginassutsimut qularnarsititsivoq.

CDI 8-16 qaammatillit

Apeqquutit	Oqaatsit amerlas. items	Oqaatsit (items) normulersornermik- kut akunnaatsunut akunnattunullu im- mikkoortiternerisa inernerini ataqati- giinnerit	Cronbachs alpha
IMM. I			
<i>Afsnit A</i>			
Apeqquut u. nr.	3	0.2824	0.0008
<i>Afsnit B</i>			
Apeqquut u. nr.	23	0.8567	0.9208
<i>Afsnit C</i>			
Apeqquut 1.a – paasivaa	8	0.7061	0.7889
Apeqquut 1.a – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	8	0.6725	0.7534
Apeqquut 1.b – paasivaa	20	0.8246	0.9260
Apeqquut 1.b – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	20	0.8436	0.9181
Apeqquut 2 – paasivaa	6	0.6617	0.8500
Apeqquut 2 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	6	0.4451	0.6734
Apeqquut 3 – paasivaa	7	0.6989	0.8058
Apeqquut 3 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	7	0.6608	0.5938
Apeqquut 4 – paasivaa	5	0.6497	0.7474
Apeqquut 4 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	5	0.6300	0.6247
Apeqquut 5 – paasivaa	3	0.4480	0.5414
Apeqquut 5 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	3	0.1546	0.1351
Apeqquut 6 – paasivaa	20	0.9159	0.9501
Apeqquut 6 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	20	0.7525	0.8068
Apeqquut 7 – paasivaa	15	0.9061	0.9486
Apeqquut 7 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	15	0.7526	0.8498
Apeqquut 8 – paasivaa	16	0.8687	0.9389
Apeqquut 8 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	16	0.9592	0.9176
Apeqquut 9 – paasivaa	12	0.9008	0.9173
Apeqquut 9 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	12	0.7184	0.7225
Apeqquut 10 – paasivaa	10	0.9040	0.9291
Apeqquut 10 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	10	0.9133	0.9110
Apeqquut 11 – paasivaa	5	0.6519	0.8066
Apeqquut 11 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	5	0.7332	0.7896
Apeqquut 12 – paasivaa	2	0.6148	0.7460
Apeqquut 12 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	2	0.6616	0.7902
Apeqquut 13 – paasivaa	21	0.6766	0.8283
Apeqquut 13 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	21	0.8195	0.8577
Apeqquut 14 – paasivaa	20	0.8755	0.9228
Apeqquut 14 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	20	0.7982	0.8906
Apeqquut 15 – paasivaa	31	0.9529	0.9686
Apeqquut 15 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	31	0.8268	0.8832
Apeqquut 16 – paasivaa	11	0.8600	0.9182

Apeqquut 16 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	11	0.8271	0.8741
Apeqquut 17 – paasivaa	2	0.6416	0.7811
Apeqquut 17 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	2	0.3005	0.4287
Apeqquut 18 – paasivaa	5	0.6847	0.8482
Apeqquut 18 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	5	0.3510	0.5736
Apeqquut 19 – paasivaa	5	0.6490	0.8070
Apeqquut 19 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	5	0.4799	0.7139
Apeqquut 20 – paasivaa	5	0.7175	0.8828
Apeqquut 20 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	5	0.8077	0.9093
Apeqquut 21 – paasivaa	4	0.6683	0.7635
Apeqquut 21 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	4	0.7150	0.7754
Apeqquut 22 – paasivaa	11	0.8747	0.9148
Apeqquut 22 – paasillugulu oqaatigisinnaavaa	11	0.8762	0.8697

IMM. II

Afsnit A

Apeqquut u. nr. – Suli naamik	11	0.6700	0.7837
Apeqquut u. nr. – Ilaani	11	0.4268	0.5421
Apeqquut u. nr. – Akulikitsumik	11	0.7206	0.8323

Afsnit B

Apeqquut u. nr.	14	0.7674	0.8493
-----------------	----	--------	--------

Afsnit C

Apeqquut u. nr.	14	0.7946	0.8664
-----------------	----	--------	--------

Afsnit D

Apeqquut u. nr.	5	0.4648	0.6289
-----------------	---	--------	--------

Afsnit E

Apeqquut u. nr.	8	0.6643	0.7644
-----------------	---	--------	--------

CDI 16-36 qaammatillit

Apeqqutit	Oqaatsit amerlas. items	Oqaatsit (items) normulersornermik- kut akunnaatsunut akunnattunullu im- mikkoortiternerisa inernerini ataqati- giinnerit	Cronbachs alpha
IMM. I			
<i>Afsnit A</i>			
Apeqqut 1.a	12	0.7833	0.8786
Apeqqut 1.b	22	0.8583	0.9254
Apeqqut 2	32	0.9265	0.9679
Apeqqut 3	18	0.8205	0.9224
Apeqqut 4	12	0.8760	0.9142
Apeqqut 5	6	0.6290	0.7864
Apeqqut 6	61	0.9760	0.9864
Apeqqut 7	26	0.9475	0.9694
Apeqqut 8	25	0.9439	0.9681
Apeqqut 9	36	0.9581	0.9812
Apeqqut 10	21	0.9449	0.9737
Apeqqut 11	27	0.9352	0.9705
Apeqqut 12	14	0.8917	0.9406
Apeqqut 13	36	0.8873	0.9467
Apeqqut 14	34	0.9433	0.9569
Apeqqut 15	106	0.9914	0.9942
Apeqqut 16	23	0.9412	0.9738
Apeqqut 17	9	0.8753	0.9310
Apeqqut 18	7	0.8026	0.8642
Apeqqut 19	17	0.9044	0.9543
Apeqqut 20	16	0.8933	0.9463
Apeqqut 21	11	0.9179	0.9323
Apeqqut 22	3	0.4626	0.7072
<i>Afsnit B</i>			
Apeqqut u. nr	5	-	-
IMM.II			
<i>Afsnit A</i>			
Apeqqut 1	28	0.9602	0.9765
Apeqqut 2	6	0.8634	0.9260
<i>Afsnit B</i>			
Apeqqut 1	5	0.7673	0.8811
Apeqqut 2	4	0.7468	0.8243
<i>Afsnit C</i>			
Apeqqut u. nr.	27	0.9266	0.9691
<i>Afsnit D</i>			
Apeqqut 1	4	-0.5424	0.4051

Apeqqut 2	3	-0.6419	0.3765
Apeqqut 3	4	-0.3343	0.2972
Apeqqut 4	3	-0.5209	0.3911
Apeqqut 5	4	-0.5208	0.2552
Apeqqut 6	4	-0.4610	0.4145
Apeqqut 7	4	-0.5132	0.4272
Apeqqut 8	4	-0.5673	0.3943
Apeqqut 9	4	-0.5852	0.3114
Apeqqut 10	3	-0.4128	0.4323
Apeqqut 11	4	-0.5792	0.3877
Apeqqut 12	3	-0.5985	0.4109
Apeqqut 13	3	-0.1907	0.4817
Apeqqut 14	3	-0.2901	0.4281
Apeqqut 15	4	-0.6800	0.4156
Apeqqut 16	4	-0.3306	0.4457
Apeqqut 17	4	-0.6400	0.2615
Apeqqut 18	3	-0.6774	0.5430
Apeqqut 19	4	-0.4823	0.2804
Apeqqut 20	4	-0.4853	0.2290
Apeqqut 21	3	-0.4094	0.4217
Apeqqut 22	3	-0.4776	0.4315
Apeqqut 23	3	-0.3593	0.2436
Apeqqut 24	4	-0.5877	0.1459

Tutsuiginassutsimik misissuinerit

Tabelip ataaniittup takutipkaa, apeqcutini A3, A4, A7, A8, A9, A10, A11, A16 aamma A19 CDI-mi meeqqanut 16-36-inik qaammatilinni misissuinerimi tutsuiginassutsimut inernerit marluk. Misissuinerit marluupput:

- Oqaatsit (items) akunnaatsunut akunnattunullu agguarnerisa inernerini ataqatigiinneq
- Cronbachs alpha

Misiligutit marluuusut annertuumik tutsuiginassuseq takutippaat.

Ápeqcutit	Oqaatsit amerlas. items	Oqaatsit (items) akunnaatsunut akunnattunullu agguarnerisa inernerini ataqatigiinneq	Cronbachs alpha
A3	16	0,8081	0,9111
A4	12	0,8760	0,9142
A7	26	0,9475	0,9694
A8	25	0,9439	0,9681
A9	36	0,9581	0,9812
A10	21	0,9449	0,9737
A11	27	0,9352	0,9705
A16	23	0,9412	0,9738
A19	17	0,9044	0,9543

Ilanngussaq 1.

Akuersissutip assilinerá

Udskrevet af: **Mette Larsen Lyberth**
Titel: **RE: West Greenlandic CDI : ATTAT**

11. augusti 2017 15:19:35
Side 1 af 1

Fra: Philip Dale <dalep@unm.edu> 11. augusti 2017 14:15:37

Emne: RE: West Greenlandic CDI

Til: **Mette Larsen Lyberth**

Cc: "allen@sowi.uni-kl.de" <allen@sowi.uni-kl.de>
 "Larry Fenson (lfenson@gmail.com)" <lfenson@gmail.com>
 "marchman@stanford.edu, (vmarchman@gmail.com)" <vmarchman@gmail.c...

Dear Mette,

On behalf of the CDI Advisory Board, I am pleased to transfer the full, level I authorization for the development of CDI instruments in Greenlandic to you and your group. You have already accomplished a great deal, and I look forward to hearing of future progress.

> With best wishes,
Philip S. Dale, for the CDI Advisory Board

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik
Nuuk 2022